

STUDII

DE ȘTIINȚĂ ȘI CULTURĂ

VOLUME XIV, ISSUE 1, MARCH 2018

VOLUME XIV, N° 1, MARS 2018

VOLUMUL XIV, NR. 1, MARTIE 2018

Revistă editată de / revue éditée par / journal published by:
UNIVERSITATEA DE VEST „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD, ROMÂNIA

în parteneriat cu / en partenariat avec / in partnership with:

**LE DÉPARTEMENT DE ROUMAIN
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

**LE CAER - EA 854
D'AIX-MARSEILLE UNIVERSITÉ, FRANCE**

**LE CIRMI
DE L'UNIVERSITÉ PARIS 3 - SORBONNE NOUVELLE, FRANCE**

**FACULTATEA DE FILOSOFIE,
DEPARTAMENTUL DE LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ,
UNIVERSITATEA NOVI SAD, SERBIA**

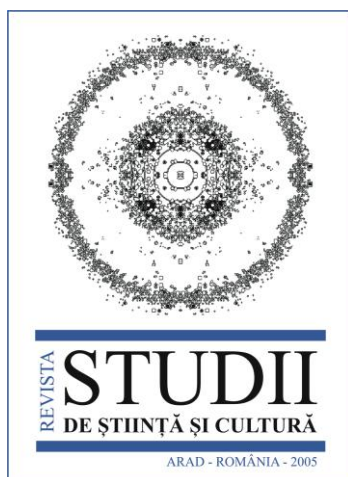
UNIVERSITY OF JENA, INSTITUTE FOR SLAVIC LANGUAGES, JENA, GERMANY

**INSTITUTUL DE STUDII BANATICE „TITU MAIORESCU”
AL ACADEMIEI ROMÂNE FILIALA TIMIȘOARA**

**L'ASSOCIATION INTERNATIONALE DE PSYCHOMÉCANIQUE DU LANGAGE (AIPL),
PARIS, FRANCE**

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „ALEXANDRU D. XENOPOL”, ARAD

**„Vasile Goldiș” University Press
Arad – România**

ISSN 1841-1401 (print)
ISSN - L 1841-1401
ISSN 2067-5135 (online)

Revistă **evaluată pozitiv**, după criteriul citărilor, în **I. C. Journals Master List 2012**, cu un scor **ICV** (Valoare Index Copernicus) de **6,03 puncte**.

Colegiul editorial / Editorial Board

Editor șef/Editor-in-Chief: Prof. univ. dr. Alvaro ROCCHETTI – Université Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France

Director executiv/Executive Director, Redactor șef fondator/ Editor-in-Chief founder: Prof. Vasile MAN – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Director adjunct/Second Editor in Chief - CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI - Academia Română, Filiala Timișoara

Coeditori/Co-Editors-in-Chief: Prof. univ. dr. Sophie SAFFI – Université d'Aix-Marseille AMU, France; **Prof. univ. dr. Louis BEGIONI** – Université d'Aix-Marseille AMU, France; **Prof. univ. dr. habil Emilia PARPALĂ** –, Universitatea Craiova; **Conf. univ. dr. Virginia POPOVIĆ** – Universitatea Novi Sad, Serbia; **Acad. Prof. univ. dr. Thede KAHL** – University of Jena, Germany; **Dr. Grațela BENGĂ-ȚUȚUANU**, Academia Română, Filiala Timișoara; **Prof. univ. dr. Rodica BIRIȘ** – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Consiliul științific – Referenți / Scientific Board

Director adjunct/Second Editor in Chief - CS Dr. Viviana MILIVOIEVICI - Academia Română, Filiala Timișoara

Ref. Adriana SAVIN – Scientometrie, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Dr. Doru SINACI – Centrul Cultural Județean Arad

Acad. Mihai CIMPOI – Academia de Științe a Republicii Moldova

Prof. univ. dr. Gilles BARDY - Université d'Aix-Marseille AMU, France

Conf. univ. dr. Romana TIMOC-BARDY, Université d'Aix-Marseille AMU, France

Prof. univ. dr. Ștefan OLTEAN – Universitatea „Babeș Bolyai” Cluj-Napoca, România

Prof. univ. dr. Marina Puia BĂDESCU – Universitatea Novi Sad, Serbia

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA – Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș, România

Prof. univ. dr. Elżbieta JAMROZIK - Instytut Kulturologii i Lingwistyki Antropocentrycznej Wydział Lingwistyki Stosowanej, Warszawa, Poland

Conf. univ. dr. Speranța MILNCOVICI - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Conf. univ. dr. Stăncuța LAZA - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România

Prof. dr. Dres. H.c. Rudolf WINDISCH – Universität Rostock, Germania

Conf. univ. dr. Mihaela BUCIN – Universitatea din Szeged, Ungaria

Prof. univ. dr. Lucian CHIȘU – Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, România

Prof. univ. dr. Gheorghe BÂRLEA – Universitatea „Ovidius” Constanța, România

Secretariat de redacție:

Redactor-Traducător: Mădălina IACOB - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, **Dr. Daniel ALBU** - Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România, Design: **Otilia PETRILA**, Foto: **Dr. Virgiliu JIREGHIE**, Site: **Mădălina IACOB**

Adresa / Editorial Office: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România
310025 ARAD, Bd. Revoluției nr. 94-96; telefon: 0040/0257/280335; mobil 0724039978;
fax 0040/0257/280810; www.revista-studii-uvvg.ro, e-mail: vasileman7@yahoo.com

Copyright © 2010
„Vasile Goldiș”
University Press

Revistă fondată în anul 2005, indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI) CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt, Germania, EBSCO Publishing din Statele Unite (www.ebscohost.com), Index Copernicus International, Varșovia, Polonia (www.indexcopernicus.com) și DOAJ Land University Libraries, Suedia (www.doaj.org). Revistă științifică evaluată și clasificată de CNCS, 2012, categoria B, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

CONTENTS / SOMMAIRE / CUPRINS

ROMÂNIA CENTENARĂ 7

Coordinator/Coordinateur/Coordonator: Marius GREC, Marian PETCU

Marius-Ioan GREC 9

Considerații privind contribuția Aradului la realizarea Marii Uniri

Marian PETCU 15

Censorship manifestations, after the Great Union

Manifestări ale cenzurii, după Marea Unire

Eugen GAGEA 25

Arad and Arad intellectuals in 1918

Arad et les intellectuels d'Arad en 1918

Aradul și intelectualii arădeni în anul 1918

Viviana MILIVOIEVICI 31

The Great Union reflected in the Banat publications of the time

La Grande Union reflétée dans les publications de Banat spécifiques pour le temps

Marea Unire reflectată în publicistica bănățeană a vremii

Gabriela Adina MARCO 37

Legeți nădlăcani la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918

Delegates from Nădlac to the Great National Assembly in Alba Iulia, december 1, 1918

Les délégués de Nădlac a la Grande Assemble Nationale d'Alba Iulia, 1 décembre 1918

Florica RANTA CÂNDEA 43

Povestea poveștii povestite

I. ROMANCE CULTURES-ROMANIAN CULTURE/CULTURES ROMANES-CULTURE ROUMAINE/CULTURI ROMANICE-CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Sophie SAFFI, Viviana MILIVOIEVICI 47

Mirel ANGHEL 49

The linguistic phenomenon of latrinalia, less known and studied but ubiquitous

Fenomenul lingvistic al latrinaliilor, puțin cunoscut și studiat, dar omniprezent

Paul MAGHERU 55

Accessibility of postmodernism

Postmodernismul accesibil

Timofei ROȘCA 61

Zăcămintele biografice și po(i)etice inedite argheziene într-o surprinzătoare ediție de Ștefan Gencărau și Vasile Man

Mariana COANĂ 67
Linguistic and intercultural facets of globalization
Aspecte lingvistice și interculturale ale globalizării

Adriana Diana POLGAR 77
Possible world semantics and fictional discourse. highlights for Ian McEwan's «atonement»
La sémantique des mondes possibles et le discours fictionnel dans le milieu pratique du roman «atonement» de Ian McEwan
Semantica lumilor posibile și discursul ficțional cu referințe practice în romanul «atonement» de Ian McEwan

Diana PRESADĂ 87
From Beckett and Camus to Christian Gailly: a comparative analysis of the novel *Dernier Amour*
De Beckett et Camus à Christian Gailly: une analyse comparative du roman *Dernier Amour*
De la Beckett și Camus la Christian Gailly: o analiză comparativă a romanului *Dernier Amour*

II. GERMAN CULTURE AND LANGUAGE-ROMANIAN CULTURE/CULTURE ET LANGUE ALLEMANDE-CULTURE ROUMAINE/CULTURĂ ȘI LIMBĂ GERMANĂ-CULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Rodica BIRIȘ, Denisa IGNA 93

Alexandra Denisa IGNA 95
A German-Romanian contrastive analysis of the words *body, soul and spirit*
Eine deutsch-rumänische vergleichende analyse der wörter *körper (leib), seele und geist*
Analiză contrastivă româno-germană a cuvintelor *corp, suflet și spirit*

Adina BANDICI 101
The reality of one's own existence: Casanova as an artist of self presentation in Stefan Zweig's *adepts in self-portraiture*
Die wirklichkeit der eigenen existenz: Casanova als künstler der selbstdarstellung in Stefan Zweigs *drei dichter ihres lebens*
Realitatea propriei existențe: Casanova ca artist al autoprezentării în *trei poeți ai propriei vieți* de Stefan Zweig

III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE-ROMANIAN LANGUAGE AND LITERATURE/LANGUE ET LITTÉRATURE SLAVE-LANGUE ET CULTURE ROUMAINE/LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ-LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Virginia POPOVIC 111

Virginia POPOVIĆ 113
Romanian publicistics in Serbian Banat until the Great Union
Publicistica românească în Banatul Sârbesc până la Marea Unire

Dorinel STAN 121
The first romanian school in Serbia
Prima școală românească din Serbia

IV. TRANSLATIONS-TRANSLATION STUDIES/ TRADUCTIONS-ÉTUDES DES TRADUCTIONS/ TRADUCERI-TRADUCTOLOGIE

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Mirel ANGHEL 127

Gabriel BĂRDĂȘAN, Emina CĂPĂLNĂȘAN 129
Integrating cultural aspects in teaching romanian as a foreign languages - levels A2-B1. challenges
Integrarea aspectelor culturale în predarea românei ca limbă străină la nivelurile A2-B1. provocări

Corina Georgeta ABRAHAM-BARNA 135
Diplomatic protocol and etiquette for interpreters
Protocol diplomatic și etichetă pentru interpreți

V. BOOK REVIEWS/CRITIQUES DE LIVRES/RECENZII

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Emilia PARPALĂ 149

Virginia POPOVIĆ 151
Mircea MĂRAN, Eufrozina GREONEANȚ, Eugen CINCI *Românii din Vârșeț – momente importante ale trecutului cultural*, Editura Școlii de Înalte Studii pentru Educatori »Mihailo Palov« din Vârșeț, Vârșeț, 2017, 146 p.

Vasile MAN 155
Viviana POCLID DEHELEAN *Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...* Editura Gutenberg Univers, Arad, 2018, 220 p. ISBN 978-606-675-159-9
Dragostea ca har divin

Viviana MILIVOIEVICI 159
Andrei NISTORAN *Monografia orașului Moldova Nouă*, Brăila, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2017, 256 p., ISBN 978-606-30-1457-4

Florica PĂȚAN 163
Viviana POCLID DEHELEAN *Albastru-Infini / Bleu-Infini* Prefață la versiunea franceză / Préface à la version française: Alvaro Rocchetti Poezia ca destin / La poésie comme destin: Vasile Man Postfață / Postface: Florica Pățan Traducere de / Traduit par: Philippe Loubière Arad, Editura Gutenberg Univers; Paris, CIRER Centre Interuniversitaire de Recherches et d'Études Roumaines - l'Université Paris 3 - Sorbonne Nouvelle, 2017
ISBN 978-606-675-145-2
Lirismul cuantic al unui
ALBASTRU – INFINIT

Maria Alexandra PANTEA	169
Ilie Stricatu, <i>Pe cărările destinului. Romanul unei vieți trăite (1914-1918)</i>, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Mega, 2017. Ediție, studiu introductiv, note și indici de Mihai-Octavian Groza, Gabriela- Margareta Nisipeanu, Iuliu-Marius Morariu	
Dumitru MIHĂILESCU	171
Elisabeta Lăsconi: Cărți pereche în literatura română și universală, Editura Meronia, București, 2016, 387 p.	
Speranța Sofia MILANCOVICI	173
De la sincretism religios la practici magice controversate: Mambo Chita Tann, <i>Le vaudou haitien. Une introduction à la tradition spirituelle indigène d'Haïti</i>, Rayol Canadel sur Mer, Editions Alliance Magique, 2017, 287 p.	
Ștefan IAROSLAV DANIEL	177
Posibile strategii pentru contracararea unei crize socio-culturale, politice și economice proteiforme: Arnousse Beaulière, <i>Haïti. Changer d'ère</i>, Paris, Editions L'Harmattan, 2016, 279 p.	
Grațîela BENGĂ-ȚUȚUIANU	181
Cornel Ungureanu, <i>Artei paricidului la români</i>, București, Editura Cartea Românească, 2017, 119 p.	
Nadina Maria SZAKACS	183
Lili Crăciun, (2016), <i>Desculță pe cioburi de oglindă. Călătoria</i>, Editura Primus	
Instructions for Authors	185
Instructions pour les auteurs	188
Instrucțiuni pentru autori	191
Subscriptions	195
Abonnements	195
Abonamente	196

ROMÂNIA CENTENARĂ
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Marius GREC
Marian PETCU

CONSIDERAȚII PRIVIND CONTRIBUȚIA ARADULUI LA REALIZAREA MARII UNIRI¹

Marius-Ioan GREC

Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad

Vasile Goldiș a fost cel care la Alba Iulia anunța întregului popor român, că dezideratul național s-a dus la bun sfârșit. După unirea Basarabiei și Bucovinei cu România, a urmat desăvârșirea Statului Național prin Actul de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia. Proclamația Unirii a fost redactată la Arad, de un grup de patrioți arădeni: Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu ... și citită la Alba Iulia de către Vasile Goldiș, cel care a dat "girul" final documentului. **Cu alte cuvinte, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a fost gândită, proiectată și realizată la Alba Iulia de către arădeni.**

La Arad a funcționat (din 20 octombrie/2 noiembrie 1918) **Consiliul Național Român Central - CNRC** (fostul **Consiliu Național Român**, creat la Budapesta pentru a pregăti unirea), Aradul devenind astfel, **capitala** celei dintâi guvernări românești asupra întregii Transilvanii. **CNRC** a fost considerat în tot cursul existenței sale, până la crearea Consiliului Dirigent, drept **singurul organism politic al românilor din Transilvania. Aradul devine "de facto": Capitala politică a Transilvaniei și Banatului.**

Consiliul Național Român Central se formează în luna octombrie 1918, după o întâlnire la Budapesta a reprezentanților Partidului Național Român cu reprezentanții mișcării social-democrate din Transilvania, în care - și unii și alții - s-au pronunțat pentru o colaborare în cadrul unui consiliu comun. Înființarea consiliului are loc la Budapesta la 31 octombrie 1918, având în componență **șase naționali**: Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio Pop, Alexandru Vaida-Voievod, Aurel Vlad și **șase socialiști**: Tiron Albani, Ion Flueraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu și Baziliu Surdu.

Consiliul Național Român Central își începe activitatea la **Arad**, la 2 noiembrie 1918, în casa lui Ștefan Cicio Pop, care este numit președintele consiliului. De la această dată consiliul a început formarea organizațiilor teritoriale, comitatense, cercuale și comunale, prin intermediul cărora consiliul nu doar a orientat, ci **a condus efectiv viața politică din Transilvania.**

La data de 9 noiembrie 1918 consiliul ia decizia de a trimite o notă diplomatică guvernului maghiar prin care solicită preluarea *puterii depline de guvernare asupra teritoriilor locuite de români în Ardeal și Țara Ungurească.*

Nota diplomatică, redactată de către **Vasile Goldiș**, **solicita guvernului maghiar să-i transmită consiliului autoritatea politică, administrativă și militară a celor 23 de comitate din Transilvania și a părților românești din comitatele Bichiș, Cenad și Ugocea și a fost trimisă la 10 noiembrie 1918, termenul de îndeplinire fiind fixat la 12 noiembrie 1918, la ora 18.**

Guvernul maghiar răspunde solicitând o amânare de 12 ore, iar apoi trimite la Arad o delegație condusă de contele Oszkár Jászi, ministru al naționalităților, pentru tratative. Condițiile prezentate de guvernul maghiar la 13 noiembrie 1918 sunt respinse după două zile de negocieri, iar în seara zilei de 14 noiembrie 1918, **Consiliul Național Român Central a transmis poporului român din Transilvania un comunicat prin care anunța că tratativele purtate cu delegația maghiară nu au dus la nici un rezultat, deoarece intenția românilor era *Desfacerea totală.***

A doua zi, după eșecul tratativelor cu delegația maghiară condusă de ministrul Jászi, la 15 noiembrie 1918, **Consiliul Național Român Central ia hotărârea de a declara unirea românilor transilvăneni, crișeni, bănațeni și maramureșeni cu Regatul României într-o Mare Adunare Națională.**

¹ A se vedea pe larg această problemă, în Marius Ioan Grec, Stelean Ioan Boia, Sorin Bulboacă (coordonatori), **ROLUL ARADULUI ÎN REALIZAREA MARII UNIRI. O PERSPECTIVĂ CRONOLOGICĂ**, "Colecția CENTENAR", "Vasile Goldiș" University Press, Arad, 2017.

Hotărârea este cuprinsă în *Regulamentul* pentru alegerea deputaților care urmau să voteze Unirea cea Mare. Alegerea deputaților urma să se facă în următoarele 10 zile în conformitate cu *Legea electorală din 1910*, pe circumscripții, în toate localitățile desemnate a fi centre electorale. Numărul deputaților aleși, s-a decis a fi cinci pe circumscripție electorală, aleși prin vot universal deschis. Este pentru prima dată când bărbații și femeile aveau dreptul de a-și exprima votul direct.

La 18 noiembrie 1918 Consiliul Național Român Central redactează, prin același **Vasile Goldiș**, manifestul *Către popoarele lumii*, semnat în numele Marelui Sfăt al Națiunii Române de **Ștefan Cicio Pop**, prin care se făcea cunoscut refuzul autorităților maghiare de a ține seama de revendicările juste ale populației românești. Manifestul mergea pe linia anunțată în **Declarația de la Oradea – redactată tot de Vasile Goldiș**, în casa lui Aurel Lazăr din Oradea, cu sprijinul lui Mihai Veliciu – Declarație citită în Parlamentul de la Budapesta de către Alexandru Vaida-Voievod.

La **Arad** s-a constituit **Comanda Supremă a Gărzilor Naționale Române din Ungaria și Transilvania** (11 noiembrie 1918), care a coordonat activitatea tuturor gărzilor naționale din Transilvania.

La **20 noiembrie 1918 Consiliul Național Român Central anunță convocarea Marii Adunări Naționale la Alba Iulia**. În discuție au mai fost luate și alte locații: orașele Blaj și Sibiu, dar s-a optat pentru Alba Iulia datorită *faptei lui Mihai Viteazul* de la anul 1600 și a supliciului conducătorilor Revoluției de la 1784 în cetatea orașului. Alba Iulia a fost numită - în *Actul Convocării - cetatea istorică a neamului nostru*. Astfel, ca urmare a eforturilor Consiliul Național Român Central, într-o zi de duminică la 1 decembrie 1918, are loc Marea Adunare Națională de la Alba Iulia a celor 1.228 de deputați - în Sala Cazinoului – iar în jurul sălii se adună și peste 100.000 de români - care votează în unanimitate *Hotărârea de la Alba Iulia* a Unirii Transilvaniei cu Regatul Român.

Arădanul Vasile Goldiș rostește cuvântarea solemnă, încheiată cu Rezoluția Unirii, care începe cu cuvintele: *"Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decreteează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România"*.

La 12 decembrie 1918, Vasile Goldiș - în fruntea unei delegații ardeleni - prezintă la București regelui Ferdinand, actul unirii adoptat la Alba Iulia la 1 decembrie.

Consiliile naționale românești locale, care au activat sub conducerea Consiliul Național Român Central, și-au încetat activitatea la 6 februarie 1919. Ia ființă imediat **Consiliul Dirigent**, organism legislativ și executiv al Transilvaniei, care și-a continuat activitatea până în data de 4 aprilie 1920, când a fost dizolvat de către guvernul României.

După o serie de întâlniri și recepții la care au participat reprezentanții românilor din Transilvania, au fost primiți de Regele Ferdinand și de Regina Maria, cărora le-au înmănat actul Unirii pe 27 decembrie 1918.

Presa Unirii a fost reprezentată – în primul rând - de ziarul „**Românul**” din Arad apărut la 1 ianuarie 1911, ziar editat de Vasile Goldiș, tipărit în tipografia Concordia din Arad, ambele fiind situate în PALATUL ROMÂNUL din Arad, acolo unde a fost și locuința lui Vasile Goldiș, până în 1934 când va trece în eternitate (astăzi în această clădire funcționează Muzeul Memorial Universitar „VASILE GOLDIȘ”, realizat de Univ. de Vest „VASILE GOLDIȘ”).

"Prin această unire s-a împlinit visul de o mie de ani al neamului românesc", a spus Vasile Goldiș, președintele delegației, în fața Regelui.

"Vă așteptăm de o mie de ani și ați venit ca să nu ne mai despărțim niciodată", a răspuns premierul Ion I. C. Brătianu la banchetul care a urmat.

Am expus doar câteva dintre argumentele care îndreptătesc comunitatea Aradului să aspire la titlul de **Capitală Politică a Marii**

Uniri. Universitatea noastră a promovat încă de la înființare (din 1990) ideea națională, în primul rând prin numele pe care l-a adoptat, numele lui VASILE GOLDIȘ, personalitate de excepție a istoriei noastre recente, cel care a pecetluit Marea Unire prin Proclamația pe care a redactat-o și citit-o, nu numai în fața participanților la Marea Adunare de la Alba Iulia, ci în fața întregii lumi proaspăt ieșită din cel mai mare război cunoscut până în acel moment. În acest context, universitatea - prin departamentul de istorie – a inițiat redactarea și publicarea unor cercetări care să susțină importanța Aradului în procesul de coagulare națională, care s-a desăvârșit la Alba Iulia pentru că așa au decis arădenii, în special prin cei trei Corifei ai Marii Uniri: **Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop și Ioan Suciu.**

Manifestările dedicate Marii Uniri, iar mai apoi Centenarului au fost o constantă în preocupările Universității de Vest „VASILE GOLDIȘ” din Arad; menționez doar câteva, cu titlu informativ:

Foto: „ARADUL CENTENAR (1918-2018)” – „Ideile unioniste și presa arădeană”, simpozion organizat de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, prin Complexul Universitar de Studii Multiculturale și Patrimoniale, Muzeul Memorial Universitar „Vasile Goldiș”, Asociația pentru Cultură, Educație și Tineret „Vasile Goldiș” în cadrul „Zilelor Aradului”, vineri, 25.08.2017.

La 27 noiembrie 2017 în Sala Regele Ferdinand a Primăriei Municipiului Arad s-a lansat volumul: Marius-Ioan Grec, Stelean-Ioan Boia, Sorin Bulboacă, **ROLUL ARADULUI ÎN REALIZAREA MARI UNIRI. O PERSPECTIVĂ CRONOLOGICĂ**, “Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2017 (423 p.), volum care subliniază importanța majoră a mișcării naționale din Ardeal, a intelectualității arădene, a bisericii creștine ... în procesul de menținere a identității națiunii române, națiune care s-a dovedit capabilă de înaltă solidaritate în momentele cruciale ale destinului național. Lansarea de carte a fost însoțită de o Expoziție de fotografie sub același generic (fotograf Virgiliu Jireghie), Expoziție de documente de epocă și Expoziție de carte.

În 2003, cu prilejul împlinirii a 85 de ani de la Marea Unire, în prezența ES Ion Iliescu, Președintele României, a fost inaugurat **Muzeul Memorial Universitar VASILE GOLDIȘ**, muzeu care până astăzi s-a extins devenind un adevărat **Muzeu al Marii Uniri**. Localul muzeului este de o valoare inestimabilă, fiind vorba de **Palatul ROMÂNUL** – sediul ziarului **Românul**, sediul Tipografiei **Concordia** (unde s-a tipărit ziarul **Românul**) și locuința lui Vasile Goldiș. Tot atunci s-a pus și piatra de temelie a viitorului Monument al Marii Uniri, la care visa Vasile Goldiș, încă de la Proclamarea Unirii la Alba Iulia – visul lui și a generației Marii Uniri nu a devenit încă Realitate !!!

Manifestările dedicate Anului Centenar vor fi în permanență în atenția noastră și se vor referi la rolul jucat de diferite personalități, oameni simpli în pregătirea Unirii; nu va fi uitat rolul Bisericii, dar nici cel al comunităților naționale, cele care sunt pe deplin protejate politic, chiar prin rezoluția MARI ADUNĂRI de la Alba Iulia.

O manifestare de prim rang, în care Universitatea care poartă numele lui Vasile Goldiș s-a implicat, este: **CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE ISTORIE A PRESEI (20-21 apr. 2018)**, organizat în parteneriat cu **ARIP** (Asociația Română de Istorie a Presei). Tema Congresului este una foarte generoasă: **PRESA MARI UNIRI**. Este cel de-al XI - lea Congres, primul (cel din 2008) a fost organizat tot la Arad ... Vor participa **100 de specialiști (100 de ani de la unire)** în istoria presei din toate zonele țării, precum și din diaspora. Manifestarea este pusă sub genericul **CENTENARULUI MARI UNIRI** și își propune să aducă în fața opiniei publice naționale și internaționale rolul pe care l-a avut presa vremii din toate teritoriile locuite de români în formarea conștiinței naționale, cea care a generat **MAREA UNIRE**, organizarea și desăvârșirea **Statului Național Unitar Român**, în condițiile favorabile generate de încheierea Primului Război Mondial, conflagrație în care românii au luptat pentru libertate și unitate.

Ariile tematice ale congresului: Precursori ai Marii Uniri, Militanți ai Marii Uniri: publiciști și oameni politici, Discursul pro-unionist în presă, Discursul anti-unionist în presă, Reprezentări fotografice ale Unirii din 1918, Rolul minorităților etnice în realizarea Unirii, Biserica și Marea Unire, Periodice reprezentative ale Marii Uniri, Regimul juridic al presei în contextul Unirii, Presa basarabeană unionistă, Presa bucovineană unionistă, Jurnaliști reprezentativi ai perioadei unioniste, Presa străină despre Marea Unire, precum și alte propuneri tematice individuale ...

Cu prilejul aniversării zilei de naștere a lui **VASILE GOLDIȘ** se vor materializa mai multe dintre proiectele comunității academice care se revendică moral și instituțional de la numele marelui om politic: amplasarea bustului lui Vasile Goldiș în fața Palatului Românul, lansarea unor volume tematice, expoziții, filme documentare ... toate fiind completate cu o Conferință așezată sub genericul **“100 DE ANI DE UNITATE ROMÂNEASCĂ”**. Un moment important al acestor manifestări va fi lansarea volumul bilingv (rom./eng): **Tripticul Marii Uniri. Vasile Goldiș și Capitalele Marii Uniri: Arad, Alba Iulia, București / The Triptych of the Great Union: Vasile Goldiș and the Capitals of the Great Union: Arad, Alba Iulia, Bucharest**, autori: Marius-Ioan Grec, Stelean-Ioan Boia, Sorin Bulboacă.

Toate aceste manifestări, unele menționate altele nu, demonstrează capacitatea și determinarea Universității noastre de a se implica în “viața cetății”, pentru a pune în valoare **Testamentul Generației de la 1918, sintetizat în deviza “PRIN NOI ÎNSINE!”**

Marea Adunare Națională de la 1 decembrie de la Alba Iulia, a avut unsprezece (11) oratori. Doar opt (8) dintre ei au luat cuvântul în fața delegaților națiunii române din Transilvania, în SALA UNIRII: Ștefan Cicio-Pop, Președintele Consiliului Național Român Central, Ioan Suciu, Raportorul Adunării și principalul organizator al acesteia,

Gheorghe Pop de Băsești, Președintele Partidului Național Român, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu, Iosif Jumanca, Alexandru Vaida Voevod, Ioan Ignatie Papp, Episcopul ortodox al Aradului.

Din cei opt, patru au fost **ARĂDENI**, deci 50%; acest simplu fapt, o constatare cantitativă este suficient pentru a demonstra – dacă mai era nevoie – implicarea Aradului, a arădenilor, în procesul de realizare a Unității Naționale proclamată la Alba Iulia, pe 1 decembrie 1918.

Următorii trei (3) oratori au vorbit doar afară în fața participanților - peste 100.000 - pe Câmpul lui Horea, azi Parcul Unirii: Miron Cristea, Episcopul ortodox al Caransebeșului, Iuliu-Hossu, Episcopul greco-catolic al Gherlei, Aurel Vlad.

Principalul orator al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia a fost **VASILE GOLDIȘ**, cel care a dat forma finală a **Rezoluției privind Unirea Transilvaniei cu România.**

CENSORSHIP MANIFESTATIONS, AFTER THE GREAT UNION

MANIFESTĂRI ALE CENZURII, DUPĂ MAREA UNIRE

Marian PETCU

Faculty of Journalism and Communication Sciences,

The University of Bucharest

marian_petcu2003@yahoo.com

Abstract

In the present article I carried out a short presentation of the institutional censorship evolution from Romania, after the 1918 Union. It is about the abuse of the Romanian authorities in relation to the press, the cinematography, public meetings, etc., especially towards the Hungarian minority from Transylvania. The studied documents certify that the new kingdom of Romania is concerned about the agreement, a totally arrangement of the press, with the official point of view, that after 1918 in our country controlled pluralism is installed. Of course, these manifests of the authorities are explainable, partially, in the military-political tensions after the first World War, of the communism danger, of the hostile propaganda towards Romania.

Rezumat

În articolul de față am realizat o scurtă prezentare a evoluției cenzurii instituționale din România, după Unirea din anul 1918. Este vorba aici despre excesele autorităților române prin raport cu presa, cinematografia, întrunirile publice etc., în special față de minoritatea maghiară din Transilvania. Documentele studiate atestă că noul regat al României este preocupat de consensualitatea, de un acord total al presei, cu punctul de vedere oficial, că după 1918 în țara noastră se instituie un pluralism controlat. Desigur, aceste manifestări ale autorității sunt explicabile, parțial, în contextul tensiunilor politico-militare de după primul război mondial, al pericolului comunist, al propagandei ostile față de România.

Key words: *Censorship, Romania, Transylvania, press, Great Union, freedom of speech*

Cuvinte cheie: *Cenzură, România, Transilvania, presă, Marea Unire, libertatea de expresie*

Argument

The euphoric speech, festive and glorified about the Great Union sometimes hides shadows, such as censorship. More exactly, the censorship established by the administration of the Romanian Kingdom, which is different from the other censorships, meaning that it often takes tougher and more diversified appearances. Even if it passed 100 years since then, we can still talk about a “nowadays censorship” because with the beginning of 1919, according to historians the “contemporary era” begins.

I will present, in the given interference, a historical contour of the institutional censorship, in a “complete”, “reunited”, “united” and so on Romania. Without taking the evocation of the wretch context of the First World War¹, in which all the territories inhabited by Romanians cross episodes of extreme drama, I hope that it will be understood the necessity of the facts to be judged in context.

¹ See, „Presa anilor de foc. Secvențe din jurnalismul Primului Război Mondial” /“<Years of fire> press. Footages from the First World War journalism”, in the *First World War press*, coordinator Catalin Negoita, Zanfir Ilie, Tritonic-Axis Libri Editure, Bucharest-Galati, 2015 p. 317-337.

I remind here that on 24th April 1918, the Peace Treat from Bucharest is signed, with Romania on one side and Germany, Bulgaria, Austro-Hungary and Turkey on the other side. Practically, the First World War end on the 1st of November 1918, with the surrender of Germany (and the scrapping of Austro-Hungary)².

Innovation and continuity in the censorship's practices

Propagandists aggressions from the neighbored states, the Romanian administration tries to answer with an informational amour, with barriers that were about to complete the ones established during the war³. It turned out to be a naivety, but at that time all countries acted in the same way.

As the Romanian Kingdom is doubling, after Union, the formation legislation-laws, rules, formations etc.- is uneven composite and it often contains contradictory formations. The first Hungarian law of the press was enacted in 1848 (Law XVII), inspired by the Belgian legislation, a new law being the one from 1914 (Law XIV), being effective in Transylvania even after 1918. In the former Kingdom the Law Press was taking action from 13th of April 1862, but, Ioan Popovici assessed "both laws have basic flaws, they no longer correspond to the democratic spirit which dominates the humanity after the war" so that "a new unification law of the press is wanted and waited for a long time by the entire country"⁴. In Bessarabia and Bucovina, they were producing the formations of the military censorship effect, as well as the civil legislations.

One of the current measures, from which all form of public communications control were intensified was the establishment/extension of the siege, opportunity that the military authority gained unlimited power as a matter of censorship. Even after the end of the war, the siege legislation will give trouble to editors, artists, photographers and so on. For example, the Edict no. 2.798 from 14th of August 1916, regarding the siege, will be changed on 1st of July 1918, meaning that the army is forced "to censorship the press and any publications, having the right to block the issue of any newspaper, publication or just the issue of some news or articles, to control any correspondence either from the outside or from the inside and to block reaching the destination the ones found"⁵.

For instance, the Romanian troupes that were about to enter Transylvania, were told that they have to make sure of the good functioning of the administration, the continuity of the press appearance and other publications, whom "will be restricted the military censorship"⁶. And to make it clearer, the troupes commanders will view the printers that "they are not allowed to print anything without the approval of the censorship, which will be found at the <Country Council>, authorizing one or more members for this Censorship office. There will be called out pressmen and they will be communicated that the press and other publications will be allowed to continue with their appearance, but military censorship will be assessed"⁷.

It is understood that the Censorship was not only watching the press from the occupied territories, but the one from the border of the former Kingdom. Some examples – in November 1918, at Targu Jiu there are 5 publications censored, under the decision of the local Prime-

² *First World War press*, coordinator Catalin Negoita, Zanfir Ilie, Tritonic-Axis Libri Publishing house, Bucharest-Galati, 2015 p.317-337. Note: Trianon Treat (1920) ratifies the Union in the case of Transylvania, Crisana and Maramures. The Versailles Treat (1920), in the case of Basarabia and the one of Saint Germain (1919) and the case of Bucovina.

³ See the law regarding the state of siege, for example.

⁴ *Legea presei în vigoare în Transilvania /Press Law in force in Transylvania*. Annotated by John I. Popovici, Tip. Unirea, Braşov, s.a., p.2.

⁵ *Monitorul Oficial/The Official Gazette*, No. 79 bis, July 1, 1918. On September 6, 1918, the "Decree on censorship of newspapers, telegrams and correspondence" stipulated that "censorship is exercised by the President of the Council of Ministers on all printed products, illustrations, musical products, theatrical or cinematographic performances. The appearance of any new newspaper is subject to the prior approval of censorship".

⁶ Bistrita Nasaud County Service of National Archives, personal fund Nacu Dumitru, d. 15/2, f. 3. See *O cronologie a cenzurii în România /A Censorship Timeline in Romania*, coord. Marian Petcu, Tritonic Publishing House, Bucharest, 2016, p. 153.

⁷ Bistrita Nasaud County National Archives Service, personal fund Nacu Dumitru, d. 15/2, ff. 4-5.

Prosecutor – *Cuvântul Gorjului / The Word of Gorj, Gazeta Poporului din Gorj/People's newspaper from Gorj, Îndrumarea nouă/ The New Leading and Romanism*⁸. At Ramnicu Sarat the newspaper *Amicul Poporului* is suspended because of the “revolutionary” articles like “Old times should be reformed with people from the nation”, “The working nation from the city, so bugged for twenty years, reckless laws, is to be headed in a healthier way”⁹ etc.

The end of the year 1918 brings joy as much as concern. For example, on 17th December is issued the Order with the no.143 of the Grand Headquarters that states – “1) In the cities where Romanian, Hungarian, and German newspapers will be constituted a form of censorship commission as point number 2 shows and that will have the responsibilities from point 3. 2) The censorship commission will consist of: a) In the cities where there are headquarters (Division, Brigade, Regiment) that have informative officers of (..) the bosses of these offices, that will help the two appointed interpreters by the county chief b) In the other cities where there will be newspapers there will be named as chief a worthy officer from the Romanian army and the appointed team by the chief of the local administration (if in the county there is no head of prefecture from point a) (..)”¹⁰.

Whereupon, the heads of the stations from Cluj, Dej and Targu Mures are forwarded the Order no.665 from the 21st of December 1918, from which they are ordered “1) *All journals that arrive from Budapest will be stopped at station by Military Commander of the Station.* The censorship is done in the station by the Censorship Division and then given to sale, only the newspapers that make no hostile propaganda to the Romanian people, the rest of them being burnt. 2) For journals that appear around Division (the 7th) will be left free from censorship, in case they will notice that the behavior is anti-Romanian they will be suspended and given a fee.” In brief, the Edict no.6/1918 of the Troops Commanders from Transylvania from Sibiu specify: “ All product models, as well as their reproduction of writing and illustrations, including the musical ones, made on a mechanical way or chemical way and in store of being disseminated, are submitted to censorship, which is done by the Divisions Commandments and by the Foot Brigades Commandments...”¹¹.

The abuse of censorship has made the academics from Iasi to reunite in December 1918, to blame for “keeping the Censorship that gives the man the freedom of thinking, asking the government to be legal. The gesture done by the University of Iasi, made in the Capital an excellent impression, except for the censorship offices and Home Office”¹², as Vasile Th. Cancicov was writing.

In such circumstances, the leaders of the journalistic community, such as Constantin Ghe. Costa-Foru put their hope into the king. So it is that on 20th of December 1918, at his request, as the vice-president of the General Association of the Romanian Press, Costa-Foru¹³ is met up in audience by the King Ferdinand I, occasion that the King will receive a memoir, from which we remember: “Sire, The Powers that have the mission of respect your Majesty have three points: censorship, suppression of newspapers, arrest of journalists (..) The press, according to the

⁸ *O cronologie a cenzurii în România /A censorship timeline in Romania*, coord. Marian Petcu, Tritonic Publishing House, Bucharest, 2016, p. 153.

⁹ Viorel Frîncu, *Istoria jurnalismului din județul Buzău/ History of Journalism in Buzău County. Chronological Encyclopedia. 1839-2014*, Buzau, Teocora Publishing House, 2015, p. 106.

¹⁰ Marin Călinescu, *Cenzura poștală militară română în Transilvania și Banat, 1918-1921/The Romanian military postal censorship in Transylvania and Banat 1918-1921*, in *The Army and Mass Media. Studies and Communications* presented at the Scientific Session dedicated to the Military Archives Day and the 93th Anniversary of the Establishment of the Historical Military Archives Studies and Conservation Center, Istros Publishing House, Brăila, 2013, p. 51.

¹¹ Marin Călinescu, op. cit., p. 52.

¹² Vasile Th. Cancicov, *Impresii și păreri personale din timpul Războiului României/ Impressions and personal opinions during the War of Romania. Daily diary. August 13, 1916-31, 1918*, vol. II, Bucharest, Workshops of the "Universul" Society, 1921, p. 734.

¹³ Constantin Ghe. Costa-Foru (1856-1935), a journalist and lawyer in Bucharest, a militant for human rights. Son of Gheorghe Costaforu (1820-1876), liberal, professor of law, diplomat, first rector of the University of Bucharest.

Constitution, is subject only of the control of the Courts of the Judiciary. Guilty journalists to be judged and punished. We want it, we ask for it; for the more effective and severe responsibilities, the more the authority and the prestige of the Press will grow, and the purged press will fulfill its mission in the state higher and higher. However, the responsibilities are set out in the legal way, openly in the light of the day, and the punishments given by the legal judges. In fact, since the declaration of war, the press, on the basis of the law of siege, has been subjected to a censure harsher than nowhere. In Tsarist Russia she was much more gentle. The law of the state of siege is, however, in law, non-existent, and in fact unconstitutional. Inexistent, - because it was formally abrogated by Article 29 of the Constitution of 1866, which was founded in 1864 after the coup of Voda-Cuza, under which - theoretically - we are still living. It is illegal because a law that contravenes the Constitution can not be lawful (...) For two years and four months, censorship exists, and now, newspapers have been suppressed and, at the same time, the journalists who wrote them were arrested in the block and hospitalized in a hotel”¹⁴.

With extensive knowledge of the Law, Costa-Foru takes a quick look at the legal grounds of press control, relevant to the history of journalism: “The distinction between 1907 and 1915 is that while the Government of 1907 has fled to reach the press, the 1915 government has rushed over the Press, not only with no inspiration, but with a fierce endorsement. Another difference is that, then, the of dictatorship ad been voted during the strict time limitations at those difficult moments and did not apply to the Press, this time they have been applied for two years and four months, with the tendency to establish a military-civil alternate despotic regime, nor bridle. The absence of law and the factual illegality of the law of the siege is not questionable (...) The exhumation of the law of 1864 had no other purpose but to present with apparently legitimate measures manifestly contrary to the Constitution, in order to mislead the public opinion and in the first place the King of the Land himself (...) In the collection of censored articles and news, the evidence, fully convincing, of the uselessness of the suppression (suppression) of the freedom of the Press and of the great damage to public interests by the establishment of censorship. Ask, Sire, The Censorship the question: Did she find it two years and four months since there is only one article to attract any criminal prosecution to her author? If so, why did not the author go to court? Was there just one news offensive to the defenses and the Army? If so, show it! Now there can be no danger. Censorship of all articles and news that censored. From their objective discussion, it would be easy to see that the censorship efforts served not the public interests of the Land or the Army, but *only political and personal interests* (s.n.). Proven inadmissible in law, censorship remains unjustifiable in fact, throughout the course of its existence”¹⁵.

The sovereign's reactions are not known, according to the evoked audience, but only the “traces” of the censorship institutions. More elegantly, the meeting did not have the hoped effects. That's why, in the first part of 1919 (especially in February), the Bucharest newspapers published numerous protests against censorship in general, but especially the censorship practiced in Bucovina, Banat and Transylvania¹⁶ by the military authorities. This was the context in which, on February 22, 1919, the Syndicate of Newspaper Directors was set up in Bucharest “in order to defend our mutual interests and our mutual interests”¹⁷.

Of the many threats to the country, as they were then qualified (more or less legitimate), we mention the Communist movement (the Bolshevik danger), the refusal of the ethnic minorities to accept the new political and military realities (“irredentism”), the refusal of the Hungarian elites to

¹⁴ *Memoriul Asociației Generale a Presei Române către Majestatea Sa Regele Ferdinand I/Memorandum of the General Association of the Romanian Press to His Majesty King Ferdinand I*, Adevărul Publishing house, Bucharest, 1919, pp. 4-6. Note: these are journalists who worked in the Bucharest editorial offices during the German occupation, including I. Slavici, T. Arghezi, D. Karnabatt and others.

¹⁵ *Memorandum of the General Association of the Romanian Press to His Majesty King Ferdinand I*, Adevărul Publishing house, Bucharest, 1919, p. 8.

¹⁶ Some information about Hungarian media censorship in Cseke Peter, *Valori ale presei maghiare din România /Values of Hungarian Press in Romania (1919-2014). Studies and essays*, Tritonic Publishing House, Bucharest, 2015.

¹⁷ *Dacia*, year I, no.77, 25th of February 1919, p.2

take the oath of loyalty to the Kingdom of Romania, propaganda of neighboring countries, attempts to sabotage strategic institutions and others. A complete inventory remains to be done, I have evoked them here to understand the excessive caution of the Romanian authorities. For each of the threats, the archives and press collections kept testimonies.

But let's continue the series of censorship examples. For example, in 1919, a labor magazine, such as *Sfatul muncii/ The Council of Labor*, "the organ of the trade union movement in Brăila and Galati", changed its title and subtitle in *the Social Republic* to the labor council, "socialist-communist organ, Brăila-Galati", but being censored new), the editorial has to give up the words "former" and "communist"¹⁸. Contrary to the Censorship logic, the Bucharest journalists will choose to address the Queen Maria on May 23, 1919, claiming the treaty they are subject to, as well as the fact that the institution censored the sovereign's statements during a trip to Paris¹⁹. The answer was kind - you can not say I have not spoken, it will be considered ...

Protests of journalists continue

A sign of vigilance, even of normality, we would say, were the reactions of the press (neither rare nor true).

For example, the editorial *Universul* accuses the Censorship of Scams, in terms of "Censorship to Complain to Its Masters, Simply Causes Infamy, True Scams (...) This system to cut off the press articles, everything that strikes in the government and its parti- pants so that the public can not know the guilty of the state of affairs today, constituted by the criminal code a scandal and must cease; against him, we must protest from all power and promise to fight until the last breath, as the censors who are complicit in this scam do not escape being punished with all their might. Judgment Day will come. We will not stop the fight that we started and where we are sure, the wretched and speculative audience will be with us"²⁰.

On the 2nd of October 1919, *Adevarul* editorial was publishing in a border, the following text: "In this place we find the remnants of the article of our colleague C. Bacalbasa, a ruthless murderous article of censorship, with the head, the middle and the legs cut that it became incomprehensible - we have to suppress it from the newspaper"²¹. "The same edition of the newspaper contains the editorial titled "Keeping the Censorship" by Constantin Mille: "We are told that the new government of King Ferdinand, instead of simply raising the state of siege and censorship, will soften the state of siege, in an interpretative way (?) and will keep censorship tightening it, for from preventive it will turn it into repressive (s.n.). Of certain matters, it is said that we will be stopped to touch and if someone in the government thinks that the day-to-day orders of the press, that person was not heard, and not the natural justice, even the martial court, will suspend the newspaper (...) Under the current censorship regime you can write what you want. The censor is in the right to cut off the whole article or only the passengers that do not like it. He is accountable to his boss. But you are punishable only if you do not obey and appear with your caged article. How can censorship be thwarted under the militarist regime, as it is natural. *A government of generals who would leave the free press would be nonsense. The army is not being discussed, it is running. That this applies now not only to the military but also to the civilians, that of course means progress, a democratization of the country, an inauguration of a new liberty, but with handcuffs but with a hint of mouth.* But the generals in their naiveté want the press complicit to this new attempt to freedom of thought. The government is calling on the newspaper directors to explain to them about the new regime of the press. I do not know what the other newspapers will do. As far as we

¹⁸ *Publicațiile periodice românești /Romanian periodicals (newspapers, magazines)*. Tom III. Alphabetical catalog: 1919-1924. Bibliographic description by Ileana Stanca Desa, Dulciu Morărescu, Ioana Petrache, Adriana Raliade and Iliana Sulică. Post by Gabriel Ștrempel. Bucharest, 1987, p. 863.

¹⁹ *Universul /The Universe*, Year XXXVII, no. 158, 23 May 1919.

²⁰ „For Censorship and Censors”, *Universul / The Universe*, XXXVII, no. illegible, 1 Aug. 1919, p.1

²¹ *Adevarul*, XXXII, no. 10.912, 2 October 1919, p. 1.

are concerned with *Adevărul* and *the Morning*, we will not fall into the race that stretches out to us. If we are summoned, we will not respond to the invitation.

It is not like an embarrassment that we will do, but as the logical consequence of the attitude that we must have (...) Journalists who respect their pen are obliged to do just like we do²². "Over a day, the editors announced that the Presidency of the Council of Ministers issued Decree no. 1.229 (October 3, 1919) whereby "preventative censorship for daily and periodical press. However, it is forbidden to publish the attacks against the Crown, against the current form of government, against the army, against the Allied Powers, as well as incitement to rebellion or against legal order. Also, news of any kind that interests the military situation, apart from those authorized, is also stopped. In case of deviation, reprisal will be done, according to the Law and Decree No. 2.798 of 14 August 1916 on the siege"²³. In similar terms, he presents *the Dacia* newspaper "The raising of the preventive censorship", mentioning that "any other publications, such as brochures, posters, etc. shall remain subject to the preventive censorship to be exercised by the courts of the place where such publications are to be printed (...). In the Allied provinces, as military operations are still in progress, local and special provisions will be taken "²⁴.

C. Mille will return to the Censorship in another editorial called "Dictatorship and Military Terror": "It's over! By the <high> decree-law, which, during the electoral period, establishes a new regime more harsh than before the siege and the censorship, the opposition and the whole country is removed except from the law. It is simply the regime of military dictatorship in which the only Crown is omnipotent, the Crown and the Liberal Party, and as the executor of this double will, is the government of generals. It is a state of fact in which the Constitution and laws are replaced by the regime of good pleasure and terror (...) We can be suppressed throughout the siege. We can be translated before the Martial Court to realize our writing, and so we can be sentenced to more or less severe punishments, of which the death penalty will not be ruled out after all. However, we accept the struggle, under conditions that are equally equal to us. We count ourselves in the middle of an armed band that is outlawed and wears brutal forces, but instead we have only a sign, a cry, the word that can be suppressed from one minute to another - because in its place to be the grave silence. However they will fly this flag and fall we will still cry out: Down the tyranny! Long live your freedom! "²⁵

Among the censored publications of Censorship, there were many other titles - for example, on November 6, 1919, some newspapers announced the resumption of *Facla's* magazine in the following terms: "Citizens, Martial Urgency has illegally and abusively suspended the newspaper CHEMAREA, or any other newspaper that will include in the title the word *Call*, either *the Red Call*, *the Social Call*, *the Recall*, etc. Citizens, the rebellion of odious acts, terror, and violations of the Constitution, should not be stifled. This morning FACLA reappeared. Citizens, we all read the FACLA newspaper"²⁶.

But censorship did not only look at the forms of communication mentioned above but various other aspects of economic and social life. Each of the regions, localities, communities affected by prohibitions could be cases worthy of the attention of historians. For example, on 10 November 1919, the Prefecture of Timis-Torontal County has replaced all German, Hungarian inscriptions, as well as emblems or trademarks related to the former Hungarian state (from the bicep Hal monarchy), from the public, commercial, industrial and other institutions, with inscriptions in Romanian (within 30 days from the publication of the ordinance). At the same time, secondary inscriptions in the languages of national minorities, institutions, corporations, meetings, etc., are

²² *Ibidem*

²³ *Buletinul Oficial al României / Official Gazette of Romania*, no. 135, October 4, 1919, p. 7.765.

²⁴ *Dacia*, year I, no. 278, 5 October 1919, p. 1.

²⁵ Constantin Mille, "Dictatorship and Military Terror", *Adevărul*, XXXII, no. 10.915, 5 October 1919, p. 1.

²⁶ *Adevărul*, XXXII, no. 10.947, 6 November 1919, p. 4. Note: *Facla* was a left-wing journal, anti moharnic (founded in 1910), led by N.D.Cocea.

non-confessional, and the persons responsible for enforcing the Ordinance are established.²⁷ The team of censors in Timisoara, headed by Daniel Voniga²⁸, consists of 49 employees and controls the press, correspondence, telephones, train station, and so on,²⁹ each paying 30 crowns a day.

The Census of Transylvania and Banat was managed, if we can say so, by the Transitional Government called the Conducting Council (Sibiu), an institution that uses a large number of sources of information from the administrative, military, clerical and other sources. But this is how the censorship device appeared on October 1, 1919, according to the Command of the Transylvanian Troops (Sibiu), the General Staff-Office of Information: in the Transylvanian counties, censorship was to operate under the direct authority of the Surveillance Area Command; in the counties belonging to the military area, censorship should be organized by the governor of that area, by all means at his disposal; in Banat, the censorship function "under the control of the garrison commanders of the county residences and under the superior direction of the respective Group Commands"; all the censorship posts in a county were controlled by the Command of the garrison in the capital (residence) county; all postal and telegraphic correspondence from the telegraph-post offices or mayoralties departing from a county (county) had to be centralized at the telegraph-post office in the capital of the county (county), which goes to the census; all newspapers, prints, theatrical and cinematographic representations, speeches of any kind were sent in the manuscript to the censorship station in the county capital; any postal, telegraphic correspondence, newspapers, prints of any kind, as well as C.F.'s correspondence coming from outside the line occupied by the Romanian troops (for example, the Serbian Banat, Yugoslavia- in fact, the Serbo-Croat-Slovenian Kingdom; Hungary; CehoSlovakia - actually, Czechoslovakia; Austria, etc.) had to be submitted to the censorship post in Cluj. The three principles of censorship are presented: censorship at the county level, under the control of the military authorities; the stability of the staff of census offices; independence from troop movements. It is also stated that the censors were state officials, appointed and dismissed by the Transylvanian Troops Command after the approval of the General Headquarters. Censorship should not have allowed the publication of articles, notes, information, etc. to propagate ideas "against State Security; anarchic, blasphemous or revolutionary; against the whole nation in the motherland; against the interest of our nation". Equally, censorship did not allow the publication of articles, notes, information, etc. libelous or injurious to the "Royal Family; our political people (from any party, from the old and the new united territory); against the government (whichever it is) and against the Conducting Council". It was also forbidden to "publish political polemics, with injuries to political people of no nationality or political nuance". Private correspondence in the Old Kingdom, Transylvania, Bucovina and Bessarabia had to be censored within 48 hours of arrival. At the end of the instructions there is a special chapter dedicated to hiring, salaries and payment formalities for censorship services in the area occupied by Romanian troops³⁰.

If things can seem predictable, in the context evoked, we have to remember that the French army is also dealing with censorship in the affiliated territories. For example, the Territorial Command of the French Occupation Zone of Banat issues an order by which the newspapers Timișoara *Nepakarat* and *Forward* (Socialist Orientation) suspend their appearance, starting with

²⁷ Timiș County Service of National Archives, Ordinance Nr. 4.484 of 10 November 1919, file 12-12v, Timis-Torontal County Prefect Fund (1901-1928) (d. 2/1919) (Romanian).

²⁸ Daniel Voniga (1867-1933) was born in Gyula (in some documents he appears with the name David). Studies in her native town, Beius and Budapest. He studied theology at Arad (1890), then moved to Siria, where he published the magazine *Gazeta Economului*. Priest in Giroc village, gazetteer. In 1886 he was editor in the newspapers *Dreptatea* and *Sunday Sheet* (Timisoara). Collaborates with *the Tribune of the People* (Arad), publishes *Controla* publications and *Priestly magazine*, and others.

²⁹ Nominal State Nr. 2 of September 21, 1919, 5-6, Timiș County Service of National Archives, Timiș-Torontal County Prefect Fund (1901-1928) (d. 10/1919) (Romanian).

³⁰ Instructions No. 6622 from October 1, 1919, file 15-19v, 21v, 27-29, Timiș County Service of National Archives, Timiș-Torontal County Prefecture Fund (1901-1928) (d. 10/1919) (Romanian). Note: thank you prof. dr. Eusebiu Narai, West University of Timisoara, for help in documenting.

July 28, 1919. The order is signed by the General of Tournadre³¹. But - as I said - not just the press, firms, names, etc. were censored, but also the films. For example, in the *Universe* it was announced that it was forbidden, who invade revolutionary, international and antireligious ideas or obscenities and indecency, as well as those that suggests evil to doers means that jeopardize public safety; movies that, through dramatis, can shatter the nerves of the public and especially of the youth, those whose subject matter triumphs the cause of evil, the erotic ones and those that inspire deception and disgust of life. (...) Existing movies are divided into three categories today: uncensored, temporarily centered, and definitively centered by projection. Uncensored ones are totally excluded. The provisional pricing is admitted to run only until April 2 at. only with respect to the conditions enumerated here. The houses or cinemas that they will introduce after the final censure, uncontrolled parts of the censorship, will be considered bad faith and will be punished by military justice. It is forbidden to share a title or subtitle in both films and programs³². Returning to the editors' reactions from *Adevărul*, I mention the unnamed "Parliament and Censorship" from November 25, 1919 - "The first duty of the Parliament is to demand and impose the suppression of the press censorship. Freedom of the press is the essential condition of parliamentary life. In Parliament working in a country where the press suffers the terror of the censorship, it is not a Parliament but a the secret cenacle, because he does not have the echo and the echo that gives the press free speech, he can not find out what they are thinking, what they feel, what they expect in times and moments from their mandates. That is why, before starting any work, Parliament must say: In part, the censorship and re-entry into the freedom of the press, as provided by the old Constitution, because if the freedom of the press is not conquered now, the Romanian people can say goodbye to all the other citizens' liberties, the first one being their pledge and leverage"³³.

Finally, under the pseudonym Saturn, on 5 December the article "Anomaly Censure" could be read: "The very fact that the Censorship is in force after a Parliament has been elected by universal suffrage is an anomaly (...) Two months before the election, a military regime was in place, and preventative censorship became repressive in the kingdom, but it remained preventive in the liberated regions, where it continued to prevent any manifestation of thought that was not the covenants of the censors. The media and public opinion in Transylvania, Bucovina and Bessarabia are mutilated daily in expressing their thoughts. This incoherence and anomaly must cease. Parliament is bound to end if it claims to be the country's expression"³⁴.

Suspensions and protests

And the year 1920 is marked by censorship. Newspapers are suspended - *Socialismul* (Bucharest) for the promoted pro-communist / republican discourse; *Rendkivnali Ujsag* (Arad), for offending affirmations for the royal family of Romania, etc. Others are severely censored – *Luptătorul /The Fighter*, *Chemarea/ Calling*, *Neamul românesc/ The Romanian nation*; new newspapers are forbidden, like *Lumea nouă /The New World*. Calls are being made for embargoes - under the title "Lovers of Censorship" the editors at *Chemarea* urge journalists "not to forget the lawmakers who voted for censorship and ignore them when they will again need the support of the press" (19th of December 1920). There are alarm signals - in the *Dacia* newspaper (Bucharest, October 14, 1920), alarming articles about the press situation in Transylvania appear. The newspaper *Înfrățirea / The Brotherhood* in Cluj had been sued for no good reason, the newspaper *Țărănimea/Peasantry* in Sibiu already had "seven lawsuits on the grounds that it attacked official persons"; *Renașterea română/The Romanian Renaissance* in Cluj, she was also intimidated by the authorities, and *Patria's* routines were often carried out with threats³⁵.

³¹ Order no. 1762/2 of July 28, 1919, file 22, Timiș County Service of National Archives, Timiș-Torontal County Prefecture Fund (1901-1928) (d. 11/1919) (French).

³² "Censorship of Cinema Films", *Universul*, nr. 137, 20 February 1919, p.1.

³³ *Adevărul*, XXXII, no. 10.965, 25 November 1919, p. 1.

³⁴ *Adevărul*, XXXII, no. 10.974, 5 December 1919, p. 1.

³⁵ Marian Petcu, coord., *A censorship timeline in Romania*, Tritonic Publishing House, Bucharest, 2016, p. 168.

Thus, on 12 March 1921, the press published the letter of the President of the General Press Association to the Minister of the Interior: "The Minister, the President of the Journalists' Union of Cluj, telephonies me that the prefect of the county has suspended the most senior newspapers appearing in the Hungarian language, praying to intervene with you. Indeed, no matter how aggressive, embracing and provocative we find the press appearing in the Hungarian language in Transylvania, we can not take against it measures similar to those which the Hungarians have taken against our newspapers, which they thus qualify. Article 24 of the Constitution prohibits the suspension of newspapers. If the newspapers in question fell in contravention of the law, they would be brought to justice; and the prefect to guard himself from being in contravention of the Constitution of the land, applicable to Transylvania since the proclamation of the union³⁶".

The press collections reported do not show any signs of censorship of censorship mechanisms following this move. The paper crisis, in fact rationalization (discretionary distribution) was seen as a way of limiting the freedom of the press, suspending the appearance of some publications, thus compromising the contractual relationship with their subscribers, as well as many other forms of limiting media distribution have been blamed as much as editorial staff have been allowed. Here are a few cases. On February 20, 1920, the appearance of the *Schwäbische Volkspresse* (false allegation of accusation) was suspended for three days; on May 12, 1920, *the Socialism and Calling* (Bolshevism) newspapers were suspended; on May 25, 1920, the distribution of the newspaper is forbidden *Desteptarea* (edited in Detroit, USA - accused of Bolshevism); on July 22, 1920 *Temesvári Napló* newspaper (irredentism) was suspended; on November 15, 1920 *Munkáslap* (socialist), *Szakszernezet* magazine and the German edition *Arbeiter Zeitung* are forbidden; on 30 September 1920 *the Banater Tagblatt* newspaper was suspended for six days (hostile attitude to the Romanian kingdom) and so on.

There will be editorial strikes, public protests, critical articles, suspensions, suppressions and bankruptcies, print strikes.

Instead of conclusions

Exploring the public archives in Romania and neighboring countries (civil, military, religious), capitalizing on private archives could reveal new aspects of power transfer in the territories that united with Romania (1918), repression mechanisms, actors of repression (civil and military), influences on culture / cultural diversity, patrimony issues and others.

³⁶See *Avântul* newspaper, cf. Marian Petcu, coord., *A cronology of censorship in Romania*, Tritonic Publishing House, Bucharest, 2016, p. 170.

ARAD AND ARAD INTELLECTUALS IN 1918**ARAD ET LES INTELLECTUELS D'ARAD EN 1918****ARADUL ȘI INTELECTUALII ARĂDENI ÎN ANUL 1918****Eugen GAGEA**

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Abstract

The affirmation of Arad from the beginning of the twentieth century through important personalities of the political and cultural life made it possible for Arad to become the capital of the Great Union in 1918, the place where important personalities such as Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop, but also Bishop Ioan I. Papp. They are the intellectuals who have watched carefully the events in the great capitals of the world, finding themselves concerned about the situation of the Romanians. In this context, in the autumn of 1918 Arad and the Arad intellectuals played an important role, being the ones who prepared the Great Union, which was conceived in Arad and materialized in Alba Iulia and Bucharest.

Résumé

L'affirmation d'Arad depuis le début du XXe siècle à travers d'importantes personnalités de la vie politique et culturelle a permis à Arad de devenir la capitale de la Grande Union en 1918, le lieu où d'importantes personnalités telles que Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop, mais aussi l'évêque Ioan I. Papp. Ce sont des intellectuels qui ont regardé attentivement les événements des grandes capitales du monde, se trouvant préoccupés par la situation des Roumains. Dans ce contexte, à l'automne 1918, Arad et les intellectuels d'Arad ont joué un rôle important, étant ceux qui ont préparé la Grande Union, qui a été conçue à Arad et matérialisée à Alba Iulia et à Bucarest.

Rezumat

Afirmarea Aradului încă de la începutul secolului al XX-lea prin importante personalități ale vieții politice și culturale a făcut ca pe fondul evenimentelor din 1918 Aradul să se transforme în capitala Marii Uniri, locul unde au activat importante personalități, ca Vasile Goldiș, Ioan Suciu, Ștefan Cicio-Pop, dar și episcopul Ioan I. Papp. Sunt intelectuali care au urmărit cu atenție evenimentele din marile capitale ale lumii, fiind preocupați de situația românilor. În acest context, în toamna anului 1918 Aradul și intelectualii arădeni au avut un rol important, fiind cei care au pregătit Marea Unire, care a fost gândită la Arad și concretizată la Alba Iulia și București.

Key words: intellectuals, union, people of Arad, negotiations, bishopric.

Mots-clés: intellectuels, union, gens d'Arad, négociations, épiscopat.

Cuvinte cheie: intelectuali, unire, arădeni, tratative, episcopie.

Afirmarea Aradului drept cel mai important centru politic al românilor transilvăneni la începutul secolului al XX-lea a făcut ca orașul de pe Mureș să devină „focarul daco-românismului, centrul politic al națiunii române din Ungaria și Transilvania” (BOIA, 2011, 166). În 1918 exista o

intelectualitate a Aradului formată din preoți, profesori și avocați. Sunt cei care s-au implicat în evenimentele din toamna anului 1918. Intelectualii arădeni activau în jurul Institutului Pedagogic-Teologic și a Episcopiei, fiind preocupați de situația socio-politică a românilor și urmăreau cu atenție evenimentele petrecute în marile capitale ale lumii.

Schimbările produse ca urmare a declarației președintelui american Wilson au avut un mare impact în monarhia austro-ungară, contribuind la dezmembrarea ei. În acest context Aradul și liderii arădeni au început o serie de demersuri, lucru dovedit și de corespondența dintre Vasile Goldiș și Ioan Suciu. Secretarul consistorial îi prezenta situația, arătând că „Cicio îmi spune că ți-a scris și el în chestiunea scriptului hotărât la Budapesta, dar nici lui ca și mie nu i-ai răspuns nimic” (DEMȘEA, 1999, 131). Mai arată că ar fi bine să poată conversa „ici la Arad” pentru ca să se ajungă la o concluzie și a se acționa în același sens.

Aradul a avut un rol important, fiind și sediul Episcopiei Ortodoxe în jurul căreia activau importante personalități ale epocii. Știrbirea autorității Bisericii în primăvara anului 1918, odată cu aprobarea de către mitropolitul Vasile Mangra a comisarilor guvernului care trebuiau să asiste la ședințele adunărilor eparhiale, a dus la solidarizarea intelectualității românești din zona Aradului. Ca urmare a numirii comisarului guvernamental a fost redactat un memoriu de către episcopul Papp, trimis ministerului de la Budapesta, prin care episcopul arată că fostul ministru al cultelor și instrucțiunii, Apponyi, a luat aceste măsuri prin care „știrbește direct și fără nici un temei legal autonomia bisericii, drept garantat prin legile patriei, este o jignire pe cât de directă pe atât de dureroasă a sentimentului nostru patriotic, este o judecată și o osândă prin vot de neîncredere” (PROTOCOL, 1920, 16). În memoriul trimis, episcopul mai precizează că biserica nu se amestecă în politică și este loială tronului pentru că arhieriei depun jurământ în fața regelui având obligația de a fi credincioși „înalțului tron, casei domnitoare și patriei” (PROTOCOL 1920, 20).

Înfrângerile suferite de Puterile Centrale pe front i-au determinat pe liderii români să convoace o ședință a Comitetului Executiv al Partidului Național Român în 24 septembrie, ocazie cu care s-a decis reluarea activismului politic și stabilirea unor legături cu social-democrații în privința realizării „unui nou program de luptă vizând eliberarea și unitatea națională” (ROZ, 1993, 111). În acest context un rol important a revenit lui Vasile Goldiș, care în septembrie 1918 s-a retras la Lipova pentru a formula principiile de bază. Ideile lui au fost sintetizate mai târziu în articolul „Reforma constituantă în Austria”, publicat în periodicul maghiar *Aradi Hirlap*. Din cele publicate putem observa că Vasile Goldiș era la curent cu „problema autodeterminării popoarelor” (ROZ, 1993, 111), susținând nevoia de autonomie și în cazul românilor din monarhie.

Evenimentele din toamna anului 1918 au mobilizat clerul superior, care s-a implicat în pregătirea Marii Unirii. Moartea mitropolitului Vasile Mangra a dus la numirea episcopului Ioan I. Papp ca locțiitor al mitropolitului și implicarea sa în toate activitățile premergătoare unirii. În aceste condiții, Aradul se afirmă nu numai drept cel mai important centru al vieții politice, ci și ca centrul Bisericii Ortodoxe din monarhie. Este momentul când, odată cu dezmembrarea monarhiei, biserica ia o serie de măsuri prin care sprijină activitatea politicienilor români. După redactarea declarației de la Oradea, care a fost citită în Parlamentul maghiar, Biserica ia o serie de măsuri prin care se alătură liderilor P.N.R. În scrisoarea din 1 noiembrie 1918 trimisă de episcopul Papp episcopului Cristea, episcopul arădean vorbește de necesitatea unei întruniri a capilor Bisericii Ortodoxe și arată că „împrejurările din viața politică de stat, cum o citim din gazete, au dus cu sine că Majestatea Sa Regală a renunțat sau cel puțin va renunța în curând la tronul ungar” (VESA, 2006, 175).

În același timp la Arad, s-a stabilit sediul Consiliului Național Român Central, considerat „supremul și unicul for politic al națiunii române din Ungaria și Transilvania” (VESA, 2006, 175). A fost expresia modului în care politicienii români au înțeles și pus în practică principiul autodeterminării, un rol important revenindu-i lui Vasile Goldiș, considerat doctrinarul partidului. Înalțul for era format din șase reprezentanți ai Partidului Național Român și șase lideri socialiști. Din totalul membrilor Consiliului un sfert îl reprezentau arădenii, prin personalități ca Vasile Goldiș, Ștefan Cici-Pop și Ioan Flueraș. Consiliul era condus de avocatul arădean Ștefan Cicio-Pop, în casa căruia s-au luat o serie de decizii care au contribuit la realizarea Marii Uniri. Potrivit celor

mărturisite de Laurențiu Oanea, martor al evenimentelor, încă din momentul constituirii au fost fixate în linii mari câteva atribuții ale membrilor. Ioan Flueraș a avut un rol important la Budapesta, unde a participat la negocierile dintre liderii socialiști și cei al Partidului Național Român, iar în perioada care a urmat a fost veriga de legătură dintre cele două grupări politice. Apoi avocatul Ștefan Cicio-Pop, în calitate de președinte, a fost împuternicit a se ocupa de organizarea consiliilor și a gărzilor, în timp ce Vasile Goldiș „conducea secretariatul general” (POPEANGĂ, 1978, 247).

În 4 noiembrie 1918 a început formarea gărzilor naționale, eveniment care a dus la preluarea administrației de Consiliul Național Român Central, lucru recunoscut și de Lajos Varjassy, comisarul guvernamental al Aradului, care „rămăsese neputincios în fața deteriorării rapide a administrației locale”, (POPEANGĂ, 1978, 251). În 6 noiembrie C.N.R.C. a publicat un manifest adresat națiunii române, prin care „îi cheamă pe români să se înroleze în gărzile naționale și să poarte simbolul unității naționale, tricolorul românesc” (POPEANGĂ, 1978, 248). În document se mai arată că C.N.R.C. era „recunoscut nu numai de puterile mari ale lumii, ci și de guvernul unguresc revoluționar”(GAGEA, 2008, 169). În comunicatul oficial al C.N.R.C., emis în urma ședinței din 9 noiembrie 1918, se vorbește de începutul organizării națiunii române din Transilvania, un rol important revenind gărzilor naționale.

La începutul lunii noiembrie, în urma evenimentelor de la Budapesta și de la Arad, a fost numit Varjassy Lajos în funcția de comite suprem, cu scopul de a restabili ordinea în comitat, dar era prea târziu, românii s-au mobilizat. Varjassy Lajos a venit cu un program nou, prin care se propunea ca să se elimine vechea administrație, iar apoi „administrația județului trebuie să ajungă în mâinile românilor”(ROZ, 1993, 182). Propunerile comitelui au fost dezbătute de politicienii arădeni, dar nu au fost acceptate, pentru că se dorea libertate deplină și ruperea de Ungaria.

O altă măsură importantă pusă în practică la Arad a fost reparația ziarului *Românul*, la 8 noiembrie 1918, considerat ziarul oficial al Consiliului Național Român, care era sub conducerea lui Vasile Goldiș, cu scopul de a răspândi în rândul românilor măsurile luate de consiliu. În comunicatul oficial al C.N.R.C. din 9 noiembrie 1918, se arată că scopul reparației ziarului era de a „aduce zilnic toate știrile pe care comitetul și consiliul național le consideră folositoare cauzei”(ROZ, 1993, 171). Se mai precizează că în presa din Transilvania circulau multe informații false și se cerea românilor să se aboneze la ziarul arădean, care a renăscut și are rostul de a vesti „neamului nostru învierea la viață liberă națională”. Ca urmare a reparației ziarului au ajuns la redacție scrisori din cele mai îndepărtate colțuri locuite de români, iar asupra lor, Vasile Goldiș mai ales, zăbovea ceasuri întregi citindu-le și recitindu-le. Apăreau în paginile acestui ziar și probleme ce preocupau situația altor naționalități asuprite de Monarhie, față de care ziarul nutrea o deosebită simpatie.

În noiembrie 1918 C.N.R.C. a început tratativele cu reprezentanții guvernului și consiliului național maghiar. Reprezintă un moment de solidaritate națională, pentru că activitatea politicianilor a fost susținută și de Biserică. Episcopul I. I. Papp a cerut clerului să sprijine activitatea C.N.R.C. În timpul negocierilor de la Arad, un rol important l-a avut Vasile Goldiș, care era unul dintre liderii C.N.R.C., dar și secretar al Episcopiei, fapt ce a dus la implicarea Episcopiei arădene în realizarea Unirii.

În 13 noiembrie 1918 au început tratativele de la Arad, delegația maghiară fiind condusă de sociologul Oscar Jaszi, care era ministrul naționalităților. Încă de la începutul negocierilor Vasile Goldiș a protestat că din delegația maghiară făceau parte și „persoane care nu erau în guvernul maghiar” (GAGEA, 2013, 32). Ministrul Oscar Jaszi a deschis ședința și a declarat că este pentru „prima dată când democrația maghiară ia contact cu democrația română”. Mai declară că este reprezentantul poporului maghiar și dorește să trăiască în bună înțelegere cu „toate popoarele țării respectând principiul egalității și dreptății”. Din partea românilor a luat cuvântul Ștefan Cicio-Pop, care scoate în evidență crimele făcute de unguri în rândul populației civile românești din Transilvania, amintind că numai în comitatul Cluj au fost împușcați vreo 40 de oameni. A urmat apoi discursul lui Oscar Jaszi care declară că guvernul maghiar a studiat pretențiile românilor, „acceptând în fond pretențiunile legitime formulate de români”, arată că cerințele politicianilor

români pornesc de la principiul autodeterminării, care potrivit politicianului maghiar era respectat și la Budapesta. Oscar Jaszi declară că guvernul maghiar este dispus ca pornind de la dreptul de liberă dispoziție să asigure revendicările românilor „în cea mai deplină măsură și cu cea mai deplină rezoluție pentru fiecare popor locuitor pe acest teritoriu, adică și pentru maghiari, germani și secui” (GAGEA, 2013, 32). Ministrul maghiar nu acceptă ideea delimitării pe criterii etnice, sub pretext că nu corespunde „principiilor wilsoniene”. Propune ca totuși funcționarii să rămână în funcții, dar se acceptă folosirea a două sau mai multe limbi. În încheiere ministrul cere tuturor popoarelor din Ungaria să recunoască vechile granițe. În numele delegației române a luat cuvântul Vasile Goldiș, care arată că propunerile făcute de reprezentanții guvernului maghiar au ridicat o serie de probleme și trebuie discutate în cadrul Consiliului Național Român. Politicienii români au respins propunerile guvernului maghiar, care erau considerate inacceptabile, și au cerut organizarea unei Adunări Naționale, unde reprezentanții românilor să se pronunțe asupra viitorului Transilvaniei.

După eșuarea tratatelor de la Arad ministrul Oscar Jaszi declară că urmările vor duce la „descompunerea imperiului maghiar”. Prin tratatele de la Arad s-a decis viitorul unor state din Europa Centrală și s-a făcut un pas important pe calea destrămării monarhiei și afirmării statelor naționale. Poziția românilor a fost importantă, pentru că a fost exprimată înaintea poziției adoptate de sârbi și slovaci, astfel cele hotărâte la Arad au avut impact și asupra celorlalte popoare din monarhie.

După eșuarea tratatelor C.N.R.C. a publicat proclamația *Către popoarele lumii*, prin care politicienii români anunță ruperea Transilvaniei din cadrul Ungariei. În document se arată că „națiunea română din Ungaria și Transilvania ținută de veacuri în robie trupească și sufletească de către clasa stăpânitoare a poporului maghiar, eliberată acum de sclavie prin strălucita învingere a armelor, a declarat voința sa de a se constitui în stat liber independent spre a-și putea valida nelimitat forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești”.

Decizia convocării Adunării Naționale de la Alba Iulia s-a luat la Arad, după ce au avut loc și unele discuții cu reprezentanții guvernului de la Iași. La Arad a fost elaborată convocarea Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia. În document se arată că a sosit vremea în care românii pot trăi „alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți”. Ca urmare a susținerii acordate de Biserică, în document se amintește că vor lua parte „episcopii români din Ungaria și Transilvania, toți protopopii în funcție ai celor două confesiuni românești”, dar și câte un reprezentant al consistoriului, reprezentanți ai societăților culturale, câte un reprezentant al institutului teologic și pedagogic, la care se adaugă reprezentanții reuniunii învățătorilor, ai meseriașilor și gărzii naționale. În 21 noiembrie Cicio-Pop, în calitate de președinte al C.N.R.C., l-a invitat pe episcop a participa la Adunarea Națională și i-a cerut să aducă la cunoștința credincioșilor însemnătatea evenimentelor și să se „citească în toate bisericile câte o rugăciune de mulțumire lui Dumnezeu care ne-a lăsat să ajungem aceste zile mari” (POPEANGĂ, MUREȘAN 1991, 368). Poziția episcopului Papp față de cele hotărâte de către C.N.R.C. a fost exprimată în scrisoarea trimisă protopopului din Alba-Iulia în 21 noiembrie 1918. Episcopul arădean arată că a „răsărit soarele dreptății și pentru neamul românesc” (POPEANGĂ, MUREȘAN 1991, 365). Anunță ca va participa la adunare în calitate de senior și „voi servi însuși o sfântă liturghie în biserica noastră de acolo cu asistența clerului mitropoliei noastre” (POPEANGĂ, MUREȘAN 1991, 366). În 26 noiembrie Consistoriul arădean a dezbătut probleme trimerii unui delegat la Alba-Iulia. A fost propus Vasile Goldiș dar care a declarat că „nu poate primi delegarea sa, având alt mandat” (VESA, 2006, 175). S-a decis ca reprezentantul consistoriului Arad să fie Gheorghe Ciuhandu.

În 30 noiembrie 1918 la Arad se făceau ultimele pregătiri, ocazie cu care a fost convocată o conferință lărgită a C.N.R.C., unde au participat și reprezentanții gărzilor naționale. Cei adunați au cerut „unirea fără condiții” (OANE, 2008, 147), fapt ce i-a obligat pe liderii C.N.R.C să se retragă pentru a finaliza textul Rezoluției, care a fost scris de Vasile Goldiș. Textul Rezoluției a suferit unele modificări la punctul al III-lea, au fost introduse „tezele reprezentanților social-democraților susținuți cu căldură de Vasile Goldiș (OANE, 2008, 147). Cerințele social-democraților vizau introducerea votului universal, realizarea unei reforme „agrare radicale” și asigurarea de drepturi

pentru muncitori. După cinci ore de dezbateri proiectul a primit forma definitivă și a fost împuternicit Vasile Goldiș să îl prezinte spre a fi aprobat de Adunarea Națională.

Pregătirile Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia au fost făcute în cea mai mare parte la Arad, fapt ce dovedește că orașul de pe Mureș era cel mai important centru politic al românilor din Transilvania, locul în care activau cei mai importanți lideri politici. Rolul important al Aradului și politicianilor arădeni în realizarea Unirii a fost recunoscut și de clasa politică de la București, în frunte cu regele Ferdinand, care a decis în 5/18 decembrie 1918 decorarea cu ordinul „Marele cordon al Coroanei României” (GODEA, 2001, 221) a mai multor lideri din Transilvania. Printre aceștia se numărau episcopul Ioan I. Papp și Vasile Goldiș.

Bibliografie

- BOIA Stelean, „Biserica arădeană și Marea Unire din 1918,” în *Administrație românească arădeană*, vol. III, Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press, 2011.
- DEMȘEA, Dan, „Intransigență și moderație în mișcarea națională românească” în vol. *Arad monografia orașului*, Editura Nigredo, 1999.
- GAGEA Eugen, *Vasile Goldiș și Românul*, Arad, Editura „Vasile Goldiș” University Press 2008.
- GAGEA Eugen, *Vasile Goldiș studii și documente*, vol. I, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2013.
- GODEA Ioan, *Ziarul Românul din Arad (1911-1918)*, Editura de Vest, Timișoara, 2001
- OANEA Laurențiu, *Dr. Ștefan Cicio-Pop. Un titan al luptelor naționale a românilor din Transilvania și părțile românești din Ungaria 1865-1934*, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2008.
- Protocolul ședinței sinodului eparhial*, Arad, Tiparul Tipografiei Diecezane, 1920.
- POPEANGĂ Vasile, *Aradul, centru politic al luptei naționale din perioada dualismului*, Timișoara, Editura Facla, 1978.
- POPEANGĂ Vasile, MUREȘAN I. B., *Aradul cultural și lupta pentru înfăptuirea Marii Uniri*, Arad, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române, 1991.
- ROZ Alexandru, *Aradul cetatea Marii Uniri*, Timișoara, Editura Mirton, 1993.
- ROZ Alexandru, *Consiliul Național Român Central și gărzile naționale române din Arad*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1993.
- VESA Pavel, *Episcopia Aradului istorie cultură mentalități*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2006.

THE GREAT UNION REFLECTED IN THE BANAT PUBLICATIONS OF THE TIME

LA GRANDE UNION REFLÉTÉE DANS LES PUBLICATIONS DE BANAT SPÉCIFIQUES POUR LE TEMPS

MAREA UNIRE REFLECTATĂ ÎN PUBLICISTICA BĂNĂȚEANĂ A VREMII

Viviana MILIVOIEVICI

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
viviana.poclid@yahoo.com

Abstract

The importance of the Great Union, achieved on the 1st of December 1918, in Alba Iulia, was consigned, both at the time, but also subsequently, in diverse publications appeared in the country and abroad.

Its echoes were resonant, through the apparition of a series of articles dedicated to the achievement of the great ideal of our people. Concurrently, the Great Assembly, through the voice of Vasile Goldiș, the one who uttered the address and resolution of the Union, he proved his democratic and plebiscitary spirit, having a remarkable echo in the Banat journalism as well.

In the publicist space of the historic Banat, the news of the Great Union was spread through the intervention of the five publications that existed here at the time in the year 1918. We are talking about the newspaper „Drapelul” (the Flag) from Lugoj, „Foaia diecezană” (the Diocesan Paper) and „Lumina” (the Light) from Caransebeș, „Legiunea română” (the Romanian Legion) from Oravița and „Opinca” (the Peasant’s Sandal) from Coștei/Vârșeț.

In the current paper we will highlight the main contributions of the people from Banat in the press, reflecting the events which lead to the forging of the Romanian national unitary state, accentuating the idea that these publications represented true tribunes of mobilisation for the population in order to accomplish this grandiose mission.

Résumé

L’importance de la Grande Union, faite au 1er Décembre 1918, à l’Alba Iulia, a été consignée, dans le temps, mais aussi ultérieur, en diverses publications apparues dans le pays et dans l’étranger.

Ses échos ont été éclatants, avec l’apparition d’une série d’articles dédiés à la réalisation du grand idéal de notre peuple. Aussi, la Grande Assemblée, par la voix de Vasile Goldiș, celui qui a adressé la harangue et résolution de l’Union, il a prouvé son esprit démocratique et plébiscitaire, avec un écho distinct aussi dans la presse de Banat.

Dans l’espace des publications du Banat historique, la nouvelle de la Grande Union a été disséminée par les cinq publications existantes ici dans 1918. On parle du journal „Drapelul” (le Drapeau) de Lugoj, „Foaia diecezană” (la Feuille diocésaine) et „Lumina” (la Lumière) de Caransebeș, „Legiunea română” (la Légion roumaine) d’Oravița et „Opinca” (la Sandale du paysan) de Coștei/Vârșeț.

Dans ce papier on va mettre l’accent sur les principales contributions des gens de Banat dans la presse, en reflétant les événements qu’on conduit à la constitution de l’état national

unitaire roumain, en accentuant l'idée que ces publications ont été vraies tribunes de mobilisation de la population pour réaliser cette grande mission.

Rezumat

Importanța Marii Uniri, înfăptuită la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, a fost consemnată, atât la vremea respectivă, dar și ulterior, în diverse publicații apărute în țară și în străinătate.

Ecourile acesteia au fost răsunătoare, apărând o serie de articole dedicate înfăptuirii marelui ideal al poporului nostru. Totodată, Marea Adunare, prin vocea lui Vasile Goldiș, cel care a rostit cuvântarea și rezoluția Unirii, și-a dovedit spiritul democratic și plebiscitar, având un ecou deosebit și în presa bănățeană.

În spațiul publicistic al Banatului istoric, vestea Marii Uniri a fost răspândită prin intermediul celor cinci publicații existente aici în anul 1918. Este vorba despre ziarul „Drapelul” din Lugoj, „Foaia diecezană” și „Lumina” din Caransebeș, „Legiunea română” din Oravița și „Opinca” din Coștei/Vârșeț.

În lucrarea de față vom evidenția principalele contribuții în presă ale bănățenilor, oglindind evenimentele care au condus spre făurirea statului național unitar român, accentuând ideea că aceste publicații au fost adevărate tribune de mobilizare a populației pentru îndeplinirea acestei mărețe misiuni.

Key words: *national ideal, Banat publications, politics, society, culture*

Mots-clés: *idéel national, publications du Banat, politique, société, culture*

Cuvinte cheie: *ideal național, publicații bănățene, politică, societate, cultură*

Motto

„Unitatea națională nu este un succes diplomatic, o izbândă militară, o cucerire a forței, isprava unei cugetări individuale ori a unei acțiuni de grup, ci rezultatul firesc al unei stări de spirit permanente.”

Nicolae Iorga

Dezideratul suprem al românilor, Marea Unire de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918, a constituit simbolul biruinței naționale. Această unire a reprezentat o piatră de hotar a istoriei române, fiind „rezultatul logic al evoluției istorice, fructul luptelor de emancipare a poporului românesc și triumful strălucit al ideilor generoase pentru care s-a vărsat cu atâta prisosință, sângele scump al fraților noștri” („RENAȘTEREA BĂNĂȚEANĂ”, apud. TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 163) – consemnează notarul Silviu Dragomir, cu ocazia întrunirii delegației participanților la actul plebiscitar.

Importanța Marii Uniri a fost evidențiată, atât la vremea respectivă, dar și ulterior, în diverse publicații apărute în țară și în străinătate. Ecourile acesteia au fost răsunătoare, apărând o serie de articole dedicate înfăptuirii marelui ideal al poporului nostru. Totodată, Marea Adunare, prin vocea lui Vasile Goldiș, cel care a rostit cuvântarea și rezoluția Unirii, și-a dovedit spiritul democratic și plebiscitar, având un ecou deosebit și în presa bănățeană.

În spațiul publicistic al Banatului istoric, vestea Marii Uniri a fost răspândită prin intermediul celor cinci publicații existente aici în anul 1918. Este vorba despre ziarul „Drapelul” din Lugoj, „Foaia diecezană” și „Lumina” din Caransebeș, „Legiunea română” din Oravița și „Opinca” din Coștei, mutat apoi la Vârșeț (Serbia).

Chiar și evenimentele premergătoare, cum au fost greutățile războiului, jertfele românilor pe front sau asuprirea socială au fost consemnate în paginile gazetelor de la acea vreme. Dorința de

eliberare era extrem de mare, astfel că s-au intensificat acțiunile îndreptate împotriva asupririi austro-ungare. Toți românii bănățeni, de la învățători, preoți, funcționari, țărani sau muncitori, erau animați de același crez și se gândeau că au aceeași misiune, de a împlini dorința de veacuri a poporului român. În acest sens, rândurile următoare sunt grăitoare: „Ostilitatea față de un război nedrept și față de regimul austro-ungar este întruchipată tot mai des și mai vădit în manifestații plenare pentru Unirea cu România.¹ (MUNTEANU, ZABERCA, SÂRBU, 1992, 35) (...) Conștienți de caracterul nejust al războiului purtat de monarhia habsburgică, un număr tot mai mare de locuitori ai Banatului trec granița în România și participă ca voluntari la luptele pentru eliberarea Transilvaniei...” (IBIDEM, 1992, 35).

Toate aceste manifestări exprimau ferm convingerile maselor populare din Banat, ieșind în evidență, din ce în ce mai mult, în toamna anului Unirii: „La 31 octombrie 1918 se declanșează o acțiune generală în Timișoara cu multiple consecințe pozitive pentru desfășurarea ulterioară a evenimentelor revoluționare. Într-o impunătoare manifestație de stradă, timișorenii revendică încetarea războiului și încheierea păcii, reducerea zilei de muncă, respectarea principiului autodeterminării naționale.” (IBIDEM, 1992, 37).

Tocmai acest principiu al autodeterminării a fost susținut cu fervoare de cel care a elaborat și a rostit Rezoluția de la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918, omul politic, istoricul, filosoful, publicistul și pedagogul arădean, Vasile Goldiș. Despre acesta, cercetătorul operei și vieții academicianului, Gheorghe Șora, notează: „Luptând pentru apărarea «individualității etnice» a românilor din ținuturile subjugate consideră ca cel mai potrivit mijloc de asigurare și consfințire constituțională a ei, dobândirea unei autonomii naționale în cadrul statului ungar.” (ȘORA, 1980, 193). Însuși Vasile Goldiș, în noiembrie 1933, scrie ultimele fraze în care își mărturisea crezul său axilologic: „mărturisesc credința mea adâncă și nestrămutată, că (...) hotărârile de la Alba Iulia au să rămână pe veci o glorie a Adunării Naționale de la 1 Decembrie 1918, fiindcă prin ele se proclamă principiile eterne și infailibile ale dreptății, ale libertății și ale păcii de totdeauna din lume.” („HOTARUL”, apud. ȘORA, 1980, 245).

Revenind la evenimentele din toamna anului 1918, cele care au precedat Marii Uniri, acestea au fost consemnate atât în paginile ziarelor din Banat (Lugoj, Caransebeș, Oravița), cât și în cele din Arad („Românul”, „Tribuna”). Cele cinci publicații din Banat, menționate anterior au evidențiat aspecte ale pregătirii Unirii, dar și de după înfăptuire.

Ziarul „Drapelul” din Lugoj, înființat în anul 1901, ca organ național-politic al Partidului Național Român, era condus de Valeriu Braniște², o personalitate de seamă a publicisticii românești

¹ Vezi, în acest sens, lista lucrărilor: I. Munteanu, *Contribuția maselor populare bănățene la formarea statului național unitar*, în *Făurirea statului național unitar român. Contribuții documentare bănățene*, București, 1983; M. Milin, *Situația revoluționară din Banat (1914-1918)*, în „Banatica”, 1979, vol. V; Gh. Naghi, *Preoții din Banat în evenimentele anilor 1914-1918*, în „Mitropolia Banatului”, 1978, nr. 10-12; R. Păiușan, *Lupta socială și națională a românilor bănățeni împotriva dualismului austro-ungar în anii primului război mondial*, în „Revista de istorie”, tom 35 (1982), nr. 1, p. 35-54 ș.a.

² Valeriu Braniște, „născut în anul 1869, Cincul Mare, județul Brașov, a urmat școala primară confesională la Săliște, liceul la Sibiu, studiile universitare la Budapesta. În perioada 1894-1896, a fost redactor responsabil al importantei publicații «Dreptatea» din Timișoara. Prin el, publicația aceasta se remarcă prin fulminante articole din timpul procesului memorandist, pentru care a fost condamnat la doi ani de închisoare. După eliberarea din închisoare, s-a reîntors, scurt timp, în învățământ, la liceul din Brașov, apoi a plecat la Cernăuți (1897), unde a înființat publicația «Patria». La sfârșitul anului 1900 s-a stabilit la Lugoj, unde, cu începere de la 1 ianuarie a anului următor, a condus prestigioasa publicație «Drapelul». Parcurgerea colecției acestui periodic – sau a volumului *De la Blaj la Alba Iulia* (ediție îngrijită de Valeria Căliman și Maria E. Simionescu, Editura Facla, Timișoara, 1980) pune în lumină excepționala personalitate a lui Valeriu Braniște ca gânditor, politician și om de cultură, aceste calități folosindu-le, cu un mare talent de jurnalist, în slujba națiunii române. Totodată, trebuie să se rețină importanța extraordinarului său voluntariat intelectual pe care l-a avut la Lugoj până în anul 1919, aici deținând peste 60 de funcții politice, culturale, sociale. Dintre acestea menționăm: membru în conducerea organizației locale a Partidului Național Român, președinte al Reuniunii Române de Cântări din Lugoj, secretar al Despărțământului «Astra» din Lugoj. Pentru temeritatea cu care a apărut în publicațiile pe care le-a condus drepturile populației românești, i s-au intentat 23 de procese de presă și a fost închis în mai multe rânduri în temnițele monarhiei Austro-Ungare. (În acest sens este concludentă lucrarea sa, *Amintiri din închisoare*). În anul 1917 a refuzat să semneze declarația de fidelitate față de Monarhia Austro-Ungară, fapt pentru

de la sfârșitul secolului al XIX-lea și primele două decenii ale secolului al XX-lea. Această publicație avea menirea de a pune în lumină evenimentele istorice ale vremii, contribuind la dezvoltarea conștiinței naționale, făcând apel la solidaritate socială, politică și culturală a tuturor românilor din Monarhia Austro-Ungară. Timp de două decenii, ziarul a reprezentat un punct de referință în lupta națională a românilor bănățeni, până în 1920, când a fost suspendat.

Încă de la apariție, publicația s-a făcut remarcată prin conținutul de idei promovat de colaboratorii acesteia, precum dr. George Popovici, Coriolan Brediceanu, dr. Ștefan Petrovici, dr. Corneliu Jurca, Cornel Grofșorean, Ion Vidu, Mihail Gașpar și mulți alții. În coloanele ziarului se regăseau mereu articole de fond, dar și articole de informare politică, socială și culturală, însă, de multe ori, unele dintre aceste articole erau supuse cenzurii. Totuși, „atitudinea antidualistă răzbate din fiecare număr al ziarului, iar dorința de făurire a unității statale românești este dezideratul suprem, explicit sau implicit, al redacției. Prin pana lui Valeriu Braniște în special, înfruntând greutățile politice și financiare, trecând peste procesele de presă, peste cenzură etc., «Drapelul» lugojean s-a ridicat și a rămas un port-drapel al fierbinților năzuințe românești. Documentate, impecabile ca stil și limbă, articolele lui V. Braniște erau, de fiecare dată, citite și comentate în lumea rurală și urbană a zonei, răspândind și întreținând speranța și posibilitatea unirii tuturor românilor. Ziarul a reflectat viața satelor bănățene, problemele cu care se confrunta țărănimea. Cel ce deschide paginile ziarului va înțelege mai bine aceste cuvinte. Mișcarea muncitorească și socialistă, atât prin idealurile sale economice, cât și prin cele politice, a fost apropiată redacției «Drapelului» lugojean. Informația curentă, bogată și diversificată, aducea la cunoștință cele mai interesante știri pentru populația românească. «Drapelul» din Lugoj s-a înscris ca o realizare de frunte a publicisticii românești de la începutul veacului, cu rol însemnat în educarea politică a maselor în preajma Unirii din 1918.” (HAȚEGAN, 2006, 127-128).

În această perioadă, a pregătirii Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia, în paginile ziarului „Drapelul” apar anunțurile date de Consiliul Național Român Central, publicate inițial în ziarul „Românul” din Arad, dar se publică și articole care evidențiază aspecte ale programului ideologic al mișcării naționale a românilor din Banat și Transilvania. Dezideratele subliniau importanța implicării în acțiunile de eliberare de sub influența Monarhiei Austro-Ungare. Românii erau chemați să-și apere identitatea: „Vremurile vechi au trecut... (...) Chemarea timpurilor noi, poate multora le sună străin, dar această chemare a devenit adevăr. Ascultați deci de noi și urmați chemarea noastră.” (ILIEȘIU, 2003, 107).

În numărul din 13/26 noiembrie 1918, în paginile publicației lugojene era publicată convocarea lansată de Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania, în care se punea accentul asupra implicării tuturor cetățenilor români: „Istoria ne cheamă la fapte. Mersul irezistibil al civilizațiunii omenesti a scos neamul nostru românesc din întunericul robiei la lumina conștiinței de sine. Ne-am trezit din somnul de moarte și vrem să trăim alături de celelalte națiuni ale lumii, liberi și independenți. În numele dreptății eterne și a principiului liberei dispozițiuni a națiunilor, principiu consacrat acum prin evoluția istoriei, națiunea română din Ungaria și Transilvania vrea să-și hotărască însuși soarta sa de acum înainte.” (apud. TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 8).

care a fost pedepsit, fiind întemnițat până la 1 octombrie 1918. Fiind bolnav, n-a putut participa la Marea Adunare Națională din Alba Iulia. Însă, avându-se în vedere prodigioasa lui activitate desfășurată în slujba împlinirii idealului național al românilor, el a fost ales în Marele Sfat Național Român și în Consiliul Dirigent în care a fost numit șeful resortului culte și instrucțiune publică (în 20 martie 1919). În ședința din 7 iunie 1919, Academia Română l-a ales membru de onoare. A făcut parte din comisia română pentru tratativele cu partea sârbă în problema apartenenței statale a Banatului și a fost trimis în misiune la Londra, de către delegația română la Conferința de Pace. Ca membru al Consiliului Dirigent – primul guvern românesc al Transilvaniei – de numele său se leagă înființarea Universității românești din Cluj. În volume a publicat lucrările: *Societatea teatrală G. A. Petculescu*, Lugoj, 1902; *Tabla de la Lugoj. Un monument prețios literar artistic*, Lugoj, 1903; *Cântăreții noștri la București. Impresii și amintiri* (semnat cu pseudonimul Ioța lui Toboc), Lugoj, 1907; *Ciprian Porumbescu. Schiță monografică*, Lugoj, 1908. La moartea acestei personalități, Nicolae Iorga scria: «Valeriu Braniște, care se duce astăzi dintre noi, a fost acesta și atât, cărturar, profesor, scriitor, gazetar. A gustat temnița pentru libera expresie a gazetăriei sale. A gustat-o de la dușmanii, care nu știau că prin sila făcută ideii se prăbușesc toate regimurile.» (TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 38-40).

Numerele următoare ale ziarului cuprind articole care relevă importanța Marii Uniri pentru soarta tuturor românilor. Astfel, în numărul din 15/28 noiembrie 1918, Valeriu Braniște, în articolul său de fond, notează: „Un fior sfânt cutremură astăzi toate inimile românești la gândul măreței adunări de la Alba Iulia unde după veacuri de patimi și robie este chemat poporul românesc să-și proclame libertatea sa națională. Va fi o zi istorică, o zi de neuitat în viața poporului, o zi de la care se va data o nouă epocă. O zi pe care o vor aminti urmașii îndepărtați cu evlavie și admirație.” (TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 10).

Cert este că această zi, cu o semnificație istorică deosebită, a însemnat pentru poporul român o victorie: „Ție, zi măreață a istoriei, în care s-a înfăptuit această minune ne închinăm, înscriindu-te nu numai cu litere de aur pe paginile istoriei, ci și cu litere nepieritoare pe lespezile sufletelor noastre.

Am înviat! Suntem și vom fi. De aici înainte este depus prezentul și viitorul în mâinile noastre. Ne vom cârmui prin noi înșine și singuri vom decide destinele noastre. De noi, de vrednicia noastră va depinde viitorul nostru. Noi vom fi de aici înainte faurii norocului nostru și noi înșine va trebui să căutăm în viitor cauzele năcazurilor noastre. Nu vom mai avea cuvânt, să ne plângem contra unei soarte vitrege, pentru că soarta s-a împlinit, vraja fatală a îndelungatului trecut de robie trupească și sufletească s-a spart, ca pasărea Phönix din cenușa proprie se renaște libertatea, independența și unitatea națională a tuturor Românilor.

Nu soarta fatală, ci voința națională va decide de aici înainte destinele noastre. Idealismul nostru, hărnicia noastră, avântul nostru și disciplina noastră va da de aici înainte direcția voinței noastre naționale.”³ (DOMUȚA, SELEK, în „FAMILIA ROMÂNĂ”, 2008, 6)

Ziarul „Drapelul” din Lugoj se poate spune că a fost stindardul românilor bănățeni care au dorit cu ardoare unirea cu Țara-Mamă, conturându-se ca o „publicație moderată, ce promova legalismul politic și susținea solidaritatea națională. (...) Potrivit declarației de principii, menirea ziarului era să pună capăt «amortirii» și «dezbinării» din viața politică, fără a avea însă ambiția de a deschide direcții noi sau de a rupe cu trecutul politic. În același timp, își asuma propagarea «spiritului păcii și al bune înțelegeri între popoarele patriei» ce urmau să conlucreze pentru bunăstarea comună, evitarea «disensiunilor tulburătoare în sânul partidului și afară de partid», cât și «colaborarea tuturor românilor pentru afirmarea drepturilor naționale și cetățenești».” (SĂVULESCU, în „ȚARA BĂRSEI”, 2008, 108).

O mare importanță a reflectării Marii Uniri au acordat-o în presa bănățeană și „Foaia diecezană”, organ al Eparhiei Ortodoxe Române a Caransebeșului și ziarul „Lumina”, foaie religioasă și culturală pentru popor, apărută la 4 ianuarie 1918, sub conducerea lui Cornel Corneanu, tot la Caransebeș: „De acum înainte, (...) numai noi suntem stăpâni pe viața noastră, pe viitorul nostru. Ne-am adunat deci, astăzi, noi, cetățenii acestui oraș ca să jurăm credință Sfatului Național (Central), ne-am adunat ca să spunem lumii și să se știe că nu ne răzvrătim contra nimănui, ci în bună înțelegere cu toate neamurile de pe fața pământului ne vom lupta pentru întruchiparea idealului nostru național.”⁴ (apud. MUNTEANU, ZABERCA, SÂRBU, 1992, 42).

La bună înțelegere și calm făceau apel semnatarii articolelor în presa bănățeană a acelor timpuri, chiar dacă în plan politic, social și economic existau momente tensionate. Bunăoară, astfel de articole erau publicate și în coloanele ziarului „Opinca”⁵ (apud. TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 12), difuzat săptămânal, apărut inițial la Coștei (localitate românească, azi în Serbia), apoi la Vârșeț, fondat la 24 noiembrie 1918. În articolul din numărul 2, din 12/25 noiembrie 1918, *Cătră poporul nostru*, apare următorul îndemn: „După o mie și câteva sute de ani, a venit ziua Învierii! La Alba Iulia, unde Mihai Viteazul s-a încoronat ca domn al tuturor românilor, acolo să mergem cu mic cu mare, să hotărâm soarta neamului.”⁶ (apud. MUNTEANU, ZABERCA, SÂRBU, 1992, 116).

³ *Unitatea națională*, „Drapelul”, Lugoj, 20 noiembrie / 3 decembrie 1918

⁴ „Lumina”, I, 1918, nr. 43, 14 noiembrie, p. 2

⁵ Ziarul „Opinca” – „foaie poporală” – a avut o apariție de 15 numere, 8 – în 1918 și 7 – în 1919, director: Patrachie Rămnceanțu, redactor-șef: Petru Bizerea

⁶ „Opinca”, 12/25 noiembrie 1918, I, nr. 2, p. 3-4

Încă din articolul-program al publicației se face o clară precizare: „Foaia noastră apare în cele mai mărețe zile ce le-a ajuns neamul românesc. Un fior de bucurie și de îngrijorare străbate astăzi inimile tuturor Românilor de la un capăt până la altul ce-l locuim de veacuri. Fiori de bucurie străbat inimile poporului românesc, când se vede scăpat de lanțurile și obezile în care a fost încătușat până acum de stăpânitorii străini.” (apud. TURCUȘ, GOMBOȘ, 2003, 12).

Așadar, Marea Unire a reprezentat un ideal de veacuri a poporului român, iar înfăptuirea a reprezentat un moment înălțător. Așa își amintește și Ioan Muntean, participant la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918: „În sfârșit, după atâtea vorbiri și dezbateri, dr. Vasile Goldiș a dat cetire următoarei rezoluții: Vrem unirea necondiționată cu Țara-Mamă! Atunci lumea a izbucnit în urale: Trăiască România Mare! și corurile au intonat cântări naționale *Deșteaptă-te române!, Hai să dăm mână cu mână* și altele.” (MUNTEANU, apud. TOMONI, 2003, 163). Totodată, în acest sens, cuvintele lui Vasile Goldiș, rostite după Unire, sunt mai mult decât grăitoare: „un stat nu este numai o țară și un popor, el este și munca pe care o săvârșește poporul în țara sa, este societate, care se produce din această muncă, și în urmă este cultura, prin care statul contribuie la civilizațiunea umană.”⁷ (GOLDIȘ, apud. ȘORA, GAGEA, 2006, 22-23).

Deci, cultura și civilizația ne definește ca oameni!

Bibliografie

- DOMUȚA, Simona, SELEK, Ștefan, *Marea Unire reflectată în presa vremii*, selecție de texte, în „Familia română”, IX, nr. 4, dec. 2008, p. 6
- GOLDIȘ, Vasile, *Societatea Națiunilor și Adunarea Națională de la Alba Iulia*, în „Hotarul”, I, 1933, nr. 7, p. 2
- GOLDIȘ, Vasile, *Țară și popor*, Biblioteca municipiului Arad, *Acte și scrisori privind pe Vasile Goldiș*, vol. I, dosar nr. 199499ID, f. 277-299
- GOMBOȘ, Constantin C., *Unirea de la Alba Iulia – simbolul biruinței naționale*, în „Renașterea bănățeană”, 29 noiembrie 1997
- HĂȚEGAN, Ioan, *Patrimoniul bănățean I*, Timișoara, Editura Banatul, 2006
- ILIEȘIU, Nicolae, *Timișoara. Monografie istorică*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Cuvânt înainte și îngrijirea ediției de Petru Ilieșu, Prefață de Victor Neumann, Addenda și notă asupra ediției de Florin Medeleț, Timișoara, Editura Planetarium, 2003
- MUNTEANU, Ioan, *Memorii despre Marea Unire*, în „Caiet literar-artistic al Cenaclului «George Gârda»”, Făget, nr. 5/1985, p. 78
- MUNTEANU, Ioan (coord.), ZABERCA, M. Vasile, SÂRBU, Mariana, *Banatul și Marea Unire 1918*, Timișoara, Editura Mitropoliei Banatului, 1992
- SĂVULESCU, Medina, *Ziarul „Drapelul” din Lugoj – expresie a identității regionale*, în „Țara Bârsei”, revistă de cultură, Brașov, 2008, p. 108
- ȘORA, Gheorghe, *Vasile Goldiș, militant pentru desăvârșirea idealului național, 1 Decembrie 1918*, Timișoara, Editura Facla, 1980
- ȘORA, Gheorghe, GAGEA, Eugen, *O zi din viața lui Vasile Goldiș: 1 Decembrie 1918 și proclamarea Marii Uniri de la Alba Iulia*, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2006
- TOMONI, Dumitru, *Nord-Estul Banatului și Marea Unire. Contribuții documentare*, Timișoara, Editura Mirton, 2003
- TURCUȘ, Aurel, GOMBOȘ, Constantin C., *Marea Unire reflectată în presa românească din Banat (1918-2002)*, Timișoara, Excelsior Art, 2003

⁷ Vasile Goldiș, *Țară și popor*, Biblioteca municipiului Arad, *Acte și scrisori privind pe Vasile Goldiș*, vol. I, dosar nr. 199499ID, f. 277-299

DELEGAȚI NÄDLĂCANI LA MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ DE LA ALBA IULIA DIN 1 DECEMBRIE 1918

DELEGATES FROM NÄDLAC TO THE GREAT NATIONAL ASSEMBLY IN ALBA IULIA, DECEMBER 1, 1918

LES DELEGUES DE NADLAC A LA GRANDE ASSEMBLEE NATIONALE D'ALBA IULIA, 1 DECEMBRE 1918

Gabriela Adina MARCO

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad,
Biblioteca Universitară „Tudor Arghezi”
Arad, România
Doctorand la Institutul „George Barițiu”
al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca
E-mail: mgabi16@gmail.com

Rezumat¹

Intense pregătiri pentru participarea delegațiilor la Marea Adunare de la Alba Iulia au loc pe parcursul lunii noiembrie a anului 1918. În perioada dualistă, învățătorii și preoții erau adevărați lideri ai comunităților rurale, din rândul lor recrutându-se o însemnată parte a delegațiilor participanți la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918. Cercul electoral Nădlac, format din localitățile Nădlac, Șeitin și Cenad Unguresc a trimis la Alba Iulia un număr de 6 delegați: doi învățători, un preot, un farmacist și doi țărani. Nădlacul a mai fost reprezentat de către delegatul Reuniunii Meseriașilor din localitate.

Abstract

Intensive preparations for the participation of the delegations at the Alba Iulia Assembly took place during November 1918. During the dualistic period, the teachers and priests were the true leaders of rural communities and many of them were selected as delegates to participate at the Great National Assembly on December 1, 1918. The electoral circle of Nădlac, consisting of Nădlac, Șeitin and Cenad Unguresc, sent to Alba Iulia a number of 6 delegates: two teachers, a priest, a pharmacist and two peasants. Nădlac was also represented by the delegate of the Local Craftsmen Union.

Résumé

Des préparations intensives pour la participation de délégués à la Grande Assemblée Nationale ont été enregistré pendant le mois novembre 1918. Dans le période de régime Autriche-hongrois, les enseignants et les prêtres ont été de vrais leaders pour les communautés rurales et la plus parts d'eux ont été sélectionnés comme délégués pour participer à la Grande Assemblée Nationale d'Alba Iulia, le 1 Décembre 1918. Le cercle électoral Nădlac, composé de villages Nădlac, Șeitin et Cenad Unguresc, a été représenté à Alba Iulia par six délégués: deux enseignants, un prêtre, un pharmacien et deux agriculteurs. La ville Nădlac a été représentée, aussi, par le délégué de Réunion d'Artisans locale.

¹ Comunicare susținută la simpozionul organizat cu ocazia „Zilelor Academice Arădene”, ediția a XXVII-a (12-19 mai 2017, Arad).

Cuvinte-cheie: *Nădlac, delegați, 1918, Marea Unire, Alba Iulia.*

Key-words: *Nădlac, delegates, 1918, Great Union, Alba Iulia.*

Mots-clefs: *Nădlac, délégués, 1918, Grand Union, Alba Iulia.*

Pe parcursul secolului al XIX-lea, în rândul românilor din Transilvania și Banat, s-a constituit o elită locală formată în principal din învățători și preoți. Aceștia au participat activ la mișcarea națională a românilor atât prin activitățile lor zilnice din biserici și școli, cât și prin activitățile politice și culturale desfășurate în localitățile unde activau sau în împrejurimile acestora. Din rândul acestor categorii sociale s-au recrutat o însemnată parte a delegaților participanți la Marea Adunare Națională desfășurată la Alba-Iulia în 1 Decembrie 1918.

În toamna anului 1918, în contextul zbuciumat intern și internațional, la data de 30 octombrie la Nădlac „a erupt revoluțiunea în comună” (ARHIVA, 18/1919, 180). Atunci a început transferul de putere de la maghiari în mâinile românilor și slovacilor. În aceea zi s-au înființat la Nădlac Garda Națională Română și Consiliul Național Român Comunal. În fruntea acestor organisme s-au aflat: învățătorul de la școala confesională ortodoxă română George Petrovici, Uroș Pătean avocatul Ivan Băneșiu și alți gospodari români. Comandant al GNR din Nădlac și Șeitin a fost sublocotenentul George Ardelean. În cadrul CNR erau reuniți reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale.

Prin înființarea celor două organisme (cel militar și cel politico-administrativ) s-a reușit să se stabilească pacea și ordinea în comună. Dar această stare de fapt a fost de scurtă durată pentru că autoritățile maghiare au acționat aproape imediat în vederea „potolirii” entuziasmului românilor. Organismele românești au rezistat la Nădlac la conducerea comunei timp de 14 săptămâni. La data de 13/26 februarie 1919 Garda Națională Română a fost dezarmată, iar Consiliul Național Român Comunal a fost silit să își înceteze orice activitate (MARCO, 2006, 60).

De teama represaliilor, fruntașii celor două organizații locale au fost nevoiți să se refugieze pe ascuns. Învățătorul George Petrovici, văzându-și „libertatea și viața în primejdie s-a văzut constrâns a se refugia natural fără a bate toba” (ARHIVA, 18/1919, 180). Când a ajuns în comuna Semlac (circa 20 de km de Nădlac) acesta a anunțat organele de conducere a școlii confesionale că este nevoit să plece urgent din localitate fără nici o altă lămurire. În toamna anului 1919 învățătorul a revenit la vechile sale îndeletniciri. În ședința consiliului parohial ortodox român din data de 5 octombrie 1919 George Petrovici dă detalii despre „refugiul” său. Analizând situația, consiliul ajunge la concluzia că învățătorul a fost nevoit să se refugieze nedându-i nici un fel de penalizare pentru absența sa îndelungată.

Încercarea de „restabilire” a ordinii publice s-au aflat așa numitele „gărzi roșii” maghiare. În fruntea „gărzii roșii” care a acționat la Nădlac s-au aflat un oarecare Feiyes și un oarecare Hellebrandt.

În toamna anului 1918 la Nădlac, ca și în alte localități, se fac intense pregătiri pentru participarea la Alba Iulia. Ședința cercului notarial și electoral Nădlac, la care au fost aleși deputații ce vor participa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a avut loc la data de 13/26 noiembrie 1918. Această întrunire a avut loc „la orele 1½ după amiază” (CACIORA, ROȘUȚ, 1970, 268) în fața bisericii ortodoxe române. La această adunare au participat „un popor foarte numeros” din Nădlac și satele învecinate, Șeitin și Cenadul Unguresc, care aparțineau de cercul electoral al Nădlacului. Președinte al adunării a fost ales preotul ortodox nădlăcan, Nicolae Chicin, iar notar a fost desemnat învățătorul Uroș Pinte din Șeitin. Au mai fost aleși și câte doi „bărbați de încredere” (supervizori) din partea fiecărei comune participante. După aceste numiri a urmat slujba de sfințire a drapelului național care va fi luat de delegați la Alba Iulia. La propunerea președintelui adunării în continuarea ședinței sunt aleși cei 6 delegați care vor reprezenta cercul notarial Nădlac la „Marea Adunare Națională Română de la Alba Iulia”. Aceștia erau: Uroș Pătean, învățătorii George

Petrovici și Uroș Totorean – toți din Nădlac, Niculiță Manta și gardistul Rusand Gheran din Șeitin și preotul Romul Nestor ca reprezentant al Cenadului Unguresc.

Alături de cei 6 delegați din Nădlac și din împrejurimi a mers în orașul Unirii și un grup de simpatizanți format din țărani, meșteșugari, negustori etc. Acest lucru s-a datorat faptului că Uroș Pătean, alături de alți unioniști din zonă, a umblat prin sate spre a îndemna pe locuitorii acestora să meargă în număr cât mai mare la Alba Iulia (POPEANGĂ, 1978, 271). Din Șeitin au însoțit delegația oficială 10 țărani, în frunte cu Simion Costea. Din Nădlac au mai plecat spre Alba Iulia Gligor Vidican, Nicolae Onea, Atanasie Feier și alții.

În aceeași zi de 13/26 noiembrie 1918 a fost ales și delegatul din partea „Reuniunii de cetire și cântări a meseriașilor români din Nădlac”. Cu unanimitate a fost ales Titus Potoran. Delegatul „este prin aceasta autorizat a lua parte cu vot decisiv la Marea Adunare Națională Română” de la Alba Iulia. Prin votul său Titus Potoran a fost autorizat să contribuie la „deciderea asupra sorții viitoare a neamului românesc din Transilvania, Ungaria și Banatul Timișan” (GLÜCK, ROZ, 1981, 262-263).

Atât delegații aleși, cât și grupul de simpatizanți au pornit împreună spre Arad, unde s-au reunit cu delegații și susținătorii din celelalte comune ale Comitatului, ajungând astfel împreună la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, purtând numeroase steaguri tricolore.

Cercul electoral Nădlac, format din localitățile Nădlac, Șeitin și Cenadul Unguresc a trimis un număr de 6 delegați la Alba Iulia. Dintre aceștia, doi au fost învățători, unul a fost preot, unul a fost farmacist și doi au fost țărani.

George Petrovici (MARCO, 2017, 598-604) s-a născut la data de 17 iunie 1871. După ce a terminat cursurile elementare și școala de repetițiune (de duminică) s-a înscris la Preparandia din Arad pe care a absolvit-o în anul 1891/1892. În anul școlar 1892/1893 a fost învățător la Veched (inspectoratul Oradea Mare), iar în anul școlar 1898/1899 a predat la școala de meseriași (de repetițiune) din Nădlac. Începând cu data de 28 noiembrie 1901 (stil nou) George Petrovici este ales director local școlar.

Ajunge la Nădlac la școala confesională la 1 septembrie 1901, în urma unui concurs. Începând cu data de 28 noiembrie 1901 (stil nou) George Petrovici este ales director local școlar. În anii primei conflagrații mondiale George Petrovici a primit un „ajutor de scumpete” de 1200 coroane plus 500 coroane pentru îmbrăcăminte.

George Petrovici a fost o figură activă în cadrul mișcării unioniste desfășurate de nădlăcani. La data de 30 octombrie 1918 a „erupt revoluțiunea în comună”. Învățătorul George Petrovici a avut inițiativa înființării Gărzii Naționale Române din Nădlac, fiind ales în fruntea organizației. De asemenea, George Petrovici a fost și în fruntea Consiliului Național Român Comunal. În data de 13/27 februarie 1919 Garda Națională din localitate a fost dezarmată, iar Consiliul Național a fost desființat sub presiunea maghiară. Văzându-și „libertatea și viața în primejdie s-a văzut constrâns a se refugia natural, fără a bate toba”. După ce a ajuns în siguranță în localitatea Semlac (la aproximativ 20 km de Nădlac) George Petrovici a avizat „oficiul protopresbiterial” despre „refugiul său”. Învățătorul a revenit la Nădlac în vara anului 1919, după ce s-a liniștit agitația maghiarilor. În cadrul ședinței Comitetului Parohial Ortodox Român din 5 octombrie 1919, cu unanimitate s-a constatat că George Petrovici a fost constrâns să se refugieze din Nădlac, lipsind astfel motivat de la îndatoririle școlare. A participat la Alba-Iulia în calitate de delegat al cercului administrativ Nădlac.

Uroș Totorean (MARCO, 2015, 2) a studiat la Preparandia din Arad între anii 1890/1891 – 1893/1894. A ajuns la Nădlac în urma unui concurs pentru ocuparea „stațiunii învățătoresci” vacante de la școala din cartierul Bujac la data de 1 septembrie 1901. În timpul primului război mondial Uroș Totorean este concentrat în armata Austro-Ungariei. Familiei învățătorului i se votează de către Comitetul Parohial un „ajutor de scumpete” de 1500 coroane plus 500 coroane „pentru veșminte”.

Uroș Totorean participă la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, în calitate de delegat al cercului administrativ Nădlac.

Romul Nestor, preotul din Cenadul Unguresc, s-a remarcat la sfârșitul secolului al XIX-lea ca un important susținător al culturii naționale. A activat în diferite societăți culturale. Încă timpul cât a fost elev al Institutului Pedagogic-Teologic din Arad s-a remarcat ca un important susținător al Asociației naționale arădene pentru cultura poporului român, participând la conferințele organizate în 1892. Începând cu anul 1907 Romulus Nestor apare ca membru al redacției Revistei Teologice „organ pentru știință și viață bisericească apărut din 1907 la Sibiu”. După realizarea Unirii și trasarea graniței, acesta s-a refugiat în Arad, unde a devenit profesor la Institutul Pedagogic-Teologic.

La Marea Adunare Națională din data de 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia au mai participat alți doi delegați, născuți la Nădlac, dar care au reprezentat alte cercuri electorale. Este vorba de profesorul Trifon Lugojan de la Institutul Pedagogic-Teologic, care a reprezentat cercul electoral Făget-Birchiș. Al doilea delegat născut la Nădlac a fost Mihai Lucuția, care a participat la Alba Iulia în calitate de protopop de Șiria.

Trifon Lugojan (MARCO, 2013, 88-99) s-a născut la Nădlac în 27 mai 1874. A studiat la școli din Nădlac, Arad, Brașov, Caransebeș, Seghedin. A fost fiul învățătorului nădlăcan Samson Lugojan și a avut 3 frați: Ioan, Alexandru și Virgil – toți învățători.

După terminarea studiilor ajunge învățător în localitățile Dumbrava și Târgoviște (comitatul Severin). Din anul școlar 1896/1897 până în 1900 a fost suplinitor la catedra de muzică la Institutul Teologic din Arad. A întemeiat corul teologilor de la Institutul arădean, apoi a dirijat corul învățătorilor din Săceni. În această localitate a fost notar, organizând și Consiliul Național Român Săceni. În toamna anului 1918 a fost secretarul adunării naționale locale care s-a desfășurat la data de 16/29 noiembrie. La Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia a participat în calitate de delegat superior al cercului electoral Făget-Birchiș.

Între anii 1903-1940 dirijează corul „Reuniunii de muzică și cântări din Arad”. Între 1902 și 1934 este titular la catedra de muzică instrumentală, pedagogie, cântare bisericească și tipic pentru ambele institute arădene (Pedagogic și Teologic). Conducerea Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului dorea ca la Institutul Teologic să fie angajat un profesor cu o pregătire temeinică în domeniul muzicii. Astfel, lui Trifon Lugojan i se acordă în anul 1900 o bursă de 1200 coroane pe timp de doi ani pentru a studia muzica la Leipziger Konservatorium, cu condiția ca după încheierea studiilor să revină ca profesor la Arad. Aici i-a avut ca profesori pe Emil Paul la teorie-solfegii, armonie și compoziție; pe Heinrich Klesse la canto și pian și pe Robert Rolland la vioară. După perfecționarea de la Conservatorul din Leipzig, Trifon Lugojan și-a dedicat activitatea compunerii de muzică religioasă și aranjarea pe note a cântecelor bisericești păstrate din străbuni doar oral. A tipărit pe note toate cântecele bisericești (pe cele 8 glasuri), precum și tot ceea ce era necesar stranei.

Mihai Lucuția (MARCO, 2017, 5) s-a născut în 19 august 1873 la Nădlac, fiul lui Ioan Lucuția (absolvent de teologie, originar din Sibiu) și Elena Șerban, fiica preotului George Șerban. A decedat la 9 decembrie 1942 la Arad. Cunoștea limbile română, maghiară și germană. A făcut 6 clase la Beiuș și Szarvas, apoi în Arad și H. M. Vasarhely. A absolvit Institutul Teologic din Arad în anul școlar 1892/1893 cu examen „bun”. La data de 6/18 august 1895 este hirotonit întru preot pentru parohia Arad-Gai, iar în 12/25 martie 1905 ca protopop de Șiria. La data de 18/30 noiembrie 1895 este numit catihet pentru școala de meseriași din Arad, la școlile confesionale din cartierul Arad-Șega, dar nu acceptă, motivând „agende încărcate” ale parohiei sale și distanța mare de la locuința sa până la cele două școli. Acceptă să catehizeze doar pe elevii care frecventează școala din Arad-Gai. În februarie-martie 1896 din cărțile „de prisos” din biblioteca parohială de la Nădlac sunt donate către parohia din Arad-Gai, unde preot era Mihai Lucuția, fiu al Nădlăcului.

A participat la Marea Adunare de la Alba Iulia în calitate de reprezentant al Protopopiatului Șiriei.

Orașul Arad a jucat un rol hotărâtor în pregătirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918. Exemplul său a fost urmat și de localitățile din imediata vecinătate. Prin activitatea lor, nădlăcanii

și-au adus aportul la evenimente care au avut un deosebit impact în viața politică și culturală a Transilvaniei și a României întregi.

Bibliografie

ARHIVA Parohiei Ortodoxe Române Nădlac, *fond Oficiul Parohial Ortodox Român*:

- dosarul nr. 18/1919.

CACIORA, Andrei, ROȘUȚ, Nicolae, *Aradul în lupta pentru eliberare socială și națională. Documente*, vol. I, Arad, 1970.

MARCO, Gabriela Adina, „«Am fost și eu la Alba Iulia...» – învățătorul George Petrovici, delegat al cercului electoral Nădlac la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918”, în *Analele Aradului* (Arad), „Vasile Goldiș” University Press, anul III, 2017, nr. 3, pp. 598-604.

MARCO, Gabriela Adina, „Delegați la Alba Iulia în 1 Decembrie 1918 originari din Nădlac”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul XVIII, nr. 5 (83), decembrie 2017, p. 5.

MARCO, Gabriela Adina, *Intelectuali nădlăcani – familia Lugojan*, în „Administrație românească arădeană, studii și comunicări din Banat-Crișana”, vol. VI, coordonatori: Doru Sinaci și Emil Arbonie, Arad, „Vasile Goldiș” University Press, 2013, pp. 88-99.

MARCO, Gabriela Adina, „Învățătorul Uroș Totorean”, în *Ecclesia* (Nădlac), anul XVI, nr. 3 (69), august 2015, p. 2.

MARCO, Gabriela Adina, *Pași spre Unire...*, Nădlac, edit. Ivan Krasko, 2006.

POPEANGĂ, Vasile, *Aradul – centru politic al luptei naționale din perioada Dualismului (1867-1918)*, Timișoara, edit. Facla, 1978.

GLÜCK, Eugen, ROZ, Alexandru, *Din istoria mișcării muncitorești. Documente arădene 1812-1918*, Timișoara, edit. Facla, 1981.

POVESTEA POVEȘTII POVESTITE

Florica RANTA CÂNDEA

POVESTITORUL...

Nu ne este străină o zicală care, indiferent de circumstanțe, ar suna cam așa: "Viața merită povestită", la care, acum, adăugăm: "Și, de ce nu, și cu folos, scrisă?!"

A spune despre cineva că nu are ce spune-scrie într-o viață de om, a-l eticheta ba de indiscreție, ba de lipsă de modestie, ar fi o împietate.

De aceea, purcedem, în cele ce urmează, să despicăm, din unghiul de vedere al cititorului fidel, de data aceasta, o Poveste împletită cu un fior liric, căci avem de-a face cu o minuțios tălmăcită, inspirat numită, **O Altfel de Poveste**, cum altfel decât la 50 de ani de la Veșnica Plecare, la 100 de Ani de la o Altă Plecare! spre a scrie, POVESTEA POVEȘTII POVESTITE. Cu Bunicul Taica Ranta!

Se pare că astrele ne sunt aproape, jonglând muzele, pe care ni le plimbă de mână, de la poeme lirice, iată, la poeme epice, așa, nu de dragul de a ne pune pe tapet viețile, atâtea!!! ci pentru noi, cititorii, de dragul scrisului, ca un joc puzzle, prin care ne recompunem capitole, file, foi, pagini, cât să ne acoperim "romanul" existenței. Astfel încât Povestea cu Bunicul să fie înveșmântată cum se cuvine.

Cuvine-se, în cele ce urmează, să ne aplecăm și noi, cu modesta pană, asupra unor rânduri, înfășurate în capitole, simplu denumite, dar cu sârg, de-acum, muzicalitatea rândurilor o dă amănuntul. Timpul măsurat în propoziții, fapte măsurate în comorile copilăriei și aceasta devenită o treaptă, un prag, o scară ori un adăpost... printr-un Nume!

Copilul, de-atunci, este Omul mare de-acum. Printre rânduri. Povestea de atunci revine... din minte. Și, de ce să nu recunoaștem, teama că nu ne-ar mai ajunge timpul, sau, că, odată, lansate în eter, Poveștile... prețul lor plătit ar fi prea mic. Retrăindu-ne copilăria, fie din buzunar, de pe noptieră sau din bibliotecă, Povestea Bunicului abundă de amănunte. Un parfum diafan, răzbate peste eventualul colb sau raft de viață, unde Timpul, după 50 de ani spre Centenar, s-a plimbat, de voie, de nevoie.

"Pleci, de-acum copile, din lumea simplă, a familiei și te ascunzi, la braț cu Sinele tău, ca să devii un Om mare printre rânduri mărunte", sunt cuvintele Bunicului, doar așa, ca simple Mandale de Cuvinte, ca un îndemn de Să nu uiți, copile...

Avem la o minuțioasă cetire, ce învâța, un fapt ori două... ori nouă. Unul ar fi să ne autoacceptăm trecutul, din noi, să ne aducem, ca ofrandă, prin vocabule ori consoane, invocații retorice, exclamații inteogative, repetiții, enumerări, dialoguri sau povestiri, propria viață pusă la cântar, cu plusuri ori minusuri. Este și acesta un confort. Pe care, Povestitorul și-l asumă. Cum și-ar asuma un confort culinar, exotic, relaxant ori grațios.

Iată drumul pe care fiecare dintre noi, muritorii, l-am parcurs: petreceri, povești, contopiri, căderi, loviri, poticneli, urcușuri, destrămări, of-uri, suspine line, peste care, dacă tragem linie, obținem acel pedestal, de care ne-am sprijinit măcar odată, fiecare. Ca un leac își potolește Furtuna vieții autorul, și o face bine! Dar... Dar răzbate ofensator acest Dar... la Unire NU am fost Noi cei de azi... Nu ne sunt străine nopțile ori zilele când nu vrem să ne refuzăm felia de scris. Citind sau ascultând de glasul muzelor, acum prozaice, din Mentalul colectiv Povestitorul... povestește. Glasul instrumental de creion îi redecorează sufletul, arareori pustiit, altădată ostenit, câteodată ostoit, de teamă că o mulțime de povestiri să nu îi fie păstrate doar într-una din cămăruțe, ci să fie redade, apoi predate unui far care luminează lumea de lângă noi. O lume nebună! La 1968. Bunicul s-a dus... La 1918 Bunicul s-a dus...

Povestea noastră nu strigă! Ci se autocontemplă printr-un fin exercițiu, cu aceeași sete de a se confesa, de a se autoimpune sieși, de a se îndepărta de angoase, de a fi când nostalgic, ori patetic, când un trecător pe Strada vrutelor dorinți! Făcând din scris o virtute, Copilul de atunci este un îndrăgostit de detalii, își răscumpără copilăria retrăind-o cât o clipită! Taine, mărturii, sacre credinți, crezuri ori simboluri, note încărcate cu minuțiozitate de mărunțul cotidian nu îi încarcă Povestea, ci îi conferă suav fior, sublim parfum.

Îi rămâne, în concluzie, Povestitorului, un singur lucru de urmat: Să nu rupă niciodată gardul familiei care l-a inspirat, să nu strice bârlogul cald al copilăriei, cu visele visate, visând și să-și amprenteze Memoria cu bucăți de suflet, însuflețind-o și îmbrobodind-o, ca pe nouă o iubită, pentru că, nu-i așa? Viața trebuie retrăită, prin pietre, buze, ochi, flori, morminte și câteodată., da... câteodată să-i mai adăugăm un Semn... De carte!

Astfel, de-acum începe Adevărata Poveste!

POVESTEA...

După cum se știe, Aradul nu a lipsit de pe harta evenimentelor Marii Uniri de la 1918. Fiecare localitate din Arad și-a trimis delegați la Alba Iulia, pentru a sărbători Unirea cu patria mamă. Corifeii Unirii au fost Vasile Goldiș și Ștefan Pop. Șirul evenimentelor a început să se desfășoare pe orașul de pe Mureș. Însă și urmașii celor participanți la Unire își amintesc cu drag și povestesc despre această zi măreață.

Pavel Ranta nu a lipsit de la acest eveniment, riscându-și viața pentru Marea Unire, pentru ca noi să avem o țară mai puternică. Din delegația comunei Macea, făcea parte și Pavel Ranta, al cărui costum național este expus la Muzeul Județean din Arad. Este costumul pe care l-a purtat când s-a dus la Alba Iulia. Din păcate, memoria lui, ca și a celorlalți oameni simpli, a fost aproape ștearsă. Mai mult de atât, se pare că un strămoș al lui Pavel Ranta a fost participant la Revoluția din 1848, însă nu se știe sigur între care dintre cele două principate estice. Acesta a fost urmărit de autoritățile vremii și s-a ascuns la Macea. În anul 1900 sunt atestați documentar în satul respectiv soții David și Irina Ranta. Primul copil al lor a fost chiar Pavel, care a fost crescut cu simț patriotic.

Bunicul povestea că în Macea anilor 1900 mocnea flacăra românismului. Ideile unificatoare au găsit teren fertil aici și au dat roade. La vremea respectivă, în zona Macea își avea castelul de vânătoare un baron maghiar - Karoly, care a încercat să facă tot posibilul pentru a-i împiedica pe măcenii să ajungă la Alba Iulia. Acesta le-a promis celor implicați funcții sau terenuri agricole, dar a fost refuzat cu demnitate.

Într-o dimineață, casa situată vizavi de castel a fost vopsită în culorile roșu, galben și albastru, fapt care l-a înfuriat foarte tare pe baron, care le-a comandat jandarmilor să înceapă o anchetă. Bunicul povestea că întâlnirile la care a participat și el se desfășurau conspirativ, noaptea. Adică în ilegalitate. Când totul a fost pus la punct, delegații au plecat la Alba Iulia cu căruțele. Pentru a nu fi prinși de autorități, au umplut căruțele cu tulei de porumb, astfel încât să dea impresia că pleacă să-i vândă. Ce s-a întâmplat mai apoi este istorie. Când s-a întors acasă de la Alba Iulia, bunicul a fost recompensat cu o medalie și o bucată de pământ.

La fel ca și Pavel Ranta, sute de arădeni au fost prezenți la Alba Iulia, însă, în afară de familii, nimeni nu își amintește de implicarea lor în marele eveniment.

Suman Macea

Ca o duioasă amintire, vom îndesa firul acestei povești luând drept Motto un citat din Herman Melville: „Viața este un voiaj spre acasă!”

Acasă am propus și noi să mai mergem, dar cum?

Căruța cu tulei nu mai este!

Casa noastră nu mai este! Are alți stăpâni buni!

Bunicul și Bunica nu mai este... nu mai sunt, dar am deschis Lacrima cu amintiri și am recitat pe Barbu Șt. Delavrancea: Bunicul... Pletele lui albe și crețe parcă sunt ca niște ciorchini... Numără frunzele care cad, se uită-n fundul grădinii. Bunica. O văd ca prin vis. O văz limpede așa cum era...

Să numărăm încă se poate, nimeni a ne lua nu poate Dreptul la un Recurs la memorie... 100... 50... ani, zile, luni, secunde, ceasuri. Timpuri devenite Istorie!

Un povestitor...

O poveste...

O Poveste a poveștii povestite...

Iată Momentele Subiectului, cu Expozițiunea și Incipitul desprinse din Desfășurarea evenimentelor din care, acum, la Ceas Secular desprindem Deznodământul și Punctul Culminant într-o fericită Poveste... că de-acum nainte... mult mai este!

**I. ROMANCE CULTURES-ROMANIAN CULTURE/CULTURES
ROMANES-CULTURE ROUMAINE/CULTURI ROMANICE-
CULTURĂ ROMÂNEASCĂ**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Sophie SAFFI

Viviana MILIVOIEVICI

THE LINGUISTIC PHENOMENON OF LATRINALIA, LESS KNOWN AND STUDIED BUT UBIQUITOUS

FENOMENUL LINGVISTIC AL LATRINALIILOR, PUȚIN CUNOSCUȚ ȘI STUDIAT, DAR OMNIPREZENT

Mirel ANGHEL

Universitatea Tehnică de Construcții
Facultatea de Inginerie în Limbi Străine
Departamentul de Limbi străine și comunicare
mirel.anghel@utcb.ro

Abstract

Among the linguistic and literary phenomena of modern times is the one known as «latrinalia». It was insufficiently studied due to the connection it has with a specific place where they say that even the King finds himself alone, and also because of an excessive shyness. Nevertheless, the presence of such inscriptions on the walls of public toilets and bathrooms is a reality which cannot be denied and it represents a means by which people sometimes exercise their whipping creativity or criticize the bad habits of the society they live in.

Rezumat

Printre fenomenele lingvistice și literare ale modernității se numără cel cunoscut sub numele de «latrinalii». A fost puțin studiat din cauza asocierii lui cu anumite circumstanțe în care chiar și Regele se găsește singur, precum și din cauza pudibonderiei. Totuși, prezența inscripțiilor în băi publice și toalete este o realitate care nu poate fi negată. Latrinaliile sunt o modalitate prin care oamenii își exersează uneori creativitatea sfichiuitoare sau critica la adresa moravurilor societății în care ei trăiesc.

Key words: *latrinalia in restrooms, inscriptions in toilets, urban folklore, linguistic creativity, latrinalia poetry*

Cuvinte-cheie: *latrinalii în toalete, inscripții în toalete, folclor urban, creativitate lingvistică, poezii latrinalii*

Motto: „Din bube, mucegaiuri și noroi
Iscaț-am frumuseți și prețuri noi.”

Tudor Arghezi, *Testament*

I. Introducere

Puțin cunoscute în țara noastră, latrinaliile au fost studiate cu atenție de cercetătorii străini, în special de cei americani, pentru a fi relevate mecanismele ce stau în spatele nevoii oamenilor de a inscripționa diverse mesaje pe pereții toaletelor publice. Cercetătorii Universității din California, Berkeley (SUA) au analizat latrinaliile atât din punct de vedere lingvistic, cât și psihologic. În România, latrinaliile nu au fost deloc studiate la nivel academic poate și din cauza pudibonderiei care încă nu a părăsit societatea noastră post-revoluționară. Menționarea acestei potențiale discipline stârnește deocamdată doar zâmbete și o condamnă la statutul de subiect tabu.

Studierea latrinaliilor a fost ignorată deoarece majoritatea acestor texte sunt licențioase, redau înjurături, frustrări și prezintă orientări sexuale (având în special o componentă matrimonială, pe alocuri scabroasă). Multe dintre ele sunt o autobiografie „fiziologică” a emițătorilor acelor mesaje. Dincolo de acest aspect, creativitatea lor nu poate fi ignorată, căci latrinaliile pot fi considerate o formă de folclor urban.

Termenul de „latrinalii” a fost folosit pentru prima dată de folcloristul american Alan Dundes în anul 1966. Prin „latrinalii”, Dundes desemna inițial un anumit tip de graffiti ce se distingea de cel tradițional prin lizibilitate. Un alt aspect particular al acestor inscripții este dat de locul în care ele se găsesc: toaletele publice. Astfel de texte pot fi văzute peste tot. Fie că sunt scurte fragmente de proză, fie că sunt poezii improvizate, ele transmit un anumit mesaj și au un public bine țintit. E de remarcat faptul că emițătorul este anonim în majoritatea cazurilor. Există și situații în care autoritățile publice sau administratorii acestor spații recurg la o formă de „latrinalii” pentru a-și face cunoscut mesajul. Ca răspuns la prezența unor inscripții, cei care îngrijesc toaletele și băile publice pun acolo mesaje (evident, mult mai „îngrijite”) prin care le atrag atenția oamenilor să nu mai deterioreze estetica pereților. În schimb, în unele cazuri, celor dornici să își exprime creativitatea le sunt puse la dispoziție mici table de scris în aceleași spații pentru a se putea exprima liber, în limitele civilizației.

Latrinaliile pot fi simple citate sau chiar creații spontane ale oamenilor. Ele sunt semnate uneori cu un pseudonim, însă de cele mai multe ori sunt anonime. Fiind „creații populare”, sunt supuse unui proces continuu de reproducere și suferă schimbări destul de mari. Ele pot fi considerate și un debușeu necesar în anumite medii sociale și profesionale. Cu cât mediul în care mergem este pe o scară socială mai scăzută, cu atât mai licențioase devin ele. Văzând ce potențial au mesajele din băile publice, firmele de publicitate au început să pună și ele reclame personalizate în băile și toaletele publice.

Mesaje publicitare într-o toaletă publică

Sursa: www.wired.com

Revenind la latrinalii, remarcăm lipsa unor studii ample în domeniu. După cum menționam, unul dintre cele mai elaborate studii a fost făcut de folcloristul american Alan Dundes. El a beneficiat de sprijinul masiv al colaboratorilor și studenților săi care, în anul 1964, au petrecut mult timp notând pe hârtie toate inscripțiile găsite pe pereții toaletelor din orașele americane Berkeley (statul California) și Paris (oraș din statul Texas). Studiul cu titlul *Here I sit: a study of American latrinalia* a fost prezentat la o conferință de specialitate organizată în orașul Davis de organizația California Folklore Society.

Sursa: www.wikipedia.org

Latrinaliile au fost studiate și de studenții de la specializarea Psihologie a universității americane UC Davis, California¹. Concluziile sunt prezentate în grafice care arată orientarea acestor inscripții. Din punct de vedere al destinatarului, despre majoritatea latrinaliilor se poate spune că nu sunt orientate spre un anumit tip de persoană. Majoritatea latrinaliilor au un mesaj cu conotație neutră, dar este de remarcat procentajul conotației negative – 40%.

Ele sunt o formă de folclor urban, având forme de manifestare proprie. Reclamele întâlnite acum în toaletele marilor centre comerciale, ale restaurantelor, cluburilor și ale barurilor au fost inspirate de a aceeași idee de a capta atenția unui public-țintă prin transmiterea unui mesaj într-o manieră neconvențională, adesea cu conținut conotativ. Fiind un spațiu intim în care tabu-urile scapă de vâlul care le acoperă, toaletele publice devin și în România spații de manifestare a imaginarului latent ce a fost în trecutul recent atât de oprimat și supus judecății de ordin moral.

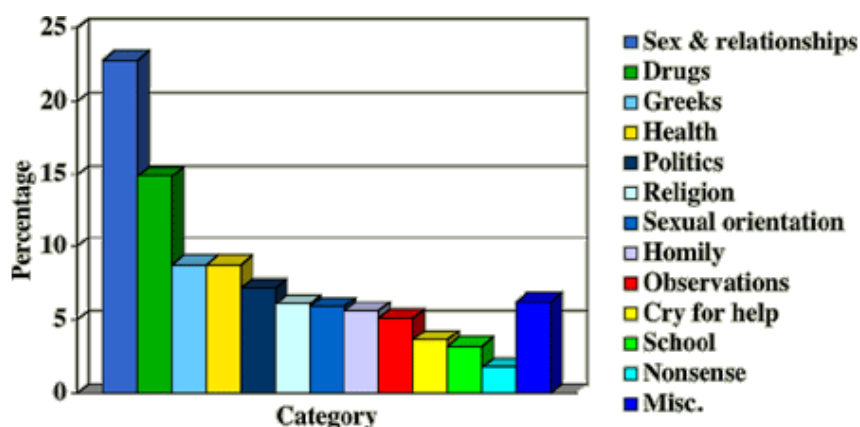

Fig. 1. Temele latrinaliilor, sursa: <http://psc.dss.ucdavis.edu>

¹ Cercetare întreprinsă de studenta Raina Williams, consultată pe site-ul <http://psc.dss.ucdavis.edu/sommerb/sommerdemo/content/latrinalia.htm> la 12.04.2017.

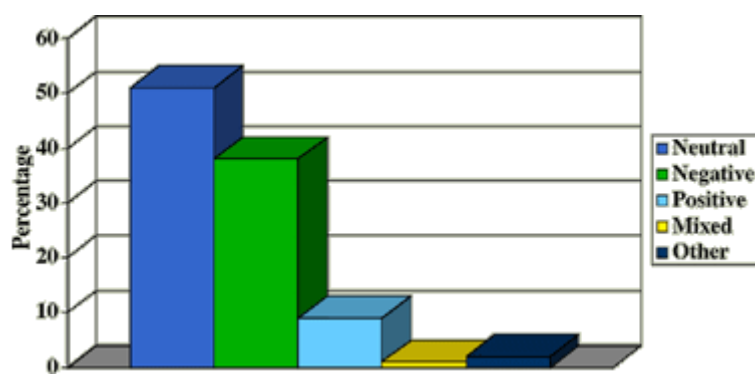

Fig. 2. Conotația latrinaliilor
Sursa: <http://psc.dss.ucdavis.edu>

Mediul îndoielnic în care sunt propagate aceste texte este principalul argument pentru lipsa studierii fenomenului. În plus, lipsa igienei corespunzătoare în multe astfel de locuri publice a dus, de asemenea, la reticența celor care ar fi putut studia latrinaliile. Alan Dundes le împarte în mai multe categorii ²:

- reclame sau anunțuri matrimoniale (de regulă, unele explicite);
- solicitări ale administratorilor privind buna conduită a publicului;
- instrucțiuni de folosire a băilor și toaletelor publice, scrise uneori pe un ton ludic;
- comentarii la textele scrise pe pereți;
- reflecții și gânduri în proză sau poezie de mici dimensiuni.

În România, nimeni nu a „cartografiat” sau inventariat până acum niciun tip de latrinalii, cel puțin nu într-o formă coerentă, demnă de publicat la nivel științific. Exemple edificatoare pentru fiecare categorie sunt prezentate în studiile efectuate de specialiștii străini. Alegem să reproducem unele dintre ele ca atare ³ (în măsura în care ele pot fi citate), fără a le traduce, astfel încât să nu denaturăm originalitatea limbii-sursă, dar și din cauza diferențelor culturale ce fac greu de redat conținutul mesajelor respective în limba română:

*Please do not throw butts (n.n. „mucuri de țigară”) in the urinal –
It makes them saggy and hard to light*

Shake well. Texas needs the water

*For those in a hurry
With no time to sit
Please lift the lid
For a more direct hit*

II. Resorturile fenomenului latrinaliilor

În spatele impulsului de a scrie cu pixul pe pereții toaletelor publice sau de a-i scrijeli se poate ascunde nevoia oamenilor de a sparge un tabu al referirii la micțiune. Oamenii simt nevoia de a lăsa ceva (durabil) în urma lor acolo pe unde trec ⁴. Ete o situație similară cu scrijelirea inițialelor pe scoarțele copacilor sau pe pereții orașelor turistice. Un fenomen asemănător se întâmplă la Paris, acolo unde Podul Artelor a devenit un loc celebru în care turiștii își marchează trecerea prin agățarea unui lacăt de balustrada podului.

² Art. cit., p. 94.

³ Citatele din acest articol au fost selectate din studiul lui Alan Dundes, *Here I sit: a study of American latrinalia*, pp. 94-96.

⁴ Allen Walker Read, *Lexical evidence from folk epigraphy in western North America* Paris, privately printed, apud Dundes, art. cit., p. 101.

Psihanalistul Ernest Jones ⁵ pune acest obicei pe seama unui instinct primitiv. Astfel, obiectul defecării ajunge să fie manipulat de oameni, în special în timpul copilăriei. Din punct de vedere psihanalitic, inscripționarea de cuvinte licențioase în toalete ar reprezenta eliberarea unui impuls primar.

O altă particularitate a latrinaliilor a fost remarcată tot de psihanaliști. S-a observat că autorii lor sunt preponderent bărbați. Acest aspect se explică prin nevoia lor de a compensa dezavantajul fiziologic față de femei, și anume cel de a nu putea naște copii. Astfel, această nevoie de a lăsa ceva semnificativ în urmă este compensată printr-o altă „creație”. La nivel lingvistic, nevoia resimțită de ei este exprimată prin verbul „a face”, folosit în special în explicațiile și indicațiile oferite copiilor în legătură cu folosirea toaletei.

Compararea latrinaliilor după criteriul sexului a dus la concluzii surprinzătoare. În toaletele pentru femei, ele tind să fie mai romantice: „Inscripțiile din toaletele bărbaților sunt adesea de ordin grafic și au tendința de a fi sexuale, agresive, insultătoare și bigote. Cele ale femeilor au tendința de a fi mai lungi, corecte din punct de vedere gramatical, romantice și de susținere” ⁶.

Prin intermediul acestor inscripții adesea licențioase, dar pline de creativitate în multe cazuri, bărbații ar avea tendința de a-și marca teritoriul, asemenea animalelor, și de a lăsa ceva semnificativ în urma lor. Femeile au contribuția lor la dăinuirea pe pământ prin nașterea copiilor. În schimb, bărbații vor să creeze ceva material.

Pont des Arts, Paris
Sursa: arhiva personală

III. Concluzie

Ca o concluzie, putem spune că acestui fenomen lingvistic atât de puțin cunoscut i se acordă în continuare o atenție insuficientă. Poate ca aceste „latrinalii” ar putea fi încadrate mai bine la o specie literară, dat fiind faptul că ele apelează la împrumuturi și prelucrări masive din alte specii. Eclectismul lor le-a ținut cumva la distanță de preocupările experților în lingvistică și literatură, în România, fenomenul „latrinaliilor” fiind mult mai puțin studiat la nivel științific decât în străinătate.

Bibliografie

BALÁSZ, Lajos, *Folclor. Noțiuni generale de folclor și poetică populară*, Cluj-Napoca, Scientia, 2003.

⁵ Apud Alan Dundes, art. cit., p. 101.

⁶ https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2016/05/13/how-the-psychology-of-public-bathrooms-explains-the-bathroom-bills/?utm_term=.8f3f3533fa0c, consultat la 19.02.2018.

Referințe online

1. <http://psc.dss.ucdavis.edu/sommerb/sommerdemo/content/latrinalia.htm> la 12.04.2017.
2. Alan Dundes, *Here I sit: a study of American latrinalia*, pp. 94-96, consultat prin <http://digitalassets.lib.berkeley.edu/anthpubs/ucb/text/kas034-010.pdf> la 12.04.2017.
3. https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2016/05/13/how-the-psychology-of-public-bathrooms-explains-the-bathroom-bills/?utm_term=.8f3f3533fa0c, consultat la 19.02.2018.

ACCESSIBILITY OF POSTMODERNISM

POSTMODERNISMUL ACCESIBIL

Paul MAGHERU

Universitatea din Oradea

Abstract

Postmodernism, as its name shows, is the literary current after modernism, and modernism, which has already been consecrated, is the generic name of the currents after romanticism. Postmodernism, in historical and aesthetic social conditions appeared in America and some Western countries in the 60's of the 20th century. In our specific conditions, postmodernism was founded in the poetry of the 80's, from the same century, but especially through the representatives of „the School of Târgoviște”. The article aims to give an explanation of postmodernism in a simple, accessible and comprehensible manner.

Rezumat

Postmodernismul, după cum îi spune și numele, este un curent literar de după modernism, iar modernismul, care a fost deja consacrat, reprezintă numele generic al curentelor de după romanticism. Postmodernismul a apărut în America și câteva țări occidentale în anii '60 ai secolului XX. În condiții social-politice specific românești, postmodernismul a fost întemeiat de poezii anilor '80, dar mai ales de reprezentanții Scolii de la Târgoviște. Articolul își propune o explicație a postmodernismului într-o manieră simplă, accesibilă, ușor de înțeles.

Key words: Modernism, Postmodernism, eclectic, populism, intertextuality, self-referentiality

Cuvinte cheie: Modernism, Postmodernism, eclectic, populism, intertextualitate, auto-referință

Inițial doream să intitulez acest articol *Postmodernismul pe înțelesul elevilor*. De ce pe înțelesul elevilor? Fiindcă aceștia se află în plin proces necesar de formare, educație, instrucție, edificare sau elevare și au nevoie inclusiv de suporturi conceptuale pentru a urca pe treptele maturității. Titlul articolului ne-a fost sugerat de o carte a poetului „optzecist” și eseistului Daniel Corbu din Iași, *Postmodernismul pe înțelesul tuturor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2004. Bibliografia critică și beletristică a postmodernismului este foarte bogată, deși multe aspecte ale curentului sunt încă neînțelese și insuficient de bine explicate. Am intervenit pentru aceasta pornind de la cel puțin două premise. Filozoful Blaise Pascal (1623-1662), din secolul raționalismului francez, ne avertizează că „Cine vrea să gândească bine trebuie să aibă, în mod conștient și latent, alături de noțiunea pe care o întrebuintează, și definiția ei”. Cea mai bună definiție a unui lucru este de foarte multe ori etimologia lui, care trimite la înțelesul genuin, primordial al cuvântului fără prea multe conotații ulterioare. Experiența noastră didactică ne-a convins apoi că numai cine înțelege bine un lucru poate și să-l explice cu cuvintele cele mai simple, inclusiv elevilor din Prundu Bârgăului. Numele localității nu este aleatoriu și nici depreciativ. Aici a fost repartizat, după absolvirea Facultății de Litere, scriitorul Radu Petrescu, autorul unuia dintre primele romane postmoderniste din literatura română, *Oceanul întors* (1977).

Dicționarul explicativ definește postmodernismul ca tendință culturală, apărută în deceniul șase al secolului XX, ce se caracterizează printr-o depărtare față de cultura elitistă a modernismului, în direcția unei abordări eclectice și populiste. Postmodernismul cuprinde și mișcări ca Arta pop (populistă), minimalismul (simplismul esențial), feminismul (emanciparea și egalitatea în drepturi a

femeii cu bărbatul), hapenning-ul (identificarea artei cu realitatea, de la englezul *hapenning* – întâmplare, fapt, eveniment în desfășurare). Desigur, pe noi ne va interesa numai postmodernismul în creația literară. Pentru explicarea și înțelegerea postmodernismului e nevoie să ne reamintim în prealabil ce este un curent literar, cum ia naștere și care este evoluția istorică a curentelor literare.

Există asupra curentelor, ca și asupra altor noțiuni de teorie literară, o dublă viziune: ontologică și categorială. Perspectiva ontologică (de la grecescul *ontos* – participiul prezent activ al verbului *a fi*, ceea ce există), pe care o adoptăm și noi, privește curentul ca ceva ce există în realitate, „existența ca existență“, cum îi spunea Aristotel. Perspectiva categorială nu recunoaște existența ca atare a curentelor literare, decât ca noțiuni pur abstracte, convenționale, necesare ca instrumente de lucru pentru clasificarea și sistematizarea domeniului vast și greu de stăpânit al producțiilor literare. Dar o noțiune oricât de generală, o categorie, un concept ca formă a gândirii, are menirea de a reflecta trăsăturile generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte.

În calitatea lor de noțiuni, curentele literare nu pot fi văzute decât cu ochii minții, dar aceasta nu înseamnă că ele nu există. Realitatea curentelor literare, structura, fizionomia lor spirituală poate fi pătrunsă și cunoscută pe cale inductivă pornind de la manifestările concret-istorice, unice, nerepetabile ale fenomenelor literare. Omul rațional trebuie învățat să vadă idei, forme abstracte, reprezentări întocmai ca intelectualul Gelu Ruscanu din piesa lui Camil Petrescu, *Jocul ielelor*.

Din mulțimea definițiilor posibile, noi am ales-o pe cea a profesorului și teoreticianului Silviu Iosifescu, curentele literare fiind „grupările de artiști legați prin trăsături comune de ordin ideologico-estetic, stilistic și practic, având conștiința acestor înrudiri, conștiință manifestată adesea polemic împotriva unor formule anterioare“.¹ În privința genezei, „un curent literar se naște prin convergența a două serii de factori: tendințele unui moment istoric, întrunite într-o rezultantă comună, primesc prin intermediul unei personalități puternice un plus de cristalizare, energie și claritate a scopurilor latente sau conștiente“.² Curentele literare se nasc, deci, prin convergența unui factor obiectiv, dat de tendințele social-economice, politice, culturale, științifice și artistice de mare diversitate a unei epoci, și a unui factor subiectiv, reprezentat de un agent creator care să dea expresie științifică sau artistică acestor tendințe. Curentul literar este deci o categorie în același timp sistematizatoare, sincronică, dar și istorică, diacronică. Față de genurile literare sau tipuri, care unifică opere literare după similitudini de structură, de formă și conținut, indiferent de timpul și agentul care le-a creat, curentele literare au în vedere atât similitudinile de structură, cât și condiționările istorice și agentuale, scriitoricești.

Postmodernismul este un curent literar modern, actual, din zilele noastre, aflat în plin proces de desfășurare și constituire. El a apărut în America în condițiile istorice noi de la sfârșitul celui de-al II-lea război mondial. Obişnuința face să folosim tot un reper belicos, după ce literatura anterioară, modernistă, am numit-o interbelică. Când încetează zăngănitul armelor, încep să înflorească artele, cultura, știința. Zeița Libertății putea să fie mulțumită de rezultatul confruntărilor militare între Națiunile Unite (Anglia, Franța, Rusia, S.U.A., de la un moment dat România) și Puterile Axei (Germania hitleristă, Italia fascistă și Japonia imperialistă). Deși cobeligerantă și cu contribuții importante la căderea nazismului, României, căzută sub zona de influență sovietică, i-a mai fost dat să trăiască 45 de ani utopia neagră, distopia, iluzia comunistă a raiului pe pământ. Se impune aici o scurtă paranteză istorică, favorabilă înțelegerii postmodernismului românesc. După ultimatumul din 27 iunie 1940, prin care Uniunea Sovietică revendica Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, dar mai ales după Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care se retroceda Ungariei partea de nord-vest a Transilvaniei, România trebuie să decidă de partea cui să intre în război. Consiliul de coroană, se pare că și cu votul lui Carol al II-lea, acceptă fără împotrivire pretențiile rușilor. La 6 septembrie Carol al II-lea renunță la tron în favoarea fiului Mihai I, abia trecut de examenul de bacalaureat. Generalul Ion Antonescu se auto-declară mareșal pentru a prelua toate prerogativele pe timp de război, inclusiv de „conducător al statului“, și la 21 iunie 1941 trece Prutul. Armata română va suferi mari pierderi până la 23 august 1944, când regele Mihai îi cere lui

¹ S. Iosifescu, *Construcție și lectură*, Ed. Minerva, 1970, p. 244

² Adrian Marius, *Dicționar de idei literare*, I, Ed. Univers, 1973, p. 492

Antonescu să demisioneze sau să îndrepte armele împotriva Germaniei hitleriste. Ion Antonescu refuză, dar e arestat și demis prin ordin regal. România însă se sovietizează treptat și la 30 decembrie 1947 regele Mihai însuși este silit să abdice și să plece în exil, lăsând țara, fără voia sa, la discreția comuniștilor.

Un curent literar nu se naște însă pe un teren gol, și nici ca rezultat al unei rupturi totale de cultura precedentă, așa cum au încercat cu efecte deplorabile proletcultiștii din prima perioadă a literaturii comuniste. În istorie, inclusiv în istoria literaturii, faliile, rupturile totale nu sunt posibile. Între modernism, ceea ce caracterizează o bună parte a literaturii interbelice, și postmodernism nu există o separație netă, ci mai degrabă o relație în același timp de opoziție, dar și de continuitate, de întrepătrundere.

Primele semne ale unei arte noi, postmoderne apar nu întâmplător în America și Europa occidentală, în țări cu o democrație burgheză reală, liberală. Are loc acum o dezvoltare fără precedent a industriei postbelice, liberalizarea pieței muncii în favoarea unei societăți de consum, apariția și extinderea rapidă pe scară largă a unor noi tehnologii, în special în domeniul comunicării și cel al informaticii (televiziune, internet, telefonie mobilă), atomizarea socială, creșterea rolului și importanța informației și a cunoașterii („societatea cunoașterii“), libertatea necenzurată de gândire și acțiune. Majoritatea teoreticienilor care au încercat să explice ontologia (existența ca atare) și epistemologia (știința și istoria) postmodernismului n-au ezitat să enumere printre caracteristicile sale principale: globalizarea civilizației occidentale, dezvoltarea unor noi tipuri de tehnologie, liberalism, economie de piață, tehnologie informațională. Deși „divergente în metodă și detalii, cele trei sisteme de gândire (ontologie, epistemologie, istorie n.n.) au în comun sentimentul că o mare epocă din istoria umanității – modernitatea – s-a încheiat și că intrăm într-o lume de alt tip, în care concepte fundamentale ca *realitate*, *istorie*, *valoare*, *gândire*, *artă* se modifică esențial și, odată cu ele, omul însuși.“ (Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, 1999, p. 17).

După cel de-al doilea război mondial, începând de prin anul 1950, o serie de istorici au lansat conceptul de epocă postmodernă (Arnold Toynbee, *Studiul istoriei*, 1954). Termenul a fost preluat apoi și de știința literaturii, de istoria, teoria și critica literară. Fenomenul nu este străin nici în artă de „societatea post-industrială“, „societatea de consum“, „cultură de masă“ sau „populară“. Postmodernismul deci desemnează o perioadă istorică, un curent literar care începând cu deceniul șase al secolului XX indică o îndepărtare de cultura elitistă, intelectualistă în direcția unei abordări eclectice și populiste a realității. Punctul de plecare a postmodernismului se poate găsi în modernismul târziu a lui James Joyce (*Portretul artistului la tinerețe*), Nabokov sau Faulkner, americanii Thomas Pynchon, John Barth, reprezentanții „noului roman francez“: Alain Robbe-Grillet, Michel Butor, Nathalie Sarraute, Maurice Blanchot, urmați de Jean Paul Sartre și Albert Camus. În America de sud, la intersecția modernismului cu postmodernitatea pot fi situați Jorge Luis Borges, Gabriel Garcia Márquez, fără să-i putem ignora pe cehul Milan Kundera, maghiarul Péter Esterházy sau polonezul Witold Gombrowicz.

În România, rădăcinile istorice și estetice ale postmodernismului se găsesc în poezia neomodernistă sau neoumanistă din anii '60 ai perioadei comuniste. Influențe puternice se simt din partea mișcării onirice, grupate în jurul lui Dumitru Țepeneag și Leonid Dimov, care în spiritul idealismului romantic german, al suprarealismului și al „noului roman francez“ preconizau fuga de realitate și transgresarea vieții în vis, precum și separarea artei de politic. Calea spre curentul neomodernist a fost deschisă la rândul ei încă din 1941 prin apariția revistei *Albatros*, condusă de Geo Dumitrescu. Anul 1943 constituie o nouă etapă în apariția fenomenului neomodernist, odată cu înființarea Cercului literar de la Sibiu. Actul de înființare e scris de Ion Negoitescu și semnat de Șt. Augustin Doinaș și Radu Stanca, afirmând intenția de a se întoarce către modernismul interbelic.

Postmodernismul românesc, după lungi preparative și teoretizări, începe practic cu generația numită „optzecistă“ și cu scrierile reprezentanților Școlii de la Târgoviște, aparținând ultimului deceniu tragic și grotesc de literatură comunistă. După o perioadă de relativ dezgheț ideologic, de prin '64, '65, tezele din iulie 1971 aveau să reîntoarcă cultura și literatura română la realismul socialist din prima fază a dictaturii stalinist comuniste. Au fost interzise numeroase publicații,

reviste, mai ales studențești, cenzura s-a înăsprit și libertatea de exprimare era tot mai amenințată. În aceste condiții, în 1977, se înființează *Cenaclul de luni* al studenților bucureșteni, condus de Nicolae Manolescu și *Cenaclul Junimea* al lui Ovid S. Crohmălniceanu. Asemenea cenacluri au mai luat ființă la București, Cluj, Timișoara, Iași. În decembrie 1978 are loc la Oradea Colocviul Societăților și Cenaclurilor literare studențești. Au participat peste 120 de studenți creatori din 19 centre universitare. Printre invitați: Dinu Flămând, Mircea Florin Șandru, Laurențiu Ulici, nașul literar al multor debutanți. Dintre studenți s-a remarcat Traian T. Coșovei. Ion Stratan, Florin Iaru, Elena Ștefoi. S-a exprimat atunci conștiința apartenenței la o nouă grupare de scriitori, pe care cei prezenți n-au ezitat să o numească „generația optzecistă” și care în opinia lor ar prefigura viitorul. Sentimentul apartenenței la aceeași generație este întărit de publicarea a două volume de poezii în regie proprie, la editura Litera: *Aer cu diamante* (1981), cu poezii semnate de Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan. Al doilea volum, *Cinci*, prefătat tot de N. Manolescu, îi cuprinde pe cei patru la care se mai adaugă Alex. Mușina, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Romulus Bucur și Mariana Marin. Debutanții cu proză scurtă sunt publicați în volumul colectiv cu titlul ofensiv *Desant '83*, cu o prefață de Ov. S. Crohmălniceanu. Printre cei antologiați se numără: Mircea Nedelciu, Ștefan Agopian, Mircea Cărtărescu, Gheorghe Crăciun, George Cușnarencu, Ion Groșan, Daniel Vighi etc.

S-ar părea că postmodernismul românesc, cel puțin la începuturile sale, să nu aibă nicio legătură cu determinările cauzale, social-economice și culturale ale postmodernismului american sau vest-european: globalizare, explozie informațională, liberalism, societate de consum, societate a cunoașterii etc. Cu toate acestea fără a ignora multiple influențe străine, putem aprecia că în perioada comunistă, prin variate strategii subversive, postmodernismul a constituit una din multiplele forme de supraviețuire prin cultură, de evitare a consecințelor nefaste ale cenzurii comuniste. În cartea sa *Postmodernismul pe înțelesul tuturor* Daniel Corbu vorbește chiar despre un postmodernism fără postmodernitate în condițiile când la noi nu se pune problema sublimării frontierelor, a culturii planetare, a pluralismului sau a globalizării. În 1962, canadianul Marshall McLuhan lansează conceptul de „sat planetar”, prin care încearcă să ne convingă că în evoluția umanității urmează o fază de globalizare de mare cuprindere facilitată de dezvoltarea transmițerii electronice a informației. Roland Barthes în *Plăcerea textului* (1971) înlocuiește relația autor-text cu cea de cititor-text, în favoarea intertextualității, în aceleași condiții și legi ale „satului planetar”, a circulației nestânjenite a informațiilor.

Unul dintre cei mai avizați cunoscători ai turnurii postmodernismului (în engleză *turn* înseamnă turnură, întorsătură, ipostază) a fost teoreticianul american de origine egipteană Ihab Hassan. În *The Postmodernism Turn. Essays in Postmodern Theory and Culture*, Ohio State University, 1987, eseistul american stabilește 11 trăsături fundamentale ale postmodernismului care îl deosebesc de curentele literare premurgătoare, pe alocuri mai greu de separat de modernismul din care s-au desprins.

Indeterminarea, aleatoriul, hazardul, ambiguitatea, fragmentarul își au originea în renunțarea artistului la certitudine și perfecțiune, și în primul rând la originea lor, gândirea raționalistă, care a provocat dezamăgirea în fața lumii moștenite de la proiectul iluminist. Postmodernul renunță la idealul perfecțiunii capodoperei, a geniului, esteticile tradiționale nu-l mai satisfac, iar valoarea este relativă. După indeterminare și lipsă de claritate se pune în discuție integritatea operei, fragmentarea ei. Orice viziune unitară asupra existenței devine indezirabilă și utopică. Orice discurs posibil astăzi este prin forța lucrurilor un fragment din alte fragmente. La fel, orice tip dominat de gândire, orice canon, regulă generală, credință sau dogmă sunt supuse *decanonizării* și *deconstrucției*. *Lipsa de sine* și *lipsa de adâncime* sunt legate de nihilismul nitzschean care în *Voința de putere* arată că subiectul însuși este o ficțiune, precum ficțiune este și credința într-o deplină și definitivă conștiință de sine a subiectului și obiectului, a autorului și operei. *Neprezentabilul* sau *nereprezentabilul*, referentul pentru artistul postmodern pur și simplu nu mai există. De aceea operele lui pot fi complet nereferențiale sau să devină propriul lui referent (autoreferențiale), întocmai ca în artele pure, care deși nu sunt lipsite de sens, nu trimit la niciun

referent. Toate aceste turnuri sau schimbări de atitudine au ca efect *ironia*, contradicția între aparență și esență, care deși a fost cultivată în toate timpurile, în postmodernism ironia se generalizează, devenind însăși substanța operelor artistice. Iluzoriul postmodern, tocmai în calitatea lui de irealitate, este ironic, implicând strategii ludice, mergând de la pastişă la glose despre sine însuși, de la autocitare la intertextualitate. O altă caracteristică este *hibridizarea*, amestecul genurilor „înalte“ și „joase“, fără frontiere formale între genuri și specii. *Carnavalizarea*, transformarea lumii în spectacol popular, cu deghizări și jocuri mimice, își are originea în măestrîi romanului picaresc (Swift, Rabelais, Sterne), care coboară până la Șeherezada arabă. Carnavalizarea are drept performanță participarea întregului public la viața operei de artă și estetizarea completă a existenței. *Deconstructivismul* derivă din pierderea tot mai accentuată a sentimentului realității, inclusiv al timpului și al istoriei. Lumea devine ficțiune și relația referențială dintre aceasta și lumea de artă. Ultima caracteristică, într-un fel de alfa și omega a lumii literare, ar fi *imanența*, prin care opera se îndreaptă spre ea însăși, spre natura ei intimă, devenind în felul acesta propriul ei referent, pe care încearcă să-l pătrundă în intimitatea ei și care confirmă toate celelalte trăsături caracteristice enumerate până aici.

La patru ani după cartea lui Ihab Hassan, un alt american de origine străină, Francis Fukuyama, publică *Sfârșitul istoriei și ultimul om* (1991), în care descrie, în spirit postmodernist, condițiile sociale, economice, psihologice care impun deplasarea tuturor societăților de azi spre o unică formă de viață politică și socială, pe care autorul cărții o consideră a fi liberalismul democratic burghez.

Spuneam de la început că între modernism și postmodernism nu se poate face întotdeauna o delimitare riguroasă, precisă, deși ambele au un mod de existență și modalități artistice proprii. S-a spus despre modernism că era estetizant și metafizic, ceea ce nu mai recunoaștem în postmodernism. Moderniștii mai credeau în formarea caracterelor prin sensibilizare și cultivarea unui ideal suprem de viață, așa cum preconizau Ilumiiniștii cu două secole în urmă. Experiența tristă a războiului, dar mai ales abuzurile sistemelor totalitare, au atras după sine decăderea tuturor idealurilor și utopiilor. În ceea ce privește atitudinea polemică față de trecut, aici deosebiri sunt evidente. Modernismul, în manifestările sale avangardiste, nega trecutul în întregul său, avea o atitudine demolatoare, ostilă față de predecesori. Postmoderniștii pornesc de la convingerea că trecutul nu poate fi distrus, dar trebuie revizuit, recuperat critic sau ironic, uneori cu candoare. Scriitorul postmodern pornește de la prejudecata că toate lucrurile au fost deja scrise și atunci face din aceasta o premisă pe care își construiește propria reacție, una esențialmente culturală, livrescă, a citatului intertextual și a parafrazei. El face cum se spune, fără orgoliul originalității depline, literatură din literatură. Cu toate acestea i se potrivește mai bine prejudecata biblică completată de scriitorul sud-american Miguel Ângel Asturias: „Nimic nou sub soare, în afară de cunoaștere“. Scriitorul postmodern are o atitudine permisivă, binevoitoare față de formele anterioare ale artei, preferând strategiile asimilării ironice și ale „reciclării creației înaintașilor“, de unde și propensiunea către diverse tipuri de intertextualitate (prezența unui text în alt text) sau metatextualitate. Metatextualitatea sau metadiscursul reprezintă un text nou, o țesătură nouă făcută din fire împrumutate prin diferite metode precum citatul, motto-ul, colajul, parafraza, pastişa, parodia, ironia. Filosofi materialişti ai dreptului susțin că „Cea din urmă fază a unei forme istorice este comedia ei... De ce se petrec astfel lucrurile în istorie? Pentru ca omenirea să se despartă cu voioșie de trecutul ei“. O veche deviză a comediei clasiciste din secolul XVII-lea suna: „*Ridendo castigat mores*“ (Moravurile se îndreaptă râzând). Scriitorii postmodernişti, nu lipsiți de cultură estetică, au știut să folosească toate modalitățile comice de sancționare a contradicției dintre esență și aparență, de la umorul fin, ironie, satiră, râs burlesc, bufonerie, parodie, șarjă, sarcasm, calambur, până la absurd. Râsul, ironia, parodia, ca forme ale comicului, în afara valorilor etice, moralizatoare și agreabile estetice în literatură pot deveni și un factor de evoluție și progres.

Contrar elitismului modernist și idealismului rezidual al personajelor, literatura postmodernă are un caracter livresc, larg cultural, realist, lucid, adesea ironic. Autorii apelează frecvent la citate, referințe, aluzii la textele care constituie tradiția veche sau mai nouă, de unde aspectul de prozaism

și oralitate. În proză, postmodernismul presupune trecerea de la narațiunea auctorială la relatarea auto reflexivă, de unde predilecția pentru fragment și o altă relație cu cititorul. Naratorul se identifică cu personajul într-o proză accentuat autobiografică, de preferință sub formă de jurnal, în care scriitorul ne apare ca un om cu ochii larg deschiși la banalul sau miracolul vieții cotidiene, dar mai ales cu privirea îndreptată în subteranele propriului suflet.

Într-o încercare de modelare hermeneutică a ideii de literatură, Adrian Marino (*Hermeneutica ideii de literatură*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1987) încearcă să ajungă la ideea de literatură ca artă, prin eliminări progresive a ceea ce nu ține de literatură în sens restrâns, intensiv, genuin, pur, ezoteric, ascuns. Înțelegerea greșită a literarității, adică a ceea ce face din literatură o operă de artă, poate duce la ceea ce Adrian Marino numește *Nașterea și moartea literaturii*. Formele de mortificare a literaturii, enumerate și descrise de autor, pot fi: literatură cu literatură (epigrama, epigraful ca citat, motto-ul, poeziile figurative- caligramele-, întoarcerea spre ea însăși); copierea, palimpsestul, ștergerea textului anterior și scrierea peste el; antologii, crestomații, florilegii, compilații, colaje; punerea în abis (mise en abîme), cartea în carte; apocriful cu autenticitatea îndoielnică; parodia, plagiatul; literatura despre literatură (metaliteratura); literatura critică, critica literară, fiindcă „Adevăratul critic este un scriitor la puterea a doua” (O. Wilde). Toate aceste forme de literatură în sens etimologic, ultralarg, de totalitatea a operelor scrise (de la lat. *littera* – semn grafic al oricărei scrieri) pot duce la moartea literaturii ca artă, la antiliteratură. Teoria culturii și literaturii care corupe, a culturii ca obstacol, ca frână a poeziei, estetizarea excesivă, gratuitatea, narcisismul, literatura devenită obiect al literaturii, excesul de teoretizare și de orice fel, duce la epuizarea și „moartea” literaturii. ceea ce nu se poate întâmpla niciodată, fiind negată, literatura ca artă renaște mereu din propria ei cenușă. Cum am putea defini mai bine atunci postmodernismul de astăzi care recunoaște că este o literatură făcută din literatură sau despre literatură, decât o pasăre Phoenix a Ideii de literatură care se naște din cenușă propriilor vreascuri (excese sau rebuturi) literare. Funcția esențială a literaturii a fost și va rămâne mereu fidelitatea de propria ei natură, imaginativă, ideală, sublimare artistică a celei mai bune dintre lumile posibile în care merită să trăiești.

Bibliografie

- Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadentism, kitsch, postmodernism*, Ed. Univers, 1995
- Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Ed. Humanitas, 1999
- Corbu, Daniel, *Postmodernismul pe înțelesul tuturor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2004
- Hassan, Ihab, *The Postmodernism Turn. Essays in Postmodern Theory and Culture*, Ohio State University, 1987
- Lefter, Ion Bogdan, *Primii postmoderniști: „Școala de la Târgoviște”*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2003
- Lefter, Ion Bogdan, *Despre identitate. Temele postmodernismului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2004
- Lyotard, Jean François, *Condiția postmodernă*, Ed. Babel, București 1993
- Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, Ed. pentru literatură universală, 1969
- Petrescu, Liviu, *Poetica postmodernismului*, Ed. Paralela 45, Pitești, 1996

ZACAMINTE BIOGRAFICE SI PO(I)ETICE INEDITE ARGHEZIENE INTR-O SURPRINZATOARE EDITIE DE ȘTEFAN GENCĂRAU SI VASILE MAN

Timofei ROȘCA,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Adnotare

Despre enigma Arghezi, raportată atât la poezie, cât și la biografia propriu-zisă, se vorbește insistent și până astăzi. Știm doar atât: Arghezi este al doilea mare poet după Eminescu. Firele tainei duc spre personalitatea artistului, care a fost până la urmă un învingător. Ca să ajungi la un dialog cu Dumnezeu, trebuie să treci mai multe vămi. Cum? Parte din adevăr aflăm ”aici și acum”, în manuscrisul arghezian, dezgropat ”din lutul grădinii de la Mărțișor” și care multă vreme a zăcut în taină sub semnul unor riscuri de a fi publicat. Așadar, manuscrisul în cauză destăinuie pe viu informații inedite, privind atât formarea personalității scriitorului, cât și anevoioasa lui cale spre absolut. Totul e raportat la limitele firii omenești, ale credinței și adevărului, ale trecerii și ”așteptării”.

Cartea ”Tudor Arghezi - Din duhul pământului” (Ediție de Ștefan Gencărau și Vasile Man, apărută cu sprijinul Senatului Universității de vest ”Vasile Goldiș” din Arad, 2012) e ca o comoară desfundată, spre surprinderea nu numai a cititorilor simpli, dar și a celor mai încercați exegeți. Într-adevăr, ediția e vegheată de mai mulți împătimiți ai zăcămintelor spirituale românești. Cu un scurt, dar sentențios cuvânt introductiv (”Biografia secretă a unui mare poet”), volumul e deschis de academicianul Eugen Simion, plăcut surprins de semnificația evenimentului, dar nu în ultimul rând dispus să atenționeze, la nivel de maximă, că ”fără cultură o națiune este săracă și riscă să piară din istorie” și ”că marii scriitori sunt adevăratele modele ale spiritualității noastre”.

Ca un răspuns la cuvântul de salut, pe alocuri reticentiat al academicianului, vine să se pronunțe pe marginea lucrării Președintele Universității, Prof. univ., dr. Aurel Ardelean, Rector fondator al Universității de Vest ”Vasile Goldiș” din Arad, precizând meritele ”Centrului de Cercetare a Literaturii Argheziene”. Aflăm date și amănunte despre inaugurarea ”Centrului...” (21 mai 2009) – eveniment marcat și de participarea oamenilor de cultură din România, R.Moldova, Franța, Suedia, Germania, Serbia, Ungaria, inclusiv lansarea volumelor ”Baruțu T.Arghezi, un spirit european” (Arad,2009) și ”Tudor Arghezi. Anii tăcerii”(Arad, 2010), ambele privind locul și însemnătatea lui T.Arghezi în cultura românească, ”artist al imaginii,... artist al cuvântului”.

Date din prima sursă despre relațiile lui Tudor Arghezi cu fiul său Baruțu, mai cu seamă în legătură cu dificultățile păstrării și valorificării ”documentelor de primă importanță”, inclusiv ”biografia și uriașa operă” a lui Arghezi ne oferă Doina Arghezi. Rândurile scrise de soarta lui Baruțu reprezintă un rar exemplu de atașament față de scrisul predecesorului, de ”conținutul lui DIVIN”, în fața căruia autoarea a fost profund cutremurată: ”Am lăcrimat, am suspinat și mi-am îngenuchiat gândurile”. Ștefan Gencărau, conf. univ. dr., este, cum menționează aceeași Doina Arghezi, autorul titlului cărții, tot el este și exegetul istoriei manuscriselor, o istorie pândită de riscuri în lungile peregrinări. În articolul său ”Pentru o editare a manuscriselor argheziene”, același autor informează cititorul despre compoziția și structura cărții, despre posibilele și imposibilele redactări și descifrări, despre conspirația ”dezgropării” și ascunderii a ceea ce a mai vrut să spună Tudor Arghezi despre destin și creație, despre munca migăloasă de cercetare și analiză a redactărilor de a intui și ceea ce ar mai fi vrut să spună maestrul și nu a încăput în frază și cuvânt.

Pe de altă parte, la încheierea volumului, două materiale: ”Tudor Arghezi – un miracol în literatura română. Interviu cu Baruțu T.Arghezi” și ”Arghezi din noi ” oferă profesorul Vasile Man.

Primul e prezentat în formă de întrebare și răspuns. E vorba de un interviu pe care l-a luat însuși profesorul Vasile Man de la interlocutorul său Barutu. Întrebările sunt, ca să zic așa, nucleare, și vorbesc despre o cunoaștere profundă a vieții și operei argheziene: "Ce înseamnă poezia pentru Tudor Arghezi?" sau "Fiind mereu în apropierea tatălui Dvs., ce spunea Tudor Arghezi despre primul lui volum "Cuvinte potrivite"? sau : "Care este geneza volumului de versuri "Cântare omului"? sau : " Este "Lina" un roman biografic?" etc. Răspunsurile sunt pe măsură, căci vin din prima sursă. Ele țin nu atât de teoretizare, cât de relația vie cu subiectul de referință. De cele mai multe ori, Barutu răspunde cu/prin cuvintele tatălui său, ceea ce este și mai important.

În finalul cărții, după ce vom citit manuscrisul gata descifrat și redactat, se iscă, încă o dată întrebarea, privind impactul "scrisului" arghezian asupra publicului larg de cititori. "Arghezi din noi" – astfel și-a intitulat cuvântul de încheiere profesorul Vasile Man, cel care și-a asumat cea mai migăloasă muncă tehnică asupra textelor îngălbenite de griji și de vreme. De altfel, facsimilul e însoțit și de imaginile propriu-zise ale filelor îngălbenite dezgropate și fotografiate, puse la vederea cititorului. "Manuscrisele" inedite pe care le prezentăm aici, relevă profesorul, constituie o nouă mărturie "Despre arta literară a lui Tudor Arghezi".

Exemplele selectate, privitoare la "copilăria sângerată", la "timpul de șomaj", la viața din mănăstire cu "neliniștea imprecisă", "unde mocneau comploturile politice", la munca literară propriu-zisă, la propriile "scrieri", ca "Cimitirul Buna-Vestire", în care Arghezi se dovedește un "extraordinar cunoscător al personajelor sale". Parafrazând spusele unui stareț înțelept din amintirile argheziene, profesorul Vasile Man, în spiritul unei morale ce îl caracterizează, concluzionează: "Cu Dumnezeu vorbim numai în rugăciuni, este cea mai profundă taină a spiritului uman..., cu Arghezi se vorbește prin creația sa".

Să ne apropiem, așadar, de ceea ce e cuprins între argumentări, comentarii, aprecieri, adică de conținutul manuscrisului propriu-zis, ca enigmă, care a cunoscut epopeea conspirației, peregrinărilor și "tăcerea pământului" de la Mărtișor, așa cum e formulat miezul volumului: "Din duhul pământului. Cuvântul arghezian în trecerea sa către public".

Sunt în fond, pagini subversive, în sensul că subminează regimuri rău întemeiate, politici și ideologii corosive, mentalități corupte, credințe fără axă filosofică sănătoasă, pretențiozități intelectuale necultivate. Și dimpotrivă, Manuscrisul include destule considerente în care autorul admiră sau aderă la opiniile personalităților distincte, lucide, martirice, aproape inconștiente de valoarea lor – toate trecute prin biografia intimă, socială și de creație a marelui Arghezi. Un geniu sau un "mare scriitor", ca "adevărat model al spiritualității noastre", cum a subliniat reputatul academician, este în drept să reacționeze, să se revolte, să amendeze în stilul său caracteristic, din primul motiv că își reprezintă compatrioții. Prin vocea lui ne convingem, cine și unde suntem, iar codul, formula de comunicare, "potrivirea cuvintelor", sunt libere, deschise, democratice, ca să zic așa, molipsitoare prin farmecul lor nonconformist.

Întreaga comunicare e structurată și împânzită de replici tăioase, de falseturi satirice, groțești sau, în cel mai indicat caz, de ironia amară care vizează trivialul oligarhic de pe vremea sa. Totul e învăluit într-o atmosferă carnavalescă, cu măști pe potrivă, totul fiind îmbrăcat în haina caricaturalului. Citim, de pildă, considerentele "unui General" despre Rege și instituțiile care i se supun și ne gândim la ce riscuri se supunea Tudor Arghezi, când așternea pe hârtie asemenea rânduri pentru posteritate. E de ajuns să amintim de soarta lui Nicolae Iorga. Fapt e că manuscrisele fusese încredințate unor "mâini bune" și doar "pământul" cu respirația și credința lui le mai putea secretiza și securiza. Tudor Arghezi avea și motivele sale personale în raport cu timpul și regimurile: ignorat, marginalizat, interzis, mai adăugându-se și relațiile din familie, "ruptura" („Tatălui meu"), o copilărie nefericită" (Mircea Zăciu). Poetul a fost refractar la conjunctura grețosă, cu o tipologie mediocră, gen Carac. Pentru Tudor Arghezi întreaga viață și poezie a fost un continuu refuz la cele trăite, începând de la vârsta copilăriei. Copilăria este ora matinală, ochiul curiozității, uimit de toate câte sunt, unul din izvoarele și garanțiile autenticității poeziei. Cât de trist e când ea, copilăria, este invadată de trivial. Câtă decizie de sine trebuie să depui, pentru a salva neprihănitul din propriul eu?! Memoria, amintirile reprezintă, în acest sens, nu doar un fond

înnobilator, recuperator, dar și un depozit de impresii impuse, inoculate – pericol în formarea eului autentic, în manifestarea lui creativă. Ține de a doua vocație faptul de a ști să te confrunți cu propriul arsenal al memoriei, a fi sensibil și prudent la promovarea a ceea ce vine pe calea "memoriei involuntare". În acest sens Tudor Arghezi ne dă o lecție de proprie biografie:

"Păcatul inatenției, lipsa stilului și a distanței, turpitudinea, bestialitatea brutei vulgare fericită, indiscreția, starea amorfă, porcul și scroafa umană mi-au degradat copilăria. Căzut pe mâinile cui s-a întâmplat și de care mi-era tot atâta milă cât și dezgust, vârsta mi s-a strecurat între contradicții" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 6(3), 33]. Iată cum s-a "modelat" un caracter poetic contradictoriu, "singur și pieziș".

Purificarea, fenomenul catharsiac, la nivelul poetic propriu-zis, are loc printr-o specifică "taină", prin mijlocirea unui prototip neavizat sau a unei idei oportune: "Mă urmăresc și azi cu amărăciunea lor de atunci anume uimiri, revelații și constatări secrete, răspunzătoare fără nici o îndoială de scârbă de oameni a intuiției crude și triviale. M-am surprins câteodată răzbunând în persoana unui individ sau a unei idei, o veche stare sufletească tănuită într-o suferință" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 6(3), 33].

Deseori ne întrebăm, de unde începe poezia? Tudor Arghezi, cel din "duhul pământului", răspunde în felul său și anume că ea, poezia, se conține în ecuația vieții și singurătății omului de vocație, atâta doar că aceasta trebuie dedusă din ceea ce vezi, auzi și trăiești. Ion N. Teodorescu, "adâncit între obscur și clar", știa să vadă, să audă și să trăiască într-un fel anume, contradictoriu. În limbajul psalmistului acel fel de a fi se cheamă "pieziș". Cei care au pătruns poezia argheziană nu puteau să nu sesizeze acea lustrație teleologică: "verbul său e distilarea iubirii și a urii acumulate de veacuri, alchimie a durerii devenite muzică, a imundului prefăcut în suavitate, dar păstrând secreta putere a otrăvirii pedepsitoare" [Zaciu M., Papahagi M., Sasu A., 1995, 114]. Iată cum arată acea "alchimie" în biografia de creație a poetului, un fel de "pharmacon", în limbajul lui J.Darida, care se va prelungi și în poezia propriu-zisă.

Avem în față un tablou al vegherii și negării, al afirmării prin negație: "Pe la 16 ani, cunoșteam și lumea literară, poeți, profesori, autori, dramatici și actori și pictori, creaturi ale Bucureștiului sau întorși din streinătăți. Nu vedeam (s.n.-T.R.) o deosebire notabilă între noroaiile lor și mocirla curților cu privată din fund... Unicele cursuri de împăcare le gustăm în casa mamei lui Galaction, văduvă, de o bunătate cum nu mai întâlnisem ... Din toți urmașii acestei onestități provinciale, strămutată din Teleorman în Capitală și degenerând ori în petreceri, ori în viață falsă, s-au ales câteva tragedii meschine și niște morminte" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 8(5), 37]

Însăși vocația stă sub semnul neliniștii, a unei "neliniști imprecise, destăinuie autorul manuscrisului, mai mare decât ea, mai mare decât mările și întinderile din necunoscută pustă ale planetei mele sufletești" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 9(6), 39] – iată o reminiscență sublimă, tangibilă, eminesciană. Pe toată întinderea manuscrisului nu dispare firul gândului de a scoate în lumina cunoașterii Taina neastâmpărului, a "neliniștii imprecise", nonconformismul unui spirit de creație, tentat de patima autodepășirii, atins de ideea eternității: "Dar nu știu ce se întâmplă că pătimaș în urmărirea unui scop, îndată ce-l ating aproape cu mâna mă întristează și simțindu-mă legat caut să mă dezleg... Nu vreau viitor. Poate că voiam o poziție de eternitate" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 17(14), 55]

Nu suntem cei care ni se pare că suntem sau convinși că suntem, atenționează poetul. Trecerea noastră nici pe jumătate nu e cunoscută. "Cine pretinde că se știe și că s-a descifrat, e un prost sau un impostor cu veleități de pedagog, educator și profet. Suntem în zbor inconștient împrejurul unui fagure de întuneric și decide secunda" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 17(14), 55]. Dibuiem, așadar, în "inconștient". Ceea ce ni se pare lucid sau conștient e, mai degrabă, un tip de "instinct", iar ceea ce ni se revelă e lumina de o clipă. De aici începe, probabil, poezia, din identitate, când ai viziunea totului și te poți include în el.

Copilăria cu inocența, candoarea ei, ar fi, alături de sacralitate și natură, una din deschiderile spre acea lumină a "clipei" de grație. Să ne amintim de "Cântec de adormit Mitzura", dar și de o mare parte din poeziile incluse în volumele "Stihuri de abecedar", "Mărțișoare", "Buruieni",

"Hore". Ele se impun nu numai prin tematică, dar și ca arte poetice, prilej de demonstrare a lucidului, ca model de procreație, tangent sau concurrent, "modelului original", "demiurgic", în sensul interpretat de I.M.Lotman. Cât ar părea de neașteptat, acea viziune a "contradictoriului", a eului "adâncit între obscur și clar", tot de la aceste "model" începe, adică de la o energie ludică, juvenilă, implacabilă, care avea să genereze implicit un limbaj exasperant, al durerii omenești, precum și un imaginar monstruos. Aceasta are loc, ca proces de formare, până ca poetul să cunoască "Florile răului" de Ch. Baudelaire. Trecută prin sensibilitatea poetică a tânărului angajat, însăși fabrica apare ca un monstru care devorează vieți omenești: "Moartea se preumbla neîntrerupt între mașini... Un pas nechibzuit pe o scară firavă de vergele de fier trăda un om firimitat... rana amenința să se infecteze din pricina unei unghii smulse, a unei urechi sfâșiate, a unei hașchii de fontă primită dintr-o explozie în pântec, în șold. Un fereștrău circulator retezase brațul din cot. Mădularele lungi primeau cele mai multe răzbunări ale mecanicii, servită fără misticul cuvenit monștrilor de metal" [Gencăraș Ș., Man V., 2012, 22(19), 65].

Textul manuscrisului nu reprezintă o simplă cronică a evenimentelor, cum s-ar părea uneori. E, mai degrabă, o sinteză de principii în scrisul arghezian. Aici se concentrează timpul copilăriei, adolescenței, ghidat, totodată, de ochiul matur al lui Tudor Arghezi, ca poet total. Materia pur informațională, de un stringent dramatism, se infiltrează prin veghea spirituală a omului de creație, în virtutea căreia fiecă dată, amănunt, întâmplare etc. este apreciat la nivelul celor mai subtile semnificații.

Este semnificativ și faptul că Tudor Arghezi s-a format, ca un om de cultură, în mediul mănăstiresc, acolo unde a venit cu scopul de a cunoaște lumea "pe dedesubt". Ne transpunem, așadar, la nivelul "dedesubtului", adică al tainei, al invizibilului. În manuscris "invizibilul" apare sub mai multe culori: etică, morală, intimă deontologică, psihologică, filosofică etc. la acest nivel, scopul poetului nu a fost acela de a discredita, a critica, a ignora sau, dimpotrivă, a elogia sau a idolotriză. Și aici Tudor Arghezi rămâne un poet modern, de un realism obiectiv. Tipul uman, realitatea, în general, apar în toată integritatea și complexitatea lor conținutistă. Pe Tudor Arghezi, acum cu numele împrumutat de la Mitropolit, Iosif, îmbrăcat în sutană de monah, îl interesează sensul existenței, sub orice mască sau lumină s-ar manifesta el. Din acest punct de vedere, autorul manuscrisului e și expert și analist și strateg. Teleologismul său constă, în ultima analiză, în evidențierea esențialului existențial.

Bineînțeles, pe cititor îl interesează nu doar latura teleologică, dar și judecata de valoare, tensiunea semantică a cuvântului, strategia deconspirării. De remarcat că și aici Tudor Arghezi rămâne, în mare parte, poet; referințele sale transcend deseori în universul poeziei. Suflul poetic se conține și se continuă până și în relațiile cu personalitățile mănăstirești, în dialoguri, portrete, atitudini, gesturi, în introvertiri psihologice, morale, deducții cvasifilosofice, uneori evanescente, în confruntări etc. Peste tot recunoaștem vocea specifică, pătrunzătoare a lui Tudor Arghezi, cu toate nuanțele ei, așa încât cei din jur, care vin în contact cu tânărul monah, sunt radiografiați și vizualizați în cele mai tănuite subtilități, exprimate, ceea ce nu e mai puțin important, într-un limbaj nonconformist, polivalent, provenit dintr-o vastă cultură și practică de viață.

Dialogul dintre tânărul monah Tudor Arghezi și Cornoiu – doctoral și directorul Mitropoliei sau Mitropolitul Iosif, relevă, în mod subtil, distanța dintre cele două tipuri de intelectuali, dintre cele două viziuni asupra omului și a lumii. Primul – „adâncit între obscur și clar”, cum am menționat deja, ceilalți doi: întâiul – "un inteligent cu educația nuanțelor nedeterminată și obișnuit cu fragmentele și aproximațiile de noțiuni particulare lecturilor biblice și sensurilor insinuante", cel de-al doilea – "un fel de mahnire" ce "filtra povețele lui ca un suspin neauzit".

Evident, manuscrisul e și un fel de minieniciclopedie. Aici întâlnim date, informații, trimiteri la nume de personalități marcante, locuri și monumente de însemnătate culturală, națională, selectate după oportunități și semnificație istorică, cum ar fi Spitalul Pantelimon – ospiciu, unde a suferit Eminescu și Luchian, sau "chioșcul istoric în care un trimis al Porții primea la soroace dăjdiile în natură, aduse pentru verificarea în șiruri de care și căruțe, și peșcheșul Țării Românești" [Gencăraș Ș., Man V., 2012, 30(27), 81].

Viața, biografia lui Tudor Arghezi a fost marcată, în primul rând, de trei momente importante: copilăria "distrusă", detenția abuzivă și mediul mănăstiresc, preferat de poetul însuși. Memorabilele cuvinte: am venit la mănăstire ca "să cunosc lumea pe dedesubt", pot fi referite și la lumea monahală propriu-zisă. Mănăstirea pentru Tudor Arghezi a fost nu numai un remediu de cugetare și adâncire în filosofia sa existențialistă. Aici, la mănăstire, tânărul monah a cunoscut destine omenești, aflate în lumina sau în umbra credinței. Asistăm la un studiu tipologic de adâncă esență. Poetul hirotonit caută "dedesubturi" în firile oamenilor de excepție. Se simte legat de ele o întreagă viață. Excepționalul îl apropie de sensul "eternității" visate: "M-am legat de părintele Hariton cu o prietenie care va avea să dureze până la moartea unuia din noi și nimic nu a putut să o micșoreze în aproape de 50 de ani de izolare, de absențe, de pauze și evenimente" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 40(37),101].

Prietenia cu părintele Hariton, într-adevăr, nu a fost întâmplătoare, întrucât este vorba tot de un meșter inexpugnabil, care "știa 42 de meserii", medaliat pentru o statuie turnată în sticlă, "minune a secolului". Pe aceeași cale a "prieteniei", deci a investigații nedecarate, se apropie monahul Iosif de terifiant, de fenomenul obsesiei, el însuși fiind un obsedat de absolut: "... dar vocația mea era agitată de o neliniște imprecisă mai mare decât ea, mai mare decât mările și întinderile de necunoscută pustă ale planetei mele sufletești" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 9(6), 39].

Un obsedat, aproape handicapat, este fratele întru credință Petru, care "suferea de o degenerare gravă... era gângav", cu o mare voință de a se reface pe calea limbajului divin, al "cântecului". Observând însă că putea citi cântând în biserică Apostolul, care precede Evanghelia liturghii, l-am hotărât să vorbească pe un ison tăgănat și convorbirile noastre deveneau inteligibile pe tonul acatistului "Bucură-te, Marie, cea plină de daruri" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 35(32),91]. Pe lângă grija și compătimirea față de "fratele Petru", Iosif e cointersat, totodată, de limite, mai mult decât atât – hotărât să participe la ele. În cazul părintelui Petru poetul se implică într-un supralimbaj, pentru a atinge un alt grad de comunicare, încă un pas spre taina divinității, spre absolut.

Vorbind despre excepționalul topologic din "principatul călugăresc", "noviciatul de scurtă durată" nu trece cu vederea și laturile "umbroase" ale vieții monahale. Viciile, slăbiciunile sau corosziile din conștiința unor superiorități monahale, cât ar părea de incredibil, îi întăresc poziția sa de arbitru al lumii în care s-a inclus, și din care va evada cu aceeași îndărătnicie care îl însoțea la debut. Oricum, "ruptura" se va produce inevitabil, căci un spirit adâncit în marile contraziceri ale existenței, nu putea accepta "acel tip de viață", unde "Domnule e înlocuit cu Sfinția ta, bună dimineața și bună ziua substituie cu blagoslovește, mântuire însemnând înaintarea în funcție, cu smerenie fiind egal cu am onoare și așa mai departe o semiburghezie de platitudine satisfăcută" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 40(37), 101].

Vicii e disecat până la măduvă și pornește de la individualitate, de la modul ei de a fi, de la structura fiziopsihologică. Părintele Damian este expresia unei sinteze a cel puțin "cinci rase deosebite cu subdiviziunile și corciturile lor... Căutătura în pleoapele cu pungi se zbârlea într-o figură de panteră zgâriată pe toate întinderile ei de zbârcituri, ca și cum l-a tatuat pe un desen cu simetriile studiate și ochii-i râdeau și când era amărât" [Gencărau Ș., Man V., 2012, 46(43), 113]. Prin trăsăturile de portret, Arghezi relevă nu doar o mentalitate monahală, dar și o conștiință a timpului trăit, o viziune filosofică existențială, căci "tiparele portretului fizic, precizează însuși autorul manuscrisului, erau(...) reflexul unei gândiri necuviincioase". Tânărul monah se dovedește un alt tip de expert al componenței și judecății ecleziastice, al argumentelor-cheie, atunci când Rectorul, de pildă, explică esența "trinității". Ilaritatea, provocată de moment, este potolită sau calmată de imaginea reală a unui tei, "istoric un arbore bătrân sprijinit pe cârji de fier în picioare..." – simbol al stoicismului și sincerității naturii, în opoziție cu dogmatismul searbăd, cu "lipsa spiritului de sinteză".

Cum arătam mai devreme, scopul "noului venit" nu era doar arbitrearea canonului monastic, ci, mai degrabă, depistarea unei tipologii monahale, care depășea limitele canonului: atât prin credință, cât și prin felul de a fi al individualității. Manuscrisul poate fi considerat în acest sens și ca

un omagiu adus martirilor. Despre părintele Paisie aflăm că el ”intrase în sine ca într-un mormânt și nu se mai mișca din racla lui de scândură de cedru imputrezibil – și totuși descompusese timpul și spațiul, indiferent la tic-tacul sau la vuietul lor și nemilitant”. De altfel, o asemenea introvertire îl caracterizează și pe Arghezi însuși: ”Cele văzute de el (Paisie – n.n.) într-însul treceau orice frumusețe și această beatitudine lină și fără sfârșit, împăcată cu dimensiunile fracționare și meschine ale semenilor lui, era oarecum iritantă... El trăia zugrăvit după iconografie în tabloul lui fără sfârșit”... din ziua trecerii lui într-altă lume, de lumină veșnică sau de întuneric perpetuu, m-am văzut mai singur și mai rătăcit... De la Paisie în jos câțiva călugări erau : peste Paisie sau cel puțin egal cu el nu era niciunul” [Gencărau Ș., Man V., 2012, 48(45), 49(46)117-119]

Cu aprecierea acestui ”prototip” ne apropiem și mai mult de concepția existențialistă propriu-zisă a lui Tudor Arghezi. Mai bine zis, o concretizăm pe cea din poezie, inclusiv din ”Psalmi”, și anume: conștiința existenței de sine e marea dramă a ființei umane, căci fiind conștient de limitele existenței sale în timp și spațiu, cel obsedat de propria existență, se întreabă și de existența lui Dumnezeu, ceea ce e cu totul imposibil. Totuși, pentru a se apropia de ideea existenței demiurgice, raportată la sensul existenței umane, cel din ”duhul pământului” propune trei meditații, ”versiuni”, deloc epuizante de taină, de aceea inacceptabile de fiecare dată, dar tot atât de conducătoare spre etern:

1. ”Dumnezeu e un ochi care se uită pretutindeni și vede totul, de jur împrejurul planetei. Mă vede și pe mine, știe cum mă cheamă și mă urmărește... Orice-ai face, ești vinovat... dar vina are gradații: să n-ai decât vinovăția de care te judeci și te pocăiești. El pedepsește.

2. Dumnezeu nu e ochi cu pleoape, gene și sprâncene. El nu poate fi... E duh nevăzut și nevăzător. Și-i pretutindeni..., forma lui de spirit: în iarbă, în stele, în floare... E auzul senin. E vântul... Nu poate să fie. Atunci cum rămâne el duh a toate fără să fie în toate?

A 3-a meditație presupune sublimul și e ilustrată pe starea de ”criză” spirituală a fostului stareț Baldovin: ”Nu știu ce boală e asta, dar el se oprește odată din vorbă, strânge dinții... Mie îmi place și când suferă nu mă sperie, mi-i milă de suferința lui atroce”. La întrebarea : ”Cum este Dumnezeu? părintele Baldovin răspunde: ” – E păcat, frate Iosife, să te întrebi. De El se vorbește numai în rugăciuni pe șoptite. Nu e permis să-i facem nici chipul de idol. Să ne gândim la el și atât. ”Nu lua numele Domnului Dumnezeului tău în deșert”

Limitele sale în timp și spațiu fiind infinite, concluzionează autorul manuscrisului, despre Dumnezeu se poate vorbi în limbaj tot infinit. Ne alegem doar cu așteptarea: ”Dumnezeu n-ar trebui să fie niciodată zugrăvit. O lespede de piatră ruptă din Ceahlăul lui, l-ar fi înfățișat mai bine și ar fi mai aproape de el. Vei afla mai mult numai atunci când lespedeia își va deschide gura să grăiască. Am așteptat și eu, vei aștepta și frăția ta, toți așteptăm graiul pietrei de vreo 2 mii de ani și ne trecem unul altuia așteptarea”.

Sunt ultimele cuvinte ale autorului manuscrisului. Vorbind despre inexprimabil, poetul comunică tot în termeni inefabili. Sugestia, care cu greu se desprinde din simbolul ”pietrei”, e că ”lespedea” prin semnificația ei trimite la sensul de ubicuitate a demiurgului, tot astfel cum ”așteptarea” presupune durată purificării, întoarcerii adamice la punctul inițial – acela al cunoașterii prin conștiința identificării cu absolutul, cu atât mai mult dacă ne referim la poet și poezie.

Bibliografie

1. Gencărau Șt., Man V. Tudor Arghezi. Din duhul pământului. Paris: CIRMI, Université de la Sorbonne Nouvelle, Arad: Vasile Goldiș University Press; 2012.
2. Zăciu M., Papahagi M., Sasu A. Dicționarul scriitorilor români A-C. București: Editura Fundației Culturale Române, 1995.

LINGUISTIC AND INTERCULTURAL FACETS OF GLOBALIZATION

ASPECTE LINGVISTICE ȘI INTERCULTURALE ALE GLOBALIZĂRII

Mariana COANĂ

Romanian-American University, Bucharest

coanca.mariana@profesor.rau.ro

Abstract

The paper analyzes the concepts of culture, interculturality, language, thought, mediation and how they (inter)relate in the global society. A special attention is given to the relationship between language and culture and, in this respect, important examples are provided. Also, we outline the catalyst role of linguistic and cultural mediators in the global society as they can interpret and communicate the socio-cultural context to ensure an effective communication between foreign speaking people/immigrants and institutions in the host country which provide education, social services and standard care in the field of health care.

Rezumat

Lucrarea analizează conceptele de cultură, interculturalitate, limbă, gândire, mediere și cum (inter)relaționează acestea în societatea globală. O atenție deosebită se acordă relației dintre limbă și cultură și, în acest sens, sunt furnizate exemple relevante. De asemenea, evidențiem rolul catalizator al mediatorilor lingvistici și culturali în societatea globală întrucât aceștia pot interpreta și comunica contextul socio-cultural pentru a asigura o comunicare eficientă între străini/imigranți și instituții din țara gazdă care oferă educație, servicii sociale și asistență standard în domeniul îngrijirii sănătății.

Key words: culture, language, linguistic and intercultural mediation, globalization

Cuvinte cheie: cultură, limbă, mediere lingvistică și interculturală, globalizare

1. Introduction

Due to the effect of globalization, the term “culture” boasts numerous definitions and enjoys great notoriety. Yet it is a difficult term to define. According to Helen Spencer-Oatey, the American anthropologists, Kroeber and Kluckhohn, critically reviewed concepts and definitions of culture in 1952, and compiled a list of 164 different definitions (SPENCER-OATEY, 2012, 1). However, Apte (1994: 2001), as cited in SPENCER-OATEY, draws our attention to the fact that despite their efforts to define culture properly “there was in the early 1990s no agreement among anthropologists regarding its nature” (2012, 1). In the UNESCO Guidelines for Intercultural Education, “culture” is defined as “the whole set of signs by which the members of a given society recognize.... one another, while distinguishing them from people not belonging to that society.” (UNESCO, 2006, 12) Furthermore, it is viewed as “the set of distinctive spiritual, material, intellectual and emotional features of a society or social group... (encompassing) in addition to art and literature, lifestyles, ways of living together, value systems, traditions and beliefs” (Ibidem, 12).

From a different standpoint, Hofstede argues that people unavoidably carry several layers of mental programming within themselves, corresponding to different levels of culture, as follows (HOFSTEDE, 1991, 10):

- “a national level according to one’s country (or countries for people who migrated during their lifetime);

- a regional and/or ethnic and/or religious and/or linguistic affiliation, as most nations are composed of culturally different regions and/or ethnic and/or religious and/or language groups;
- a gender level, according to whether a person was born as a girl or as a boy;
- a generation level, which separates grandparents from parents from children;
- a role category, e.g. parent, son/daughter, teacher, student;
- a social class level, associated with educational opportunities and with a person's occupation or profession;
- for those who are employed, an organizational or corporate level according to the way employees have been socialized by their work organization;"

We support Hofstede's viewpoint and we believe that it leads to the concept of "interculturality" which requires respect and appreciation from groups for other cultures in society, claims tolerance of a community towards the other community, and at the same time claims the individual's right to leave their own cultural group. In the European Union there are groups that coexist and help each other on all levels (social, economic, cultural, educational etc.), therefore "intercultural communication" has become indispensable as its benefits are obvious in today's global society (see Figure 1).

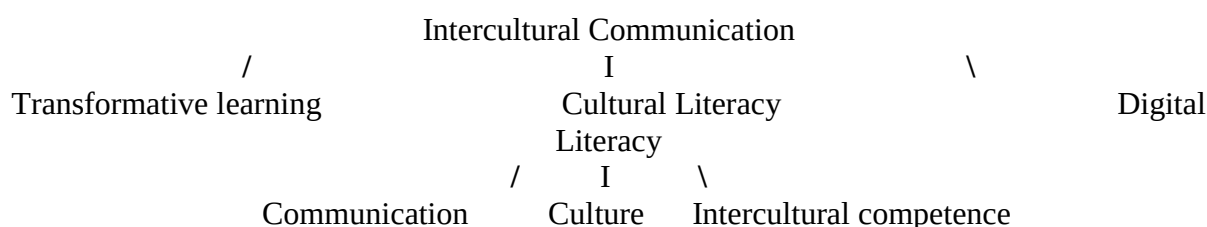

Figure 1: The benefits of intercultural communication

Engaged educational experiences are part of the transformative learning theory while enhancement of the learner's cultural awareness is part of language teaching and learning which focus on several techniques developed by Hughes (1986) and Risager (2007) illustrated in ZHU (2014, 5) as follows: "*Culture capsule*" - this technique implies explicit discussion of the difference between one's own culture and the target language culture, facilitated by visual illustrations of the differences.

"*Culture assimilators*" - this technique focuses on scenario-based questions and answers. For example, a critical incident of intercultural communication is described and a number of possible explanations are given.

"*Culture island*" - it enhances one's awareness about cultural differences through decorating the classroom with posters, pictures, or anything else that remind students of the target language culture, and motivate students to think and talk about them.

"*Drama*" - this technique gives students the possibility to act out intercultural interactions, in which misunderstandings take place, and then to discuss possible explanations and solutions in the classroom.

We are cognizant that multicultural classes are ubiquitous in universities as the increasing globalization and multiculturalism brings university students whose histories are as migrants. Therefore, schools and universities must include intercultural learning as an important component of their teaching and learning programs in a responsible manner. Similarly, language teachers must enhance their skills of planning innovative curricula and of evaluating learning experiences to deal with the wide variety of specific needs that can arise in a multicultural class. On top of that, we strongly believe that the language teachers' role in a multicultural class should be based on the following principles:

- Language teachers should enhance their knowledge of ethnicity proactively to develop activities that meet the needs of students with a different ethnic background.

- Language teachers should promote both openness for listening different views that reflect one's culture and respect for diversity in the sense that a mix of activities that represent the various cultures should be employed in class (e.g. *talking about festivals from their culture; how humour is perceived in their culture; explain their cultural characteristics of non-verbal behaviour in a meeting*, etc.).
- Language teachers should engage their students in productive dialogues about tolerance and sensitivity to eliminate racism, and to promote intercultural teamwork (*project work on given topics*) that can foster mutual understanding through the identification of cultural differences within the team.

2. Language – Culture – Thought

Language is a core aspect of culture as it provides the environment in which the ability to communicate across cultures evolves. We perceive new horizons, increase our understanding of ourselves and of others and think globally due to the knowledge of one or several language. Moreover, languages spread across cultures and cultures spread across languages, therefore the impact of globalization on the relationship between language and culture is unquestionable (RISAGER, 2007; ZHU, 2014, 9).

The cultural context includes everything that belongs to the cultural tradition of a community that can be limited or wide as humanity as a whole (COJA *et al.*, 2003, 73). To the extent that it integrates the spiritual history of a community, the “cultural context” is a particular form of the “historical context”. The “historical context” may be particular or universal, current or past. The authors illustrate the “historical context” in a few examples: *the mayor, the doctor, the priest* are individual denominations in particular historical contexts, while *the Pope* is a denomination individuated by the “current universal context”, and the Salamina fight is a denomination individuated by the “past universal context” (Ibidem, 73). In Latin, “deus” means “god”; in Spanish, “Dios” (“God”) is an individualized name of Christian monotheistic tradition (Ibidem, 73-74). The so-called “topoi” are recognized and function as such within a literary tradition; thus, for Spanish speakers, the expression “de cuyo nombre no quiero acordarme” (My translation in English: “whose name I do not want to remember”) has a particular flavor as it recalls the text of Cervantes (Ibidem, 74).

In the logical-grammatical approach of the interaction between language and thought, language is perceived as a phenomenon subordinated to thought, in the sense that the appearance of the word is conditioned by the existence of the idea. As opposed to this theory, Humboldt contends that language is not only the product of thought, but thought itself as it is an instrument of thought, the organ that creates the idea. According to the American descriptivist school, thought and language are phenomena that relate to different aspects and require interpretations based on different principles; hence thought is considered an interior speech while language is a form of behavior - a concept mentioned in the theory of Leonard Bloomfield regarding stimuli and reaction in language activity (STOIAN, 2015, 148, 149).

When people speak the same language, it is often difficult to detect their place of origin by relying on vocabulary, grammar or accent. It is worth-mentioning the “Shibboleth” test (in the New Testament) which revealed the origin of people (COLLETT, 2011, 249). The men of Ephraim were defeated by the men of Galaad but they tried to go back crossing the Jordan stealthily. Wanting to make sure none of them escaped, the men of Galaad stopped all men who wanted to cross the river and asked if they were fleeing. If the man's answer was “No”, then he was asked to pronounce the word “Shibboleth” (Ibidem, 249). Any person who pronounced the word starting with the letters “sh” was spared but those who pronounced the same word starting with the letter “s” were executed instantly (Ibidem, 249).

Several researchers argue that there is more to language than using a particular “code” in the sense that situated language use is also tightly intertwined with socio-cultural practices. Therefore, language needs to be understood as socio-culturally situated: “Linguistic meaning is inextricable

from the social practices (language games), in which language is used. The mastery of a language is embedded in, and in important ways formative of, one's cultural background." (ZLATEV and BLOMBERG, 2015, apud ZLATEV, 1997, 5)

Being the heart of issues of identity, memory and transmission of knowledge, language has become the most essential form of expression of human culture (UNESCO, 2006, 13). Language issues are central to culture and to concepts of education. Linguistic competencies are fundamental (see Figure 2) as they support individuals to integrate in democratic and plural societies, provide access to other cultures and encourage openness to cultural exchange (Ibidem, 13).

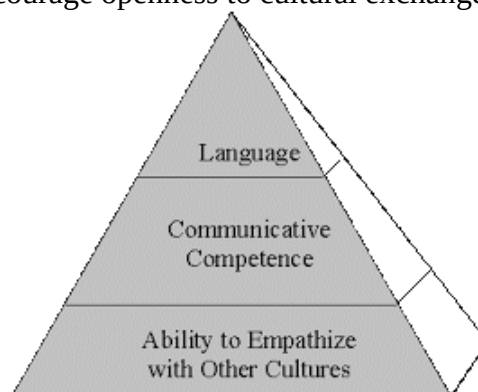

Figure 2: The Intercultural Pyramid

(Source: Matthew Gurney at <http://iccith.blogspot.ro/2011/10/found-this-photo-great-explanation-of.html>)

Knowing *how to speak* is not just speaking the “language” as such (MUNTEANU, 2011, 184). The so-called “linguistic competence” is also recognized as “the science” that speakers use in speech activity and encompasses a biological level and a cultural level (Ibidem, 184). At the cultural level, three types of linguistic competence occur: *the universal level* → *eloquent knowledge* (know how to speak in general according to the rules of thought and knowledge), *the historical level* → *idiomatic knowledge* (knowing a certain historical language) and *the individual level* → *expressive knowledge* (to know how to make speeches in determined situations) (Ibidem, 184). Suggesting Coșeriu’s presentation “Deontology and ethics of language” and being in line with Zlatev (2011), the same author underlines the fact that to each of the levels mentioned above correspond three different kinds of *conformity judgments*: judgments of (a) congruence, (b) correctness and (c) appropriateness (MUNTEANU, 2011, 184; ZLATEV, 2011, 132).

3. Incursion into Cultures

Researchers assert that people tend to consider “culture” and “nation” synonymous terms. Undoubtedly, the culture or cultures, that co(exist) within the boundaries of a state influence the regulations of that nation, but the term “culture” is not synonymous with “nation” (SPENCER-OATEY, 2012, 18). For example, the nation of Japan is often regarded as so homogeneous that the word Japanese is commonly used to refer both to the nation and to the culture (Ibidem, 18). Although the Yamato Japanese culture is predominant in Japan, there are other cultures living there, such as the groups that include the Ainu, an indigenous group with their own culture, religion, and language; mainly from Okinawa, Korea, and China, and more recent immigrants also live there (Ibidem, 18). Also, the United States and Switzerland are great examples of nations that have several major cultural groups living within their geographical boundaries (Ibidem, 18).

In the book *Through the Language Glass*, the linguist Gary Deutscher, states that many primitive populations have names for only two or three colors, even though they are not physiologically incapable of perceiving all colors. Yet they are able of noticing the tones of the rainbow but do not have a name for them in their vocabulary. Hence these populations are considered colorblind on a cultural level, but not on a biological level (DEUTSCHER, 2010; STOIAN, 2015, 153-154).

In terms of language, it is often difficult for Europeans to distinguish Americans from Canadians. In this regard, there are certain words whose pronunciation is different and that can betray a Canadian.

For example, Canadians tend to pronounce words like “shout” and “about” “shoot” and “about” while Americans are inclined to say “hayouse” instead of “house” (CHAMBERS, 1973, apud COLLETT, 2011, 250). Americans tend to salute with “*What a wonderful day!*”, while Canadians prefer “*It’s a wonderful day, isn’t it?*” We notice that Americans opt for a declarative sentence while Canadians prefer to formulate their affirmations in the form of questions (Ibidem, 250). Regarding the Romanian culture, specifically, the Romanian salutation formula „Sărut mâna!” (My translation: “Allow me to kiss your hand!”) sparks the curiosity of foreigners as it does not necessarily imply kissing the hand of a lady and sometimes they are surprised to hear and see that it is used to greet respectfully a lady or a young lady, even in a business context.

Peter Collett adds that it is also difficult for foreigners to distinguish Australians from New Zealanders because their accent is similar (COLLETT, 2011, 250). There are, however, differences between the English spoken in New Zealand and the English spoken in Australia; some differences are related to vocabulary - for example, the English spoken in New Zealand borrowed more words from the native Maori population, while the English spoken in Australia borrowed many words from aborigines (Ibidem, 250). There are also differences in the pronunciation of some vowels in the sense that Australians pronounce differently words like “air” and “ear” while New Zealanders pronounce both of them as “ear” (Ibidem, 250). The pronunciation of the “i” sound is the most significant difference between the different dialects (Ibidem, 250). New Zealanders pronounce “bat” as “bet”, “bet” as “bit” and “bit” as “but”. English people eat “fish and chips”, Australians extend the vowels and thus eat “feesh and cheeps”, and New Zealanders turn the “i” into “u” and eat “fush and chups” (BELL, 1997, apud COLLETT, 2011, 250).

A recent study pinpoints the contact between different cultures; for example, the Romanians and the Slavs have experienced cultural contacts over centuries, thus exchanging and enriching images and symbols which circulated in both directions within the processes of acculturation and assimilation (STANCIU, 2017, 77). The author found that the cosmic tree image and all its variants like the tree of life, tree of knowledge, tree of heaven, are preserved as poetic images in the traditions of both Romanians and Slavs (Ibidem, 78).

Dorin Bodea (Results Development), the author of the volume “Romanians, a predictable future?”, which includes the findings of his study on the cultural characteristics of the Romanians shows that Romanians are too attached to the past, and this cultural trait associated with the difference between how they perceive each other and how they perceive other nations hinders their progress (CONSTANTINESCU, 2012).

An important aspect concerning the translation between languages is signaled by Zlatev who highlights Coșeriu’s viewpoint that *sense* has priority over designation (and meaning): “Precisely because the specific content of a text is its sense, we must give up the designation in order to express the same sense” (COȘERIU, 1967, apud ZLATEV, 2011, 132). An eloquent example is the conventional way of expressing apologies which differs across languages; for example, if one were to translate the Italian *Mi dispiace* literally into English as *I dislike it*, it could be (potentially) a *congruent* representation of the mental state of the speaker, a *correct* English sentence, but it would be *inappropriate* as an apology (Ibidem, 132).

Furthermore, considering both verbal and non-verbal cues, in line with Collett, we can say that there is also considerable evidence that behavioral indicators in everyday life reveal a high content of information. The way we stand when we talk to someone, the way we move our feet, hands, eyes and eyebrows tells a lot about the degree of involvement in conversation and the fundamental attitude towards the other (COLLETT, 2011, 14). A behavioral indicator must meet four requirements (Ibidem, 14-15):

- It must be a type of activity such as a trait in the physical aspect of a person, a movement of the body or something he/she said.
- The action must convey something that is not directly observable - it must communicate to us the provenance or education, thoughts, mood or intentions. There are also actions that we do not recognize as behavioral indicators because we have not yet discovered what they say about a

person. These can be called unspecified behavioral indicators. When a person comes to understand their connection with other people's inner states, they will also be added to the list of behavioral indicators.

- The action must be observed. Large, expansive body movements are more likely to attract attention, while passive movements are often ignored either because they haven't been observable for a long time or because they have been eclipsed by other actions.

- The meaning of the action must be recognized. In other words, it is not enough to notice that someone has a certain posture or used an unusual facial expression. We need to recognize what the posture or expression communicates about the person in front of us.

These are very important issues for those who work in multicultural environments and want to improve their intercultural communication as well as for those who want to find quick solutions to facilitate and speed up networking and business results.

When it comes to turn-taking dynamics, a comprehensive study conducted by Bargiela - Chiappini & Harris (1996) shows that during multi-party talk in British and Italian management meetings, participants with higher status or expertise tend to have longer and more turns, and at the same time as they interrupt and are interrupted more frequently, while those with low status or less expertise rarely interrupt and are rarely interrupted (BARGIELA-CHIAPPINI & HARRIS, 1996, apud ZHU, 2014, 27).

4. Linguistic and Intercultural Mediation

Europe has always had a key role in the global economy, arts and history. In today's global society, the relations between countries and cultures are constantly developing. The phenomenon of migration has transformed Europe into a multicultural area, where persons of different languages, religious backgrounds and cultures cohabitate. The person who enters another cultural horizon will face another system of perceiving reality, with a set of specific cultural visions of time and space, and a different way of dealing with another person in various situations (BURETE, 2012). These people face various problems related to social integration, labor market, health care, due to the local specificity which is different from the national one, from which an individual comes from (Ibidem, 2012). As these problems require a link to various institutions in order to solve them, hence the necessity of forming people from these populations to mediate and to solve the problems between migrant citizens of a certain ethnicity and the state institutions in which they chose to live and work has become a rule in many countries. However, in Switzerland it has been determined that the use of nonprofessional interpreters (children, members of the family, friends, relatives or cleaning staff) leads to problems due to the lack of objectivity and neutrality, no guarantee of quality and accuracy (omission of parts of the subject matter of talks), the lack of linguistic and subject-related competence and no guarantee of confidentiality (EICKE, 2005, apud TRANSKOM, 2012, 10).

There are different definitions, concepts and historical developments on cultural mediation in various countries (TRANSKOM, 2012, 1). Thus, the English terms used, for instance "community interpreting", "public service interpreting" or "liaison interpreting" have different designations in Germany, i.e. people refer to "language and cultural mediation" or "language and integration mediation"; in Austria, the term "community interpreting" is currently in use while in Switzerland the term "intercultural translation" is nationally recognized (Ibidem,1).

The Common European Framework of Reference for Languages states that „mediating language activities – (re) processing an existing text – occupy an important place in the normal linguistic functioning of our societies” (2001, 4). In this respect, the intercultural mediator uses his own linguistic and cultural knowledge, his ability to relate to others in order to better interpret and express the characteristics and needs of immigrants. Therefore, they should have: cognitive competence (the ability to know the culture and language of the one they come into contact with, the history, the concepts of the world, the morals and the rules of relationship); affective competence and empathy; and operational competence; They can also act as synthesizers who can manage to reconcile and synthesize disparate cultural practices, without incurring the so-called

marginal syndrome (BOCHNER, 1981, 17-19, apud ARCHIBALD & GARZONE, 2014, 13) that would make them fall between various social systems and feel outsiders in both cultures (TAFT, 1981, 59-60, STONEQUIST, 1935 apud ARCHIBALD & GARZONE, 2014, 13). However, Coste & Cavalli articulate that it is important for those involved in mediation with migrants to understand and to accept the considerable responsibility that the role of mediator involves (COSTE & CAVALLI, 2015, 62).

Generally speaking, depending on the action plan of the intercultural mediator, three types of mediation (BURETE, 2012) can be distinguished:

- Privative mediation consisting of facilitating communication and understanding between people with different cultural codes;
- Rehabilitation mediation that intervenes in solving the conflicts of values between the cultural minority and the majority society or inside the cultural minority;
- Creative mediation that consists of a process of transforming rules or creating new rules.

Intercultural mediation is applied worldwide, from US, Canada to Europe (e.g. problem-solving strategies with immigration are implemented in Austria, Belgium, Finland, France, Germany, Greece, Netherlands, Ireland, Italy, Poland, Portugal, Romania, Spain, Switzerland, etc.). This implies sensitization of the local people to the concerns of the foreign population, mediation, resolution of conflicts as well as further training courses on cultural topics and backgrounds (TRANSKOM, 2012, 34). Unlike intercultural mediation in US and Europe, in modern China, there are two categories of mediation; Community Mediation (Ren Min TiaoJie), which is part of the Alternative Dispute Resolution system, and Court-Performed Mediation (Fa Ting Chu MianTiaoJie), which is part of the Justice system (KLEINLEIN, 2014).

In our view, the intercultural and linguistic mediator should also act as a proactive educator. In other words, he/she should provide the linguistic support, motivate people to be open not only to national values but also to international values, and to increase the spirit of understanding beliefs, traditions and approaches in various contexts. As human beings we need to be understood and valued, therefore we do think that the implementation of programs focused on inclusion could be achieved through a fruitful collaboration with various stakeholders (city halls, schools, universities, organizations that promote equality, etc).

5. Conclusions

Our society is affected by three major inter-related dimensions: culture, quality of life and globalization. Communication in languages requires skills like mediation and intercultural understanding. Interpersonal, intercultural, social, and language competences help individuals be active and constructive in social and working life, and to resolve conflict in increasingly diverse societies. In other words, the intercultural dialogue has as starting point the recognition of the difference and of the many perspectives and dimensions of the world in which we live. These differences, opinions, views and even values do not exist only within a culture, and they are more visible in the conflicts between different cultures. Communication between immigrants and representatives of the host country is assisted by language and intercultural mediators.

We believe that the increasing phenomenon of immigration will lead to the implementation of new strategies for helping immigrants integrate in the host community, with the support of linguistic and intercultural mediators, whose role has been redefined in many European countries, taking into account the needs of immigrants. From the perspective of a language teacher, we consider that we should equip our students with the skills of interacting in a multicultural work environment and expressing their willingness to know more about other cultures as work mobility has become a norm worldwide.

References

- ARCHIBALD, J., GARZONE, G. (2014). Conceptualising Linguistic and Cultural Mediation. In *Lingue Culture Mediazioni*, Online ISSN 2421-0293 - Print ISSN 2284-1881, Vol. 1, No. 1-2.
- BARGIELA-CHIAPPINI, F. and HARRIS, S. (1996). Interruptive strategies in British and Italian Management meetings. In *Text*, 16(3), 269–297. Also available in Zhu Hua (Ed.), *The Language and Intercultural Communication Reader* (pp. 346–366). London: Routledge.
- BELL, A. (1997). The phonetics of fish and chips in New Zealand: marking national and ethnic identities. In *English World-Wide*, 18(2), pp. 243-270.
- BOCHNER, S. (1981). The Social Psychology of Language Mediation. In *The Mediating Person. Bridges Between Cultures*, edited by Stephen Bochner, 3-36. Cambridge (MA): Schenkman Publishing Company.
- BURETE, C. (2012). *Mediatorul Intercultural* <http://www.medierenet.ro/2012/11/09/mediatorul-intercultural/#.Wpp8Kx1ubIU>
- CHAMBERS, J. (1973). Canadian Rising. In *Canadian Journal of Linguistics*, 18, pp. 113-135.
- COJA, I., DOMINTE, C., IONESCU, E. (2003). *Introduce în teoria lingvistică*, Bucharest, Publishing House of the University of Bucharest.
- COLLETT, P. (2011). *Cartea Gesturilor: cum putem citi gândurile oamenilor din acțiunile lor*, Bucharest, Publishing House Trei, translation from English into Romanian by Alexandra Borș.
- CONSTANTINESCU, M. (2012). *Caracteristici culturale ale românilor: cum suntem, de fapt?* <http://www.portalhr.ro/caracteristici-culturale-ale-romanilor-cum-suntem-de-fapt/>
- COSTE D., M. CAVALLI (2015), *Education, mobility, otherness - The mediation function of schools*, Council of Europe, Strasbourg, Chapter 3.1.1. www.coe.int/lang
- COȘERIU, E. (1967). Lexical structures and the teaching of vocabulary. In A. Haigh (Ed.) *Linguistic Theories and their Application*, 9-52. Aidela.
- COUNCIL OF EUROPE (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* (CEFR), CUP, Cambridge. Available on line at www.coe.int/lang-CEFR.
- DEUTSCHER, G. (2010). *Through the Language Glass: Why the World Looks Different in Other Languages*, New York: Metropolitan Books.
- EICKE, M. (2005). Sprach- und Kulturvermittlung im Ländervergleich-am Beispiel Schweiz. In Niels Jens Albrecht, Thea Borde, Latif Durlanik (Hrsg.), *Sprach- und Kulturmittlung, ein neuer Weg zur Verbesserung der Gesundheitsversorgung von Flüchtlingen und Migrant/innen*, Interdisziplinäre Reihe, Band 2, Migration-Gesundheit-Kommunikation, Cuvillier Verlag Göttingen.
- HOFSTEDE, G. (1991). *Culture and Organizations: Software of the Mind*, London: Harper Collins Business.
- KLEINLEIN, G. (2014). *Intercultural Mediation*. <https://www.mediate.com/articles/KleinleinG2.cfm>
- MUNTEANU, C. (2011). Cum se învață o limbă (după Eugen Coșeriu). In *Limba Română*, Chișinău, anul XXI, no. 3-6., pp. 180-190 <http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&printversion=1&n=1196>
- RISAGER, K. (2007). *Language and Culture Pedagogy: From a National to a Transnational Paradigm*, Clevedon: Multilingual Matters.
- SPENCER-OATEY, H. (2012). *What is culture? A compilation of quotations*. GlobalPAD Core Concepts. Available at GlobalPAD Open House <http://www.warwick.ac.uk/globalpadintercultural>
- STANCIU, N. (2017). Some Notes on Symbolism of Trees in Romanian and Slavic Cultures. In *Studii de Știință și Cultură*, Volume XIII, No. 3, September, Arad.

- STOIAN, M. (2015). The New Super paradigm: Divergent Thinking and the End of Linguistic Communication. In Stoian M. & Gavrilă, B. (coordinators). *Romania's New Wave*, The Resource Center for Civil Society, Bucharest.
- STONEQUIST, E. V. (1935). The Problem of the Marginal Man. In *American Journal of Sociology*, 41, 1 (July): 1-12.
- TAFT, R. (1981). The Role and Personality of the Mediator. In *The Mediating Person. Bridges Between Cultures*, edited by Stephen Bochner, 53-88. Cambridge (MA): Schenkman Publishing Company.
- TRANSKOM (2012). *Comparative Study on Language and Culture Mediation in Different European Countries*, available at <http://www.saludycultura.uji.es/archivos/Transkom.pdf>
- UNESCO (2006). *Guidelines on Intercultural Education*, published by UNESCO Section of Education for Peace and Human Rights, Division for the Promotion of Quality Education, Education Sector.
- VERREPT, H. and COUNE, I. (2016) *Guide for Intercultural Mediation in Health Care* Brussels: FPS Health, Safety of the Food Chain and Environment.
- ZHU, H. (2014). *Exploring Intercultural Communication: Language in Action*. New York: Routledge.
- ZLATEV, J. and BLOMBERG, J. (2015). Language may indeed influence thought. In *Front. Psychol.* 6:1631 doi: [10.3389/fpsyg.2015.01631](https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01631)
- ZLATEV, J. (2011). From Cognitive to Integral Linguistics and Back Again. In *Intellectica* 56(2). p. 125-147.
- ZLATEV, J. (1997). *Situated embodiment: Studies in the emergence of spatial meaning*. Stockholm: Gotab.

**POSSIBLE WORLD SEMANTICS AND FICTIONAL DISCOURSE.
HIGHLIGHTS FOR IAN McEWAN'S «ATONEMENT»¹**

**LA SEMANTIQUE DES MONDES POSSIBLES ET LE DISCOURS
FICTIONNEL DANS LE MILIEU PRATIQUE DU ROMAN «ATONEMENT»
DE IAN McEWAN**

**SEMANTICA LUMILOR POSIBILE ȘI DISCURSUL FICTIONAL CU
REFERINȚE PRACTICE ÎN ROMANUL «ATONEMENT» DE IAN
McEWAN**

Adriana Diana POLGAR

Babes-Bolyai University

The Department of Modern Languages and Business Communication

The Faculty of Economics and Business Administration

Email: dianapolgar@yahoo.no

Abstract

This paper aims at discussing the fictional discourse from the perspective of possible world modality also revealing a practical side by applying a variety of theories onto the fictional universe of Ian McEwan's Atonement. First it explains the manner in which the fictional discourse needs to be understood in relation to the possible world prerequisites. Then it identifies and analyzes the possible worlds of fiction within the practical environment of the novel Atonement.

Résumé

L'objectif de cet article est discuter le discours fictionnel en regardant la sémantique des mondes possibles et aussi de révéler un plan plus pratique en appliquant une variété des théories dans l'univers fictionnel du roman Atonement écrit par Ian McEwan. Tout d'abord, on présente comment on doit comprendre l'univers fictionnel par rapport aux prémisses des mondes possibles. Depuis, on identifie et analyse les mondes possibles de l'univers fictionnel dans le milieu pratique du roman Atonement.

Rezumat

Această lucrare își propune să analizeze discursul ficțional din perspectiva teoriei lumilor posibile cu unele aplicații practice în universul ficțional al romanului Atonement de Ian McEwan. Pentru început prezintă modul în care trebuie înțeles discursul ficțional din perspectiva teoriei lumilor posibile, apoi identifică și analizează lumile posibile ficționale așa cum apar ele în romanul Atonement.

Key-words: possible world semantics, fictional discourse

¹Atonement is a British family novel set in three time periods, 1935 England, World War II England and France, finally present day England, and centered on the need for atonement. Briony Tallis mistakenly accuses Robbie Turner of raping her cousin Lola. She also witnesses an encounter between her sister and Robbie. Years later she realizes that Robbie was in fact innocent, but by then it is already too late. Having become a successful novelist, Briony Tallis writes a novel in an attempt to atone for her past behavior and grant her sister and Robbie Turner the happy ending they never had in real life. The novel works with a multitude of fictional universes including one such fictional world which is considered to be "the real world", which is why it proves to be a quite suitable, practical playground for this study.

Mots-clés: *sémantique des mondes possibles, discours fictionnel*

Cuvinte cheie: *semantica lumilor posibile, discurs ficțional*

1. Introduction

Fiction can be spoken of on several different levels, but for more specific purposes, in this particular paper, it is probably best to refer to fictional discourse and stress the fact that to be fictional implies acquiring a special ontological status. Fiction has always been so fascinatingly independent. Whole boundaries were created in order to fix the distance between what is “real” and what is fictional, unreal, untruthful.

In this respect, Marie-Laure Ryan (2004) distinguishes between two different theories of fiction, a referential and an intensional² one. In very short terms the former would be defined by the idea that fiction presents a different ontological way of being, specific only to a limited number of entities, while the latter refers to the fictional discourse and its constitutive intent of creating a special type of communicative act.

If we were to stop upon the referential theory of fiction, in the same sense that Marie-Laure Ryan (2004)(cf. also Currie 1990, 2010) intended it, it would probably be necessary to imagine fiction as the exact opposite of reality or, to avoid any confusion, of actuality. Whatever is true in the actual or real world is confirmed by certain facts, inherent in the actual world, by way of which we assign the truth value “true” to the propositions describing these particular situations. In those cases in which actual world facts cannot confirm the validity of the situation, we are immediately inclined to consider them as false. False statements are often referred to as being fictional, thus false statements would yield fiction. This implies our acceptance of the argument that the fictional discourse would somehow be erroneous or that it would be harboring lies presenting a distorted kind of reality. This is where the referential theory of fiction comes in, precisely because it means to indicate just how it can be possible to separate fiction from “errors” and freeing it from “lies” without resorting to the intentionality of the speaker.

One way to go about this kind of argument is to assume that even within these erroneous situations one would still be referring to objectively existing entities. This means that the reference to the object is still successful, but the propositional act could be considered erroneous. It becomes quite easy to explain how such a concept would be acceptable. When considering non-actual facts, it is possible to refer objectively to existent entities precisely because the reference to that particular object picks out and identifies a certain member of the world. It is in this sense that reference is successful even if the proposition in itself may not depict actual world facts. In the very same way it could be possible to determine what are considered to be “errors” within fiction as well, while avoiding the tricky territory of authorial intent, which is not an area of interest here. Discerning between the “errors” and “lies” of fiction by way of reference is possible by adopting a Fregean point of view according to which fiction is a logical issue, and by association all fictional statements which are statements about imaginary entities do not have any valid point of reference; thus we would have to conclude that fictional statements need to be excluded from the set of true statements. The grounds for this exclusion need to be found in the failure of reference, in stark contrast with “lies” and “errors”, for instance, which are merely cases of faulty predication.

In *On Sense and Reference* (1980), Frege³ lists three different axioms: (a) reference can only be made to that which exists; (b) to exist is synonymous with being in the real world; and (c) only one world exists, the one we regard as real.

² Intensional in semantics refers to giving the meaning of a term by specifying all the properties of the things to which the term applies.

³ Similar ideas are illustrated by Carl (1994)

Starting from here, deciding how the process of reference can be successful will depend on determining whether the entity denoted by a proper name inhabits this unique and only existing world irrespective of the proposition being true or untrue in reality. It all goes fairly well with proper names whose referents existed in the actual world, e.g. Hitler, Napoleon, Virginia Woolf etc., but it does not even seem as remotely straightforward with fictional names, such as Briony, Anna Karenina, Red Riding Hood (see also Oltean 2013, for a semantic account of fictional names). Marie-Laure Ryan (2004) suggests an interesting scenario at this stage, related to yet another quite popular fictional entity, Santa Claus. For children who still believe in the myth, Santa Claus stands for the jolly, red-clad individual who dives through chimneys and brings presents. This entire description is considered actual fact. When looking from the perspective of the adults who tell this story, the very same Santa Claus is a fictional product and the main character of a series of fictional events. What this proves is the fact that there is a gap in how fictionality might be perceived by sender and receiver.

Frege's three principles of reference, being as strict as they are, will encounter quite a few dead ends in explaining how sentences containing fictional references could be accepted as valid forms of language. If we take for instance:

(1) Jane is like Briony, she always makes too much of what she sees.

Assigning a truth value to this sentence would be impossible when taking Frege's principles as the main point of reference. The sentence above would probably have been denied the right to logical existence according to Frege because the fictional entity Briony, a character in *Atonement*, a novel written by Ian McEwan, does not belong to that unique, real world of existence. Still, such sentences are in fact possible and individuals in the actual world regularly use them, without being accused of or suspected of using language in an unacceptable manner. By extension, if all statements containing fictional entities are pointless, then the entire endeavor of literary criticism would definitely have to be completely aimless and barren of meaning. That is also an unacceptable position.

Marie-Laure Ryan (2004) suggests that such an incongruous conclusion might be avoided by understanding that not all our objects of reference need to have a strict existence in the actual world. Individuals are legitimately allowed to refer to fictional entities and to postulate statements about them which need to be understood as potentially true. Thus, when referring to Ian McEwan's Briony or Cecilia, the justification behind these types of references must be searched in the fiction they belong to and not in the actual world of existence. Fictional texts are collections of propositional functions with no necessary connection with the actual world. Moreover, the actual world should not even have any interference here, as the realities presented by fictional worlds need to be granted a certain degree of autonomy, an aspect which is also conveyed through these theories of reference.

In strict continuation of this thought Marie-Laure Ryan(2004)(cf. also Doležel, 1989) Pavel (1986) rejects the referential theories of fiction and embraces a different path, that of a phenomenological approach. In accordance with it a universe is fictional, not so much because of its inherent properties, but rather as a result of the basic intent which generates its coming into being. As such, *Atonement* is a work of fiction because it was intentionally meant to be so, it was created in this purpose and it is after all this purpose which is essential in defining the ontological status of the fictional universe. Considering this a fresh starting point, we will further on see how it is possible to consider a re-centering of fiction within the possible worlds model and moreover to identify those elements which Marie-Laure Ryan (2004) brings into the system, all for a better understanding on how to picture postmodern fiction through the magnifying glass of the possible world perspective.

2. Fictional Worlds and Fictional Discourse

Marie-Laure Ryan (2004) proposes a fully structured environment for understanding fiction and fictional works within the modality of the possible world theories. What this presupposes is a trichotomy of model systems centered on three different types of actual worlds: the actual world (AW), the textual actual world (TAW) and the textual reference world (TRW) (2004, 24). The AW is discernibly what Ryan calls “our native system” (2004, 24), in other words what we may come to identify as the world of our existence or what can be referred to as the real world. The element of innovation becomes more obvious with the following two distinctions. Ryan identifies a textual universe which comprises the entire sum of the possible worlds projected by the text, and then a textual reference universe, which stems from the TAW and is defined as “an accurate representation of an entity external to itself” (2004, 24) and refers to the implied speaker of the narrative, who is always located in the TRW.

There is a set of conditions which need to be met for the system to work as it was intended. To begin with, there will always be only one AW under all circumstances and the author of the fictional work will be located here. Secondly, the text itself projects its own universe at the center of which we will always find the TAW, which appears as the accurate image of what is then understood as TRW that needs to exist independently of the TAW. This opens a wide range of possibilities and provides solutions for a series of problems which have long since remained without an answer. The TAW provides enough autonomy for the fictional narrative allowing it to create a universe completely independent from the actual world, a universe which might recreate the actual world purely imitatively or it might just as well create a completely different, an almost unimagined version of it. The phenomenon of recentering within fiction can be conceptualized here by accepting an actual possible world (APW) as the main world of reference. Following this lead, the universe produced by the text may be different from the AW, but it will be legitimately dependent of the textual world of reference, the TRW, which cannot exist independently. The two terminologies TAW and TRW appear to be almost interchangeable, but they stress the necessity of seeing fiction as self-referential, as independent from the prerequisites of the AW and, as such, meaningful in its very own way.

By disseminating that whatever is non-fictional belongs to the AW, while all that is fictional is included in the TAW, there is the danger of falling back into the very same problematic of the referential theories. Nevertheless, there is a very essential difference between what was being tackled within the referential systems, and Ryan's own system of representation and recentering. Within the old referential theory system, reference meant identifying counterparts of fictional expressions in the AW. As shown in the previous example featuring Santa Claus, proper names were regarded as propositional functions, this means that, since Santa Claus has no extension in AW- which is basic to referential theories -, then a statement like: “There is an old man named Santa Claus” is irrevocably false and has a fictional nature. This is where the difference in Ryan's new system starts to show quite vividly because we no longer seek reference in the actual world as reference is regarded as an act allowing for propositions to refer to states of affairs without them being true in the actual world. Abiding by this principle, such a proposition as (2) is meaningful not when it is verified by external references to the AW, but rather when it is verified by the reference world of the text, the textual world of *Atonement*:

- (2) The Island temple built in the style of Nicholas Revett in the late 1780s was intended as a point of interest (...) (pg. 72)

So far we have established that the fictional discourse needs to be granted the freedom of having its own world of reference and that it is not necessarily meaningful that we seek any extensional meaning of fiction within the actual world. We need to keep in mind that whenever we refer to a fictional text and we make propositions about fictional entities and objects in the actual world, this is logically possible by evoking an alternative possible world (APW).

This new alternative universe functions quite like a satellite for the AW and does not mean to replace it. This is particularly important for understanding how Ryan's system attempts to incorporate possible worlds into fiction by resorting to the accessibility principle, a principle which we can also find in Kripke (1981) and according to which "a world is possible in a system of reality if it is accessible from the world at the center of the system" (Ryan 2004, 31). Also in addition to this, Ryan provides a very good justification for how the system of possible worlds could validly function for fiction by avoiding the trivialization that possibility is a far too great a challenge for fiction since imaginative processes have the endless capacity of generating worlds. This is exactly why the accessibility principle is so essential for Ryan's system, as it avoids trivialization by exploring the various types of possibility through the accessibility relations that help link the APWs to the AW.

The notion of possibility stems from a very basic logical principle of non-contradiction and of excluded middle which states that a proposition needs to be either true or false and that it cannot be both at the same time. Of course, this is merely a starting point. The complexity of the fictional universe and the wide amount of possibilities engendered within it pose the demand for an entire set of relations meant to limit the manner in which fictional possibility functions. This is why Marie-Laure Ryan comes up with nine types of accessibility relations from the AW, which are meant to build the TAW. These accessibility relations are: identity of properties, identity of inventory, compatibility of inventory, chronological compatibility, physical compatibility, taxonomic compatibility, logical compatibility, analytical compatibility and linguistic compatibility.

The magic behind these accessibility relations lies in their property of combining and rendering different types of fictional constructs. Different types of principles combined will obviously render different texts. Sometimes only one type of accessibility relations might not be sufficient to build the actual world of some textual universes. It is the case of fictional universes that present a dual ontology. At other times, different types of fictional universes might make use of all accessibility principles together and incorporate the entire multitude of all possible worlds within the TAW. The importance of Ryan's system for fictionality lies in maintaining accessibility relations between the TAW and the AW, while at the same time preserving a legitimate sense of independence for the textual universe. What is being established here is a fairly good and reliable picture of how fictionality might be working, without imposing a strict criterion. Fictionality, the nature of it, is not provided by a textual or semantic organization of plot and fictional objects, but it is engendered in the preset expectations, in an interior model which is bound to predict its fictional nature.

3. *Fictional Discourse and Fictional Entities*

Probably the most important element of easiness the modality of the possible worlds system brings to the fictional field is providing a convenient method for assigning truth value to sentences in fiction and interpreting the fictional universe accordingly. This goes as far behind as David Lewis (1988); (cf. also Currie 1990, 2010) whose theoretical endeavors prove to be just as useful at this stage of the analysis as they blend rather well with the new coordinates suggested by Marie-Laure Ryan. If we go back to counterfactuals and what they mean for Lewis (2001) and the manner in which he considers the notion of similarity between possible worlds, then we could imagine that fictional statements might have similar natures to Lewis' counterfactuals. What makes counterfactuals so appealing at this point is the fact that their acceptance or rejection comes from evaluating their truth value and, all the more, from the fact that what they represent globally in terms of truth value cannot be established on the basis of the AW truth value "of their antecedent and consequent" (Ryan 2004, 48).

If we referred to a statement which included some sort of reference to fictional entities, like:
(3) Briony Tallis is not a regular thirteen year old,

this might suggest that we enact an AW within which we have such a BrionyTallis who does not possess the necessary properties the most common thirteen-year-olds would embody.

Since it is possible that such statements actually do exist in the actual world and they are also regarded as being true, Marie-Laure Ryan (2004, 49) suggests that it is compulsory to also accept the fact that:

- (4) In the fiction *f*, *p* is nonvacuously true if and only if some world where *f* is told as known fact and *p* is true differs less from our actual world, on balance, than does any world where *f* is told as known fact and *p* is not true.

Even so, this particular theory is not complete in itself. One of the counterarguments would be that the terminology for fiction is quite ambiguous, then we have a contradiction between the worlds where “*p* is told as known fact” which would have to be the TAW and world where *p* is valued, which would be the TRW. This automatically means that such an algorithm is not entirely complete and there would be some other elements to consider when handling fiction even further. If we go back to the idea of accessibility which would require always picking out the closest universe, meaning that systems of reality are formed on the basis of assessing the distance between alternative universes and their respective centers. The same relationship would have to be responsible for interpreting fictional statements as counterfactual statements. The notion of distance needs to be evaluated by taking into consideration not just the propositions themselves, but the entire logical context consistent with the environment specific for the said propositions.

It is in a very similar way that we understand the distance between fiction and reality when dealing with a fictional work. So when starting to read such a novel as *Atonement*, and we are presented with the fictional constituents of the fictional worlds such as the fictional characters, then we might encounter elements which are not specified within the fiction, but which we necessarily accept as being true. When BrionyTallis is introduced as a thirteen year old girl, we automatically assume that she has two arms, two legs and the rest of the humanly possible attributes of a thirteen year old. Nowhere in the novel will we find this specified at all, which means that even in the case of fiction and fictional worlds we work with some preset scenarios which enable us to have a full perspective upon the fictional environment. Irrevocably, we are working with our own system of reality which borrows essential pieces of information from something we would refer to as “the real world”. This “real world” is always the realm of the ordinary and a system of reference for fictional occurrences, whatever does not fit this pattern is then considered to be an intentional attempt to distance the fictional discourse from the whole system of reality.

Keeping this premise in mind, Ryan introduces the notion of minimal departure. This is the process which allows us to build the textual actual universe in the exact same way we would construct the alternative possible worlds when dealing with nonfactual statements. Therefore when we say: “Kennedy wouldn’t have been shot, if he had chosen a bullet proof car”, we are aware of the reality of the events in the actual world, but we are also able to construct an alternative universe in which Kennedy chooses a different kind of car and is not shot. The procedure is exactly the same when it comes to fiction. So if we were to read a novel telling the story of a fictional character named Kennedy who is shot to death during a presidential visit to Dallas, we would be operating with exactly the same mechanisms as the ones presented above. In those situations in which fictional universes create worlds which are not as compatible with the system of normality preformatted within our minds, it is still the process of minimal departure which makes it possible to relate to and understand these sets of foreign worlds despite the incongruity of their incompleteness.

Accepting the process of minimal departure as necessary for a more accurate approach to fictionality and its inner structures also triggers a different type of distinction which might result in being quite revealing for the manner in which fictional worlds should be perceived. This distinction

is based on working with alternative possible worlds in fiction, as indicated by the procedure of minimal departure, or, at the other end of the line, the more limiting option is also available, namely narrowing fiction down to a mere set of textual propositions.

A more interesting purpose at this point would be explaining the relationship between this process of minimal departure and fictional texts in general. Ryan suggests that there are two such ways in which minimal departure can be related to fictional works, one such way being general and the other one being particular. Textual experiences in general are at times meant to enrich the general knowledge of the world. The principle of minimal departure goes a bit further and gains a certain degree of intertextuality as it comprises not only what is contained within our own “system of reality”, our notions of normality and what is considered to be real, but also a more general knowledge of the world and what the texts transmit culturally. This allows enough freedom to argue that, by way of the principle of minimal departure, not only actual world textual experiences should be considered as knowledge enriching, but fictional works as well should be granted the exact same treatment. The great resemblance between what we understand here under the notion of minimal departure and what is understood under the more traditional concept of intertextuality, arises from the belief that fictional texts cannot have appeared out of nothing, that they cannot have been created by grouping a set of similar entities from the actual world and mingling them into a fictional story. The justification for fictional creation consists of quite the opposite. We need to understand then that the fictional universe of the TAW must be filled with a set of generic entities, placed there a priori form a generic landscape, and as such the fictional act would be an act of acknowledging their presence and including them into a narrative structure.

Since we refer to the notion of a generic landscape, we also need to accept the fact that in such situations we deal with a corpus within which we gather specific elements also contained in other similar fictional universes, which in their own turn must have been processed by making use of the same principle of minimal departure. There are however a couple of fictional elements which escape this principle of minimal departure, leaving the impression that certain fictional entities are indeed incomplete. This is more easily observable in those types of fiction which share the same sort of generic landscapes and are expected to produce a particular kind of fictional entities which also share some common features. It would be the case of fairy tales for instance, where certain fictional characters are intentionally left incomplete. If we think about princes and princesses in the most common style fairy tales, there is only so little information we are being given about these entities. They obviously have a noble descent of some sort and generally possess a set of special features either morally or physically, but this is all that is given. Other pieces of information which might seem relevant for building the character of such types of extraordinary entities are left unmentioned. This makes it very easy for instance, for one princess in a certain fairy tale to replace another princess from a different fairy tale. Such a substitution would minimally affect the narrative line of the story as a whole.

When thinking about novels and other more complex works of literature, generic landscapes and generic elements will not be so evidently represented as in the previous examples referring to fairy tales. If we think of the fictional character Briony in *Atonement*, there's actually very little information we can gather about her, especially when it comes down to her physical description. We are told that she is a thirteen year old girl and then we find a mentioning in passing that Briony's hair is as dark as Arabella's, the fictional character she had created in her play. Beyond this, other features both physical and of a deeper nature are left untold and might appear to unfold as the novel progresses. This might present a more generic manner of introducing fictional characters which is quite specific for some novels altogether. Of course, there might be a bit of a difference between what we identify as generic landscape and generic entities in fairy tales and what we might call generic in novels, but the main idea at this point is the fact that reading a story does not need to be exclusively conditioned by what is happening in the “real world” in other words, conditioned by the minimal departure from the AW. If it were, then probably all fictional

worlds would be nothing else than mere imitations of the actual world, AW=TAW, which is not such an attractive prospect to begin with.

There are, however, a couple of objections against this principle of minimal departure which should also probably be drafted at this time of the analysis. First of all, the most poignant counterargument in this area would start from the assumption that the principle of minimal departure does not allow sufficient distance for fiction from the AW. In this manner, everything that is so specific for fiction, intentionally indeterminate, at times even strange or uncanny, might be forcefully translated into something plainly usual and devoured of any deeper meaning from the world of our existence. The objections against the principle of minimal departure refer, at this point, to exceeding the boundaries of the ontological status of the fictional worlds and its entities. In addition, if we also claim that the minimal departure is also tinged with a sense of intertextuality, then we would have to assume that such characters as Briony or Cecilia or Robbie have a lot in common with the much discussed princes and princesses in the fairy tales previously discussed.

Nevertheless, this does not seem like a good course of action for either fictional work. *Atonement* is most likely to be included in the category of those novels which keep the idea of normality close, a normality which is not necessarily fictionally engendered, but which is rather drawn from the readers' "systems of reality" which are after all embodiments of interpretations specific to the AW. It does seem difficult to imagine that Briony would have any princess-like features within her, not to mention Cecilia. Thus, we would have to agree that such a mode of reading could not help in understanding the fiction of *Atonement*. Still, Marie-Laure Ryan brings an astounding argument in favor of the principle of minimal departure which rejects such objections as the ones mentioned before and allows a broader perspective over the notion. What she claims is that: "every text is placed under the authority of the principle of minimal departure, but (...) it is textually feasible to challenge this authority by either frustrating or subverting this principle" (2004, 57). It would be natural to infer from here, that despite the fact that the principle of minimal departure is preformatted within the texts of fiction, it does not necessarily mean that fictions should always be read under the suppression of actual world coordinates, nor does it mean that we should blindly have to search for generic resemblances between fictions. The principle of minimal departure is there to provide a sense of normality, but also to allow just enough freedom for fiction to still be "fictional" enough on its very own.

This becomes all the more difficult to understand when we deal with fictional texts which pose a greater distance between what we might like to call "normality" and what is actually presented within the fiction. These are the cases when the TAW is somehow divided into or representing two almost ontologically different universes, a fictional organization which would be expected to appear in the fictions of Kafka. Still, when referring strictly to the fictional universe of *Atonement*, things are not so roughly complicated. We are not dealing at any time with fictional entities which are meant to challenge our view of normality. Aside from Briony's peculiarity, which would still fit within the boundaries of one or other AW representation, the novel would work pretty well with Ryan's principle of minimal departure. There are no space and time contradictions, for a brief moment we have the possible world of Briony's imaginative universe according to which the events between Cecilia and Robbie are grossly misinterpreted, but even within this scenario there is no limit cross from what might be expected within similar, real world situations. Similar departure works quite well with Ian McEwan's novel as it allows a certain amount of normality for the TAW, a normality which in this particular case serves for a better understanding of the fiction.

If minimal departure is inherent within language and can be applied in several other situations, including fiction, which has to be seen as a form of discourse and ergo a form of linguistic representation, it might be necessary to investigate if this principle is also able to differentiate the fictional structural outlook from the bulk of discourse scenarios which are built up on the same criterion of projecting APW. This kind of differentiation should take us back to comparing the manner in which counterfactuals are treated outside fiction and how they are treated within it. Thus, when in a regular and random language situation we come across such a statement as (5), the

identity of the speaker is reconstructed by projecting a completely new feature into the construction of this alternative personality, namely that of having been twins. So while we create a brand new individuality that has a twin, we are still referring to the very same person with an extra attributed feature.

- (5) “If I had been twins, I would have been much happier” (Emmon Bach 1989, 32)

The process is quite similar when the counterfactual situation projects features over a different type of individuality, in such cases as: “If I had been Putin, I wouldn’t have attacked the Ukraine”. Here, the alternative identity works only like a disguise as the same individual as the one indicated by the personal pronoun “I” is projected into a world situation in which that very same individual assumes a set of attributes which would normally belong to somebody else. Still, we are thinking about the same individual “I” and not so much about the alternative individual Putin.

These kinds of examples focus mainly on how the minimal departure principle focuses on first and second person personal pronouns in counterfactual situations within real language scenarios. At this stage, it would be all the more purposeful to observe if the very same principle can be applied within fiction when dealing with second and first person pronouns. Normally when the narrative is in first person singular, the most common deduction made is that the “I” is none other than the authorial voice and therefore the “I” is the counterpart of the author. The trick with fiction is that, while we automatically assume that only the first person pronoun is the representation of an authorial counterpart, the fact is that the author can project authorial identity in any of the characters inherent within the fiction. This proves to be a great point especially for *Atonement*, mostly because here there is no “I” for the most part of the story. The narrative seems to be the result of an omniscient author, present everywhere, knowing everything about the on goings of Briony’s mind. In the end it is actually revealed that Briony was the authorial voice all along and there is also a shift from third-person pronoun “she” to the first-person pronoun “I”.

In the end, the difference between sheer counterfactual situations and fictional contexts lies in their diverging status. It is all a matter of how transworld identity⁴ is perceived. When dealing with regular counterfactual situations, a sense of transworld identity is automatically assumed to exist between the individual in the actual world and the individual in the APW.

4. Conclusions

The dynamic relations between the different worlds of the fictional discourse and their impact upon the manner in which the fictional universes create their own sense of modality are bound to prove the revealing nature of the possible world system within the study and analysis of the novel *Atonement*. The fact that fictional characters and fictional discourse are linked together by way of a complex set of worlds which determine their actions, their set of beliefs and their aspirations is also a vivid indicative that a narrative semantics is necessary for computing a possible world system with an effective applicability for fictional worlds.

⁴Transworld identity – “identity across possible worlds” is an essential concept within the possible world framework and refers to the idea that the same object or entity which exists in more than one possible world is identical with itself across all the possible worlds it inhabits (Kripke, 1981). It has been the topic of many theoretical debates regarding whether the identity of possible world entities should be accepted as such. David Lewis sets forward the theory of “counterfactuals”, meaning that possible world entities are not completely identical with themselves across all possible worlds, but rather have counterparts at these worlds, namely close representatives which suffer slight alterations in each possible world they inhabit. As Lewis’ theories impose several essential limitations, this particular study reinforces the Kripkean perspective on transworld identity.

References

1. BACH, E. (1989) *Informal Lectures on Formal Semantics*, State University of New York Press.
2. CARL, W. (1994). *Frege's Theory of Sense and Reference*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. CURRIE, G. (1990). *The Nature of Fiction*, Cambridge: Cambridge University Press.
4. CURRIE, G. (2010). *Narratives and Narrators. A Philosophy of Stories*. New York: Oxford University Press.
5. DOLEŽEL, L. (1989). *Possible Worlds in Humanities, Arts and Sciences*. I S. Allén (Red.). Berlin & New York: Walter de Gruyter.
6. FREGE, G. (1980). *On Sense and Reference*. M. Black in *Translations from the Philosophical Writings of Gottlob Frege*. Oxford: Blackwell, third edition.
7. FLUDERNIK, M. (2005). *The Fictions of Language and the Languages of Fiction*. London and New York: Routledge.
8. KRIPKE, Saul (1981). *Naming and Necessity*. Wiley-Blackwell.
9. LEWIS, D. (2001). *Counterfactuals*. Oxford: Blackwell Publishers.
10. LEWIS, D. (1986). *On the Plurality of Worlds*. Oxford: Oxford: Blackwell.
11. LEWIS, D. (1983). Scorekeeping in a Language Game. *Philosophical Papers*, 1, 233-249.
12. LEWIS, D. (1988). Truth in Fiction. *Philosophical Papers*, 261-280.
13. MCEWAN, I. (2002). *Atonement*. London: Vintage Books.
14. Oltean, Ștefan. (2013). *On the Semantics of Fictional Names*. *Revue roumaine de linguistique*, LVIII (4), p. 371-382, Editura Academiei, București.
15. RYAN, M. (2004). *La narración como realidad virtual. La inmersión y la interactividad en la literatura y en los medios electrónicos*. Barcelona : PAIDÓS.

FROM BECKETT AND CAMUS TO CHRISTIAN GAILLY: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVEL *DERNIER AMOUR*

DE BECKETT ET CAMUS À CHRISTIAN GAILLY: UNE ANALYSE COMPARATIVE DU ROMAN *DERNIER AMOUR*

DE LA BECKETT ȘI CAMUS LA CHRISTIAN GAILLY: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ A ROMANULUI *DERNIER AMOUR*

Diana PRESADĂ

Facultatea de Litere și Științe,
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești,
Blv. București, nr. 39, 100520, Ploiești, Romania,
dianapresada@yahoo.com

Abstract

*The novel *Dernier Amour* by Christian Gailly is an impressive narrative that meditates on existence with the aesthetic means of literary minimalism. The article highlights the intertextual properties of the text and provides a detailed analysis of its striking similarities with Beckett's prose and Camus's philosophical thinking. By exploring various analogies and differences between characters, the study tries to identify the particular features of Gailly's art and to justify his place among the greatest minimalist writers.*

Résumé

*Le roman *Dernier Amour* de Christian Gailly est un récit impressionnant qui médite sur l'existence avec les moyens esthétiques du minimalisme littéraire. L'article met en évidence les propriétés intertextuelles du texte et fournit une analyse détaillée de ses similitudes frappantes avec la prose de Beckett et la pensée philosophique de Camus. En explorant diverses analogies et différences entre les caractères, l'étude tente d'identifier les particularités de l'art de Gailly et de justifier sa place parmi les plus grands écrivains minimalistes.*

Rezumat

*Romanul *Dernier Amour* al lui Christian Gailly este o meditație impresionantă asupra existenței cu mijloacele estetice ale minimalismului literar. Articolul evidențiază proprietățile intertextuale ale scriiturii și oferă o analiză detaliată a unor similitudini izbitoare cu proza lui Beckett și cu gândirea filosofică a lui Camus. Explorând diverse analogii și diferențe, studiul încearcă să identifice, pornind de la personaje, particularitățile artei lui Gailly și să îi justifice locul alături de cei mai mari scriitori minimaliști.*

Keywords: comparative study, novel, character, existence, minimalism

Mots-clés: étude comparative, roman, personnage, existence, minimalisme

Cuvinte cheie: studiu comparativ, roman, personaj, existență, minimalism

1. Introduction

A remarkable example of French minimalist literature, Christian Gailly's novel *Dernier Amour* depicts the moving odyssey of an artist, the musician Paul Cédrat, who embodies a new type of existentialist hero. Gailly's view of life and his portrayal of the main character reveal his special affinity for Beckett's heroes and Camus's existentialist philosophy. Taking this assumption into consideration, a comparative analysis of the book may address the following questions: in what way do these literary sources contribute to the portrayal of Gailly's protagonist? How does his hero differ from those of his two predecessors? Why does his artistic achievement in *Dernier Amour* represent a great contribution to minimalist literature?

The attempt to compare Gailly's hero with Beckett's prose characters and with Meursault, Camus's hero in *The Stranger*, may provide valuable answers to these questions. As a result, the comparative approach will explore the influences of the two writers on Gailly's artistic thinking by studying the role of intertextuality in his novel and by pointing out various similarities in the delineation of the main characters in the works of these authors. Furthermore, the analysis of the aspects that distinguish Gailly from Beckett and Camus may offer a better understanding of his exquisite writing and the way in which he reinvented the minimalist tradition in literature.

2. The Influence of Beckett on Christian Gailly

From an intertextual perspective, it is significant that the book begins with an epigraph from Beckett, the writer who served as a tutelary figure for Gailly. Suggesting the theme of death, it says: "Et voilà qu'en très peu de temps on est dans l'impossibilité de ne plus jamais rien faire" (GAILLY, 2004, 9).¹ This intertextual reference to *L'Innommable*, together with a quotation from Schoenberg introducing the theme of music, creates the context of the events to come and prepares the readers for an impressive narrative about the tragic essence of human existence.

Faithful to Beckett's aesthetic creed of rendering the unspeakable into words, Gailly's major concern throughout the entire novel is to show a poetic and melodious confrontation of man's consciousness with his own finitude by capturing his thoughts and feelings right before the end of his life. The well-known Beckettian theme of life as waiting hopelessly for death is illustrated by the story of Paul Cédrat, a failed musician who, having only a short time to live because of a terminal disease, is travelling to a seaside villa where he wants to spend the last moments of his life. At a symbolical level, the villa represents not only the final destination in his life but also the place where he can isolate from other human beings and find solace in tranquil solitude. In much the same way as Beckett's characters, he experiences feelings of emptiness, loss and loneliness, suggestively expressed by the word "vide" or by his perception of time as a brief postponement of the inevitable disintegration of the self before it ceases to exist:

"Il se sentit encore plus seul. Dans un vide vraiment vide." (GAILLY, 2004, 30)²

"Il y aura encore des jours. Personne ne sait combien. Au moins un. Celui-ci." (GAILLY, 2004, 90).³

Paul may be regarded as another version of the moribund protagonists, and also narrators, of texts like *Murphy*, *Molloy*, *Malone Dies*, *First Love* and *How It Is*. Similarly to these solitary "collapsed figures" whose biological degradation turns them into "corpses in the making" (LOZIER, 2013, 100-101), Paul's body bears the marks of imminent death, signalled by the motif of boniness or skinniness in recurrent images: "Grand spectre osseux", "main aussi proche du squelette",

¹ "And you soon find yourself powerless ever to do anything again", translated by Samuel Beckett, *The Unnamable*, in *Three Novels: Molloy, Malone Dies, The Unnamable* (New York, Grove Press/Atlantic, Inc., 2009), p. 285. Originally published as *L'Innommable* (Paris, Éditions de Minuit, 1953).

² He felt even more alone. In a truly empty void. - Translation of the author.

³ There will still be days. Nobody knows how many. At least one. This one. - Translation of the author.

“maigreur épouvantable” (GAILLY, 2004, 42, 106, 112).⁴ Used to depict Paul’s frail and sickly appearance, the motif also recalls Malone’s “bony” body or the “carcass” of the narrator in *First Love*, demonstrating the “palimpsestuous” quality of Gailly’s novel. From an intertextual viewpoint, it means that the hypertext (*Dernier amour*) intersects with Beckett’s work, which functions as a hypotext, defined by Gerald Prince as “an earlier text that it imitates or transforms” (PRINCE, 1997, ix).

Gailly, however, does not share Beckett’s interest in portraying the decay of the human body and its regression towards the non-being by dint of the unusual and the extreme. In spite of his life-consuming disease, Paul Cédrat is always part of the living world, whereas characters such as Molloy, Moran and Malone have an uncertain status, seeming to be more dead than alive. As Lozier explains, they are “in their various ways dead or close to death either explicitly or ambiguously” (2013, 101). Furthermore, Beckett fully exploits ugliness when drawing the portraits of his protagonists. Always in an advanced state of physical degradation, they have a revolting appearance (Molloy is toothless and loses his toes) or endure a bizarre condition (Malone is bedridden, the protagonist of *How It Is* is crawling through the mud, etc.). Instead, Gailly distances himself from the aesthetic of ugliness cultivated by his predecessor and portrays a hero who, despite his progressing physical weakness, maintains both lucidity of the mind and elegance of the body: “maigre comme un clou, malade à crever, Paul restait un élégant grand maigre” (GAILLY, 2004, 47).⁵

Another significant dissimilarity between the characters of the two writers should also be noted. As is well known, Beckett’s protagonists, in prose and plays alike, represent variations of the same existential status. Enslaved by time and old age, they are “engaged in a perpetual act of waiting” (WORTON, 2008, 75), which takes the form of a typical immobility. Unlike Beckett’s creatures who spend “most of the time lying down” or “remain still for long periods” (LOZIER, 2013, 100-102), Paul Cédrat is less often described as a sufferer lying in bed and more often as a mobile hero. Thus, the reader can see him travelling from one place to the other or wandering along the beach, attentive to the varied spectacle of the world. By shifting the focus from stillness to motion, Gailly enriches the connotations of the Beckettian metaphor of “life-as-waiting” (WORTON, 2008, 75) for death with what he calls “un sixième sens” (GAILLY, 2004, 78),⁶ or a feeling of “urgence” (GAILLY, 2004, 78)⁷ that dominates the hero’s emotions and thoughts. As exemplified by the following passage in which Paul muses on time, it is this state of emergency that urges him to fully live the present moment:

Le délai expirait. Il était même carrément expiré [...] Le temps qu’on lui avait promis. Alors. Un peu plus un peu moins. On verra ça demain. Si je peux encore tenir debout. Du moment que je tiens debout. J’ai bien envie d’en profiter encore. De quoi ? D’aujourd’hui (GAILLY, 2004, 74).⁸

It is worth stressing that the characters of both writers resist their hopeless situation, but their will to survive is depicted differently and conveys opposite meanings. Trapped between memories and a nonsensical illusion of the future, Beckett’s senile protagonists talk and fictionalize to fight against the disintegration of their ego and their continuous biological degradation, while Paul Cédrat challenges the increasing weakness of his body by connecting himself to the concrete reality around him through his senses and perceptions. For this reason, the solipsistic Beckettian characters,

⁴ Grand bony apparition, skeleton-like hand, appalling thinness - Translation of the author.

⁵ Thin as a rake, sick to death, Paul remained an elegant tall skinny man. - Translation of the author.

⁶ A sixth sense - Translation of the author.

⁷ Emergency - Translation of the author.

⁸ The delay expired. It was downright expired [...] The time that was promised to him. So. A bit more a little less. We will see that tomorrow. If I can still stand. As long as I stand. I really want to enjoy it again. What? The present day. - Translation of the author.

always prisoners of their barren universe, “remain isolated from the rest of the world” (HERREN, 2007, 63), whereas the protagonist of *Dernier Amour*, despite his self-induced isolation, appears to be anchored in the world longing for life and enjoying it.

Unlike Beckett’s heroes who desperately try “to deaden awareness and lessen the agony of consciousness” (CORNWELL, 1973, 51), Paul does not fall prey to despair, dread or suffering when confronted with his own extinction. What he feels is only the desire to protect his wife from the horror of such a moment (“Je ne veux pas que tu assistes à ça” - GAILLY, 2004, 29)⁹ and a strong need for aloneness, which serves as a prelude to the totally unshared experience of dying. His matter-of-fact attitude towards his illness and inevitable end is evident throughout the novel, but it stands out in the episode presenting his encounter with “la nageuse” (GAILLY, 2004, 66)¹⁰:

Elle : Pourquoi dites-vous ça ? Lui : Parce qu’en principe je devrais être mort. Elle : Qui vous a dit ça ? Lui : Les médecins. [...] Elle : Combien de temps vous accordaient-ils ? Lui : Devinez. Elle : Bah oui, bien sûr, évidemment, excusez-moi, je suis stupide. Paul : Oui, enfin non, enfin bref, inutile de nous attendre. Dites-moi comment vous vous appelez et puis partez (GAILLY, 2004, 79).¹¹

As can be easily seen in the dialogue between them, there is no sign of emotion or regret in Paul’s brief confession, and he rejects any sentimental involvement on the part of his deeply impressed interlocutor. His desire to hinder the others’ compassion for him or any possible empathetic response to his situation reminds the readers of the dignity that great heroes are able to display in the face of inimical fate.

3. Paul Cédrat as an Existentialist Hero

Paul Cédrat’s feeling of detachment from the self and his destiny allows an analogy between himself and Meursault, Camus’s absurd hero in *The Stranger*, who shows indifference to his fate as he considers it futile and senseless. Grasping the absurdity of human existence condemned to nothingness in an irrational universe, Meursault justifies his non-involvement with life at the end of the novel when he states:

It was as if that great rush of anger had washed me clean, emptied me of hope and, gazing up at the dark sky spangled with its signs and stars, for the first time, the first, I laid my heart open to the benign indifference of the universe. To feel it so like myself, indeed, so brotherly, made me realize that I’d been happy, and that I was happy still (CAMUS, 1982, 154).

The same awareness of pointless suffering lies at the basis of Paul Cédrat’s calm resignation to what is happening to him. In this sense, he admits that the only thing left for him is to take the prescribed medication and “attendre gentiment que la mort le tue” (GAILLY, 2004, 30),¹² which proves that in Gailly’s text the Beckettian image of life-as-waiting for death becomes stoic endurance in the face of the irremediable.

Acutely conscious of his destiny and nourishing no illusion, Paul Cédrat can be regarded as another embodiment of Sisyphus, Camus’s symbolic figure, whose heroism expresses “that unspeakable penalty in which the whole being is exerted toward accomplishing nothing” (CAMUS,

⁹ I do not want you to take part in it. - Translation of the author.

¹⁰ The woman swimmer - Translation of the author.

¹¹ She: Why are you saying that? He: Because in principle I should be dead. She: Who told you that? He: The doctors. [...] She: How much time did they give you? He: Guess. She: Yeah, sure, obviously, I’m sorry, I’m stupid. Paul: Yes, well no, in short, no need to feel sympathy. Tell me what your name is and then you may leave. - Translation of the author.

¹² Be patiently waiting for death to kill him. - Translation of the author.

1991, 120). The choices that Paul and Meursault make in the remaining moments of their lives demonstrate their Sisyphean defiance of their meaningless fate, therefore rendering them fit for the role of tragic heroes. Thus, the former, although terminally ill, surpasses the constraints of his disease by keeping his interest in the world alive and by reacting emotionally to its colourful spectacle. The latter rejects the system of values imposed on him by society and remains an outsider, determined to play by his own rules although he runs the risk of being convicted and sentenced to death by guillotine. Both characters assert their will to do what they feel and think appropriate in an irrevocable limit situation, illustrating the tragedy of the human being confronted with death consciously and imminently.

It should be emphasized that, although the two heroes epitomize Sisyphus, there are significant differences between them. One of the most peculiar features of Camus's hero lies in his insensitivity, that is, his inability to express emotion or remorse for his acts. As a matter of fact, it is his disinterestedness in everyone and everything that paves the way for his estrangement and tragic end. After haphazardly shooting an Arab, he becomes aware of the absurdity of human existence and, from that moment on, he refuses to defend himself, accepting to be condemned and executed as proof that life has no meaning. Once he gets to know this truth, he feels free to die on his own terms. In other words, the Moirai dwell within himself or, as McCracken argues, he commits "a tragic flaw due to which his downfall is predestined" (McCRACKEN, 2014, 23). Gailly's hypersensitive character, on the contrary, cannot be seen as an agent of his own downfall because, in his case, fatality takes the shape of an illness with an inexorable progression. In spite of his frail condition, he has the power to cling to life and enjoy any minute of it, which makes him the opposite of Camus's apathetic hero who remains indifferent to the world. Paradoxically, Paul's senses, which are "trop sensibles" (GAILLY, 2004, 57)¹³ because of his disease, reconnect him to a vivid reality and help him to regain the joy of being alive. This multitude of fleeting sensations and feelings that Paul is experiencing in these moments forms the substance of his "derniers petits plaisirs" (GAILLY, 2004, 110).¹⁴ One of them, namely the pleasure of being in the company of the woman swimmer, stands out as a last opportunity for him to love life and its beauty.

Their quality of tragic heroes cannot be separated from what existentialist philosophy means by authenticity. As an authentic individual, Paul Cédrat is true to himself when he chooses to die alone in the seaside villa, his decision representing a conscious and courageous act that challenges his moribund condition and even his limits as a human being. Paul's choice implies sincerity not only towards himself but also towards others who consequently respect his feelings (for instance, his wife understands his need for solitude, and the woman swimmer will give him a ride in her convertible to fulfill his last wish). As to Meursault, he is also honest with himself when displaying an uncompromising attitude towards social conventions and falsehood. Consistent in the way he thinks and dedicated to truth regardless of consequences, he remains an authentic hero throughout the novel. As Golomb puts it, his "integrity lies in his not lying to himself about his feelings and his convictions and not compromising about what matters to him most, even in the shadow of the guillotine" (GOLOMB, 1995, 183). Both attitudes, that is, doing what matters to yourself and refusing to falsify the truth of existence, represent authentic human choices that express the protagonists' reconciliation with their "earthly and limited happiness" (GOLOMB, 1995, 183).

In line with Camus who uses the image of Sisyphus to show that happiness and the absurd are inseparable like two "sons of the same earth" (CAMUS, 1991, 122), Gailly creates a character able to find happiness within his ontological limits. As *he has learned to cope with the certainty of his impending death, which in Camus's view means the acknowledgement of the absurd*, Paul Cédrat *changes* the tragic sense of his life into a kind of victory. Similarly to Meursault who can reach happiness because he has freed himself from hope, Paul incarnates the paradox of being happy in the absence of any hope. Paul's particular way of living without falling into despair is to

¹³ Too sensitive - Translation of the author.

¹⁴ Last little pleasures - Translation of the author.

open his soul to the multiple signals of the world through his senses and allow himself to be enthralled by all the beauty around him.

4. Conclusion

Gailly's kinship with Beckett and Camus can be discussed from many points of view, but what characterizes him most is his poetic refinement and his great originality in character delineation. By reinterpreting the Beckettian metaphor of life-as-waiting for death and the image of Sisyphus as a representation of the absurdity of existence, he creates a new tragic hero with the aesthetic means of literary minimalism. Embodied by the composer Paul Cédric, such a protagonist, who echoes the features of Beckett's moribund characters and Meursault's indifference to his own fate, opposes death and nothingness by choosing "la joie de vivre" and the intensity of the fleeting moment. All these elements, together with the author's laconic and poetic writing style, constitute the uniqueness of the novel *Dernier amour*, assuring its distinct place within minimalist literature.

Bibliography

- CAMUS, Albert, *The Stranger*, translated from French by Stuart Gilbert, New York, Alfred A. Knopf, 1982. Originally published as *L'Étranger* (Paris, Gallimard, 1942).
- CAMUS, Albert, "The Myth of Sisyphus", in *The Myth of Sisyphus and Other Essays*, translated from French by Justin O'Brien, New York, Vintage Books, 1991, c1983, pp. 119-123. Originally published as *Le Mythe de Sisyphe* (Paris, Gallimard, 1942).
- CORNWELL, Ethel F., "Samuel Beckett: The Flight from Self", in *Publications of the [Modern Language Association](#) of America (PMLA)*, 88: 1 (January 1973), pp. 41-51.
- GAILLY, Christian, *Dernier amour*, Paris, Les Éditions de Minuit, 2004.
- GOLOMB, Jacob, *In Search of Authenticity: Existentialism from Kierkegaard to Camus*, London and New York, Routledge, 1995.
- HERREN, Graley, *Samuel Beckett's Plays on Film and Television*, New York, Houndmills, Palgrave Macmillan, 2007.
- LOZIER, Claire, "Samuel Beckett's Funerary Sculpture", in Thomas Baldwin, James Fowler and Ana de Medeiros (eds), *Questions of Influence in Modern Literature*, Basingstoke, UK, Palgrave Macmillan, 2013, pp. 99-110.
- MCCRACKEN, Tony, *Apathy in Literature, A Discourse on Emotionless Characters and Concepts*, Hamburg, Anchor Academic Publishing, 2014.
- PRINCE, Gerald, Foreword to *Gérard Genette, Palimpsests: Literature in the Second Degree*, translated by Channa Newman and Claude Doubinsky, Lincoln, University of Nebraska Press, 1997.
- WORTON, Michael, "Waiting for Godot and Endgame: Theatre as Text", in Harold Bloom (ed.), *Bloom's Modern Critical Interpretations: Samuel Beckett's Waiting for Godot*, New Edition, New York, Infobase Publishing, 2008, pp. 71-92.

**II. GERMAN CULTURE AND LANGUAGE-ROMANIAN
CULTURE/CULTURE ET LANGUE ALLEMANDE-CULTURE
ROUMAINE/CULTURĂ ȘI LIMBĂ GERMANĂ-CULTURĂ
ROMÂNEASCĂ**

Coordinator/Coordinateur/Coordonator:

Rodica BIRIȘ

Denisa IGNA

A GERMAN-ROMANIAN CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE WORDS BODY, SOUL AND SPIRIT

EINE DEUTSCH-RUMÄNISCHE VERGLEICHENDE ANALYSE DER WÖRTER KÖRPER (LEIB), SEELE UND GEIST

ANALIZĂ CONTRASTIVĂ ROMÂNNO-GERMANĂ A CUVINTELOR CORP, SUFLET ȘI SPIRIT

Alexandra Denisa IGNA

Universitatea Oradea

Str. Universității nr. 1

Email: den_igna@yahoo.com

Abstract

In the present article we aim to underline the differences and similitudes in the use of the words body, soul and spirit in both German and Romanian language, from etymological, anthropological, phraseological and stylistic point of view. Besides the main meaning of constituents of the human being, the words become as well other more or less related meanings, which do not always show the same correspondents in the analyzed languages. The polysemy of the words, possible combinations between words, idioms will be exposed through a multitude of examples.

Zusammenfassung

In dem vorliegenden Artikel werden Ähnlichkeiten und Unterschiede in dem Sprachgebrauch der Wörter Körper (Leib), Seele und Geist im Deutschen und Rumänischen aus etymologischer, anthropologischer, phraseologischer und stilistischer Sicht analysiert. Neben der Grundbedeutung von Bestandteilen des menschlichen Wesens werden den Wörtern auch andere mehr oder weniger verwandte Bedeutungen zugewiesen, die nicht immer den gleichen Korrespondenten in den zwei analysierten Sprachen haben. Die Polysemie der Wörter, mögliche Wortverbindungen und Redewendungen, werden in den beiden Sprachen durch viele Beispiele illustriert.

Rezumat

În articolul de față se vor analiza diferențele și similitudinile în folosirea cuvintelor corp (trup), suflet și spirit (duh) în limba germană și română, din perspectivă etimologică, antropologică, frazeologică și stilistică. Pe lângă sensul de bază de părți constitutive ale ființei umane, acestor cuvinte le mai sunt atribuite și alte sensuri, mai mult sau mai puțin înrudite, ce nu au întotdeauna același corespondent în cele două limbi analizate. Se expun diferite exemple ce vor demonstra polisemia cuvintelor, posibile combinații și expresii idiomatice.

Key words: body, soul, spirit, polysemy, idioms

Schlüsselwörter: Körper, Leib, Seele, Geist, Polisemie, Redewendungen, vergleichende Analyse

Cuvinte cheie: corp, trup, suflet, spirit, duh, polisemie, expresii idiomatice

Dieser Artikel ist die Fortsetzung einer früheren Studie mit Bezug auf die Bezeichnungen von menschlichen Körperteilen. Im Mittelpunkt dieses Beitrags stehen die Wörter Körper/Leib

einerseits als materieller Bestandteil des menschlichen Wesens und andererseits *Seele* und *Geist* als spirituelle Natur des Menschen. Es gibt im Zusammenhang mit dem Wesen und Aufbau des Menschen zwei wichtigere Konzepte: die Dichotomie, gemäß derer die Bestandteile des Menschen der Körper und die Seele seien und die Trichotomie, die den Menschen als Einheit zwischen Körper, Seele und Geist darstellt.

Platon sprach lange vor dem Christentum über *soma* (*Körper/Leib*), *psyche* (*Seele*) und *nous* (*Geist*). Der Geist wird auch als Vernunft, Intellekt, Verstand und Denken bezeichnet. Nicht nur in Philosophie, sondern auch in Psychologie und Religion wird über den Zusammenhang dieses Trios seit tausend Jahren geschrieben und interpretiert.

Anschließend möchte ich einige etymologische, anthropologische, aber hauptsächlich phraseologische und stilistische Bemerkungen bezüglich dieser Begriffe machen, was zum besseren Verständnis der Besonderheiten der deutschen und rumänischen Sprache dienen könnte.

Der Körper, der Leib

In deutschen Wörterbüchern findet man das Synonym *Leib* für das Wort *Körper*, das zum gehobenen Sprachgebrauch gehören soll. Diese zwei Wörter trennt aber eine eindeutige Differenz durch ein wesentliches Merkmal: Einen *Leib* können nur Lebewesen haben, während das Wort *Körper* auch andere Bedeutungen entwickelte; neben diesem anatomophysiologischen Merkmal werden dem Wort *Körper* auch nichtlebendige Elemente zugewiesen, indem das Wort in Bereichen wie Mathematik, Physik, Chemie, Astronomie, Schiffskunde usw. verwendet werden kann: zum Beispiel in Zusammensetzungen wie *Himmelskörper*, *Kosmoskörper*, *Glaskörper*, *Heizkörper*, *Schiffkörper*, usw. Das Wort *Leib* kommt aus der altgermanischen Sprache *lib*, *lip* und bedeutet Leben das Wort *Körper* hingegen stammt von dem lateinischen Wort „*corpus*“ ab, was sowohl auf den Leib der Lebewesen als auch auf den leblosen Körper hindeutet. Der Leib eines Lebewesens kann im Rumänischen zum Beispiel nur mit einem Adjektiv ausgezeichnet werden: *corpul uman*. So wie im Deutschen hat das rumänische Wort *corp* die Bedeutung von anatomischem Körper oder „technischem“ Körper, aber neben diesen Begriffen verzeichnet „das Erklärende Wörterbuch der rumänischen Sprache“ auch andere verwandte Bedeutungen, im Sinne von einer funktionalen und organisatorischen Einheit, die zu der deutschen Sprache in keinem Verhältnis stehen: *corp didactic*, (Lehrkraft), *corp medical* (Ärzteschaft), *corp de gardă*. Der letzte Begriff hat den deutschen Korrespondenten Leibwache, eben weil es sich um ein Lebewesen handelt. Im juristischen Bereich sagt man im Rumänischen *corp delict* (Beweisstück), *corp de legi* (Gesetzessammlung), was im Deutschen wieder nicht mit dem Wort *Körper* wiedergegeben wird, eben weil es diese Bedeutung nicht entwickelt hatte.

Das Rumänische kennt keinen direkten Korrespondenten für das Wort *Leib*, jedoch gibt es in dem rumänischen Wortschatz die Bezeichnung *trup*, mit slawischer Herkunft, verstanden als Körper, ohne Kopf und ohne Glieder. Paradoxal bedeutet *trup* in slawischen Sprachen *Leiche*, *toter Leib*. Das deutsche und rumänische Wort *trupa*, *Truppe*, stammt wahrscheinlich von dem slawischen Wort *trup* ab, was in beiden Sprachen dieselbe Bedeutung aufweist. Interessant ist, dass die Truppe das militärische Personal, die Gesamtheit der Soldaten an der Front, viele dem Tode Geweihte (lebendige Leiche) bezeichnet. Andererseits repräsentiert eine Truppe ein Ensemble im Theater.

Die Seele

In enger Verbindung mit dem Körper, dem Leib, ist *die Seele*. Die Griechen verwendeten dafür das Wort *psyche*, wobei das deutsche *Psyche* und das rumänische *psihic*, ähnlich dem Wort *suflet* (*Seele*) ist. Eine nicht bewiesene Hypothese versucht die Etymologie des Wortes *Seele* zu erklären. Dieser zufolge stammt das deutsche Wort von einer [urgermanischen](#) Form **saiwalō* oder **saiwlō* ab, was weitgehend von dem urgermanischen **saiwaz* (See) abgeleitet wurde. Laut einem altgermanischen Glauben gelangen die Seelen der Menschen nach dem Tod in die Seen. Das rumänische Wort *suflet* ist lateinischer Herkunft, *sufflitus*, das von dem Verb *sufflo*, *ae*, abgeleitet wurde, mit der Bedeutung *atmen*. Sowohl im Deutschen, als auch im Rumänischen ist das Wort

Seele, *suflet*, ein polysemantisches Wort. Im Duden stehen acht Bedeutungen, die mehr oder weniger vergleichbar mit dem Rumänischen sind. Die Grundbedeutung im Deutschen und Rumänischen ist laut Duden „Gesamtheit dessen, was das Fühlen, Empfinden, Denken eines Menschen ausmacht; Psyche“. Vor allem in der Volkssprache bezeichnen die Wörter *suflet*, *Seele*, einen guten Menschen (eine gute Seele). Im Vergleich zum Rumänischen wird das Wort *Seele* auch in technischen Bereichen verwendet, in der Waffentechnik „das Innere des Laufs oder Rohrs einer Feuerwaffe“, in der Fachsprache „innerer Strang von Kabeln, Seilen o. Ä.“, in Musik „Stimmstock von Saiteninstrumenten“ oder im süddeutschen Gebiet „ein bekanntes, meist aus einem Hefeteig aus Dinkelmehl gebackenes kleines längliches Brot“ (1) WWW.DUDEN.DE

Der Geist

Das deutsche Wort *Geist* führt auf das Althochdeutsche **gaista*– „überirdisches Wesen“ zurück. Quelle dafür wäre vielleicht das Verb **gheis*– „schaudern, sich erschrecken“. (2) WWW.WISSEN.DE . Das rumänische Wort *spirit* stammt aus dem Lateinischen *spiro*, (atmen) oder *spiritus* (Atem). Einige setzen es mit dem Wort *Seele* gleich, denn auch das Wort *Seele* wurde von dem Lateinischen *sufflitus* abgeleitet, im Sinne von *Atem*. Ein rumänisches Synonym wäre das Wort *duh*, das aus dem Slawischen kommt und dieselbe Bedeutung hat: Atem, aber *duh* gilt vor allem als religiöser Begriff. In beiden Sprachen wird der *Geist* mit Vernunft, Klugheit, Verstand verglichen. In abergläubischer Weise wird dem Wort noch die Bedeutung von Gespenst, Phantom zugewiesen, was auf die Etymologie des deutschen Wortes hinweist. Im Rumänischen gibt es noch ein Äquivalent, *spirit* kann noch den Sinn *Witz, Scherz, Anekdote* bekommen.

Dieser Überblick über die Grundbedeutung oder die verwandten Bedeutungen der in diesem Artikel präsentierten Wörter zur Bezeichnung von Körperteilen ist sehr hilfreich für eine bessere Verdeutlichung der möglichen Wortverbindungen, der sogenannten syntagmatischen Beziehungen von Wörtern, zumal eine solche Analyse ein sehr wichtiges Mittel in dem Erwerb einer neuen Sprache ist. „Syntagma ist eine komplexe sprachliche Struktur, deren Bestandteile sowohl Buchstaben, Morpheme, Wörter bzw. Wortgruppen sein können. Die auf F. de Saussure zurückgehende Syntagmatik zerlegt sprachliche Strukturen in jeweils zwei Konstituenten, in ein determinierendes und ein determiniertes Glied“. (3) HANS BARKOWSKI/HANS-JÜRGEN KRUMM, 2010. Ein Syntagma wird daher aus zwei oder mehreren Wörtern zusammengesetzt, die sich in einer syntagmatischen Beziehung befinden: *Unsterblicher Körper* ist eine kompatible syntagmatische Beziehung, ein Syntagma, während *unsterblicher Leib* inkompatibel ist. Sehr oft können Nichtmuttersprachler in die Falle gehen, das falsche Wort in einem bestimmten Kontext zu benutzen, wegen Einflüssen der Muttersprache. Die rumänischen Syntagma *copil de suflet, a lua de suflet* haben keinen Korrespondenten im Deutschen; man kann die Konstruktion einfach durch das Substantiv *Adoptivkind* oder das Verb *adoptieren* ersetzen.

Sowohl im Rumänischen als auch im Deutschen sind solche Syntagma wie *der Geist der Zeit, der Geist der Freiheit* möglich, denn in diesem Zusammenhang wird mit dem Wort *Geist* in beiden Sprachen eine öffentliche Meinung zum Ausdruck gebracht. Als unangemessen gilt die Wortkombination „im Geist des Gesetzes“, das wörtliche Äquivalent für das Rumänische *în spiritul legii*. Im Deutschen wird der Ausdruck *im Sinne des Gesetzes* gebraucht.

Die zur Analyse vorgeschlagenen Wörter tauchen noch in vielen festen Redewendungen auf und wurden als feste Konstruktionen geprägt. Zum Beispiel wird das Wort *trup* oft mit dem Wort *suflet* (*Seele*) assoziiert, in Redewendungen wie *trup si suflet*, der Korrespondent für das deutsche *Leib und Seele*. Unter Redewendung oder Redensart versteht man „eine feste Verbindung mehrerer Wörter („feste Wortverbindung“) zu einer Einheit, deren Gesamtbedeutung sich nicht unmittelbar aus der Bedeutung der Einzelelemente ergibt“ (4) WWW.WIKIPEDIA.DE

Der Bedeutungsunterschied zwischen einer Redensart und einer Redewendung scheint etwas undeutlich, wenn man im Duden nachschlägt. Laut Duden sind beide Begriffe mit Wörtern wie "Formel, Idiom" verbunden, was die Vermutung unterstützt, dass die Begriffe synonym seien.

„Redewendung – feste Verbindung von Wörtern, die zusammen eine bestimmte, meist bildliche Bedeutung haben; Formel, Idiom, Redensart, Sprichwort, Wendung.

Redensart – [formelhafte Verbindung von Wörtern, die meist als selbstständiger Satz gebraucht wird. Formel, Idiom, Sprichwort, Wendung](#)“ (5) WWW.DUDEN.DE

Auf jeden Fall ergibt sich aus diesen Definitionen der Unterschied, dass Redensarten als Sätze gebraucht werden können, während die Redewendungen Bestandteile von Sätzen sind. Jedoch wird diese Abgrenzung in anderen Wörterbüchern nicht gefunden, wie zum Beispiel im WAHRIG, wo die beiden Begriffe als synonym gelten.

Redewendungen, Redensarten wie: *etwas mit Leib und Seele machen* (etwas sehr begeistert machen), *jmdm. die Seele aus dem Leibe fragen* (viele Fragen stellen), *jmdm. aus der Seele sprechen* (etwas sagen, was der andere auch empfindet), *eine schwarze Seele haben* (böse, gemein sein), *im Geiste jmds. handeln* (so handeln, wie es jemand will oder für richtig hält) usw., sind ziemlich leicht aus dem Kontext zu erschließen und verhalten sich wie ganze Sätze. Sehr interessant ist, dass die meisten deutschen Redewendungen das deutsche Wort *Leib* enthalten und nicht *Körper*. Eine vergleichende Analyse, gestützt auf Unterschiede und Ähnlichkeiten in den zwei Sprachen, trägt vor allem dazu bei, die Sprachen besser zu exemplifizieren und potenzielle Fehler zu vermeiden. In Abhängigkeit des Aufbaus der Sprachen gibt es Zonen mit höchstem Kontrastgrad in den zwei Sprachen (dem sogenannten negativen Transfer) und Zonen mit identischer Organisation der Sprachen (dem positiven Transfer).

Viele deutsche Redewendungen haben identische oder teilweise identische Äquivalente im Rumänischen: *ein Leib und eine Seele sein*, *etwas am eigenen Leib erleben/erfahren*, *mit Leib und Seele*, *sich das Geld vom eigenen Leibe absparen*, *aus tiefster Seele*, *bei meiner Seele*, *eine gute/treue Seele sein*, *jmdm. tut etwas in der Seele weh*, *eine schwarze Seele haben*, *jmdm. aus der Seele sprechen*, *keine Seele haben*, *mit ganzer Seele bei etwas sein*, *sich etwas von der Seele reden*, *von ganzer Seele*, *arm an Geist*, *im Geiste jmds. handeln*, *den Geist aufgeben*.

Andere deutsche Redewendungen haben keine identischen Korrespondenten im Rumänischen, trotzdem können sie vermutet oder errahnt werden, denn sie haben logische Wortbeziehungen: *den Teufel im Leibe haben*, *gesegneten Leibes sein*, *keine Ehre im Leibe haben*, *seinen Leib pflegen*, *eine durstige Seele sein*, *sich die Seele aus dem Leib schreien*, *ein kleiner Geist*.

Problematisch sind solche Wortverbindungen, die nicht eindeutig genug sind, weil sie sich in den analysierten Sprachen ganz unterschiedlich verhalten und keine Äquivalente in der Muttersprache finden. Das kann Verwirrung stiften oder Irrtümer bei Nichtmuttersprachlern verursachen: *sich jemanden/etwas vom Leib halten* (Distanz zu jemandem halten), *sich die Beine in den Leib stehen* (lange warten), *jemandem auf den Leib geschrieben sein* (genau, passend für eine Person), *einen guten Zug am Leib haben* (viel trinken können), *die Seele baumeln lassen* (sich entspannen), *jemandem etwas auf die Seele binden* (jemanden bitten, eine Sache nicht zu vergessen), *jemandem auf den Geist gehen* (jemanden nerven). (6) ROMAN, A, 1975

Umgekehrt kann die rumänische Redewendung *corp la corp* nicht Wort für Wort („Körper am Körper“) ins Deutsche übersetzt werden, denn es ergäbe keine sinnvolle Konstruktion. Es kann eher durch *sehr nahe zueinander* wiedergegeben werden. Die im Rumänischen oft auftretende Redewendung *a fi cu sufletul la gură* hätte im Deutschen den Korrespondenten *in den letzten Zügen liegen*. *A-și trage sufletul* ergibt im Deutschen eine andere Wortkombination und zwar *Atem holen*. (7) MANTSCH, H; ANUTEI, M.; KELP, H., 1979. Wenn Deutschlernende all diese linguistischen Nuancen verstehen und sich derer bewusst sind, können sie sich völlig korrekt die Fremdsprache aneignen.

Ideen, Gefühle, Stimmungslagen können manchmal auch durch nonverbale Mittel ausgedrückt werden; durch Gesten, Mimik, Pantomimik, Bewegungen, Tanz. Es geht um die sogenannte Körpersprache, die aus einer nonverbalen, mentalen und physischen Kommunikation des Menschen besteht, durch verschiedene Positionen oder Bewegungen des menschlichen Körpers. Die am meisten geforderten Organe in einer solchen Situation sind die Augen, die Hände, die Arme, die Lippen und die Stirn. Es können auf diese Weise Freude, Liebe, Hass, Langeweile, Einwilligung

und Missbilligung ausgedrückt werden. Der schweizerische Philosoph und Theologe J. C. Lavater (1741-1801) hat sogar eine angebliche Wissenschaft gegründet, die Physiognomie, die dazu strebt, die innere, geistliche Essenz des Menschen durch seine äußere Erscheinung zu erklären. Sogar Goethe zeigte sich an den Naturwissenschaften interessiert und hat Lavaters Theorien unterstützt. In unserer Literatur wurde Caragiale ebenfalls von dieser Theorie beeinflusst und hat sie in der *Nouvelle O facie de paste* (eine Osterfackel) eingesetzt.

Die vergleichende Analyse der Wörter *Körper/Leib*, *Seele* und *Geist* hat manche etymologische, anthropologische, aber vor allem phraseologische und stilistische Eigenheiten unter die Lupe genommen und viele Ähnlichkeiten, aber auch Unterschiede der beiden Sprachen vordergründig aufgezeigt.

Bibliografie

1. Barkowski, Hans; Krumm, Hans-Jürgen; *Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*, Narr Francke Attempto verlag, 2010.
2. Bidu-Vrănceanu, Angela; *Analiza unor câmpuri sau (sub)ansambluri lexicale din limba română contemporană*, în *Structura vocabularului limbii române contemporane*, Ed. Științei și enciclopediei, 1986.
3. Bidu-Vrănceanu, Angela; Călărașu, Cristina; Ionescu-Ruxandoiu, Liliana; Mancas, Mihaela; Dindelegan, Gabriela; *Dicționar de Științe ale limbii*, Ed. Nemira, 2001.
4. Cojocaru, Dana; *Frazeologia. Concepte de bază*, Editura universității din București, 2004.
5. Lipold, Günter; *Deutsch erlernen, Deutsch erwerben*, Ed. Praesens, Wien, 1991.
6. Mantsch, Heinrich; Anutei, Mihai; Kelp, Helmut; *Dicționar frazeologic român-german*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979.
7. Roman, Alexandru; *Dicționar frazeologic german-român*, Editura Științifică, 1975.
8. Saussure, de Ferdinand; *Curs de lingvistică generală*, Iasi, Polirom, 1998.
9. XXX, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia română, Ed. Univers Enciclopedic, 1998.

Internetquellen:

www.duden.de,
www.wissen.de

**THE REALITY OF ONE'S OWN EXISTENCE:
CASANOVA AS AN ARTIST OF SELF PRESENTATION IN STEFAN
ZWEIG'S ADEPTS IN SELF-PORTRAITURE**

**DIE WIRKLICHKEIT DER EIGENEN EXISTENZ:
CASANOVA ALS KÜNSTLER DER SELBSTDARSTELLUNG IN STEFAN
ZWEIG'S DREI DICHTER IHRES LEBENS**

**REALITATEA PROPRIEI EXISTENȚE:
CASANOVA CA ARTIST AL AUTOPREZENTĂRII ÎN TREI POEȚI AI
PROPRIEI VIEȚI DE STEFAN ZWEIG**

Adina BANDICI

Universitatea din Oradea

Str. Universității nr. 1

E-mail: abandici@gmail.com

Abstract

The aim of this article is to explore Giacomo Casanova's real and fictitious life based on critical opinions and especially Stefan Zweig's productive reception. The focus is on the man Casanova as an artist of self presentation, who brought it to world fame and became a myth. In the Age of Enlightenment, which is characterized by a strict moral code, Casanova fights against the prejudices of society, managing to turn freedom of expression into his motto and to make a name for himself.

Zusammenfassung

Das Ziel dieses Artikels ist Giacomo Casanovas wirkliches und fiktives Leben anhand von kritischen Meinungen und besonders Stefan Zweigs produktiver Rezeption zu erkunden. Der Fokus liegt auf dem Menschen Casanova als Künstler der Selbstdarstellung, der es zum Weltruhm brachte und zum Mythos wurde. Im Zeitalter der Aufklärung, das von einem strengen Moralkodex geprägt ist, kämpft Casanova gegen die Vorurteile der Gesellschaft und schafft es, die Meinungsfreiheit zu seinem Motto zu machen und sich selbst ein Denkmal zu setzen.

Rezumat

Scopul acestui articol este de a explora lumea reală și fictivă a lui Giacomo Casanova pe baza unor opinii critice și, în special, receptarea productivă a lui Stefan Zweig. Accentul este pus pe omul Casanova ca artist al autoprezentării, care a cunoscut faima mondială și a devenit un mit. În Secolul Luminilor, caracterizat printr-un cod moral strict, Casanova luptă împotriva prejudecăților societății, reușind să facă din libertatea de exprimare motto-ul său și să devină celebru.

Key words: Casanova, self presentation, confessional writing, myth, seducer.

Schlüsselwörter: Casanova, Selbstdarstellung, konfessionelles Schreiben, Mythos, Verführer.

Cuvinte cheie: Casanova, autoprezentare, literatură confesională, mit, seducător.

Einführung

Der Begriff Selbstdarstellung in der englischen Variante („presentation of self“ oder „self presentation“) wurde 1956 vom kanadisch-amerikanischen Soziologen Erving Goffman in seinem Buch *The Presentation of Self in Everyday Life* (in der deutschen Übersetzung von 1959: *Wir alle spielen Theater. Selbstdarstellung im Alltag*) geprägt. (GOFFMAN, 1959) Goffmans Studie befasst sich mit der Untersuchung des menschlichen Verhaltens in sozialen Situationen und der Art und Weise, wie wir vor anderen Personen erscheinen. Laut Mark R. Leary ist Selbstdarstellung ein Prozess der Kontrolle darüber, wie man von anderen Menschen wahrgenommen wird. (LEARY, 1996: 2) Das Ziel eines Selbstdarstellers ist ein Selbst zu schaffen, das einen prägenden Einfluss auf die Gesellschaft haben soll. (MUMMENDEY, 1995: 111) Der Selbstinszenierer strebt nach öffentlicher Anerkennung. Besonders Künstler wählen die Selbstdarstellung, um ein gewünschtes Selbstbild nach außen zu projizieren.

In der Literatur kommt das öffentliche Ich eines Schriftstellers oft in Form der Autobiografie zum Vorschein. Diese Selbstdarstellung erfolgt durch die Inszenierung des eigenen Ichs in der Öffentlichkeit, um Anerkennung zu finden: „Schon in der Antike galt die Sentenz « Individuum est ineffabile ». Das Ich ist unaussprechbar, gleichzeitig existiert es nur, wenn es sich selbst in der Öffentlichkeit thematisiert und inszeniert. Ein Ich kann sich ohne Anerkennung der Außenwelt gar nicht ausbilden, es produziert sich, um vom Blick anderer wahrgenommen zu werden.“ (KAUFMANN, 2014: 7)

Laut Northrop Frye sind die meisten Autobiografien von einem kreativen und damit fiktionalen Impuls inspiriert und diese sehr wichtige Form der Prosaliteratur kann man als konfessionelles Schreiben bezeichnen. (FRYE, 1957: 307) Carolyn A. Barros behauptet, dass die Autobiografie Veränderung bedeutet, denn sie erzählt eine Reihe von Transformationen. Veränderung ist dann die operative *Metapher* im autobiografischen Diskurs. (BARROS, 1998: 1-2) Der österreichische Schriftsteller Stefan Zweig erklärt, dass das Erscheinen des ersten Werkes der literarischen Selbstdarstellung dem Christentum zu verdanken ist: „Bevor er seine Seele belauschen kann, muß der Mensch ihrer Gegenwart bewußt geworden sein, und diese Entdeckung beginnt wahrhaft erst mit dem Christentum: die « Confessiones » des Augustinus eröffnen die innere Schau“. (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) Der christliche Kirchenlehrer Augustinus von Hippo hat seine Schuld- und Glaubensbekenntnisse, wie er seine *Confessiones* selbst nannte, zwischen 397 und 401 n.Chr. verfasst.

In der Reihe *Die Baumeister der Welt. Versuch einer Typologie des Geistes* erläutert Stefan Zweig neun literarische Biografien in drei Bänden und beschäftigt sich mit deren Bezug zur Wirklichkeit: von der Wirklichkeit der eigenen Existenz (*Drei Dichter ihres Lebens*) über die Schaffung einer zweiten Wirklichkeit im Roman (*Drei Meister*) bis hin zur dreifachen Wirklichkeit des tragischen Ichs, das vom Dämonischen ins Unendliche getrieben wird (*Der Kampf mit dem Dämon*).

Der erste Band, *Drei Meister: Balzac – Dickens – Dostojewski* (1920), befasst sich, wie der Titel es andeutet, mit Typen des epischen Weltbildners, des Romanciers, die Stefan Zweig als die einzigen großen Romanschriftsteller des neunzehnten Jahrhunderts betrachtet: „Die *Drei Meister* veranschaulichten Balzac, Dickens und Dostojewski als Typen der epischen Weltgestalter, die im Kosmos ihres Romans eine zweite Wirklichkeit neben die schon vorhandene setzen.“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) Der zweite Teil, *Der Kampf mit dem Dämon. Hölderlin – Kleist – Nietzsche* (1925), zeichnet die Portraits von „drei heroischen Gestalten“, in denen „etwas Außermenschliches“, „eine Gewalt über der eigenen Gewalt, der sie sich vollkommen verfallen füllen“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 2), wirkt und die, besessen von „einer höheren Macht“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 2), dem Dämonischen, dessen Hauptkennzeichen die Unruhe ist, sind: „*Der Kampf mit dem Dämon* zeigte Hölderlin, Kleist und Nietzsche als dreifach abgewandelte Wesensform der von dämonischer Macht getriebenen tragödischen Natur, die ebenso über sich selbst wie über die reale Welt hinaus dem Unendlichen entgegenwirkt.“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) Im dritten Band, *Drei Dichter ihres Lebens. Casanova – Stendhal – Tolstoi* (1928), werden

Stufen der Selbstdarstellung anhand von drei Verfassern von Autobiografien, Stefan Zweig nennt sie Typen „des selbstbeschäftigten subjektivistischen Künstlers“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3), veranschaulicht: „Der Weg der *Drei Dichter ihres Lebens* führt nun nicht wie bei jenen ins Unendliche hinaus und nicht wie bei diesen in die reale Welt, sondern einzig in sich selbst zurück. Nicht den Makrokosmos abzubilden, die Fülle des Daseins, sondern den Mikrokosmos des eigenen Ich zur Welt zu entfalten, empfinden sie unbewußt als entscheidende Aufgabe ihrer Kunst: keine Wirklichkeit ist ihnen wichtiger als jene der eigenen Existenz.“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3)

Unter Verwendung von psychologischen Begriffen spricht Stefan Zweig von zwei Hauptarten von Dichtern:

- dem extrovertierten, weltgeschöpferischen, weltzugewandten Dichter, der „sein Ich im Objektiven seiner Darstellung bis zur Unauffindbarkeit auflöst (am vollendetsten Shakespeare, der menschlich zum Mythos gewordene)“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) und
- dem introvertierten, subjektiv fühlenden, sich selbst zugewandten Dichter, der „alles Weltliche in seinem Ich enden lassen und vor allem Gestalter seines eigenen Lebens sein“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) will.

Wie Wilhelm Hemecker bemerkt, repräsentiert Stefan Zweig, bescheiden selbsternannter „Psychologe aus Leidenschaft“ und „Gestalter aus gestaltendem Willen“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 2), in seiner oben erwähnten Reihe, „Epochenbiographik und psychologische Einführung“ in „populärer Form“. (HEMECKER, 2009: 6)

Laut Stefan Zweig gibt es drei aufsteigende Stufen der Selbstdarstellung:

- die naive Selbstdarstellung – die erste, die niederste, die primitive Stufe, „wo ein Mensch noch Leben mit äußerem sinnlichen und faktischen Erleben gleichsetzt und unbefangenen Ablauf und Ereignisse dieses seines Daseins berichtet, ohne sie zu werten, ohne sich selbst zu durchforschen“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3);
- die psychologische Selbstdarstellung – „das Ich ist auf sich selber neugierig geworden, es beobachtet den Mechanismus seines eigenen Antriebes, es sucht die Motive seiner Handlungen und Unterlassungen, die Dramatik im Seelenraum. Damit beginnt eine neue Perspektive, das Zweiaugensehen des Ich, als Subjekt und Objekt, die Doppelbiographie des Innen und Außen. Der Beobachtende beobachtet sich selber, der Fühlende untersucht sein Gefühl, – nicht nur das weltliche, sondern auch das psychische Leben ist bildnerisch in den Blickraum getreten“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) und
- die ethisch-religiöse Selbstdarstellung – in der die „seelische Selbstschau“ „ihre höchste Stufe“ erreicht: „Der exakte Beobachter schildert sein Leben, der präzise Psychologe die ausgelösten Reflexe des Gefühls; darüber hinaus aber betrachtet ein neues Element der Selbstschau, nämlich das unerbittliche Auge des Gewissens, jedes Wort auf seine Wahrheit, jede Gesinnung auf ihre Reinheit, jedes Gefühl auf seine fortwirkende Gewalt: die Selbstdarstellung ist über die neugierige Selbstdurchforschung hinaus moralische Selbstprüfung, ein Selbstgericht geworden. Indem er sich darstellt, fragt der Künstler nicht bloß mehr nach Art und Form, sondern auch nach Sinn und Wert seiner irdischen Manifestation.“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3)

Giacomo Casanova repräsentiert die erste Stufe der schöpferischen Funktion. Die zweite Stufe wird von Stendhal und die dritte Stufe von Tolstoi dargestellt. In der ersten Stufe ist der Beobachter nur ein Subjekt, das sich in seiner oberflächlichen, einfachen, äußeren, weltlichen Form zeigt. Die zweite Stufe umfasst auch das Ich als Objekt in seiner innerlichen, psychischen Form. Die letzte und höchste Stufe ist die des Gewissens, der tiefgründigen Bewertung der ersten beiden Formen.

Der Fokus dieses Artikels liegt auf der Analyse des introvertierten Dichters Giacomo Casanova als Meister der Selbstinszenierung, der sein außergewöhnliches Leben schriftlich festhält

und somit ein Werk schafft, das die Nachwelt wie keine andere Selbstbiografie beeindruckt. Dieser Artikel befasst sich mit Giacomo Casanova als erste Stufe von Stefan Zweigs Dreiteilung der Selbstdarstellung und versucht, in Anlehnung an kritische Meinungen, ein umfassendes Bild des italienischen Lebenskünstlers zu zeichnen, um zu zeigen, dass er mehr als nur ein berühmt-berühmter Frauenheld und leidenschaftlicher Liebhaber gewesen ist.

Die Geschichte meines Lebens: Casanovas konfessionelles Schreiben

Der italienische Schriftsteller, Künstler und Abenteurer Giacomo Girolamo Casanova ist durch sein turbulentes Leben, das er in seiner monumentalen Autobiografie *Geschichte meines Lebens* (Originaltitel im Französischen: *Histoire de ma vie*) frei geschildert hat, als Mythos in die Geschichte eingegangen.

Giacomo Girolamo Casanova wird am 2. April 1725 als ältestes Kind des Schauspielerpaares Giovanna Maria Farussi und Gaetano Casanova in Venedig geboren. Mattia Begali bemerkt, dass in Casanovas eigener Biografie nicht einmal seine Geburt der Ambiguität und Mystifizierung, die sein ganzes Leben umgibt, entgeht. (BEGALI, 2007: 399) Laut Mattia Begali kann der persönliche Mythos, den Casanova durch sein exzentrisches Leben und seine große literarische Leistung zu bauen versuchte, als verzweifelter Vorhaben angesehen werden, sich in der sozialen und intellektuellen Elite des alten Regimes einen Platz zu schaffen und *Histoire de ma vie* stellt eine originale literarische Leistung dar, die schwer unter traditionellen autobiografischen Gattungen einzuordnen ist. (BEGALI, 2007: 399-400)

Konfessionelles Schreiben bedeutet nicht nur eine autobiografische Darstellung des eigenen Lebens, sondern auch die Beteuerung der eigenen Sünden und anderer dunkler Aspekte der eigenen Vergangenheit. Die konfessionelle Literatur ist sowohl objektiv als auch subjektiv. Deshalb können wir nicht außer Acht lassen, dass Giacomo Casanova eine wirkliche Person war, die ein wirkliches Leben lebte, echte Menschen traf, echte Abenteuer erlebte und sie in schriftlicher Form adaptierte¹. Zweifellos übertrieb und erfand der echte Casanova einige Tatsachen und verzerrte andere, wohl wissend, dass er für ein Publikum und nicht nur für sich selbst schreibt. Wenn man seine Gedanken niederschreibt und seine Gefühle schriftlich festhält, bedeutet das, dass es ein Publikum geben kann, das eines Tages das Produkt der geschriebenen Selbstbekenntnis lesen wird. Der Schriftsteller Casanova hätte nur die positiven Aspekte seines Lebens enthüllen können. Stattdessen verwandelte er sein Bekenntnis in eine der eindrucksvollsten Autobiografien des 18. Jahrhunderts, die immer noch sowohl Gelehrte als auch einfache Menschen fasziniert.

Auch Stefan Zweig unterstreicht den subjektiven Aspekt einer Selbstdarstellung in der Form der Autobiografie: „Tatsächlich, absolute Wahrhaftigkeit von einem Menschen in seiner Selbstdarstellung (und überhaupt) zu verlangen, wäre so unsinnig wie eine absolute Gerechtigkeit, Freiheit und Vollendetheit innerhalb des irdischen Weltraums. [...] Aber eben weil hier nicht nur Wahrheit gefordert ist, sondern die nackte Wahrheit, stellt die Selbstbiographie einen besonders heroischen Akt jedes Künstlers dar, denn nirgends wird der sittliche Umriß eines Menschen so vollkommen verräterisch wie in seinem Selbstverrat. Nur dem gereiften, dem seelisch wissenden Künstler kann sie gelingen; darum ist auch die psychologische Selbstdarstellung erst so spät in der Reihe der Künste erschienen; sie gehört einzig unserer, der neuen und der noch werdenden Zeit.“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3)

Für sein Werk wählte Giacomo Casanova den Titel *Histoire de ma vie*, in dem *histoire*² ein Begriff ist, der (hauptsächlich) mit der objektiven Realität verknüpft ist, während der Bezug auf sein eigenes Leben (*de ma vie*) einen subjektiven Unterton hat. Bis zum 20. Jahrhundert galten Memoiren als Unterkategorie der Autobiografie. Ende des 20. Jahrhunderts wurden Memoiren von der literarischen Form der Autobiografie unterschieden. Während die Autobiografie die Geschichte eines Lebens darstellt, erzählen Memoiren eine oder mehrere Geschichten aus einem Leben, die als

¹ Abgeleitet von lateinisch *adaptare* = anpassen, passend herrichten.

² Zu deutsch: Historie, Geschichte, von lateinisch *historia* < griechisch *historía*, eigentlich = Wissen.

Prüf- oder Meilensteine im Leben gelten. Somit ist Casanovas *Histoire* eine Mischung aus Memoiren und Autobiografie.

Martina Wagner-Egelhaaf unterstreicht die literarische „Randposition“ der Autobiografie und ihren „Grenzgängertum zwischen Geschichte und Literatur“. (WAGNER-EGELHAAF, 2005: 1) Giacomo Casanova selbst erklärt, dass er für ein bestimmtes, reifes Publikum geschrieben habe: „Ich habe diese Erinnerungen nicht für die Jugend geschrieben; denn diese muß in der Unwissenheit erhalten werden, damit sie nicht zu Fall komme. Ich schrieb sie für solche, die durch das Leben der Verführung unzugänglich geworden sind, gleichsam wie der Salamander dadurch, daß er im Feuer lebt, feuerfest wird. Da die wahren Tugenden nur Gewohnheiten sind, so erkühne ich mich zu sagen: wahrhaft tugendhaft ist nur, wer Tugend übt, ohne daß es ihm die geringste Mühe macht. Solchen ist jede Unduldsamkeit fremd, und für sie habe ich geschrieben.“ (CASANOVA, 1911: „Vorrede“, Bd. 1)

Giacomo Casanova beginnt seine Memoiren erst 1790 zu schreiben. Das Werk bleibt jedoch unvollständig, weil es sein Leben nur bis zum 49. Lebensjahr schildert. 1798 stirbt Casanova. (GLASER, 2001: 163) Lange Zeit bleibt Casanovas Lebensgeschichte unbemerkt: „von 1798 bis 1822, ein Vierteljahrhundert, scheint niemand so tot wie dieser Lebendigste aller Lebendigen“. (ZWEIG, 1981: Kap. 10, LEHNEN, 1995: 10) Von einem spät (wieder)entdeckten Werk wird Casanovas *Histoire* zum teuersten Manuskript der Welt. 2010 wurden Giacomo Casanovas *Memoiren* vom französischen Staat für über sieben Millionen Euro erworben und somit wurde seine Lebensgeschichte zum teuersten Originalmanuskript der Welt. (GROPP, 2010)

Horst Albert Glaser bemerkt, dass Casanova in seiner *Histoire*, einen aufrichtigen „Bericht seines Lebens – von dessen Licht- und Schattenseiten, von seinen Höhen und Tiefen“ versucht. (GLASER, 2001: 163) Casanova war „nicht nur ein aventurier, sondern auch ein écrivain, politicien, entrepreneur – und sogar espion [...] Seine Reisen führten ihn nicht nur quer durch Europa, sondern auch durch alle Höhen und Tiefen der Gesellschaft.“ (GLASER, 2001: 164) Für Stefan Zweig war Casanova ein „Weltbürger“. (ZWEIG, 1981: Kap. 7) Auch Stefan Zweig war ein Weltbürger, der die ganze Welt als seine Heimat betrachten wollte, nur war seine Verbindung zu seinem Heimatland Österreich zu stark, als dass er in einem fernen Land ein neues Leben beginnen konnte. Stefan Zweigs Heimweh führte schließlich zu seinem tragischen Tod. Horst Albert Glaser lobt Casanovas Memoiren in höchsten Tönen: „Als kulturhistorisches Dokument wird es von anderen Memoiren des 18. Jahrhunderts nicht übertroffen. Es ist besonders die bunte Vielfalt des gesellschaftlichen Lebens, wie es sich auf allen sozialen Stufen präsentiert, die Casanovas *Histoire* zu einem Tresor historischer und soziologischer Forschung macht.“ (GLASER, 2001: 165) Horst Albert Glaser zufolge hat die *Histoire* die Struktur eines Pikaroromans: „Abenteuer reiht sich an Abenteuer, und interessant ist stets das nächste Abenteuer, aber nicht das gerade beendete.“ (GLASER, 2001: 166) Auch Carina Lehnert bestätigt, dass „Casanovas Lebensgeschichte“ „in kulturhistorischer Hinsicht ein Quellwerk von ungeheurer Bedeutsamkeit“ ist: „Von den Sitten und dem Denken, den politischen und gesellschaftlichen Zuständen des 18. Jahrhunderts liefern die Memoiren ein lebendiges und lebensnahes Bild, das in dieser Form einzigartig ist.“ (LEHNEN, 1995: 12) Laut Stefan Zweig ist es die „vollkommene Gleichgültigkeit gegen alles und alle“, die Casanovas Werk „einzig psychologischen Wert als Selbstdarstellung“ gibt. (ZWEIG, 1981: Kap. 11)

Der dekadente Venezianer Casanova als Inspiration für die Vertreter der Wiener Moderne

Im 18. Jahrhundert war Venedig bekannt als Stadt der Sünde, der Sinnlichkeit und der Künstler. Der wohl berühmteste dieser Künstler war Giacomo Casanova. Alexander Smoltczyk meint: „Das Venedig Casanovas war so extrem wie das Leben des legendären Verführers selbst. In der Dekadenz blühten die Künste und der freie Geist.“ (SMOLTCZYK, 2012) Durch seine dekadente Lebensweise wurde der Lebemann Casanova zur Inspiration für die Vertreter der

künstlerischen und literarischen Bewegung Dekadentismus, auch bekannt als Fin de Siècle. Einen besonderen Einfluss hatte er auf die Wiener Moderne.

Carina Lehnert identifiziert im Wiener Umkreis um die Jahrhundertwende eine ausgeprägte Rezeption des Casanova-Motivs, hauptsächlich aufgrund der in Wien vorherrschenden besonderen Umstände „sowohl politischer, historischer als auch sozialpsychologischer Art“. (LEHNERT, 1995: 61) Für den Dekadentismus ist Casanova eine Leitfigur. Diese Casanova-Vorliebe wird besonders in den Casanova-Bearbeitungen von Arthur Schnitzler und Hugo von Hofmannsthal, aber auch in der (meist positiven) Rezeption seiner Memoiren (bei Felix Poppenberg, Franz Blei, Oscar A.H. Schmitz, Felix Salten, Jakob Wassermann, Karl Toth, Hermann Bahr, Stefan Zweig) deutlich.³ Carina Lehnert bemerkt, dass Stefan Zweig in seinem Essay, „im Gegensatz zu allen anderen Casanova-Verehrern“ es „wagt [...] an dem einmal geprägten Mythos des Verführers zu kratzen.“ (LEHNERT, 1995: 56) Trotz seiner kritischen und negativen Haltung gegenüber Casanova würdigt Stefan Zweig seine Memoiren als wesentlicher Teil der Geistesgeschichte: „Durch niemand besser als durch Casanova kennt man das Tägliche und damit Kulturelle des 18. Jahrhunderts, seine Bälle, Theater, Kaffeehäuser, Feste, Gasthöfe, Spielsäle, Bordelle, Jagden, Klöster und Festungen.“ (ZWEIG, 1981: Kap. 11) Auch Hartmut Scheible entgeht die Faszination der Gruppe Jung-Wien für den Mythos Casanova nicht und er unterstreicht den „produktiven, schöpferischen Aneignungsprozess der Gestalt Casanovas“: „Diese Autoren spürten offenbar, dass die Existenz Casanovas ihrer eigenen Lebensproblematik als Modell dienen konnte.“ (SCHEIBLE, 2009: 157) Der Schriftsteller Hermann Kesten, ein Vertreter der „Neuen Sachlichkeit“, sieht in Casanovas Autobiografie eine totale Sinnesentfaltung: „Das ganze 18. Jahrhundert tummelt sich in seinen Memoiren und lacht, und räsoniert [...] in keinem anderen Buch ist es so lebendig, so deutlich, so zum Riechen, Fühlen, Schmecken nah.“ (KESTEN, 1968: 151-174, 169)

Hartmut Scheible bemerkt, dass der italienische Filmregisseur Federico Fellini in seinem Film *Fellinis Casanova* (im Original: *Il Casanova di Federico Fellini*, 1976), wie schon Arthur Schnitzler, den Aspekt „des Künstlichen, des Artefakts, zum Zentrum seines Films gemacht“ hat. (SCHEIBLE, 2009: 160) Bezogen auf Federico Fellinis Film (und eigener Version) des Casanova-Stoffes, spricht Millicent Joy Marcus über Anpassung durch Selbstprojektion und lobt den italienischen Regisseur und Drehbuchautor für seine Behandlung von Casanova als fiktiven Charakter, der zur literarischen Interpretation einlädt und dafür, dass er der Falle widersteht, in die die meisten Casanova-Kritiker hineinfallen – den Text mit dem Mann zu verwechseln, über die Memoiren als objektives Dokument von historischer und autobiografischer Authentizität zu sprechen, ohne Rücksicht auf irgendwelche komplexen literarischen Fragen, die in der literarischen Form des Bekenntnisses eingeschlossen sind, zu nehmen. (MARCUS, 1993: 204)

Casanova als sinnlicher Aufklärer

Obwohl er Giacomo Casanova „Genie der Selbstdarstellung“ (ZWEIG, 1981: Kap. 11) nennt, spart Stefan Zweig nicht mit negativen Kommentaren und bezeichnet den Italiener als „lockeren, amoralischen Filou und zweifelhaften Künstler“ (ZWEIG, 1981: „Vorwort“, Bd. 3) und „famosen Scharlatan“ (ZWEIG, 1981: Kap. 3), dessen „ganze literarische Leistung“ ist, sein Leben zu erzählen (Kap. 3). Aber dieses Leben hat es in sich, wie Stefan Zweig neidlos anerkennt: „strömende und überströmende Existenz: hier erscheint eben ein Leben, selbst schon füllig und rund als vollendetes Kunstwerk ohne ordnende Beihilfe des Künstlers und Erfinders.“ (ZWEIG, 1981: Kap. 3) Verglichen mit Goethe, zum Beispiel, den Stefan Zweig als Verkörperung des

³ Siehe u.a. Carina Lehnert, *Das Lob des Verführers: Über die Mythisierung der Casanova-Figur in der deutschsprachigen Literatur zwischen 1899 und 1933*, Paderborn, Igel Verlag, 1995, Sylvia Mieszkowski, „Arthur Schnitzler, Casanovas Heimfahrt (1918) oder Die Metamorphose des Verführers“, in ders., *Teasing Narratives: Europäische Verführungsgeschichten nach ihrem Goldenen Zeitalter*, Berlin, Erich Schmidt Verlag, 2003, S. 110-161, Hartmut Scheible, „Hofmannsthal, Schnitzler und der Mythos Casanova“, in Konstanze Fliedl (Hg.), *Arthur Schnitzler im 20. Jahrhundert*, Wien, Picus, 2003, S. 305-329 und Birgit Lang, „The Viennese Legacy of Casanova: The Late Erotic Writings of Arthur Schnitzler and Franz Blei“, in Deborah Holmes, Lisa Silverman (Hg.), *Interwar Vienna: Culture Between Tradition and Modernity*, Rochester, New York, Camden House, 2009, S. 224-245.

„Schöpferischen“, des Dichters, betrachtet, ist Casanova „der Unschöpferische“, ein „Tatmensch und Genießer“ (ZWEIG, 1981: Kap. 3), der sein Leben in vollem Maße auslebt. Für den österreichischen Schriftsteller ist Casanova „einer der unvergleichlichsten Dichter des Daseins“. (ZWEIG, 1981: Kap. 6)

Stefan Zweig schildert Casanovas unbelasteten und unbekümmerten Erzählstil als „ganz sachlich, ganz wie es war, leidenschaftlich, gefährlich, verlumpt, rücksichtslos, amüsant, gemein, unanständig, frech, ludrig, immer aber spannungsvoll und unvermutet“. (ZWEIG, 1981: Kap. 3) Der österreichische Schriftsteller preist Giacomo Casanovas Memoiren für ihren Aufrichtigkeitswert und glaubt, dass dem Werk ein wichtiger Platz in der Literaturgeschichte gebührt: „die Welt hat seitdem keinen romantischeren Roman als sein Leben erfunden und keine phantastischere Gestaltung als seine Gestalt.“ (ZWEIG, 1981: Kap. 3) Stefan Zweig beschreibt die Einstellung des jungen Casanova im Theater als gekennzeichnet von „Vorstoß, Eroberung, Entschlossenheit“ (ZWEIG, 1981: Kap. 4), Merkmale, die den archetypischen Verführer Zeit seines Lebens beibehalten wird. Für Carina Lehnert ist die Tatsache entscheidend, „dass Casanova selbst die Figur, von der er spricht, im Schreiben erst erschafft. Unzweifelhaft erscheint er im Vergleich mit den zahlreichen anderen Verführergestalten, die die Literatur des. 18. Jahrhunderts hervorgebracht hat, als derjenige, der mit den positivsten Merkmalen besetzt ist – und die er sich selber zugesprochen hat.“ (S. 33, Carina Lehnert)

Giacomo Casanova, Abenteurer aus „eingeborenem Temperament, aus unaufhaltsamem Genie“ „macht sich die ganze Welt zur Bühne und Europa zur Kulisse“ und „genießt vortreffliche humanistische und europäische Sprachbildung“. (ZWEIG, 1981: Kap. 6) Trotz seiner zahlreichen Begabungen entscheidet sich Casanova gegen einen festen Beruf wie seine Verwandten. Stefan Zweig bemerkt: „Sein wahrer Beruf, so fühlt er, ist: keinen Beruf zu haben [...] Denn Mut, das ist der rechte Kern von Casanovas Lebenskunst, die Begabung seiner Begabungen“. (ZWEIG, 1981: Kap. 6)

Stefan Zweig versucht die Psychologie des Selbstdarstellers Casanova zu identifizieren und stellt fest, dass die „vielbewunderte Lebenskunst“ des Charmeurs von einem „Negativum“ gekennzeichnet ist, das „in dem völligen Unbelastetsein von jeder ethischen und moralischen Hemmung“ (ZWEIG, 1981: Kap. 7) besteht. Darin liegt „das ganze Geheimnis von Casanovas Leichtigkeit und Genie: er hat, der Glückliche, nur Sinnlichkeit und keine Seele. [...] Carpe diem, genieße den Tag [...] das ist seine einzige Maxime.“ (ZWEIG, 1981: Kap. 7)

Giacomo Casanova ist ein Paradox. Im Zeitalter der Aufklärung besticht Casanova als Symbol des Negierens der Werte und Merkmale der Aufklärung, wie Tugend, Ehre, Anstand, Pflicht, Scham und Treue. Casanova selbst meint in seinen Memoiren: „Es ist falsch, daß echte Tugend nicht auf Belohnung Anspruch erheben dürfe, sondern dadurch ihrer Feinheit Abbruch tue. Im Gegenteil, die Tugend wird dadurch gestärkt; denn der Mensch ist zu schwach, als daß er tugendhaft sein wollte, nur um sich selber zu gefallen. Ich glaube, daß jener Amphiaraios, *qui vir bonus esse quam videri malebat* – der lieber ein rechtschaffener Mann sein als scheinen wollte, der Fabel angehört. Ich glaube mit einem Wort, es gibt auf der Welt keinen ehrenwerten Menschen ohne alle Ansprüche, und ich will von den meinigen reden.“ (CASANOVA, 1911: „Vorrede“, Bd. 1) Und dennoch ist dieser Libertin eine der Hauptgestalten, die diese Epoche prägten, denn er war auch ein Aufklärer (besonders im sinnlichen Sinne) und hat Immanuel Kants lateinisches Sprichwort „Sapere aude!“ („Habe Mut, dich deines eigenen Verstandes zu bedienen!“) (KANT, 1784: 481), das zum Leitspruch der Aufklärung geworden ist, sein ganzes Leben umgesetzt. Das ist der Kern von Casanovas Lebensphilosophie. Der Mensch steht im Mittelpunkt seines Interesses.

Obwohl er sich selbst nicht als Casanovist (zu denen der Amerikaner James Rives Childs, der vier Bücher über Casanovas verfasst hat, als einer der bedeutendsten Vertreter zählt⁴) bezeichnet, befasst sich der deutsche Germanist Hartmut Scheible umfassend mit Giacomo Casanovas Leben und Werk in den Studien *Giacomo Casanova: Ein Venezianer in Europa* (2009)

⁴ Siehe v.a. J. Rives Childs, *Casanova: A New Perspective*, New York, Paragon House Publishers, 1988.

und *Sinnliche Vernunft: Giacomo Casanova in seiner Zeit* (2015). In seiner Monographie von 2015 über Giacomo Casanova stellt Hartmut Scheible den venezianischen Lebenskünstler als Verkörperung der sinnlichen Vernunft dar. Diese Beschreibung passt am besten zu Casanova als Vertreter der sinnlichen Aufklärung.

In einer Studie über Casanovas radikale Aufklärung, betont Carl Niekerk Casanovas wichtige Rolle in dieser Epoche besonders durch seine libertinen Schriften. (NIEKERK, 2007: 75-92) Hans Blumenberg beschreibt Casanova als Verfasser der „größten Selbstdarstellung des 18. Jahrhunderts“ (BLUMENBERG, 1997: 316), während Hartmut Scheible ihn als „eine der vielseitigsten Gestalten des Zeitalters der Aufklärung“ preist. (SCHEIBLE, 2009: 9) Laut Hartmut Scheible sind es „das Gedächtnis, die Sinne, die Vernunft und die Wörter“, die die Welt definieren, „die Casanova versteht und in der er sich verstanden fühlt. Die Frau, die in diese Welt eintritt, muss er lieben, für immer.“ (SCHEIBLE, 2009: 17)

Dem „großen Libertin und Freigeist“ Casanova liegt seine „moralische und intellektuelle Unabhängigkeit“ sehr am Herzen. (SCHEIBLE, 2009: 50) Casanovas Denken bewegt sich „zwischen Vernunft und Aberglaube, Aufklärung und Magie“. (SCHEIBLE, 2009: 124) Für Stefan Zweig ist eine von Casanovas Eigenschaften die „amoralische Sorglosigkeit“. (ZWEIG, 1981: Kap. 7) Casanova exzelliert als „Homo eroticus“ und „Meister im Liebesspiel“: „dieses Panische, dieses Rauschhafte und Naturhafte seines Begehrens gibt Casanova unerhörte Macht über die Frauen, eine Beinahe-Unwiderstehlichkeit. [...] Er überglüht, aber versengt sie nicht, er erobert, ohne zu zerstören, er verführt, ohne zu verderben“. (ZWEIG, 1981: Kap. 8) Giacomo Casanova ist zur „Inkarnation des Liebeshelden“ geworden und ist Synonym mit „Ritter Unwiderstehlich, Frauenvielfraß, Meisterverführer, und repräsentiert im männlichen Mythos genau was Helena, Phryne, Ninon de Lenclos im weiblichen.“ (ZWEIG, 1981: Kap. 8)

Wirklichkeit und Fiktion: Casanova und Don Juan als Mythen des guten und bösen Verführers

Der Spanier Don Juan und der Italiener Giacomo Casanova gelten als die größten archetypalen Verführer der europäischen Geistesgeschichte. Während der Spanier nur als literarischer Mythos bekannt ist, stellt der Italiener eine historische Persönlichkeit dar. Stefan Zweig kann eine Parallele zu Don Juan, Casanovas „legendarischem Gefährten“ „edleren Geblüts, dunklerer Art und dämonischer in der Erscheinung“ (ZWEIG, 1981: Kap. 8) nicht auslassen. „Der latente Kontrast zwischen diesen beiden Mannesmeistern der Verführung“ und „Urformen der Erotik“ ist unerschöpflich, doch Casanovas „spanischer Rivale“ wird von Stefan Zweig als „Erzfeind des weiblichen Geschlechts“ dargestellt. (ZWEIG, 1981: Kap. 8) Auch Carina Lehnert schließt sich dieser Meinung an und bezeichnet Casanova als Don Juans „Gegenpol“ (LEHNERT, 1995: 38): „Während also Don Juan in der Literatur den böswilligen Verführertypus repräsentiert, herrschen bei der Darstellung Casanovas ganz andere Merkmale vor. Er gilt als der Mann, der die Frauen verstanden hat, dem die Frauen sich freiwillig hingaben und der seine Geliebten niemals kompromittiert hat.“ (LEHNERT, 1995: 41)

Franz Blei sieht Don Juan in einem positiven Licht und stellt den Kontrast zwischen den beiden Verführern wie folgt dar: „Don Juan ist nicht der Verführer, der Genießer, der Wollüstige schlechthin. Ihn auf einen Casanova zu reduzieren, der keinen guten Zufall versäumt, zu einem Vergnügen zu kommen, das er im Wechsel der beteiligten Person stärker weiß als in der allzu häufigen Wiederholung – solche Reduktion des Don Juan auf einen verführerischen und ungetreuen hübschen Mann ist begreifliches Mißverständnis von Ladenmamsells und Kommis im engen Leben ihrer kleinen Hoffnungen und Sehnsüchte.“ (BLEI, 1930: 133) Oscar A.H. Schmitz spricht auch von den unterschiedlichen Charakteren der beiden archetypalen Verführer: „Don Juan ist dämonisch, Casanova ist es nicht. Don Juans Verführte wird seine Feindin. Die Liebe zu Casanova geht immer gut aus, das ist das Typische an ihr. [...] Niemals hat er eine im Unglück verlassen. Es nimmt stets ein gutes Ende.“ (SCHMITZ, 1913: 22)

Die Literatur der Jahrhundertwende (z.B. bei Arthur Schnitzler) sieht Casanova mehr als Identifikationsfigur des Liebhabers als Don Juan: „Der erotische Mensch unserer Zeit gleicht mehr Casanova als Don Juan.“ (SCHMITZ, 1913: 46) Michel Reffet bemerkt Stefan Zweigs Antipathie gegenüber dem „schlechten Katholiken“ Don Juan und seine Sympathie für den praktizierenden (wenn auch zügellosen) Katholiken Casanova: „Dieser hat wenigstens das Verdienst der Ehrbarkeit, denn er hat ein Selbstbildnis hinterlassen, das Stefan Zweig für « nackte Wahrheit » hielt.“ (REFFET, 2007: 103) Laut Hartmut Scheible sollte man nicht zögern, Casanova und Don Juan als Mythen zu bezeichnen: „Wie die antiken Mythen, so können auch die Geschichten von Faust, Don Juan und eben auch von Casanova immer auf neue und immer wieder anders erzählt werden.“ (SCHEIBLE, 2009: 10)

Nach zahlreichen Abenteuern, steht der „reine Sinnesmensch“ Giacomo Casanova, der die „Philosophie der Oberflächlichkeit“ (ZWEIG, 1981: Kap. 9) wie kein Anderer geprägt hat, vor einem Problem: „Altern ist für ihn Untergang ins Nichts statt Übergang in ein Neues“. (ZWEIG, 1981: Kap. 9) Das ruhmreiche Leben des venezianischen Selbstdarstellers findet ein plötzliches und elendes Ende in Depression und Isolation. Er wird auf dem Friedhof St. Barbara in Dux im Königreich Böhmen beerdigt, jedoch ist der genaue Platz nicht bekannt. Diese Ungewissheit über seinen genauen Ruhesitz trägt zur Erweiterung des Casanova-Mythos bei. Der österreichische Feldmarschall, Diplomat und Schriftsteller Charles Joseph Fürst de Ligne, ein enger Freund Casanovas, war dabei, als dieser seine (angeblichen) letzten Worte, durch die er seine Religionszugehörigkeit beteuerte, ausgesprochen hat: „Großer Gott, und Sie sind Zeugen meines Todes, ich habe als Philosoph gelebt, und ich sterbe als Christ.“ (PRINCE DE LIGNE, 1998: 9-11)

Abschließende Bemerkungen

Giacomo Casanova war ein Genie des Er-Lebens, nicht des Be-Schreibens. *Histoire de ma vie* ist kein Meisterwerk des Erzählens, sondern eine lebhafte Schilderung von persönlichen Erfahrungen in schriftlicher Form. Casanovas facettenreiche Selbstinszenierung macht ihn zum Mythos. Der italienische Künstler hat sich als Meister der Selbstdarstellung etabliert und nachfolgende Generationen, besonders die Vertreter der Wiener Moderne, inspiriert. In seiner hauptsächlich psychologischen Analyse der Casanova-Figur unterstreicht Stefan Zweig dessen menschliche Seite, die sowohl positive als auch negative Züge aufweist.

Bibliografie

- BARROS, Carolyn, A., *Autobiography: Narrative of Transformation*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 1998.
- BEGALI, Mattia, „Giacomo Casanova (1725-1798)“, in Marrone, Gaetana (ed.), *Encyclopedia of Italian Literary Studies: A-J*, vol. 1, New York, London, Routledge, 2007, S. 399-402.
- BLUMENBERG, Hans, *Die Vollzähligkeit der Sterne*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1997.
- CASANOVA, Giacomo, *Erinnerungen*, übertragen von Heinrich Conrad, Band 1, München, Georg Müller Verlag, 1911.
- CHILDS, James, Rives, *Casanova: A New Perspective*, New York, Paragon House Publishers, 1988.
- FRYE, Northrop, *Anatomy of Criticism: Four Essays*, New Jersey, Princeton University Press, 1957.
- GLASER, Horst, Albert, „Annex: Giacomo Casanova“, in ders., Vajda, György, Mihály (Hrsg.): *Die Wende von der Aufklärung zur Romantik 1760-1820: Epoche im Überblick*, Amsterdam, Philadelphia, Benjamins, 2001, S. 161-172.
- GOFFMAN, Erving, *The Presentation of Self in Everyday Life*, New York, Anchor Books, 1959.
- GROPP, Rose-Maria, „Casanovas Memoiren: Erbauet euch an diesem Textkörper“, in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 18. Februar 2010, auf:

<http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/autoren/casanovas-memoiren-erbaut-euch-an-diesem-textkoerper-1940874.html>

HEMECKER, Wilhelm, „Einleitung“, in ders., *Die Biographie – Beiträge zu ihrer Geschichte*, Berlin, De Gruyter, 2009, S. 1-12.

KANT, Immanuel, „Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?“, in *Berlinische Monatsschrift* 4, 1784, S. 481-494.

KAUFMANN, Vincent, Schmid, Ulrich, Thomä, Dieter, „Einleitung“, in ders. (Hrsg.), *Das öffentliche Ich. Selbstdarstellungen im literarischen und medialen Kontext*, Bielefeld, transcript Verlag, 2014, S. 7-9.

KESTEN, Hermann, „Giacomo Casanova“, in ders., *Die Lust am Leben. Boccaccio. Aretino. Casanova*, New York, L.B. Fischer Verlag, 1968, S. 151-174.

LANG, Birgit, „The Viennese Legacy of Casanova: The Late Erotic Writings of Arthur Schnitzler and Franz Blei“, in Holmes, Deborah, Silverman, Lisa (eds.), *Interwar Vienna: Culture Between Tradition and Modernity*, Rochester, New York, Camden House, 2009, S. 224-245.

LEARY, Mark R., *Self-Presentation: Impression Management and Interpersonal Behavior*, Madison, Brown and Benchmark, 1996.

LEHNEN, Carina, *Das Lob des Verführers: Über die Mythisierung der Casanova-Figur in der deutschsprachigen Literatur zwischen 1899 und 1933*, Paderborn, Igel Verlag, 1995.

MARCUS, Millicent, Joy, *Filmmaking by the Book: Italian Cinema and Literary Adaptation*, Baltimore, London, The Johns Hopkins University Press, 1993.

MIESZKOWSKI, Sylvia, „Arthur Schnitzler, *Casanovas Heimfahrt* (1918) oder Die Metamorphose des Verführers“, in ders., *Teasing Narratives: Europäische Verführungsgeschichten nach ihrem Goldenen Zeitalter*, Berlin, Erich Schmidt Verlag, 2003, S. 110-161.

MUMMENDEY, Hans, Dieter, *Psychologie der Selbstdarstellung*, 2., überarbeitete Auflage, Göttingen, Hogrefe – Verlag für Psychologie, 1995.

NIEKERK, Carl, „Casanova's Radical Enlightenment“, in Schade, Richard, E., Sevin, Dieter (eds.), *Practicing Progress: The Promise and Limitations of Enlightenment*, Amsterdam, New York, Rodopi, 2007, S. 75-92.

PRINCE DE LIGNE, Charles-Joseph, « Fragment sur Casanova », in ders., *Lettres à Casanova*, Paris, Édition Allia, 1998, S. 9-11.

REFFET, Michel, „Stefan Zweig und das Christentum“, in Gelber, Mark, H. (ed.), *Stefan Zweig Reconsidered: New Perspectives on his Literary and Biographical Writings*, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2007, S. 91-106.

SCHEIBLE, Hartmut, „Hofmannsthal, Schnitzler und der Mythos Casanova“, in Fliedl, Konstanze (Hrsg.), *Arthur Schnitzler im 20. Jahrhundert*, Wien, Picus, 2003, S. 305-329.

SCHEIBLE, Hartmut, *Giacomo Casanova: Ein Venezianer in Europa*, Würzburg, Verlag Königshausen & Neumann, 2009.

SCHEIBLE, Hartmut, *Sinnliche Vernunft: Giacomo Casanova in seiner Zeit*, Springe, zu Klampe Verlag, 2015.

SCHMITZ, Oscar, A.H., *Don Juan, Casanova und andere erotische Charaktere. Ein Versuch*, München, Leipzig, Georg Müller, 1913.

SMOLTCZYK, Alexander, „Kitzel der Wollust“, in *Der Spiegel*, 30. Mai 2012, auf: <http://www.spiegel.de/spiegel/spiegelgeschichte/d-85776640.html>

WAGNER-EGELHAAF, Martina, *Autobiographie*, 2. Auflage, Stuttgart, Weimar, Metzler, 2005.

ZWEIG, Stefan, *Drei Meister: Balzac – Dickens – Dostojewski*, Bd.1, Frankfurt am Main, Fischer-Taschenbuch-Verlag, 1981, auf: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/drei-meister-balzac-dickens-dostojewski-6852/1>

ZWEIG, Stefan, *Der Kampf mit dem Dämon. Hölderlin – Kleist – Nietzsche*, Bd. 2, Frankfurt am Main, Fischer-Taschenbuch-Verlag, 1981, auf: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/der-kampf-mit-dem-damon-6854/1>

ZWEIG, Stefan, *Drei Dichter ihres Lebens. Casanova – Stendhal – Tolstoi*, Bd. 3, Frankfurt am Main, Fischer-Taschenbuch-Verlag, 1981, auf: <http://gutenberg.spiegel.de/buch/dreidichter-ihres-lebens-6850/1>

**III. SLAVIC LANGUAGE AND CULTURE-ROMANIAN
LANGUAGE AND LITERATURE/LANGUE ET
LITTÉRATURE SLAVE-LANGUE ET CULTURE
ROUMAINE/LIMBĂ ȘI CULTURĂ SLAVĂ-LIMBĂ ȘI
LITERATURĂ ROMÂNEASCĂ**

**Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Virginia POPOVIC**

ROMANIAN PUBLICISTICS IN SERBIAN BANAT UNTIL THE GREAT UNION

PUBLICISTICA ROMÂNEASCĂ ÎN BANATUL SÂRBESC PÂNĂ LA MAREA UNIRE¹

Virginia POPOVIĆ

Universitatea din Novi Sad, Republica Serbia

Facultatea de Filosofie

popovic.virdjiniija@ff.uns.ac.rs

Abstract

By the agreement between Austria and Hungary, which established the dual system, the Romanian and Serbian people, the ancient inhabitants of the territory of Banat, have been deprived for the most basic rights, pressed by the forced denationalization. However, by common solidarity, conditions for progress in all branches of spiritual manifestation have been created, especially in culture, by foundation of magazines and newspapers. The Banat was under Habsburg rule until 1918, and newspapers and magazines had a common circulation throughout the territory inhabited by Romanians. Later, as the first newspapers and magazines appeared in Serbian Banat in romanian language, some of them have published information about the Great Union. This paper reviews the most popular means of information on the territory of Banat until the Great Union, which have greatly contributed to the development of cultural, educational and religious life.

Rezumat

Prin înțelegerea dintre Austria și Ungaria, care a statornicit sistemul dualist, poporul român și sârb, stăpâni străvechi ai teritoriului Banatului, se vedeau lipsiți de cele mai elementare drepturi, presați de politica brutală de deznaționalizare forțată. Totuși, prin solidaritate comună, s-au creat condiții de a păși pe calea progresului în toate ramurile manifestării spirituale, înființându-se instituții culturale și ziare pentru informarea poporului. Banatul era sub dominația habsburgică până în 1918, astfel că ziarele și revistele în limba română au avut o circulație comună pe întreg teritoriul locuit de români. Abia mai târziu apar primele ziare și reviste în limba română în Banatul sârbesc. Unele ziare din Banatul sârbesc au publicat informații despre momentul Marii Uniri. În această lucrare se va trece în revistă cele mai cunoscute mijloace de informare pe teritoriul Banatului, până la Marea Unire, ceea ce au contribuit, în mare măsură la dezvoltarea vieții culturale, educaționale și religioase pe aceste meleaguri.

Key words: Banat, Serbian gazettes, Romanian magazines, the Romanians, the Great Union

Cuvinte cheie: Banat, gazete sârbești, reviste românești, poporul român, Marea Unire

Despre începuturile ziaristicii în spațiul bănățean, există câteva cărți care pot fi considerate ca fiind de referință: Aurel Cosma-junior, *Istoria presei românești din Banat*, Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*; Constantin Anti, *Contribuții la istoria presei românești*; Ioan David, *Presa românească din Banat în secolul al XIX-lea și începutul celui*

¹ Lucrarea de față este realizată în cadrul proiectului *Jezici i kulture u vremenu i prostoru/ (Limbi și culturi în timp și spațiu)*, nr. proiect 178002, finanțat de Ministerul de Invățământ și Știință din Serbia.

de-al XX-lea. *Repere publicistice și filologice*; Ioan David, *Presa românească din Banat. Preocupări de cultivare a limbii. De la începuturi până în 1918*. Un bogat material despre începuturile presei și reperele publicistice și filologice în Banatul sârbesc le putem găsi în cercetările lui Mircea Măran, în cele patru volume ale *Contribuțiilor la istoria culturală a românilor din Voivodina*. I-IV, Zrenjanin: Societatea de Limba Română din P.S.A. Voivodina, precum și în articolele de specialitate ale lui Gligor Popi, Costa Roșu, Virginia Popović și Valentin Mic.

Importanța cunoașterii primelor ziare și reviste românești (și sârbești) este de a scoate la suprafață unele date necunoscute despre viața românilor din Banatul sârbesc și totodată de a contribui la descoperirea unor date noi despre cultura și literatura românilor care au rămas de această parte a frontierei, precum și unele date despre cultivarea limbii la începutul secolului XX. În special sunt importante datele despre Marea Unire și despre situația țăranilor în preajma Unirii. În prezentul articol am încercat să prezentăm ziarele românești și sârbești care au avut legătură directă cu populația românească din Banatul sârbesc. O parte a ziarelor au apărut în Banat sau Ardeal însă, din 1860 și până la Marea Unire, publicațiile românești au fost publicate la Viena și Budapesta. În total ”83 de publicații românești. [...] Pentru că regimul juridic al presei era mult mai blând decât în Banat” (David 2013: 372). Doar câteva publicații au luat naștere pe teritoriul actualului Banat sârbesc, ceea ce vom aminti în continuare.

După ce era suspendată gazeta românească scoasă de Paul Iorgovici și Ioan Molnar la Viena în anul 1794, pe motivul că propaga ideile revoluției burgheze din Franța, în primele decenii ale secolului al XIX-lea, nu s-au menționat publicații românești bănățene, până în 1848. Abia după înăbușirea revoluției de la 1848, guvernul imperial a hotărât ca Banatul să constituie o provincie separată, numită „Voivodina sârbească și Banatul Timișoarei”, cu reședința la Timișoara. Primele reviste și gazete apar abia după această perioadă. Astfel că, în 1851 apare primul ziar sârbesc „Južna pčela” și primul calendar sârbesc „Srpski Narodni veliki bečkerecki kalendar” (1857). După această perioadă au început să se înmulțească periodicele, încât presa bănățeană număra mai multe zeci de ziare. Doar în satele românești din Banatul sârbesc au fost 11 ziare.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX, intelectualitatea românească din Banat a cuprins în mare majoritate preoții și învățătorii, iar apoi comercianții, avocații, medicii, ofițerii. Se înființează despărțăminte ale reunilor învățătorilor români de la școlile confesionale din Vârșeț și Panciova. Acești intelectuali au fost promotorii organizațiilor culturale, politice și economice. Având în vedere că majoritatea populației a trăit la sat și s-a ocupat cu agricultura, la sate au fost înființate case de cultură (orchestre, secții de teatru, biblioteci) sprijinite de învățătorii și preoții locali. Ei au fost sprijiniți la începutul secolului XX de asociația culturală „Astra” pentru Banat cu secții la Vârșeț, Panciova, Satu Nou, Torac. Activitatea ei se limita la organizarea de cursuri pentru emanciparea populației și dotarea bibliotecilor satești. În timpul Primului Război Mondial, asociația „Astra” și-a întrerupt activitatea, fiind reînființată abia la 19 martie 1936, într-o adunare a intelectualilor români din Banatul Sârbesc. „Astra” a devenit, în scurt timp, principalul inițiator și coordonator al acțiunilor culturale și educative naționale. Prin ea s-a realizat și unirea diferitelor grupări de români, unele aflate în opoziție. Membrii asociației „Astra” au primit numeroase publicații editate de Biblioteca Asociațiunii. Țăranii înstăriți și-au dat copiii la școli în marile orașe: Budapesta, Timișoara, Cluj unde au terminat diferite facultăți, iar după absolvirea studiilor au ocupat posturi distinse. În acest sens apar idei de organizare politică. Românii din jurul orașului Vârșeț, în 1906 au fost organizați de câțiva intelectuali de la sat (Avram Corcea, Petru Bizeria, Patrichie Rămianțu și alții).

Cu apariția primelor reviste pe teritoriul Banatului sârbesc cum erau „Convorbiri Pedagogice”, „Educatorul” și „Familia”, au început să se înmulțească contribuțiile cărturarilor de atunci pe acest teritoriu. La Coștei în 1899 apare un volum de folclor literar în versuri semnat de Avram Corcea și intitulat *Balade populare*. După cinci ani a mai publicat și alte cărți *Mijloace de înaintare*, *Adevărul în chestia mișcării electorale din cercu Morăvița*, *Nicolae Iorga, îndrumător al țăranului român*. La Panciova au apărut în anii optzeci ai sec. XIX două cărți în limba română: una

scrisă de Iuliu Vuia, cunoscut pedagog, și a doua de Trifon Militariu, preot din Satu Nou. Andrei Vasici, primarul Vârșetului, a fost corespondent la „Gazeta de Transilvania” a lui George Barițiu încă înainte de 1848, unde a publicat numeroase articole. George Bujigan a scris *Cantorul bisericesc* la Deliblata în 1905. Protopopul Aron Bartolomei din Doloave a publicat cărți și folietoane în „Foaia Diecezană” din Caransebeș în anii optzeci și nouăzeci ai sec. XIX. etc. (Mircea Măran).

Apar în curând primele monografii ale satelor din Banatul sârbesc: Alibunar (*Monografia comunei Alibunar*, semnată de Theodor V. Petrișoriu în anul 1869 și *Monografia comunei Petre-Roman (Petrovăsâla)*, de Nicolae Pența, tipărită în anul 1911.

Prin publicarea înțelegerii dintre Austria și Ungaria, care a statornicit sistemul dualist, poporul român și sârb, stăpâni străvechi ai acestor teritorii, se vedeau lipsiți de cele mai elementare drepturi, presați de politica brutală de deznaționalizare forțată. Totuși, prin solidaritate comună, s-au creat condiții de a păși pe calea progresului în toate ramurile manifestării spirituale, înființându-se instituții culturale, sădind în sufletul popoarelor ideea unității de neam, de limbă, de limbertate împotriva răului/ dușmanului. Mișcarea de emancipare națională din monarhia austro-ungară a românilor și a sârbilor, face parte din mișcarea general-europeană proprie tuturor popoarelor care s-au ridicat la viața națională independentă în decursul secolului al XIX-lea.

Acum apar gazetele sârbești „Adevărul” și „Vršačka kula” care propagă ideea că în marea mișcare a proletariatului arma cea mai puternică este presa și că prin ea poporul își poate spune ideile și că ea răspândește știința și lumina în tot locul. Și dacă ziarul sârbesc „Pančevac” a fost desființat foarte repede din cauza unor știri politice și culturale, nu a putut să-și îndrepte privirea spre situația școlară din acea perioadă, foarte critică. Acest lucru îl preia ziarul „Dreptatea” în care apare știrea că ministrul ordonează școlilor secundare ca toți copiii să învețe limba maghiară și germană iar ziarul „Drapelul” într-un articol, arată că, datorită unei legi aduse în anul 1907, aproape 200 de învățători au fost pedepsiți pentru că nu au respectat cerințele legii și să efectueze instrucția copiilor în limbă maghiară. Mișcarea socialistă s-a ridicat în repetate rânduri pentru apărarea școlilor, afirmând ideea de nevoie de păstrare a limbii și culturii naționale.

O altă problemă era răscoala țăranilor, care constituie un episod din lupta țăranimii bănățene. Ziarele bănățene sârbești și românești au publicat numeroase articole despre problema țăărănească, consemnând de nenumărate ori situația grea a gospodăriilor mici țăărănești, care, datorită împrumuturilor la diferite bănci, a impozitelor grele sau a altor obligații, au început să se ruineze și să sărăcească, își vind pământurile și pleacă spre centrele industriale sau în alte țări. În ziarul „Drapelul” au fost publicate articole despre răscoala țăranilor în România din 1907, izbucnită din cauza nemulțumirilor adânci ale poporului. Aceste contradicții ale sistemului dualist i-au apropiat și mai mult pe voivodineni și românii ardeleni, deoarece, împreună cu croații și slovacii aveau aceleași interese, lupta pentru dezmembrarea imperiului habsburgic și eliberarea popoarelor asuprite. Astfel presa românească și sârbească aveau un unic obiectiv, propagarea progresului social și lupta pentru dreptate națională și socială. Apar ziarele „Luminatorul”, primul ziar politic din Banat, care a contribuit „la educarea cetățenească a românilor pentru afirmarea acestora ca un factor activ în viața de stat.” (Lupaș, „Începuturile și epocile istorice ale ziaristicii românești transilvănene, „Studii istorice”, vol. V, p. 325). În paginile ziarului „Dreptatea” s-a desfășurat o campanie aspră împotriva guvernului, accentuându-se criza politică în imperiul habsburgic, mai ales datorită ascuțirii contradicțiilor sociale și naționale, între marea masă a clasei muncitoare și a claselor dominante. Această înăsprire a asupririi sociale și naționale, a determinat declanșarea intensificării mișcării de eliberare națională a popoarelor aflate sub dominație habsburgică. Ziarul „Drapelul”, o gazetă românească cu profil politic, înființată la Vârșet, precum și ziarul „Tribuna”, publică articole care dezbat probleme țăărănești și probleme cu îmbunătățirea condițiilor de viață și muncă a poporului. În „Drapelul”, la 13 decembrie 1918 a fost „salutat momentul mult așteptat de decenii în șir” (David 2013: 117), Marea Unire în felul următor: „Ție, zi măreață a istoriei, în care s-a înfăptuit această minune, ne închinăm, înscriindu-te nu numai cu litere de aur pe paginile istoriei, ci și cu

litere nepieritoare pe lespezile sufletelor noastre. Am înviat! Suntem și vom fi. De aici înainte, este depus prezentul și viitorul în mâinile noastre.”²

La fel și ziarul „Adevărul” publică articole despre mișcările sociale din Banat.

Pe acest fundal politic și social se intensificau legăturile dintre românii bănățeni cu alte părți ale României. Au început să pătrundă publicații, calendare, ziare, reviste, studii și cercetări cu privire la istoria românilor, precum și prezența unor personalități precum este Nicolae Iorga, care au vizitat Banatul în această perioadă în 1905, au fost un îndemn sau o încredere în sufletele țăranilor din satele bănățene că visul de unire a țării se va realiza.

La românii din Banatul sârbesc au existat unele momente culturale importante, care au lăsat urme adânci în viața muzicală, artistică, folclorică, publicistică, editorială și literară. Viața culturală și religioasă din Banatul sârbesc s-a desfășurat unitar cu cea din Banatul istoric, fiind legată și susținută de centrele românești din Transilvania și din Regat. Vreme îndelungată, românii de pe meleagurile iugoslave nu au avut deloc presa lor, ci se aprovizionau cu gazete primite din alte părți locuite de români. Banatul era sub dominația habsburgică până în 1918, astfel că ziarele și revistele în limba română au avut o circulație comună pe întreg teritoriul locuit de români. De aceea, în această zonă au putut să ajungă foarte multe publicații românești cum ar fi: „Gazeta de Transilvania”, „Ateneul Român”, „Foaia Diecezană”, almanahuri, calendare trimise de Mitropolia Sibiului, toate încercând „să exprime deopotrivă interesele politice, economice și culturale ale românilor de pe teritoriul statului slav” (Roșu 2013: 117). După ce Curtea vieneză a adus hotărârea să de deschidă școli cu predare în limba maternă, s-au înființat școli la Timișoara, Arad și Vâșeș. Au apărut primele instituții în limba română - Școala Gramaticală din Vârșeș (1790-1819), Preparandia (Școala de Învățători) de la Biserica Albă (1836-1850), Teologia de la Vârșeș (prin *Decretul* din 17 decembrie 1820 și inaugurată festiv în 1822) având două secții, în limba sârbă și română. Aceste școli care i-au avut de profesori pe Andrei Șaguna, Nicolae Tincu Velia, au jucat un rol important în formarea păturii de intelectuali români din Banat. Școala clericală din Vârșeș a avut un rol important la trezirea conștiinței naționale la românii și sârbii care se aflau sub stăpânire austriacă, a contribuit la pregătirea cadrelor preotești și „a acționat în spiritul colaborării și prieteniei dintre poporul român și sârb” (Mengher 2000: 27).

În perioada precedentă anului 1918 în Banat s-au desfășurat unele activități culturale și literare, fiind importante momente pentru românii din Banatul sârbesc. Mai întâi unii cărturari din Banatul iugoslav au început colaborarea la unele reviste și ziare cu profil politic, meșteșugăresc dar și dedicate problemelor culturii și literaturii din Lugoj și Oravița, iar mai târziu acești oameni de seamă din părțile vestice ale Banatului istoric au sprijinit aceste reviste moral și material. În această perioadă se pun bazele cercetării folclorului de această parte a Banatului, prin contribuțiile folcloriștilor din satele din jurul Vârșeșului. Toate aceste publicații au exprimat, până la destrămarea Imperiului austro-ungar, deopotrivă interesele politice, economice și culturale ale românilor de pe întreg teritoriul statului habsburgic. Pe lângă editarea primelor publicații din Banatul sârbesc: „Convorbiri Pedagogice” (1886-1888), „Steaua” (1901-1902), „Educatorul” (1909-1913), „Familia” (1910), se tipăresc primele gramatici, calendare dicționare, culegeri de folclor și texte literare; se afirmă primii cărturari, oameni de cultură, cum ar fi Paul Iorgovici, Nicolae Tincu Velia, Petru Bizeria, Nicolae Țințariu, etc. Din rândul cărturarilor bănățeni s-au recrutat un număr mare de ziaști care au redactat cele mai de seamă publicații românești din acea perioadă. Treptat au început să apară numeroase ziare cu caracter economic, politic, social, reviste literare și de educație, ba unele cu pretenții științifice.

Revista lunară de specialitate „Convorbiri Pedagogice” (decembrie 1886-1887) care publica în paginile sale și creații poetice de factură populară, a apărut la Satu Nou, redactori fiind cărturarii ardeleni Petru Stoica și Ioan Pop Reteganul (1853-1905), fiind repartizați în această localitate ca învățători. Revista a fost tipărită mai întâi la Satu Nou (între 3 iunie și 1 august 1886), Panciova (septembrie 1886 – septembrie 1887) iar mai târziu la Brașov (până în decembrie 1888). Programul

² „Drapelul”, an XVIII, nr. 128, 30 noiembrie/ 13 decembrie 1918.

revistei s-a precizat încă de la primul număr: "ridicarea poziției sociale a învățătorilor, rezolvarea problemelor pedagogice în lumina științifică și definirea reformelor sociale în domeniul învățământului și familiei" (Roșu 2013: 125). În paginile revistei „Convorbiri Pedagogice” au fost publicate numeroase portrete de învățători, publiciști, scriitori, recezii, cronici, informații din viața satelor și culegeri de folclor. Următoarea revistă este „Educatorul” (1909-1914) care a fost publicată la Coștei și Vârșeț, directorul ei fiind Patrachie Râmneanțu, redactor-șef era redactorul și publicistul Petru Bizerea (1881-1953). Cei doi intelectuali au desfășurat o intensă activitate culturală în această localitate. Această revistă a fost inclusă ca revistă a Reuniunii Învățătorilor, cu secții la Lugoj și Reșița (1913-1914), având ca scop „educația poporului”. În cuprinsul ei, pe lângă studiile din domeniul pedagogic, au fost publicate și profiluri literare ale unor scriitori români, texte literare și anumite însemnări despre publicațiile românești importante din acea perioadă.

În această perioadă nu au apărut foarte multe publicații culturale, cauzele fiind „lipsa” de intelectuali formați în acest scop (Mengher 2000: 36) și criza de resurse financiare. Cu toate acestea, totuși erau câteva reviste care și-au făcut apariția la începutul secolului XIX și care au publicat în paginile lor unele creații artistice din această parte a Banatului dar și creațiile scriitorilor deja cunoscuți în acea vreme. Revista „Steaua” (1 martie 1901- 15 februarie 1902), supranumită și „foaie literară-poporală”, al cărei proprietar, editor și redactor era Nicolae Țințariu nu a lăsat foarte multe urme în cercetările de mai târziu, astfel că până azi nu s-au păstrat nici multe informații. Totuși unele date despre revista „Steaua” le oferă bisăptămânalul „Controla” din Timișoara, al cărui colaborator era Nicolae Țințariu. Această publicație anunță apariția noii reviste „Steaua”³ și în mai multe numere popularizează conținutul acesteia, despre care susține că are un ”sumariu interesant și variu în prosă și poezie și noutăți”. În paginile sale, „Steaua” oferă informații din Panciova și împrejurimi, știri din lume, foiletoane, articole cu caracter educativ, proză și poezie (Măran 2012: 7). Nicolae Țințariu era unul dintre primii scriitori din partea aceasta a Banatului implicându-se activ și foarte eficient în viața social-culturală a Petrovasălei, chiar în anii de înflorire a acestei localități, atât din aspectul său demografic, cât și din cel național și cultural. Membrii familiei Țințariu au editat trei publicații. Pe lângă „Familia”, la Caransebeș apare în perioada iunie-septembrie 1910, „Sentinela” (au apărut în total trei numere) și „Vocea Graniței” (1910-1912), care își va înceta apariția în urma acuzării și a condamnării redactorului la închisoare (George Țințariu, 1912), după publicarea unui articol care se referea indirect la atitudinea autorităților maghiare față de români. Același George Țințariu apare și ca redactor al revistei umoristice „Șoimul” (1910-1911). Din această familie provine și Alexandru Țințariu, cunoscut publicist, scriitor și traducător, încă un nume ilustru al literaturii românești din Banat în primele decenii ale secolului XX. Alexandru Țințariu (semnând din Panciova) a publicat la începutul sec. XX un număr însemnat de articole în revista „Familia” din Oradea Mare, în aceeași revistă în care a publicat și Eminescu și alți clasici ai literaturii române. La fel a publicat articole și în revista „Țara Noastră” din Sibiu, redactată de Octavian Goga, semnând tot din Panciova.

Prima publicație în limba română care apare în perioada de provizorat în care se afla Banatul înainte de a fi semnat Tratatul de Pace de la Versailles, este ziarul cu titlul „Opinca”⁴ și cu subtitlul „Foaie Populară”, a apărut săptămânal, între 1918 și 1919 la Vârșeț, avându-l de redactor-șef pe Petru Bizerea iar în funcție de director pe Patrachie Râmneanțu (din a căror inițiativă a fost redactată cu câțiva ani în urmă revista „Educatorul”). Ziarul a fost tipărit la Tipografia Banatului din Vârșeț și „susținea interesele țărânimii [...], țărâni să decidă asupra celor mai importante chestiuni și treburi

³ Într-un articol în care prezintă revista „Steaua”, afirmă că a reușit să găsească doar cinci numere ale acesteia (în Biblioteca Academiei Române) și că, după toate probabilitățile, au apărut în total 11 numere. La început, revista a apărut lunar, pe opt pagini, format mic. În perioada august-decembrie 1901 au apărut doar două numere, iar la începutul anului 1902, „Steaua” devine revistă bilunară (nr. 1 la 15 ianuarie, nr. 2 la 30 ianuarie și, în sfârșit, nr. 3 la 15 februarie, după care se pare că și-a întrerupt apariția, sau că nu ni s-au păstrat exemplarele care au apărut mai târziu).

⁴ „Opinca”, foaie populară, apare săptămânal la Vârșeț, I, nr. 1 din 11/24 noiembrie 1918 – 23 decembrie/ 5 ianuarie 1919, sub direcția lui P. Râmneanțu, în colaborare cu P. Bizerea (redactor-șef).

ale societății”⁵. Această foaie populară „Opinca”, s-a bucurat de o largă popularitate, datorită publicării unor articole, informații despre momentul Marii Uniri, a listelor cu delegații desemnați a lua parte la Marea Adunare de la Alba Iulia, cât și a articolelor privitoare la misiunea învățătorilor și a preoților din satele românești. Motto-ul publicației era *Sus, opincă, sus!* prin care s-a schițat politica de redactare a gazetei, iar editorialul primului număr a fost adresat celor „care au purtat și poartă opinci”, adică țaranului român care are nevoie „de o cultivare”. Inițiatorii și redactorii ziarului au considerat că republica democratică este forma de guvernământ cea mai desăvârșită și că numai republica are viitor. Această revistă a susținut ideile Partidului Național Român, adică: „fiecare națiune poate singură și liber să dispună de soarta ei, națiunea română dorește ca liberă de orice înrăurire străină, să hotărească singură plasarea ei printre națiunile libere, precum și stabilitatea legăturii de coordonare cu celelalte națiuni libere” (Roșu 2013: 127).

Redacția ziarului a organizat alegerile delegaților pentru Adunarea Națională din Alba Iulia, convocată pe ziua de 1 decembrie 1918. „Aceste alegeri au fost înfăptuite în baza îndrumărilor primite de la Marele Consiliu al națiunii române din Ungaria și Transilvania cu reședința la Arad” (Popi 1973: 22)⁶. Publicația era confiscată de autorități în decembrie 1918 nefiind de acord cu atitudinea și politica de redactare a ei. În cadrul rubricilor din ziarul „Opinca” sunt publicate articole privitoare la evenimentele internaționale, în special pe tema mișcării revoluționare muncitorești, apoi misiunea învățătorilor și a preoților în localitățile rurale, precum și articole în care este prezentată viața culturală și organizarea asociațiilor culturale din teritoriu. În lipsa publicațiilor literar-artistice propriu-zise gazeta acordă o importanță deosebită creației artistice, în special versurilor de inspirație folclorică. La sfârșitul anului 1919 se întrerupe apariția acestei reviste, ea rămânând o publicație importantă din această perioadă, contribuind însemnat la emanciparea culturală și socială a țaranului român din Banatul sârbesc și a încercat să asigure, în ciuda împrejurărilor politice extrem de dificile pe atunci, o continuitate a presei în limba română în Voivodina. „Prin răspândirea unor idei și concepții progresiste în rândurile populației românești de la sate, imediat după terminarea războiului, săptămânalul „Opinca” a exercitat o oarecare influență asupra țăranimii române” (Ibidem). Revista lunară de literatură, „Familia” (15 martie-15 iulie 1910, revistă care apare și astăzi), editată la Petrovăsâla, a apărut la inițiativa lui Ioan Țințariu, proprietar și editor. Revista purta un subtitlu „de literatură, instruire, petrecere și umor”, având rubrici permanente de versuri și proză semnate de unii autori din satele bănățene, apoi știri „din sat și satele din jur”, cugetări, maxime, anecdote, glume, povești, proverbe și ghicitori.

Prin împărțirea Banatului după pacea de la Versailles din anul 1920, încât cel de sud-vest a revenit noului Regat al Sârbilor, Croaților și Slovenilor, românii din aceste părți ai Banatului au trecut prin o perioadă destul de grea, fiind privați de cele mai elementare drepturi. Abia după promulgarea Constituției de la Vidovdan, din iunie 1921, când noul regim devine mai tolerant față de minorități, românii procedează la inițierea unei vieți culturale mai organizate.

Bibliografie

- David, Ioan (2013). *Presa românească din Banat în secolul al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Repere publicistice și filologice*. Oradea: Editura Universității din Oradea.
- Dărăbuș, C. și Popović V., *Literatura de limba română din Serbia și antropologia culturală*, Editura Risoprint; Novi Sad și Editura Fondul Europa, Cluj, 2012.
- Măran, Mircea (2012). *Nicolae Țințariu*. Panciova: In Medias Res.
- Mengher, I., *Lumina 1945-2000, Libertatea*, Panciova, 2000.
- Mic, Valentin (2017). *Presa scrisă în limba română din Provincia Voivodina – prezent și trecut. În Studii de Știință și Cultură*, Volumul XIII, Nr. 4 (51), 2017, p. 123-128.

⁵ Ibidem

⁶ „Opinca”, ediție specială, nr. 2 din 12/25 noiembrie 1918 și II, nr. 2, 9 februarie 1919, este confiscată de cenzură. Ultimul număr al ziarului „Opinca” a apărut la 2 martie 1919 (nr. 7). Toate numerele revistei sunt păstrate în Biblioteca Academiei R.S. România.

- Popi, Gligor (1973). „Contribuții la studierea trecutului românilor din Banatul Iugoslav în perioada interbelică (1918-1941)”, apud *Contribuții la istoria culturală a românilor din Voivodina*. I. Zrenjanin: Societatea de Limba Română din P.S.A. Voivodina, p. 19-32.
- Popović, Virginia (2013). *Opinii și reflecții. Lirica românească din Voivodina*. Panciova: Editura Libertatea.
- Popović, Virginia (2016). Activitatea publicistică și editorială în Banatul Sârbesc la începutul secolului XX. În *Europa – centru și margine. Colaborare culturală transfrontalieră*. Volum suplimentar, V. p. 45-54
- Popović, Virginia (2009). *Elita intelectuală românească din Voivodina*. Statutul intelectualului voivodinean în context social-istoric, în ”Europa”, nr. 2, An.2, p. 35-41.
- Popa, Ștefan, N., *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Editura Libertatea, Panciova, 1997
- Roșu, Costa (1989). *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*. Libertatea: Novi Sad.
- Roșu, Costa (2013). *Scrieri despre noi. Românii de pretutindeni*. Zrenjanin: Editura ICRV.
- Roșu, Costa (2015). *Românii din Voivodina. Povestea unei populații care persistă*. Album monografic. Zrenjanin: Editura ICRV.

THE FIRST ROMANIAN SCHOOL IN SERBIA

PRIMA SCOALA ROMANEASCA DIN SERBIA

Dorinel STAN

Școala Generală

„Olga Petrov Radišić“, Vârșeț, Republica Serbia

sdorinel@gmail.com

Abstract

In 1736 Vasile Loga (deacon) from Wallachia from monastery (Tismana) in Oltenia, together with many other Romanian families had settled down in Sredistea Mica near Vrsac. This was the first colony of buffs in this part of Banat. In the monastery Sredistea Mica, Vasile Loga –Diaconovic had done all his work in Romanian and he founded a famous Romanian school of painting. The famous painter Gheorghe Diaconovici from Banat was born on April 20, 1736 in Sredistea Mica, in the same year when his father had set up his own school of painters and school for teaching in Sredistea Mica, in Banat, where he worked very hard. He was very dedicated to this. The working method of the painters who had come from Wallachia is proved by the inscriptions on the walls of the churches. At the school in Sredistea Mica were laid the foundations of an original art. The school of the monk in Tismana had graduated and other members of Diaconovici family (Gheorghe, Iestatie, Constantin), Stancu Raicu, Radu Lazarevici, Ioan Popovici, Stefan Popovici, and so on. From the Diaconovici family also came the well-known monk of Banat Constantin Diaconovici Loga. Diaconovics dynasty and its influence of the painting school in Sredistea Mica (known as well as Parneaura) although it had an important role in painting churches in Banat, still it was not sufficiently researched. There are some: the church of Sredistea Mica and Mare, Ratistior, Bocsa Montana, Nicolint, Colpodia, Mesici, Izbiste, Seleus, Alibunar, Vrsat and others. With the abolition of the monastery (1777), Vasile Diaconovici and his family stood at Bocsa, which becomes an important cultural and artistic center.

Rezumat

În anul 1736, Vasile Loga (diaconul) din Țara Românească de la mănăstirea Tismana (Oltenia), cu mai multe familii românești se stabilește la Sredișteea Mică, în apropiere de Vârșeț. Aceasta reprezintă prima colonie de bufeni în această parte a Banatului. La mănăstirea Sredișteea Mică, Vasile Loga-Diaconovici săvârșește serviciile divine în românește și întemeiază o renumită școală românească de pictură. Celebrul pictor bănățean Gheorghe Diaconovici s-a născut la 20 aprilie 1736 la Sredișteea Mică, în anul când a înființat tatăl său școala de zugrăvi și cea de "dăscălie" la Srediște, în Banat, unde a activat toată viața sa. Metoda de lucru a zugrăvilor veniți din Țara Românească constă în aceea, că au activat în cadrul anumitor taife (rufete), adică asociații de breaslă, ceea ce atestă inscripțiile de pe pereții bisericilor. În școala sredișteană s-au pus bazele unei arte originale. Prin școala călugărului din Tismana au trecut, printre alții, și membrii familiei Diaconovici (Gheorghe, Iestatie, Constantin), Stancu Raicu, Radu Lazarevici, Ioan Popovici, Ștefan Popovici etc. Tot din familia Diaconovici se trage și renumitul om de cultură bănățean Constantin Diaconovici Loga. Dinastia Diaconovicilor și influența școlii de zugrăvi din Srediște (Pârneaora) nu a fost suficient cercetată, cu toate că a avut un rol hotărâtor la pictarea bisericilor de pe întreg cuprinsul Banatului istoric. Amintim unele: biserica din Sredișteea Mică și Mare, Râtișor, Bocșa Montană, Nicolint, Colpodia, Mesici, Izbiște, Seleuș, Alibunar, Vârșeț și altele. Odată cu desființarea mănăstirii (1777), Vasile Diaconovici și familia sa s-au stabilit la Bocșa, care devine un centru cultural-artistic important.

Key words: *school, Banat, Srediștea Mică, Constantin Diaconovici-Loga, picture*

Cuvinte cheie: *școală, Banat, Srediștea Mică, Constantin Diaconovici-Loga, pictură*

Banatul a scos în prim plan un număr remarcabil de școli sau ateliere de pictură în secolul al XVIII-lea în care au făcut primii pași pictorii autohtoni și viitori meșteri, dascăli și călugări. Școlile de pictură din mănăstirile Srediștea Mică și Șemlacul Mic, Orăvița, Bocșa, Caransebeș, Lugoj, Timișoara, Vârșeț, Arad, Biserica Albă și altele, au lăsat în urma lor nenumărate opere.

La începutul secolului al XVIII-lea, în anul 1736, după retragerea turcilor din Banat, se stabilesc la Srediștea Mică, Srediștea Mare și Marcovăț 50 de familii venite din Oltenia de la mănăstirea Tismana și din părțile Gorjului. Familiile oltenesti au venit împreună cu ierodiaconul Vasile Loga, care săvârșește serviciile divine în românește în sfânta mănăstire de la Srediștea Mică (Pârneaora). Aceasta este prima colonie de bufeni în Banatul Sârbesc.¹ Bufenii este numele sub care au devenit cunoscuți oltenii fugiți cu familiile lor și refugiați în Banat, începând cu mijlocul secolului al XVIII-lea. Numele de bufeni provine de la cuvântul bufă care înseamnă bufniță, pasăre de noapte. Explicația acestei denumiri stă în faptul că oltenilor le era interzisă mutarea din locurile unde erau așezați, astfel încât puteau circula din sat în sat numai noaptea.²

În 1736, Vasile Diaconul, cărturar și pictor la mănăstirea Tismana, s-a pus în fruntea unui grup de familii din județele Mehedinți și Gorj și a luat calea Banatului. Ei au înființat satele Srediște și Straja din Banatul sârbesc (Iorga 1940: 97).

Cea dintâi amintire istorică despre pictura românească din Banat o găsim în secolul al XVIII-lea, după retragerea turcilor, când s-au înființat, în diverse părți ale provinciei, școli de zugrăvi români, cu menirea să-i pregătească pentru pictarea noilor biserici ce se ridicau în locul celor distruse de turci. Școlile acestea erau inițiate și susținute de vechile mănăstiri românești. Cronicile ne pomenesc despre vestita școală de pictură religioasă a lui Vasile Diaconovici Loga, bunicul marelui pedagog bănățean de mai târziu - Constantin Diaconovici Loga. Această școală funcționa în comuna Srediște de lângă Vârșeț, începând cu 1736 și a dat pictori renumiți precum Raicu din Vârșeț, Petruți din Timișoara și pe George, fiul lui Vasile Diaconovici Loga. Ei au fondat, la rândul lor, alte școli. Cu ei începe șirul de artiști bănățeni care au format școala incipientă de pictură românească din Banat. Cea mai mare parte a lor erau iconari, zugrăvind pe sticlă sau pe lemn diverse imagini de sfinți pe care le vindeau apoi la târguri, dar fără îndoială mulți dintre ei au ajuns la o manieră perfecționată de a lucra cu penelul (Cosma 1940: 28).

Școala de zugrăvi de la Srediștea Mică poate fi considerată drept cea mai veche instituție de învățământ din această parte a Banatului, despre care se amintește în cărțile de specialitate, practic unica școală românească despre care se știe că a existat și funcționat în acest străvechi așezământ cultural și religios aproape de Vârșeț. Metoda de lucru a zugravilor veniți din Țara Românească consta în aceea că au activat în cadrul anumitor taife (rufete), adică asociații de breaslă, drept dovadă fiind unele inscripții de pe pereții bisericilor. Prin școala călugărului din Tismana și zugravului Vasile Alexievici au trecut mulți cărturari, printre alții tatăl lui Constantin Diaconovici Loga, ucenicul Stancu, Radu Lazarovici, preot în Caransebeș, Ioan Popovici și alții.³ Printre numeroșii pictori din Banat, Vasile Loga ocupă un loc de frunte. Numele lui este legat de începuturile artei românești în Banat, dar totodată și de începutul vieții școlare în secolul al XVIII-lea.

Vasile Diaconul, iconar și pictor de biserici, se evidențiază drept primul pictor român din Banat, sensibil la iconografia și limbajul formal de factură barocă (Velia 1865: 7). Vasile Diaconovici Loga a reprezentat o figură proeminentă a vieții artistice din Banat la mijlocul

¹ "Calendarul bisericesc", Caransebeș, 1905, p. 22

² Enciclopedia României: ro / wiki / bufeni

³ „Calendarul bisericesc”, Caransebeș, 1905, p. 22.

secolului al XVIII-lea. Tehnica lui Diaconovici este mai avansată, figurile sunt mai viabile și privirile lor au o expresivitate, o luminoasă pătrundere. Proporțiile liniilor se armonizează cu mișcările care se degajează din ele. În general, toată pictura sa denotă un studiu prealabil și o concepție care o ridică la rang de adevărată artă.⁴

Școala organizată de Vasile Diaconovici pregătea în special pictori de iconostase, de prapori și icoane. Diaconul Vasile avea doi fii, cel dintâi Eustatiu, devenind preot în Srediștea Mică și Srediștea Mare, iar George, care și-a ales îndeletnicirea de pictor de biserici, conducând și școala de zugrăvi înființată de tatăl său. În școala sredișteană s-au pus bazele unei arte originale (Cosma 1077: 69).

Școala de pictură bisericească de la Srediște a dat pe membrii familiei Diaconovici, care a pictat o serie de biserici din zona Făgetului și a trimis meșteri-zugrăvi în toate colțurile Banatului. În pomelnicele din altare întâlnim nume de pictori cu familiile lor, proveniți din școala de la Srediște, care au realizat picturile. Bisericile de lemn din zona de munte a Banatului mai păstrează până astăzi pictura originală realizată de pictori celebri, proveniți din școala de pictură din mănăstirea Srediștea Mică (Secară 2002: 79).

Vasile Alexeievici, zugravul muntean care lucrase și la zugrăvirea mănăstirii Tismana, a pregătit o seamă de tineri bănațeni în meșteșugul picturii bisericești. Împreună cu fiul său Gheorghe a zugrăvit biserica din Clopodia. Gheorghe Diaconovici- Loga a zugrăvit bisericile din Râtișor, Șemlocul Mare, Povârgina, Bujor, Bătești (cu zugravul Ștefan Popovici), Vasiova (cu mai mulți ucenici și o femeie) la care se mai adaugă numeroase tâmpile, icoane și prapori (Păcurariu 1992: 614).

Diaconul Vasile Loga este cunoscut în literatură sub numele de Vasiliu Pismanu- Long. Din această familie se trage și renumitul iluminist, scriitor și pedagog bănățean Constantin Diaconovici Loga (născut la Caransebeș în 1770), fost învățător la școala românească din Budapesta (1809-1812), apoi profesor la institutul pedagogic din Arad (1812-1828) și director al școlilor grănicerești din Banat cu sediul la Caransebeș (1830-1836) și mai apoi la Biserica Albă (1836-1850) revenind la Caransebeș din 1850 (Spărișu 1999: 7).

Tradiția ca în Banat arta și meșteșugul să se moștenească în cadrul familiei s-a repetat și în acest caz. În timpul când episcopul Isaia Antonovici s-a aflat în fruntea episcopiei Vârșeșului, a fost renovată vechea biserică de piatră a mănăstirii Srediștea Mică, pictată din nou în anul 1746. Isaia Antonovici a fost în fruntea Episcopiei un interval scurt de timp din 1744 până în 1748 când a fost ales Mitropolit în Karlovaț, iar anul viitor a decedat (Negru 2005: 147). Din păcate, nu s-au păstrat decât două icoane din vechea mănăstire, câteva la biserica din Srediștea Mare și ușile împărătești (o parte), iar majoritatea au fost distruse la finele secolului al XIX-lea. Totuși, documentele păstrate în arhivă oferă date prețioase pe baza cărora se poate preciza că zugravii din această școală au fost maștri înzestrați cu o înaltă calitate artistică, confirmată și prin prezența lui Vasile Diaconul și a ucenicilor săi în acest centru artistic și duhovnicesc. Datele disponibile mai confirmă o pictură de o factură înaltă, lucrată sub influența epocii brâncovenească (Negru 2002: 21).

Școala de pictură din Srediște a fost focar de răspândire a culturii în Banat, căci zugrăvi și meșteri iscusiți din acest centru cultural a alimentat mănăstirile și școlile românești și sârbești cu călugări și învățători (Pârvulescu 2005: 31).

Mănăstirea cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil a fost înnoită de episcopul Ioan Gheorghevici în 1751, care a donat și cărți bisericești mănăstirii (Simionescu: 17). La 18 aprilie 1756 episcopul a sfințit antimisul de pe masa altarului. Din aceeași perioadă se mai păstrează un polieleu de bronz alb-argintiu, un drapel cu reprezentanții Sf. Treimi și Arhanghelii Mihail și Gavriil și un potir liturgic de argint (Jovanović 2000). Taifa diaconului Vasile contemporană cu taifa lui Nedelcu Popovici și Șerban Popovici cu care a colaborat, iar meseria pictatului tradițional s-a transmis și de la tată la fiu, ceea ce era cazul și cu taifa diaconului Vasile (Negru 2002: 11).

⁴ www.banaterra.eu/romana

Moștenirea artistică a lui Gheorghe Diaconovici și influența școlii de zugravi din Srediștea Mică nu au fost suficient cercetate, cu toate că această taifă a avut un rol hotărâtor la pictarea bisericilor de pe întreg teritoriul Banatului. Amintim unele: biserica din Srediștea Mică și Mare, Râtișor, Nicolinț, Bocșa Montană, Clopodia, Mesici, Izbiște, Seleuș, Alibunar, Vârșeț și altele. Lucrările cunoscute până în prezent confirmă inconsecvența stilistică a lui Diaconovici, care a dorit să depășească concepțiile tradiționale ale zugravilor provenite din Țara Românească. Pictura sa a fost destinată în exclusivitate comunităților sătești din Banat (Miloia 1931: 85-105).

În a doua jumătate a secolului XVIII putem pomeni și alți zugravi formați în școala de la mănăstirea Srediștea Mică: Ștefan Popovici din Oravița, Stancu Raicu din Vârșeț, Ioan din Lugoj și alții (Medeleanu 1980: 47-53).

Cu George Diaconovici, care învățase arta zugrăvirii în școala tatălui său Vasilie din Srediște, începe o operă de înflorire pentru pictura bisericească. Născut la Srediștea Mică, el a ajuns un „maestru iscusit” și l-a depășit cu mult pe tatăl său atât în compoziție, cât și în tehnică. Operele lui conservate în diversele biserici bănățene ne-au rămas mărturie despre talentul și puterea sa creativă. Și în lucrările lui se remarcă aceeași influență occidentală, ca în icoanele tatălui său, dar ea este filtrată prin vădita sa personalitate, care îl face deosebit. De la predecesori a păstrat numai elementele de construcție impuse de dogmele bisericii, mai ales gruparea și atitudinile sfinților, atât de caracteristice, iar restul stilului și înfățișării figurale, precum și tonalitățile armonizate într-un cadru perfecționat le-a împrumutat de la occidentali. George Diaconovici s-a născut la 20 aprilie 1736 la Pârneaora (Srediștea Mică), în anul când a înființat tatăl său școala de zugravi și cea de „dascălie” la Srediște, în Banat, unde a activat toată viața sa. Aici s-a căsătorit și a avut nouă copii (Alimpie, Iconia, Anastasia, Nicolai, Constantin, Elisabeta, Dumitru, Satinca și Ioan), din care cel mai cunoscut a fost scriitorul Constantin Diaconovici Loga, născut la 1760. George Diaconovici a decedat la Bocșa Montană la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

George Diaconovici a fost cel mai renumit pictor bănățean din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Operele lui se găsesc pretutindeni în Banat, până la poalele munților Ardealului. Este interesantă pisană din biserica de lemn din localitatea Povârgina (județul Timiș, zona Făget), care a fost caligrafiată pe peretele nordic al altarului de George Diaconovici ca o amintire a operei sale: *„Această sfântă biserică din nou s-a făcut... ctitor Ioan Medescu ce sau numit Constantin și Dumitru Diaconovici din Timișoara-Fabrică, sau sfințit la anul 1785 septembrie și au zugrăvit eu George Diaconovici din Vârșeț sau Srediște”*.

Din familia ierodiaconului Vasile Alexievici, provenit din mănăstirea Tismana, unul din focarele intelectuale și artistice din Țara Românească, au ieșit la suprafață oameni cu calități de ceață valoare (Cosma 1940: 86). În protocolul botezațiilor și răposăților din anii 1778-1821 ca paroh al parohiei Srediștea Mică, figurează Iefstatie Diaconovici, din 1778 până la 1786, unul din urmașii familiei Diaconovici stabilită la Srediște în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.⁵

Un alt urmaș al Diaconovicilor pe care îl găsim tot preot la acest sfânt lăcaș, dar și la Srediștea Mare în anul 1821 a fost Grigorie Diaconovici, mai întâi diacon (1814), apoi capelan (1818) și în fine paroh (1823-1826).⁶

Odată cu desființarea mănăstirii de la Srediștea Mică, la finele secolului al XVIII-lea, ierodiaconul Vasile și familia sa s-au stabilit la Bocșa, care va deveni un centru artistic important. Activitatea artistică a familiei de zugravi Diaconovici nu este legată numai de o localitate, ci de necesitățile comunităților din jur, astfel încât Diaconovicii au organizat atelierile de pictură în mănăstirea Srediștea Mică, Bocșa și Lugoj sau Caransebeș (Voinescu 1970: 59-76).

Bibliografie

COSMA, Aurel (1940). Pictura românească din Banat de la origine până azi, Timișoara.

⁵ Arhiva Istorică din Biserica Albă, Protocolul nou-născuților, Fond Protocoale bisericești, Srediștea Mică.

⁶ *Ibidem*.

- COSMA, Aurel (1977). Prin Timișoara de altădată. Timișoara: Editura Facla.
- IORGA, Nicolae (1940). Observații și probleme bănățene. Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. București: Imprimeria națională.
- JOVANOVIĆ, Miodrag (2000). Srpski manastiri u Banatu. Draganić: Novi Sad.
- NEGRU, Adrian (2005). Ghid prin istoria culturii române. Panciova: Editura Libertatea.
- NEGRU, Adrian (2002). Impulsurile Timpului. Panciova: Editura Libertatea.
- MEDELEANU, Horia (1980). Noi precizări în legătură cu Nedelcu Popovici și pictura rurală de la Lipova. În „Mitropolia Banatului”, nr. 4-6, Timișoara, 1980, p. 47-53.
- MILOIA, Ioachim (1931). Mănăstirea Săracă, în „Analele Banatului”, nr. IV, Timișoara, p. 85-105.
- PĂCURARIU, Mircea (1992). Istoria bisericii ortodoxe române. București: Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române.
- PÂRVULESCU, Dorina Sabina (2005). *Colecția de artă ortodoxă a muzeului Banatului*, Graphite: Timișoara.
- SECARĂ, Nicolae (2002). *Bisericile de lemn din Banat*. Timișoara: Editura Excelsior art. www.rra.srr.ro/emisiuni/obiectiv-rom;
- SIMIONESCU, I. *Românii din Banatul Iugoslav*, București, nr. 31, p. 17.
- SPĂRIOSU, Trăilă (1999), „Cuvântul Românesc”, Vârșeț-Bor, ianuarie-februarie, 1999, p. 7.
- VELIA, Tincu (1865). Istoria bisericească și politico-națională, Tipografia Arhidiecezeană, Sibiu, 1865, p. 303; Caius Pascu, op. Cit., p. 7.
- VOINESCU, T. (1970). *Pictura în epoca brâncovenească*, în istoria artelor plastice în România, București.

**IV. TRANSLATIONS-TRANSLATION
STUDIES/TRADUCTIONS-ÉTUDES DES
TRADUCTIONS/TRADUCERI-TRADUCTOLOGIE
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Mirel ANGHEL**

INTEGRATING CULTURAL ASPECTS IN TEACHING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGES - LEVELS A2-B1. CHALLENGES

INTEGRAREA ASPECTELOR CULTURALE ÎN PREDAREA ROMÂNIEI CA LIMBĂ STRĂINĂ LA NIVELURILE A2-B1. PROVOCĂRI

Gabriel BĂRDĂȘAN

Universitatea de Vest din Timișoara
(gabriel.bardasan@e-uvv.ro)

Emina CĂPĂLNĂȘAN

Universitatea de Vest din Timișoara
(emina.capalnasan@e-uvv.ro)

Abstract

The paper's main objective is to highlight the possible barriers met in integrating cultural aspects in a lesson of Romanian as a foreign language (A2-B1). Regarding them as challenges would definitely guide us in suggesting some ways of overcoming them in order to get to such a result: an interactive, complex, interesting lesson - covering both linguistic standards and cultural background issues. Thus, our paper starts with the question how to expose students to the cultural background of the language they are studying without them having the necessary level to read in Romanian and the complete frame of understanding the typical cultural and traditional elements. Our target is to expose some methods and contexts that would make this possible, to present some texts that would help them get an insight of the Romanian culture and to list the steps of tailoring such a course that comprises both grammatical and vocabulary issues and cultural ones.

Rezumat

Obiectivul principal al acestei lucrări este să problematizeze posibilele bariere întâlnite în contextul integrării aspectelor culturale într-un curs de limba română ca limbă străină (pentru nivelul A2-B1). Privindu-le drept provocări, vom putea propune câteva tipuri de exerciții, chiar un tipar de curs interactiv și complex, care să răspundă unor cerințe lingvistice, dar care să acopere și elemente specifice backgroundul cultural. Așadar, pornim de la întrebarea cum să îi expunem pe cursanți la contextul cultural al limbii pe care o învață fără ca ei să aibă nivelul necesar citirii unui text mai puțin prezent în manuale și nici cadrul pentru o înțelegere completă a culturii și elementelor ce țin de tradiție. Ținta noastră este să prezentăm câteva metode care ar face posibil acest demers, să oferim un model de text care să îi ajute să pătrundă în universul cultural românesc și să expunem pașii conturării unui curs care cuprinde atât elemente de gramatică și vocabular, cât și aspecte culturale.

Key-words: Romanian as a foreign language, cultural aspects, barriers, methods, texts

Cuvinte-cheie: româna ca limbă străină, aspecte culturale, bariere, metode, text

1. Limba română ca limbă străină și cultura și civilizația românească: conexiuni, contextualizări, argumente, (pre)texte

E cunoscut faptul că predarea limbii române nu se face în afara conturării backgroundului cultural, fie că acest lucru apare programat și conștient, fie că elementele culturale se prefigurează sau se desprind din texte cotidiene, exerciții simple, interacțiuni ghidate sau conversații libere.

Analizând manuale de limba română ca limbă străină, mai vechi și mai noi, tradiționale sau moderne, bazate pe conversație, pe exerciții activ-participative sau pe clasicele exerciții de completare, exerciții propuse sau teste elaborate în vederea susținerii unor examene oficiale, putem trage câteva concluzii. În primul rând, pentru ca un manual să fie eficient, conținutul acestuia trebuie să fie diversificat și să acopere toate aspectele limbii; nu este suficient însă să cuprindă regulile gramaticale și exerciții pentru fixarea acestora ori să acopere o cantitate cât mai mare din vocabularul fundamental. În practica didactică fonetica este abordată încă de la început, în așa fel încât studentul să-și poată dezvolta o pronunție și o scriere corecte, tot așa cum regulile de ortografie și de punctuație sunt însușite pe măsură ce se studiază morfologia și sintaxa, constatăm însă că unui text-suport nu i se acordă la fel de multă atenție.

Textele-suport pentru lecțiile de gramatică și/sau vocabular, dar și pentru exercițiile care urmăresc dezvoltarea competenței de comunicare trebuie să reflecte situații autentice cu care studentul se poate întâlni în interacțiunile sociale cotidiene și să aibă în conținutul lor, în același timp, elemente de cultură/civilizație românească. De exemplu, referințele la numele unor străzi reale, care poartă numele unor personalități românești, aduc împreună mai multe elemente importante în etichetarea unui text ca fiind relevant: peisajul lingvistic existent, realități imediate, aspecte istorice, locale sau naționale, elemente de fonetică greu de pronunțat etc.

Legătură strânsă dintre limba unui popor și cultura acestuia poate fi valorificată prin diverse texte-suport și la cursurile de limba română ca limbă străină. Desigur că într-un asemenea demers pot apărea dificultăți de diverse tipuri: structuri gramaticale, sintagme, expresii prea complicate, de nivel superior gradului de achiziție a limbii ș.a.

„A vorbi despre viața și cultura unui popor într-un curs care are drept scop însușirea limbii vorbite – arată C. C. Fries – nu înseamnă a aborda doar un *auxiliar* al acestui curs, după cum nu înseamnă a aborda un capitol straniu și rupt de scopul principal al cursului, sau ceva care trebuie adăugat sau tăiat din curs, ci o *trăsătură esențială* a fiecărui nivel de studiu al limbii.” (Lado 1976, 169). Așadar, elementele de cultură și civilizație se recomandă a fi integrate pe tot parcursul desfășurării cursului de limbă străină, indiferent de nivelul de competență.

De fiecare dată când profesorul sau manualul prezintă un cuvânt sau o noțiune pe care cursantul nu o înțelege din cauza diferențelor culturale față de limba sa maternă, apare necesitatea de a explica acea diferență culturală. Nu putem anula o întrebare sau a o amâna, pentru a respecta un număr al „lecției”, o ordine și un șablon cu margini nemodificabile. Astfel, deși nefiind un obiectiv în sine, necesitatea inițierii discuției *despre* frame-ul cultural apare. Analizând conținutul cultural integrat predării, Robert Lado decupează câteva avantaje (*Ibid.*, 170-171 *passim*):

- contribuie la formarea culturii generale a cursantului, oferindu-i suportul informațional necesar interpretării și explicării elementelor culturale;
- îl ajută să înțeleagă sensurile culturale care stau la baza literaturii scrise în limba pe care acesta o studiază;
- susține o comunicare cu vorbitori nativi instruiți;
- poate sprijini și lectura lucrărilor științifice.

La toate acestea am putea adăuga: conștientizarea unor diferențe culturale care ar ușura înțelegerea unor fenomene străine limbii materne; integrarea practică, nu doar formală într-un nou model social și cultural; intrarea în contact cu texte mai puțin robotizate și șablonare.

2. Predarea elementelor de cultură și de civilizație: principii, coordonate, organizare

În alcătuirea unor cursuri ce au ca fond tematic aspecte culturale trebuie să ținem cont de următoarele aspecte (Vezi Woycicki, Duda, în Șoșa 1987, 187):

1. locul conținutului cultural în învățarea limbii-țintă – cunoștințele de fonetică, gramatică și lexic sunt strâns legate de conținutul cultural;

2. influența culturii materne în procesul de însușire a conținutului cultural din limba-țintă – noua cultură se va suprapune celei materne;

3. etapele însușirii conținutului cultural;

4. influența mediului lingvistic natural asupra însușirii conținutului cultural din limba-țintă.

Predarea elementelor de cultură și civilizație se face paralel cu predarea limbii, cultura fiind astfel asimilată odată cu modelele structurale și cu lexicul (Rivers 1977, 258) sau aspectele formale ce țin de limbă pot fi transmise pornind de la introducerea elementelor culturale, cultura fiind, de fapt, elementul declanșator al unui curs de gramatică.

Alegerea materialului se poate face în funcție de nivelul cursanților: la începători, primele lecții cuprind teme generale, referitoare la activitatea de zi cu zi; este însă necesar ca noțiunile de cultură și civilizație să se introducă sistematic încă de la început prin lectură sau prin diverse mijloace audio-vizuale (Florea, în Țara, Alexandru 1987, 35). Pe lângă vizionări de filme/filmulețe, reclame, studenții pot lua legătura cu umorul românesc apelând la caricatură, maxime, proverbe, zicători, fragmente literare, graffiti, inscripții urbane etc., intrând astfel în contact și cu alte tipuri de scrieri și stiluri funcționale diferite: ziare, reviste, inscripții, limba română actuală – colocvială, argotică, romgleză. Totodată, exercițiile suport pot fi alcătuite în așa fel încât să se obțină o conversație liberă pe marginea modului de viață al românilor¹, pornind de la observațiile lor, experiențele lor, opiniile lor, prejudecățile lor, fără să se piardă din vedere importanța stabilirii unui „raport adecvat între cunoștințele studentului, mijloacele lingvistice achiziționate și subiectul abordat (limitat de nivelul de cunoștințe).” (*Ibidem*).

Textele vor fi selectate în funcție de dificultatea lor, fragmentate sau adaptate. În cazul studenților de nivel avansat, cunoașterea și înțelegerea aspectelor reprezentative pentru identitatea poporului român este avantajată de stăpânirea limbii, aceasta putând fi îmbunătățită prin selectarea unor texte de lucru care să reflecte specificul românesc: se pot preda noțiuni de istorie, literatură română, folclor. De altfel, la cursanții de nivel avansat, studierea unor fragmente din opere ale literaturii române constituie apogeul cunoașterii civilizației românești. Probleme și bariere pot apărea însă la nivelul A2 sau chiar la B1, pasul spre ceea ce se cheamă nivel intermediar nefiind încă făcut. De aici, dificultatea, bariera, dar și provocarea de a gândi un astfel de curs, pornind de la texte ce redau specificul cultural românesc.

3. Elemente culturale în predarea limbii române ca limbă străină. Un posibil model de predare

Propunem spre exemplificare o posibilă abordare din perspectivă culturală a unui lecții de limba română adresată unor cursanți care au nivelul de cunoaștere a românei între A2-B1 conform *Cadrului european comun de referință pentru limbi* (CECRL 2003). Subiectul lecției propuse se referă la sărbătoarea Crăciunului în România.

Strategii didactice: conversație liberă; conversație dirijată; lectură; exercițiul; forme de organizare: activități individuale, de grup și frontale.

I. Activități conversaționale

1. Ce are special centrul orașului în luna decembrie?
2. De ce e 25 decembrie o zi importantă?
3. Ce este Crăciunul?
4. Ce fac românii de Crăciun?

II. Activități lexicale și de structurare gramaticală (exerciții: sintagme și structuri gramaticale contextualizate)

1. Căutați în dicționar cuvintele: *colinda, colindă, colindător, stea*; Ce înseamnă *cal*? Dar *căluș*?

2. Citiți textul. Subliniați cuvintele noi.

În România Crăciunul se sărbătorește în 25 decembrie. În zona rurală toate familiile se pregătesc pentru Crăciun. Cel mai frumos obicei este colindul. Colindele sunt cântecele cu care se întâmpină nașterea lui Hristos. În această perioadă auzim cântece de stea, plugușorul, sorcova,

¹ Pentru aspecte ale culturii românești vezi: Șerbănescu 2007 și Alexe 2005.

vedem jocuri cu măști (țurca) sau dansuri (căluții, călușarii). Tot de Crăciun, colindătorii vin cu steaua. Acest colind amintește de steaua care a vestit nașterea lui Isus. Aceasta i-a călăuzit pe cei trei magi spre ieslea în care s-a născut Isus. În zilele noastre se merge cu steaua doar în prima și a doua zi de Crăciun. Colindătorii cântă „Steaua sus răsare” și „Trei crai de la răsărit”. Steaua purtată se face din lemn și are mai multe colțuri. Se împodobește cu hârtie colorată și are fixată la mijloc o iconiță cu Maica Domnului și Isus Hristos. Când merg cu steaua, copiii sunt uneori însoțiți de mascați. Aceștia sunt, de obicei, adulți sau adolescenți care pot avea grijă de micii colindători. Grupul stelarilor trece pe la porțile caselor și întreabă: „*Primiți cu steaua? Primiți cu steaua?*” sau „*Cine primește/ Steaua frumoasă/ Și luminoasă/ Cu colțuri multe/ Și mărunte/ De la nașterea/ Lui Hristos/ Dăruite.*”

La sfârșitul colindului colindătorii vor primi covrigi, nuci, mere, cozonac și/sau bani. Când pleacă din casa în care au colindat și în care au fost primiți, colindătorii spun: „Noi ieșim, Dumnezeu intră”. Când oamenii nu primesc colindători, închid ușile sau nu oferă daruri, efectele magice sunt opuse, ei încălcând regulile acestui obicei. (adaptat după

<https://www.travelguideromania.com/ro/traditii-si-obiceiuri-de-craciun-romania/>).

3. Alcătuiți propoziții cu cuvintele noi.

4. a. Răspundeți la următoarele întrebări:

Ce aspect al vieții românilor este prezentat în text?

Ce fel de sărbătoare este Crăciunul?

Ce primesc colindătorii?

Ce mănâncă românii de Crăciun?

b. Căutați sinonime (în text sau în dicționar) pentru următoarele forme lingvistice: *mic, în general, tradiție, a-și aduce aminte, a da, a lua, normă.*

c. Ce cuvinte cu sensuri opuse apar în text? Dați și alte exemple.

5. Potriviiți:

a. <i>luminos</i>	1. a decora, a ornamenta; a înfrumuseța
b. <i>a încălca</i>	2. a nu respecta o lege
c. <i>a împodobi</i>	3. a serba, a celebra
d. <i>a avea grijă</i>	4. plin de lumină
e. <i>a sărbători</i>	5. a îngriji (pe cineva); a supraveghea, a păzi (pe cineva)

6. Înlocuiți cuvântul/cuvintele subliniat(e):

Românii au Crăciunul în 25 decembrie.

Merg cu tine până la gară să văd ornamentele de Crăciun din oraș.

Bradul de Crăciun se decorează în seara de Ajun.

Vin pe la tine mâine ca să te colind.

Colindătorii cântă cântece de Crăciun.

7. Conversați pornind de la următorul context situațional:

Un grup de copii vin să vă colinde. Sună la ușă. Deschideți. Ce urmează? Ce le spuneți? Ce faceți?

8. Discutați despre tradițiile voastre:

Există un obicei similar în țara voastră? Discutați despre asta cu colegii din grupul de lucru.

III. Aspecte teoretice – culturale și gramaticale

Tradiții de Crăciun: ce facem, ce mâncăm, cum ne comportăm?

Diateza reflexivă. Diateza reflexivă cu sens pasiv (*Duc vs mă duc. Ei se pregătesc* să plece la colindat. vs. În România *se pregătesc* sarmale de Crăciun.

În concluzie, prin sugestia didactică prezentată, considerăm că maniera integrată de predare-învățare a românei ca limbă străină nu are în vedere doar elementele structurale ale limbii, ci implică și aspecte de cultură și de civilizație românească, acestea sporind potențialul de dobândire și

de perfecționare a competenței de comunicare prin accentuarea adecvării formelor lingvistice la contextele situaționale autentice.

Bibliografie

- Alexe, Dan, *Dacopatia și alte rătăciri românești*. 2005. București: Editura Humanitas.
- CECRL. 2003. *Cadrul european comun de referință pentru limbi. Învățare. Predare. Evaluare*, Diviziunea Politici lingvistice Strasbourg, traducere coordonată și revizuită de George Moldovanu. Chișinău: Tipografia Centrală.
- Lado, Robert, *Predarea limbilor. O abordare științifică*. 1976. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Șerbănescu, Andra, *Cum gândesc și cum vorbesc ceilalți. Prin labirintul culturilor*. 2007. Iași: Editura Polirom.
- Țăra, Vasile D., Domnița Alexandru. 1987. *Didactica modernă. Aspecte ale predării limbii române ca LS II*. Timișoara: Tipografia Universității din Timișoara.

DIPLOMATIC PROTOCOL AND ETIQUETTE FOR INTERPRETERS

PROTOCOL DIPLOMATIC ȘI ETICHETA PENTRU INTERPREȚI

Corina Georgeta ABRAHAM-BARNA

Banat's University of Agricultural Sciences and Veterinary Medicine

"The King Michael I of Romania" from Timișoara

corina.abraham.barna@gmail.com

Abstract

It is well known that the role of the interpreter in international contexts is strongly influencing the success of the diplomatic work. Starting from the certitude that communication includes not only verbal elements, but non-verbal features as well, it becomes evident that describing the non-verbal specificities of the act of interpreting in diplomatic context is increasing the quality and the impact of the interpreter's work. The aim of this study is to precise the non-verbal features of interpreting in diplomatic settings. The research is based on a multidisciplinary literature review and on work experience in international environments as well. The diplomatic interpreter should be prepared as languages expert, but should acquire intercultural communication competencies and diplomatic competencies as well.

Rezumat

Este bine-cunoscut faptul că rolul interpretului în contexte internaționale influențează determinant succesul activității diplomatice. Pornind de la certitudinea că în procesul comunicării sunt incluse nu numai elemente verbale, ci și aspecte non-verbale, devine evident faptul că descrierea aspectelor specifice non-verbale din procesul interpretării în context diplomatic crește calitatea și impactul activității interpretului. Scopul acestui studiu este de a preciza trăsăturile non-verbale ale interpretării în medii diplomatice. Cercetarea s-a bazat pe analiza literaturii de specialitate multidisciplinare și pe experiența de lucru în medii internaționale. Interpretul care își desfășoară activitatea în context diplomatic ar trebui să fie pregătit ca expert în limbi străine, dar trebuie să dobândească, de asemenea, competențe de comunicare interculturală și competențe diplomatice.

Key words: *diplomatic protocol, diplomatic interpretation, intercultural communication, multiculturalism*

Cuvinte cheie: *protocol diplomatic, interpretare în context diplomatic, comunicare interculturală, multiculturalitate*

Background

It is well known that the role of the interpreter in international contexts is determinant for the success of the activities: clear communication is definitory for international representation and negotiations. Since communication includes not only verbal elements, but non-verbal features as well, it becomes obvious that describing specificities of interpreting and translation in diplomatic context is increasing the quality and the impact of the interpreter's work.

Objectives

The aim of this study is to identify non-verbal features of interpreting in diplomatic settings.

Material and Methods

The research is based on multidisciplinary literature review and on work experience in international environments as well.

Interpreting in diplomatic settings could be placed at a multidisciplinary crossroad, and the literature review was based on publications from the following fields:

- Diplomatic protocol and etiquette,
- Translation & interpretation studies,
- Intercultural communication.

This study stalks from personal experience in working as a French/Romanian interpreter in international & multicultural environments: 15 years of experience as freelance sworn interpreter, 8 years of work experience as International Relations Officer in a Higher Education Institution (HEI) and 9 years of experience of representing Romania at the European Commission as expert. The qualitative approach of the review was focused on the objectives of the study.

Results and Discussion

1. Since this multidisciplinary approach of the interpretation cannot cover all the languages, cultures and diplomatic settings, we started our study with a Romanian approach of the topic. The book *Diplomatic protocol and etiquette* (RO “*Protocol și eticheta diplomatice*”) by Ioana Vârsta describes in the chapter *Rules for interpreters* (RO “*Reguli pentru interpreți*”) a diplomatic approach of the interpreters behaviour: “*The importance of the **professional interpreter competence** and the **tact** one must show are two issues widely recognized.*” (VÂRSTA, 2011, 139, transl.). According to the author, the interpreters should respect several technical recommendations (see VÂRSTA, 2011, 139-142), which we have synthesised as following:

Table 1 Technical recommendations for interpreters in diplomatic settings

It is recommended that the interpreter:	Purpose
✓ Have met before the person for whom will make the interpretation	<i>Stress reduction</i>
✓ Be aware about the subject of the meeting	<i>Documentation Terminology</i>
✓ Knows beforehand the texts of the speeches and toasts	<i>Preparation</i>
✓ Avoids discussions with VIPs	<i>Diplomatic Protocol & Etiquette Respect</i>
✓ Respects confidentiality	
✓ Knows his/her place during the different sections of the agenda: ➤ Discussions (at the left, slightly behind) ➤ Meals ➤ Transport ➤ Official photos	

These recommendations are describing an appropriate background for a proficient interpretation in diplomatic settings. They are stipulating psychological factors, documentation process and protocolary rules.

1.1. Meeting beforehand the person for whom the interpreter will work allows the creation of a personal connection, decreasing the stress, opening the doors to communication and increasing the overall quality of the interpreting process. So, if possible, ***the interpreter will be previously introduced to the beneficiary of the interpretation***. Moreover, it is well known that a first good impression (made, in this case, by the interpreter) has a powerful psychological impact and may be a premise of credibility and trust, increasing the success chances.

1.2. It is also well known the importance of using a proper terminology for translation & interpretation, according to the field, especially in diplomatic settings, where the impact of the work could be tremendous, even on global scale. The interpreter should be aware not only about the subject of the meeting, but also about the terminology, and where available, about the perspective of the parts. In this case, ***the work of the interpreter will start with documentation and appropriation of terminology***, obviously before the event. It is recommended to ask to organisers to recommend or provide a proper source of information and documentation for the topic and for the respective event.

1.3. A special case is represented by the interpretation of speeches and toasts. When available, their ***texts will be provided by organisers to the interpreter*** a few hours before the event, for translation preparation.

1.4. The diplomatic protocol and etiquette is based on the value of ***discretion*** as well. The interpreter should avoid (personal) discussions with the VIPs. It is recommended that interpreters not encourage discussions with diplomates, even when it is initiated by a personality.

1.5. Discretion means also respecting ***confidentiality*** of the topics discussed / translated / interpreted in diplomatic settings.

1.6. One special topic of diplomatic protocol and etiquette is the ***place of the interpreter***, who should know his/her place during the different sections of the agenda. The study will detail this topic in the following section.

1.6.1. Place of the interpreter during discussions

The usual place of interpreter during discussions is at the left, slightly behind (see *Figure 1 Place of the interpreter*).

Figure 1 Place of the interpreter
(Photo credit: <http://www.bbc.com/culture/story/20150202-the-greatest-mistranslations-ever>)

However, specific conditions apply. During official visits, when the most important personalities have each one a personal interpreter, one of them must mirror, and stay at the right, slightly behind (see *Figure 2 Place of interpreters*).

Figure 2 Place of interpreters

(Photo credit: <http://www.indialanguageservices.com/wp-content/uploads/2015/06/modi-interpreter-2.jpg>)

1.6.2. Positioning the interpreter at table

According to the type of the event, the point of the agenda and the type of table, the place of an interpreter at table could be different.

During state dinners or other type of official meals, the positioning of the interpreter could vary. One may be invited to sit at the table next to the beneficiary of the interpretation, other could have a sit behind him/her, or have another specific place at the table, according to the etiquette established for the event. In any case, the interpreter must respect all the protocol and etiquette rules related to the event, including the dress code.

The above-mentioned book published by Vârsta describes a variety of situations, as following:

1.6.2.1. The place of the interpreter is at the left, assuring the interpretation during the meal.

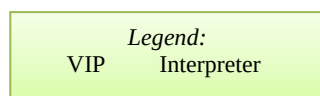

Figure 3 Interpreter's position at left at round table

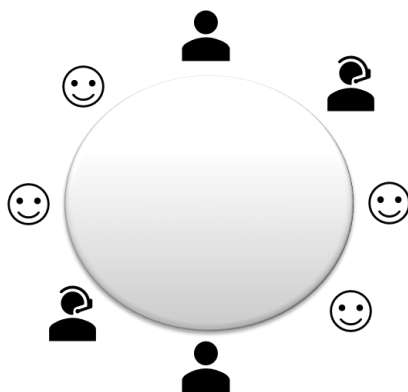
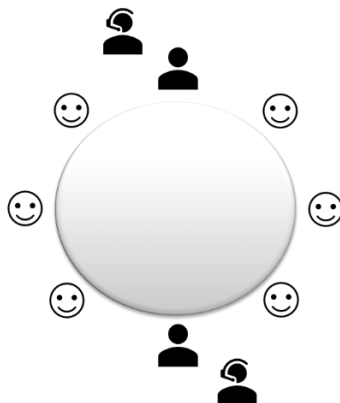
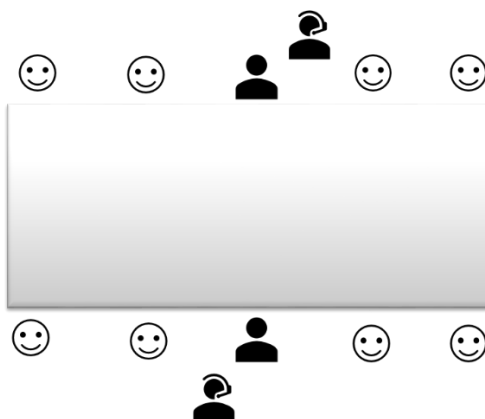

Figure 4 Interpreter's position at left at rectangular table

1.6.2.2. The place of the interpreter is at the left, slightly behind, assuring the interpretation during the meal, but not having assigned a place at the table. Keeping in mind that this a normal situation, it is recommended that the interpreter has the habitude to eat before the official meal, in order to dedicate his/her time to the interpreting job.

Figure 5 Interpreter's position at left slightly behind at round table**Figure 6 Interpreter's position at left slightly behind at rectangular table**

1.6.2.3. A variation of the previous situation is when both VIPs – the most important guest and the main host - use the same interpreter during the meal. In this case, the interpreter will be, normally, placed between the VIPs, slightly behind, without having a place assigned for having the meal.

Figure 7 Interpreter's position between 2 VIPs at round table

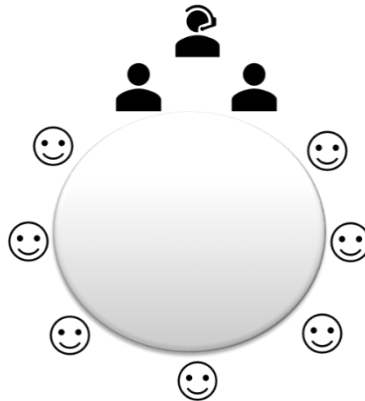
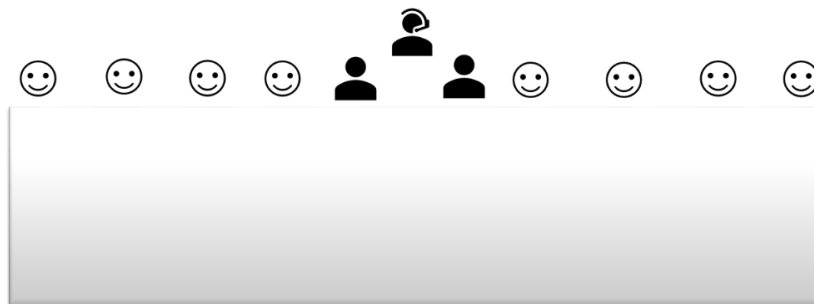
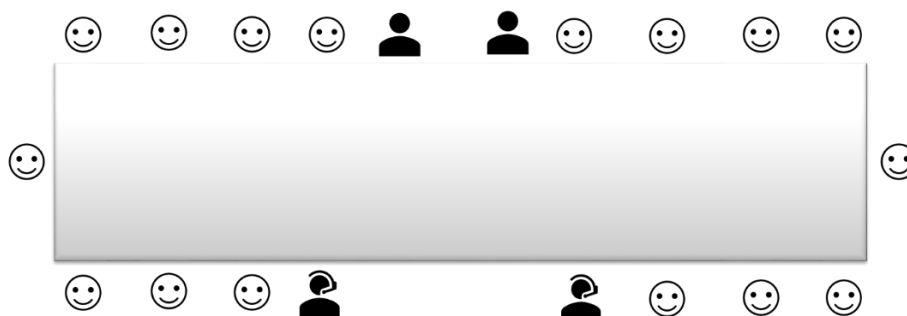

Figure 8 Interpreter's position between 2 VIPs at rectangular table

1.6.2.4. Another positioning of the interpreters could be their placement between the last protocolary positions, slightly in the front of the VIPs.

Figure 9 Interpreter's position in protocolary order at rectangular table

1.6.3. Place of the interpreter during transportation of VIPs

During transportation by car, the interpreter could be placed on the fold-up seat in the front of VIPs or, if the car is not equipped with fold-up seats, on the back seat between VIPs.

Figure 20 Positioning the Interpreter in a car in the front of VIPs (Photo credit: http://new207.free.fr/inside_arriere.html)

Figure 31 Positioning the Interpreter in a car between VIPs (Photo credit: http://new207.free.fr/inside_arriere.html)

The position next to the driver would not allow a proper communication or translation.

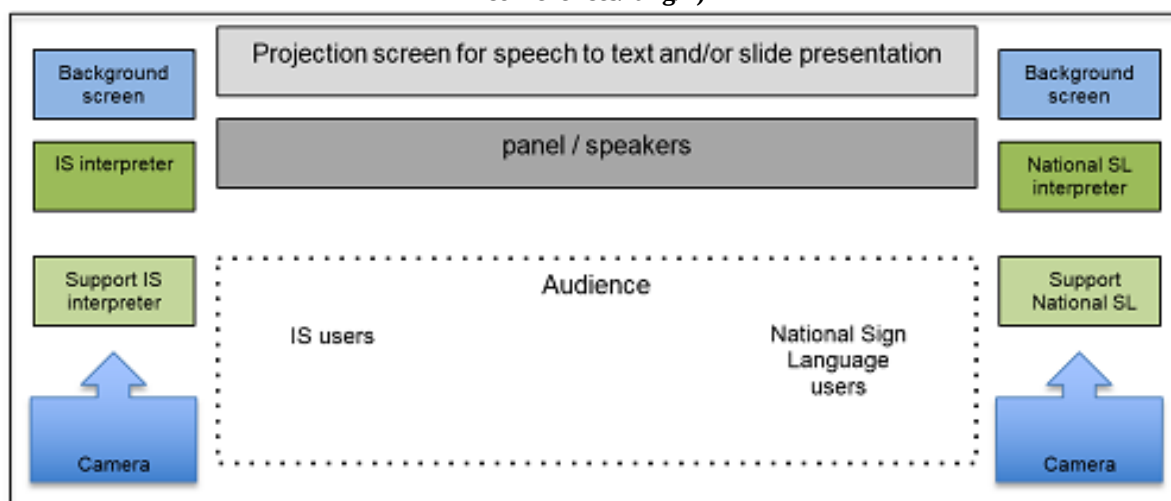
1.6.4. Place of the interpreter during official photos

The interpreters will not appear in official photos, so they must leave the official host and guests during the photo session.

1.6.5. Medical issues of diplomatic interpreting

Concerning the positioning of sign language interpreters, they are specific guidelines for their placement in conferences, including web-streaming. The International Association of Conference Interpreters (AIIC) has published clear recommendations of interpreters positioning in this case (see *Figure 42 Placement of sign language interpreter teams...*).

Figure 52 Placement of sign language interpreter teams, cameras, monitors, screen and audience. Note: IS = International Sign (Source: <https://aiic.net/page/7821/guidelines-positioning-of-sign-language-interpreters-in-conferences/lang/1>)

2. Good practices and lessons learned

2.1. Principle of Sovereign Equality of States

Concerning the usage of languages in official events, the **Principle of Sovereign Equality of States** applies: every person has the right to express in his/her mother tongue. Specific conditions apply, according to the context, the institution hosting the events, the level of participants etc.

2.2. During official events, it is recommendable that every very important official has his/her own interpret, who translates into his/her mother tongue. But even a more detailed attention is accorded to the choice of the interpreters.

Figure 63 Formal visit of the Chinese Communist Party official Li Changchun in the UK, received by the former British Prime Minister David Cameron (Photo credit: Leon Neal / AFP - Getty Images)

An uncertain situation is described by an experienced certified conference interpreter, explaining the Figure 73: *“It shows British Prime Minister David Cameron in formal conversation with Chinese Communist Party official Li Changchun. (...) The ladies on either side are of course the interpreters. Though they both look Chinese, the one on Cameron's side must in fact be British. We know this because it's a long-standing convention in formal diplomatic interpreting that each side brings its own interpreter, usually of its own nationality. This has advantages:*

- *Confidence and confidentiality: each side feels it can trust its interpreter to work in its best interest and not divulge confidential information*
- *Each interpreter can monitor the translation of the other interpreter and warn of any discrepancies*
- *The division of work between two interpreters provides some relief if the meeting is prolonged.*” (TRANSLATOLOGY, 2012)

If both interpreters have as mother tongue Chinese, or one of them is British of Chinese origins, but her mother tongue is not Chinese, the question is how far can we go in the selection of diplomatic interpreters, in order not to discriminate them? Which is the most appropriate framework, beyond the legal one, to insure confidentiality, security and, in the same time, a proper translation? Which is the set of principles and criteria for this selection?

The interdisciplinarity for selecting diplomatic interpreters is obvious, but which is the list of fields that should be covered, for taking into account all necessary criteria?

3. Types of interpreting in diplomatic settings

Different types of (conference) interpretation are already known, and we are mention them as a reminder:

- Consecutive
- Simultaneous
- Relay
- Retour
- Pivot
- Cheval
- Asymmetric
- Whispering.

Figure 84 Whispering (Photo credit: <http://www.fluentinmandarin.com/content/wp-content/uploads/2015/03/tolmacs.jpg>)

The most important difference between the types of interpreting are time-related. They are concerning the opposition between simultaneous and consecutive. According to the abilities: good memory, concentration, fast reactions, ability to synthesise and to summarise etc., every interpreter has his/her own preferences and choices. But in diplomatic settings, function of event type, there are pre-established types of interpreting.

In a meeting room where the interpretation is realised in 6 languages by 12 interpreters for 100 countries, in most of the cases, speeches and discussions are most probably translated through simultaneous interpreting, and the pace of the interpretation must be fast and coordinated between interpreters, in order that all participants have the same reactions, the same moment. Two interpreters are alternatively working in pair for a language.

A good reflexion of conference interpreting in official meetings is published by the European Commission's interpreting service, the Directorate General for Interpretation (DG Interpretation – SCIC). On their webpage, the above-mentioned types of interpreting are explained, documentation sources are listed, like audio-visuals, various documents, terminology and bibliography, they are even offering a step-by-step guide on pursuing a career in interpreting and much more.

We will not detail this topic here, but it is important for interpreter to identify before the event the type of interpretation that will be realised, and to be prepared for this work.

4. Intercultural and multicultural issues of diplomatic interpreting

Translation & Interpretation Studies are recently more focused on intercultural issues of the field. The literature review of this interdisciplinary fields shows that interpreting across languages and cultures should focus on cultural differences and cross-cultural communication. The intercultural aspects of interpreting have a high impact in diplomatic settings. Let's make the precision that interculturality is realised through the contact of two specific cultures, by the interaction of people from different cultural backgrounds. That means that, generally, the who cultures have specific interactions, due to divers factors of the cross-cultural communication. In the process of translation, two equivalent terms from different languages may represent two different concepts, sometimes including hidden connotations. In a figurative way, the equivalent of a term could be imagined like an iceberg, having a hidden part.

According to the Iceberg Model of Culture, imagined and published in 1976 by the anthropologist Edward T. Hall, the culture of a society could be figured as an iceberg. The culture has some visible aspects, above the water, and a larger portion, hidden beneath the surface, with invisible cultural aspects. This model includes the linguistic aspects as well. So, the interpreter should be aware about the cultural differences, and must be sure that these differences will respected diplomatically.

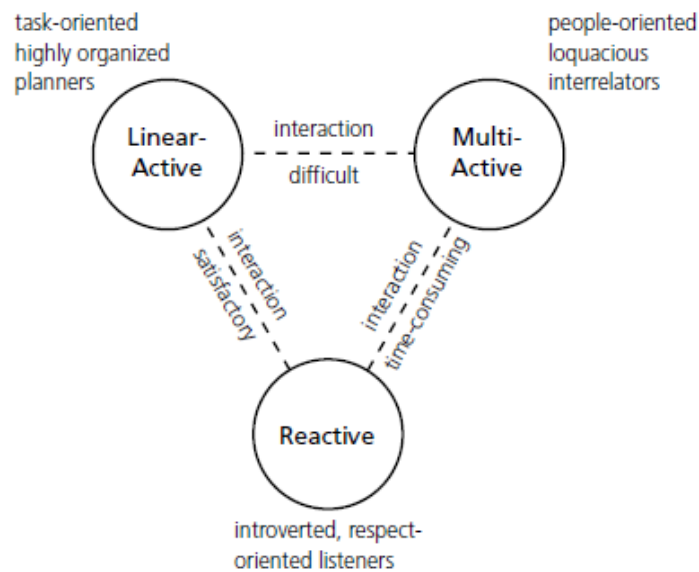
Beyond the linguistic aspects, the cultural differences could be very pregnant. Approaching multiculturalism and interculturality in a diplomatic way is a must for the diplomatic interpreter. Recommendations related to this topic, addressed to diplomates in general, are presented in the book *Diplomatic psychology*, a book published in Romanian by Cristian Dobre. The knowledge of important aspects of the other culture, including ideology, religious aspects, discriminations etc. helps to the avoidance of intercultural incidents or even diplomatic incidents. Dress code, language taboos, staring, non-verbal communication in general should be studied and considered by the interpreter.

Issues occur when the interpreters are attending multicultural conferences, and they should know how to approach different cultures, beyond the general diplomatic rules.

An interesting approach of cultures was created by Richard Lewis in his book *When Teams Collide: Managing the International Team Successfully*. He categorised cultures in 3 types: reactive (introverted), linear-active (task-oriented) and multi-active (people-oriented).

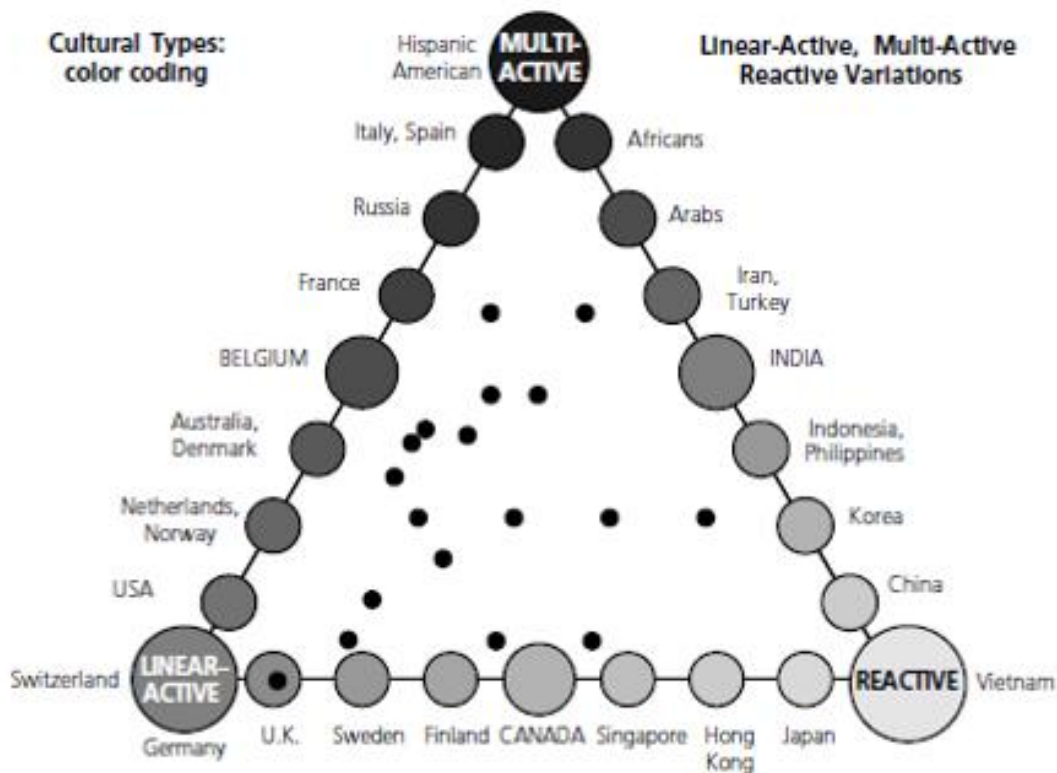
Figure 95 Levels of Difficulty in LMR Interaction - LEWIS, Richard, When Teams Collide: Managing the International Team Successfully, 39

CATEGORIZING CULTURES

Starting from this categorisation, Lewis designed a Cultural Types Model, viewed as a triangle, which can be used as an assessment tool for cultures. The cultural types are placed on the sides of the triangle, having gradual nuances of the three general types of culture.

Figure 106 Cultural Types Model - LEWIS, Richard, When Teams Collide: Managing the International Team Successfully, 42

A lecture of this book is a strong tool for dealing with the cultural differences, for establishing intercultural communication strategies and for preparing multicultural conferences.

A list of nationalities presented in the conference provided by the organiser to the interpreter before the event will help the interpreter to prepare this strategy, in order to respect the multiculturalism. Intercultural competences of interpreter are very important in diplomatic settings.

Conclusions

The present study is based on 3 main complementary perspectives:

- Diplomatic Protocol and Etiquette
- Intercultural Communication
- Translation & Interpretation Studies

Analysing diplomatic interpretation in a multidisciplinary approach with different methodologies has lead us to the following conclusions:

- The types of conference interpretation are the same in diplomatic context, and their practice show the professional competence of the interpreter as languages communication professional.
- In diplomatic settings of interpretation, the intercultural competence is essential for intercultural communication, and it represents a foundation stone for building trust and mutual respect.
- The protocol and the etiquette in diplomacy are essential, so interpreting in diplomatic settings should take the diplomatic conventions into account as well.

In conclusion, being an interpreter in diplomatic context transforms the interpreter into a diplomate with strong intercultural and multicultural communication competencies.

Bibliography

1. BURI, Maria Rosaria, *Interpreting in diplomatic settings*, International Association of Conference Interpreters (AIIC), October 29, 2015, (online), <http://aiic.net/p/7349>, (accessed March 29, 2017)
2. CREMONA, Vicky Ann, MALLIA, Helena, *Interpretation and Diplomacy*, (online), <https://www.diplomacy.edu/resources/general/interpretation-and-diplomacy>, in *Language and Diplomacy*, Ed by J. Kurbalija and H. Slavik, 2001, 301-305
3. CROSSCULTURE, *The Lewis Model – Dimensions of Behaviour*, 22.06.2015, (online), <http://www.crossculture.com/latest-news/the-lewis-model-dimensions-of-behaviour/>, (accessed March 31, 2017)
4. DOBRE, Cristian, *Psihologie diplomatică*, București, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, ed. a II-a, 2013
5. EUROPEAN COMMISSION, The Directorate General for Interpretation (SCIC), *What is conference interpreting?* (online), http://ec.europa.eu/dgs/scic/index_en.htm, (accessed July 30, 2017)
6. HALL, Edward Twitchell: *Beyond Culture*, Garden City, New York, Anchor Press, 1976
7. INTERNATIONAL ASSOCIATION OF CONFERENCE INTERPRETERS (AIIC), *Guidelines for positioning of sign language interpreters in conferences, including web-streaming*, (online), <https://aiic.net/page/7821/guidelines-positioning-of-sign-language-interpreters-in-conferences/lang/1> (accessed March 29, 2017)
8. LEWIS, Richard, *When Teams Collide: Managing the International Team Successfully*, Boston, MA, Nicholas Brealey, 2012

9. LIU, Alice, *Cultural and social issues in diplomatic translation*, (online), <https://www.slideshare.net/aliceadventure/presentation-705-alice>, (accessed March 29, 2017)
10. ROLAND, Ruth A, *Interpreters as Diplomats: A Diplomatic History of the Role of Interpreters in World Politics*, Ottawa, University of Ottawa Press, 1999, 209 p.
11. TRANSLATOLOGY, *Diplomatic Interpreters*, 22.04.2012, (online), <http://unprofessionaltranslation.blogspot.ro/2012/04/diplomatic-interpreters.html>, (accessed March 30, 2017)
12. VÂRSTA, Ioana, *Protocol și etichetă diplomatice*, București, Ed. C.H.Beck, 2011.

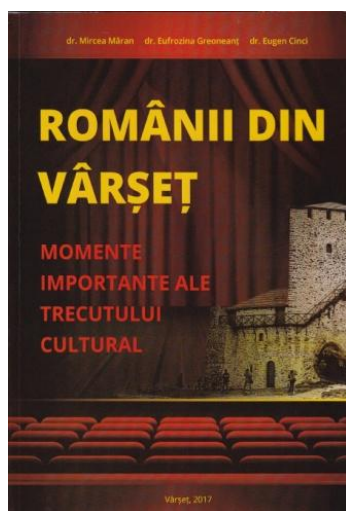
V. BOOK REVIEWS/CRITIQUES DE LIVRES/RECENZII
Coordinator/Coordinateur/Coordonator:
Emilia PARPALĂ

Mircea MĂRAN, Eufrozina GREONEANȚ, Eugen CINCI
***Românii din Vârșeț – momente importante ale trecutului cultural*, Editura Școlii**
de Înalte Studii pentru Educatori »Mihailo Palov« din Vârșeț,
Vârșeț, 2017, 146 p.

Virginia POPOVIĆ

Universitatea din Novi Sad, Facultatea de Filosofie

popovic.virdjinija@ff.uns.ac.rs

La editura Școlii de Înalte Studii pentru Educatori »Mihailo Palov« din Vârșeț, Serbia, a apărut în anul 2017 volumul *Românii din Vârșeț – momente importante ale trecutului cultural*, semnată de trei profesori: dr. Mircea Măran, dr. Eufrozina Greoneanț și dr. Eugen Cinci.

Foarte rar se întâmplă ca să avem în fața noastră o monografie despre activitatea culturală, religioasă, educațională a românilor din Voivodina care trăiesc la oraș. Deoarece în ultimul timp tot mai mulți tineri pleacă la școli în oraș, nu de puține ori ei acolo și rămân, contribuind în mare măsură la dezvoltarea culturală a orașului. De aceea, autorii și-au propus o prezentare a orașului Vârșeț, de la primele societăți culturale, primele activități muzicale, etc. atrăgând atenția asupra importante activității culturale desfășurate în orașul Vârșeț.

Vârșețul a fost o perioadă lungă de timp un important centru economic, administrativ, cultural, confesional și educațional din Banatul istoric, ceea ce a rămas până în zilele noastre, fiind un oraș care se poate mândri de diversitatea lui etnică și de activitățile interculturale desfășurate aici.

Volumul de față este împărțit în opt capitole: I *Vârșețul - centrul spiritualității românești din Banatul Sârbesc*; II *Instruirea învățătorilor și a educatorilor la Vârșeț*; III *Activitatea național – culturală a avocaților și juriștilor români din Vârșeț în secolul al XIX-lea și la începutul sec. al XX-lea*; IV *Aurel Vlaicu la Vârșeț (1912)*; V *Începuturile activității muzicale a românilor din Vârșeț*; VI *Repere ale activității corale - corul bisericesc și corul viitorilor dascăli*; VII *Un calendar sumar al evenimentelor muzicale românești la Vârșeț*; VIII *Secvențe din viața teatrală a orașului Vârșeț*.

În primul capitol intitulat *Vârșețul - centrul spiritualității românești din Banatul Sârbesc*, autorii vorbesc despre populația românească în cadrul unui mozaic al etniilor din Voivodina, din care s-au desprins cele mai de seamă personalități care au marcat viața culturală și spirituală din acest oraș. Faptul că unele familii cunoscute și foarte bogate au trăit la Vârșeț în secolul al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea, reprezintă o dovadă a continuității românilor în acest oraș. La fel, Vârșețul era un important centru al luptei pentru independență bisericească a românilor de pe aceste meleaguri, la care au participat persoane cunoscute ale mișcării naționale românești, precum sunt Ignatie Vuia, Nicolae Tincu Velia și alții. Autorii cărții prezintă date bogate despre înființarea bisericii ortodoxe în Vârșeț. Datorită faptului că în oraș au existat instituții școlare și confesionale românești, s-au creat condiții favorabile pentru intelectualitatea locală, dar și pentru alți reprezentanți ai burgheziei românești, să dezvolte și o viață culturală bogată. În primul rând, la Vârșeț au fost scrise importante pagini ale începuturilor literaturii și publicisticii iluministe românești. Aici și-au scris operele lor marile personalități ale culturii bănățene din prima jumătate a secolului al XIX-lea, începând cu Ioan Tomici, apoi cu pionierul iluminismului românesc Paul Iorgovici și continuând cu nume ca Andrei Șaguna, Nicolae Tincu Velia, Andrei Vasici și alții.

Activitățile culturale în orașul Vârșeț au început să se intensifice prin înființarea unui cor, iar prin înființarea parohiei, numărul românilor a început să crească, creându-se treptat condiții prielnice pentru desfășurarea activităților culturale. La fel s-au deschis și primele instituții românești din Vârșeț, care au avut caracter economic (institutele de economii și credit „Luceafărul”, 1895; „Salvatoria”, „Comoara”, 1903). În timpul primului război mondial au încetat toate activitățile culturale în oraș, o parte mare de familii plecând în România, abia prin înființarea *Astreii* în 1936, care a avut sediul la Vârșeț, se formează o asociație în care vor fi încadrate toate societățile culturale românești din Banatul iugoslav existente în perioada interbelică. După aceea activitățile culturale își iau avânt, apar publicații românești precum *Opinca* (1918-1919), *Nădejdea* (1927-1944), *Dimineața* (1929), *Foaia poporului român* (1936-1938), *Graiul strămoșesc* (1938), *Biruința* (1938-1939) și *Calendarul Nădejdea* (1929-1944), aici era sediul Partidului Român din Regatul S.C.S. (1923-1929) și al Comitetului Central Român (1935-1941). Tot aici a fost și redacția C.E.P. „Libertatea” (1945-1962), cu o serie de publicații periodice în limba română, printre care săptămânalul *Libertatea*, revista de știință, artă și cultură *Lumina*, revista pentru copii *Bucuria pionierilor* (mai târziu *Bucuria copiilor*), revistele *Femeia nouă* și *Satul*, *Calendarul popular*. Activitățile cultural-muzicale se desfășoară în cadrul S.C.A. *Petru Albu*, care mai târziu își schimbă numele în *Luceafărul*. Activitatea teatrală s-a desfășurat o perioadă de timp (1948-1956) în cadrul Teatrului Popular Român (cu caracter semiprofesionist), iar azi, arta teatrală românească din Vârșeț este reprezentată de Scena Profesionistă în Limba Română *Petru Cârdu* găsită în cadrul Teatrului Popular *Sterija* din Vârșeț. Numărul românilor din Vârșeț, din anii postbelici și până azi, se găsește într-o continuă creștere, astfel că în momentul de față orașul are cel mai mare număr de români din Serbia.

În volum sunt prezentate date prețioase despre dezvoltarea învățământului în limba română, începând cu o veche atestare pe care o găsim „în Cronica lui Nicolae Stoica de Hațeg, care susține că, încă în 1773 episcopul ortodox din Vârșeț îi instruia pe tinerii clerici în palatul episcopal, unde aceștia învățau cântarea bisericească și regulamentele bisericești”. Cea mai însemnată instituție școlară sârbo-română la Vârșeț în decursul secolului al XIX-lea a fost Institutul Teologic Sârbo-Român, unde au învățat unele personalități marcante ale istoriei poporului român cum erau: Andrei Șaguna, Damaschim Bojincă, Petru Râmneanțu, ș.a. Ca urmare a semnării Convenției școlare iugoslavo-române ia naștere secția în limba română în cadrul Liceului din Vârșeț, apoi se deschide și secția cu limba de predare română în cadrul Școlii Normale din acest oraș. Școala Normală a fost în 1974 transformată în Academie Pedagogică, iar aceasta la rândul ei, în 1993, în Școală Superioară pentru Educatori, din 2007 Școală de Studii Înalte pentru Educatori. Autorii volumului au dorit să prezinte, prin date amănunțite că Vârșețul „a reprezentat, [și încă mai reprezintă] atât pentru populația românească, cât și pentru toți locuitorii acestei părți a Banatului, un punct de interferențe etno-confesionale, economice, școlare și culturale care l-au introdus în rândul celor mai importante medii urbane bănățene.”

În următorul capitol, *Instruirea învățătorilor și a educatorilor la Vârșeț*, sunt prezentate instituțiile școlare din Vârșeț de-a lungul timpului, începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea, când a fost unul dintre cele mai importante centre școlare și confesionale din sud-estul Monarhiei Habsburgice. Învățământul a întâmpinat de-a lungul timpului greutăți, când se simțea lipsa de profesori, pe de o parte, apoi de material didactic, pe de cealaltă parte, totuși, prin semnarea acordurilor bilaterale iugoslavo-române, s-au creat condiții mai bune pentru minoritatea română din Banatul sârbesc și a cea sârbească din Banatul românesc, în privința problemelor școlare și culturale. Prin semnarea Convenției referitoare la orânduirea școlilor primare minoritare din Banat, în anul 1933, s-a început „rezolvarea propriu-zisă a chestiunii cultural-școlare a românilor din Banatul sârbesc. [...] au fost angajați învățători contractuali, veniți din România, care au „contribuit simțitor la instruirea școlarilor români și la îmbunătățirea activității societăților culturale pe sate, Convenția a asigurat și deschiderea secțiilor în limba română pe lângă Școala Normală și Liceul din Vârșeț, ceea ce a accelerat formarea unei pătri de intelectuali care vor juca

în deceniile următoare un rol deosebit de important în viața culturală și școlară a românilor din Banatul iugoslav.”

În capitolul care urmează, Vârșețul este prezentat drept sediu a celor mai importante instituții și organizații cu caracter românesc, menținându-și această poziție până azi. Studii despre cei mai cunoscuți juriști și avocați din Vârșeț aproape că nu există și autorii în volumul de față ne aduc foarte multe informații despre primul avocat consistorial vârșețean și traducător pentru limba română pe lângă episcopul Iosif Iovanovici Șakabent și primul mare iluminist bănățean - Paul Iorgovici, cunoscut după lucrarea *Observații de limbă rumânească*. Un alt avocat amintit în volum este George Mocioni unul dintre membrii familiei nobiliare care a dat mai multe nume ilustre în istoria mișcării naționale a românilor din Monarhie în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea. Toți avocații amintiți în volum sunt prezentați precum personalități de seamă care au apărut interesele poporului român din acea perioadă.

Autorii scriu însemnate rânduri despre marele aviator român, Aurel Vlaicu, care a fost oaspetele Vârșețului la un aeromiting în anul 1912, despre care s-a vorbit în presa timpului.

Următoarele capitole sunt dedicate activității muzicale ale românilor din Vârșeț, ale căror începuturi sunt fixate la sfârșitul secolului al XIX-lea. Foarte multe și prețioase date despre începuturile secțiilor corale și teatrale. Prezența unei activități muzicale amatoricești la Vârșeț odată cu înființarea Societății cultural-artistice *Petru Albu*, în anul 1948, a fost cea mai mare realizare a românilor de aici pe planul activității cultural – muzicale. S.C.A. *Petru Albu (Luceafărul)* este una dintre primele Societăți de aceste gen, înființate după cel de-al Doilea Război Mondial. În mai mult de cincizeci de ani, Societatea „Petru Albu”, mai târziu cu numele de ”Luceafărul” era principalul punct de întâlnire a românilor din Vârșeț și a condus activitatea muzicală a orașului. Odată cu zidirea Bisericii Ortodoxe Române între anii 1910-1912, în Vârșeț a luat naștere corul bisericesc iar corului secției române a Școlii Normale ia naștere în urma semnării Convenției româno-iugoslave în anul 1934, ambele coruri funcționează și astăzi.

În volum este dat și un calendar sumar al evenimentelor muzicale românești la Vârșeț, începând cu 1867 și până în 2016.

Ultimul capitol al monografiei este dedicate jocului de scenă, reprezentând o modalitate de păstrare a identității române din Vârșeț. Primele activități teatrale în oraș au luat naștere la sfârșitul secolului XIX. Autorii au realizat o scurtă prezentare a vieții teatrale din orașul Vârșeț, plecând de la evenimentele care au dus la înființarea Teatrului Popular Român și până la activitatea din zilele noastre a Scenei Profesionale în Limba Română. Începând cu înființarea Societății Culturale *Petru Albu* și continuând cu Societatea Cultural-Artistică *Luceafărul*, apoi Cenaclul *Tinerele Condeie*, treptat s-a simțit nevoia de trecere de la activitatea amatoricească la scena profesionistă, contribuind la dezvoltarea culturală și la ieșirea din anonimat al unor talente deosebite din rândul minorității române. Prin înființarea Teatrului Popular Român din Vârșeț, în 1949 și a Scenei în Limba Română de pe lângă Teatrul „Sterija”, la Vârșeț s-au prezentat spectacole de mare valoare artistică.

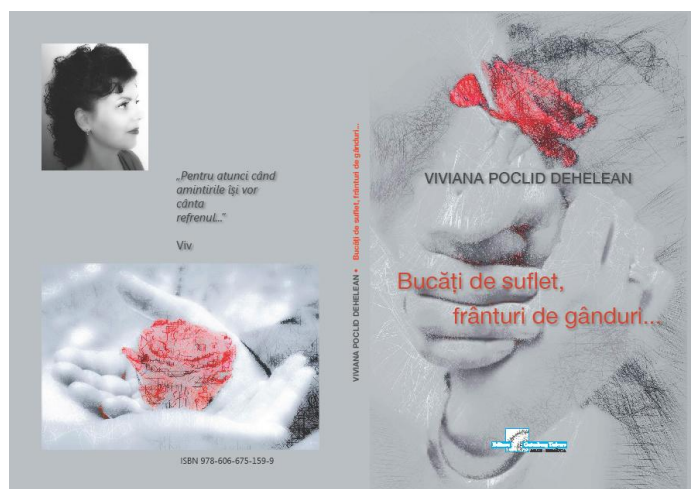
Volumul de față este una dintre rarele monografii ale orașului Vârșeț, care scoate la suprafață cele mai de seamă momente din istoria culturală, confesională și educativă, contribuind în mare măsură la istoria monografică a Banatului Sârbesc.

Viviana POCLID DEHELEAN
Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...
Editura Gutenberg Univers, Arad, 2018, 220 p.
ISBN 978-606-675-159-9

Dragostea ca har divin

Vasile MAN

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Dragostea este un har divin care dă frumusețe vieții și însoțește sufletul în lumina cerească. Dragoste înseamnă când primești o scrisoare de la cine îți este drag și să ți se umezească ochii, citind.

După debutul literar, editorial, cu trei cărți în același an, 2017, al poetei Viviana Milivoievici cu volumul *Albastru-Infinit*, urmat de volumul de poeme *Ziua de Azi* și traducerea în limba franceză a volumului *Albastru-Infinit / Bleu-Infini*, sub semnătura Viviana Poclid Dehelean, cărți care au atras atenția istoricilor literari, pentru valoarea excepțională a poemelor sale lirice, anul

editorial 2018 al poetei Viviana Poclid Dehelean a început cu o mare surpriză: volumul de poeme de dragoste: *Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...* (în timp ce, în această toamnă, va lansa volumul *Albastru-Infinit* în traducere bilingvă, germană și sârbă).

Este o explozie lirică firească, ce în cartea de azi, *Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...*, autoarea ne propune o lectură de mare frumusețe sufletească a dragostei.

Pentru autoarea cărții, Viviana Poclid Dehelean, *Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...*, poezia iubirii poate fi ireal de frumoasă. Portretul dragostei este desenat de autoare în trăiri la superlativ, de o frumusețe tulburătoare a dorului de fericire, ca, uneori, în final, să apară dezamăgirea neîmplinirii unui dor, devenit iluzie!

Trăirea sentimentelor, însă este atât de frumoasă, încât orice cititor își dorește să trăiască asemenea emoții ale iubirii, chiar dacă neîmplinirea este cuprinsă în regrete, pentru că, „*O lacrimă în ochii tăi aș vrea să fiu... Și-un zâmbet... într-un dor... târziu...*”

Harul poetic și trăirea sufletească dau poemelor sale o frumusețe ce se percepe direct cu sufletul: *Ochii tăi...*

„Ochii tăi sunt stele
ce m-alintă-n noaptea
nesupusului ascuns al timpului neîndurător...
Iar lacrimile noastre se aștern cuminți
pe răni care tot dor.
Visăm o lume albă
în care doar tăcerea
ne poate mântui
Și dorurile noastre
în șoapte vor sfârși...”

Bucăți de suflet, frânturi de gânduri... este o carte excepțională despre flacăra iubirii din primii ani ai tinereții, scrisă cu mare finețe lirică, acum, la maturitate, când dragostea transmite lumina sufletească.

În poezia Viviane Poclid Dehelean vibrează o frumusețe lirică scrisă cu inima și, în egală măsură, cu inteligența vocației sale poetice.

Dacă visele de început nu au limite în imaginația poetei, încheind unele poeme cu regretul exprimat printr-un singur cuvânt: iluzie. Treptat, echilibrul său sufletească invită cititorul la reflecții inedite!

În dragoste, și durerea își are frumusețea ei, trăită de iubire, ca în finalul acestei cărți, prin *Vise de îngeri*: „Ți-ai deschis sufletul spre sufletul meu și m-ai primit să mă cuibăresc în el ca la mine acasă...”

Am găsit acolo o liniște deplină în care puteam auzi doar cântecul ploii începutului de toamnă...”

Culorile gândurilor tale mi-au pictat un tablou fermecător în simțurile mele...

Mă simt acasă în brațele tale!...

Doar un suflet care plânge cu lacrimi de fericire poate spune: „Mă simt acasă în brațele tale!...” Este cea mai frumoasă exprimare a dragostei. „Aceste poeme, spune Autoarea, reconstruiesc întregul frumuseții sufletești!”

Carte de vizită

Dr. Viviana Milivoievi (n. 09.07.1981, în Moldova Nouă, jud. Caraș-Severin) este cercetător științific în cadrul Institutului de Studii Banatice „Titu Maiorescu”, Academia Română, Filiala Timișoara.

Domeniile sale de interes sunt *istoria și critica literară, interculturalitatea și multiculturalitatea*.

A obținut titlul științific de *Doctor în filologie*, în anul 2009.

Este absolventă a Universității „1 Decembrie 1918”, din Alba Iulia, Facultatea de Istorie și Filologie, specializarea Limba și Literatura Română – Limba și Literatura Franceză (2004), a programului de master *Literatura și mentalitățile*, din cadrul Universității de Vest din Timișoara (2006) și a Facultății de Economie și de Administrare a Afacerilor, specializarea Economie și Afaceri Internaționale, în cadrul Universității de Vest din Timișoara (2008).

Este membru și responsabil de proiecte în cadrul Societății Enciclopedice a Banatului din Timișoara, președinte: prof. univ. dr. Crișu Dascălu; membru și responsabil de proiecte în cadrul Centrului European de Studii și Aplicații Interdisciplinare, președinte: conf. univ. dr. Ioan David; director adjunct, referent în Consiliul științific și evaluator științific articole la revista „Studii de Știință și Cultură”, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș”, din Arad; redactor-șef adjunct la revista „Regatul Cuvântului” și redactor principal, șef departament critică literară la revista de cultură și spiritualitate universală „Sfera Eonică”, din Craiova; membru în Asociația Română de Istorie a Presei (ARIP), membru în Asociația Bibliotecarilor din România (ABR).

De asemenea, a participat la numeroase manifestări științifice cu caracter național și internațional, desfășurate în țară și în străinătate.

Volume publicate:

Viviana Poclid Dehelean, *Publicistica lui Mircea Eliade și opțiunile „Tinerei generații”*, Timișoara, Editura David Press Print, 2016

Viviana Milivoievici, *Albastru-Infinit*, Prefață de Vasile Man (*Poezia ca destin*), Postfață de Florica Pășan (*Lirismul cuantic al unui ALBASTRU – INFINIT*), Timișoara, Editura David Press Print, 2017

Viviana Poclid Dehelean, *Albastru-Infinit/Bleu-Infini*, ediție bilingvă română-franceză, Prefață la versiunea franceză de Alvaro Rocchetti, Prefață de Vasile Man, Postfață de Florica Pășan, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2017

Viviana Milivoievici, Vasile Man, *Ziua de Azi*, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2017

Viviana Poclid Dehelean, *Bucăți de suflet, frânturi de gânduri...*, Arad, Editura Gutenberg Univers, 2018

Volume coordonate:

Eugen Todoran, *Scrieri. I. Studii și articole (1937-1956)*, Ediție critică, text stabilit, studiu introductiv, tabel cronologic, notă asupra ediției și bibliografie de Viviana Milivoievici, Prefață de Crișu Dascălu, Timișoara, Editura David Press Print, 2016

Eugen Todoran, *Scrieri. II. Studii și articole (1957-1966)*, Timișoara, Editura David Press Print, 2017

Ioan David, Viviana Milivoievici (coordonatori), *Tradiții ale presei științifice. Lucrările prezentate la Congresul Internațional de Istorie a Presei, Ediția a IX-a, Timișoara, 2016*, Editura Academiei Române, Editura David Press Print, 2017

Colaborări cu *articole științifice, studii, recenzii și cronici* la „Orizont”, „Jurnalul literar”, „Contemporanul. Ideea europeană”, „Discobolul”, „Oglinda literară”, „Columna 2000”, „Revista de Studii Banatice”, „Praful de stele” (fondator), „Luceferi ce răsar”, „Regatul cuvântului”, „Sfera eonică”, „Studii de Știință și Cultură”, „Logos. Revistă de filologie, limbă, literatură și folclor”, „Nord literar”; *poezii și povești* la „Actualitatea literară”, „Algoritm literar”, „Armonii culturale”, „Boema”, „Cetatea culturală”, „Confluente literare”, „eCreator”, „LitArt”, „Literatura de azi”, „Literaturitate”, „Lumina”, „Melidonium”, „Plumb”, „Regatul cuvântului”, „Sfera eonică”, „Sintagme literare”.

Andrei NISTORAN
Monografia orașului Moldova Nouă,
Brăila, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2017, 256 p.,
ISBN 978-606-30-1457-4

Viviana MILIVOIEVICI

Academia Română – Filiala Timișoara,
Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu”
B-dul Mihai Viteazu, nr. 24, Timișoara, România
viviana.poclid@yahoo.com

*„Pentru a înțelege prezentul și a trage concluzii pentru viitor,
trebuie să cunoaștem cât de puțin și trecutul.”*
Alexandru Moisi

Lansată într-un cadru festiv, la Casa de Cultură, de Ziua Națională a României, la 1 Decembrie 2017, la 300 de ani de când orașul din Clisura Dunării a fost pentru prima dată atestat documentar, *Monografia orașului Moldova Nouă*, semnată de Andrei Nistoran reprezintă o carte necesară, atât pentru generația de azi, cât, mai ales, pentru generațiile viitoare.

Încă din introducere, autorul volumului face precizări clare privitoare la geneza acestuia, un rol extrem de important avându-l informațiile cuprinzătoare regăsite în diverse articole, publicații, lucrări, studii, cercetări și documente existente în arhive. În primul rând, este menționată monografia lui Alexandru Moisi, apoi revista „Banatica”, editată de Muzeul Banatului Montan din Reșița, „Analele Banatului”, publicație a Muzeului Național al Banatului din Timișoara, revista „Studii și comunicări de etnografie și istorie” a Muzeului din Caransebeș, precum și informații oferite de arhivele locale, ziare și alte publicații apărute de-a lungul vremii.

Primele informații despre această zonă geografică au apărut grație învățătorului Alexandru Moisi, cel care a redactat, în perioada interbelică, *Monografia Clisurii*, un adevărat izvor de date din epoca modernă și cea contemporană. Acest areal constituie, din punct de vedere istoric, un „mic paradis arheologic”, datorită faptului că aici s-au făcut, de-a lungul vremii, multe descoperiri importante, din toate epocile istorice. După cum afirmă autorul, „date importante au furnizat săpăturile de salvare întreprinse de un larg colectiv de specialiști în perioada premergătoare construirii Hidrocentralei de la Porțile de Fier I.” (p. 8). De asemenea, au contribuit la evidențierea diferitelor momente din evoluția și istoria acestor meleaguri și săpăturile arheologice organizate de Muzeul Banatului Montan din Reșița, dar și contribuția profesorilor și elevilor care au participat la aceste săpături.

Volumul de față este structurat în 14 capitole, urmat de o bogată bibliografie și anexe ce conțin diverse hărți ale zonei și tabele ce cuprind numele veteranilor din cel de-al Doilea Război Mondial, aflați în evidența Primăriei Moldova Nouă, precum un tabel al locuitorilor sârbi care, în 1951, au fost deportați în Bărgan. Capitolele sunt reliefate din perspectivă cronologică, conținând date istorice, statistici, realități, oameni și fapte. Prefațatorul monografiei, istoricul Dacian Rancu, afirmă: „Prin cantitatea și calitatea informațiilor, prin rigoarea științifică, această carte prezintă

Clisura de Sus, o adevărată «Perlă a Orientului», unde resursele agricole, forestiere și în special cele miniere, îi conferă un specific aparte pentru cei interesați de potențialul zonei, orașul fiind primul port de la intrarea Dunării în țară, Dunărea fiind în decursul istoriei principala cale de legătură pentru Moldova Nouă.” (p. 3).

Capitolul I al volumului în discuție evidențiază câteva aspecte ce țin de așezarea geografică, relieful, apele, clima, flora și fauna acestei așezări. Clisura Dunării are o istorie bogată, după cum precizează autorul monografiei, fiind „cea de-a șasea poartă prin care trece Dunărea, (...) o adevărată «Poartă a Orientului» cu cataractele sale și cu drumul de pe vremea împăraților romani de la Tiberiu la Traian.” (p. 11-12) După cum se știe, Dunărea a fost, de-a lungul istoriei, principala cale de acces pentru orașul Moldova Nouă, contribuind la realizarea diverselor legături comerciale cu populațiile din zonă.

Al doilea capitol este dedicat istoricului localității, fiind menționate denumirile pe care le-a purtat orașul și localitățile aparținătoare. Apelând la părerea specialiștilor, autorul evidențiază faptul că numele acestui oraș, dar și al localităților Moldova Veche și Moldovița, „vine de la o specie de brad care se găsea în zonă: «molid», la care se adaugă sufixul slav «-ov»(a).” (p. 19; apud. Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei, 1963, p. 478). Este, de asemenea, amintită și prima atestare documentară a localității, aceasta datând din anul 1717, „sub denumirea de «Posneazi»”, iar „pe o hartă din 1723 este numită «Pesnak»”, urmând ca din anul 1761 să poarte denumirea de „Boșniak”. (p. 19). Pe de altă parte, s-au făcut numeroase descoperiri care reliefează atestări documentare cu mult mai înainte de această dată. Așadar, „Moldova Veche este atestată documentar în anul 1588 sub numele de Mudava, purtând un evident toponimic dacic (dava – așezare, târg, sat).” (p. 21). Și în prezent, localnicii de aici numesc această așezare la fel, Mudava. Totuși, cea mai veche atestare documentară a localității datează din 3 septembrie 1559, conform unui vechi document otoman identificat de profesorul Mihai Maxim. De reținut este faptul că această așezare a constituit un punct de referință, dar și o punte de legătură între popoare și civilizații, arheologii descoperind aici așezări dacice și romane. Istoricul localității este surprins încă din epoca străveche (preistoria), vizând și perioada migrațiilor (secolele III-IX), dar și epoca medievală, cea modernă, până în zilele noastre.

Următorul capitol prezintă evoluția demografică, evidențiindu-se o creștere numerică a populației, structura etnică fiind foarte diversă (14 naționalități), mai ales după înființarea Întreprinderii Miniere de la Moldova Nouă, mineritul reprezentând aici ocupația de bază a localnicilor până în momentul nefast al restrângerii treptate a activității miniere, care, mai apoi, a dispărut cu totul. Acest fapt a dus, în cele din urmă, la o scădere a numărului de locuitori: „dacă până în 1990 populația a crescut constant, din anul 1991 a început să scadă din cauza natalității tot mai reduse și, mai ales, din cauza declinului economic, fapt care a determinat plecări ale forței de muncă.” (p. 93).

Viața economică a localității este surprinsă în capitolul al IV-lea, locuitorii de aici îndeletnicindu-se cu agricultura, creșterea animalelor, comerțul, viticultura, pomicultura, meșteșugurile, pescuitul și mineritul. Unele dintre acestea au dispărut, iar, în prezent, „se practică activități în industrie, industria alimentară, prelucrarea lemnului, servicii, transport de marfă și călători, comerț, turism.” (p. 100).

Următoarele capitole (V-VIII) aduc în discuție aspecte legate de structura socială, asistență medicală, învățământ și credințe religioase.

În ceea ce privește educația și învățământul, autorul monografiei face precizarea că la Moldova Nouă prima școală a fost atestată în anul 1725, o „școală primară care a luat ființă ca urmare a venirii coloniștilor germani în Clisura de Sus a Dunării în anul 1722.” (p. 152). În urma războiului ruso-austro-turc și a răscoalei antihabsburgice, școala a dispărut. Treptat, au apărut alte școli, un rol definitoriu în înființarea acestora avându-l împărăteasa Maria Tereza, cea care a emis „un ordin prin care se prevedea ca în comunele din granița militară unde este preot să se înființeze o școală și să se numească un învățător.” (*ibidem*; apud. Victor Țărcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, București, EDP, p. 70). Acest capitol dedicat

învățământului surprinde într-un mod detaliat toate schimbările înregistrate de-a lungul vremii în această localitate de pe malul stâng al Dunării. Ceea ce este remarcabil, după cum notează Andrei Nistoran, este faptul că mulți dintre absolvenții școlii/liceului de aici, „după ce au urmat studiile superioare în centrele universitare din Timișoara, Cluj-Napoca, Arad, București, Petroșani, Tg. Mureș, Reșița ș.a. s-au întors acasă ca profesori, învățători, educatoare, ingineri, subingineri, tehnicieni, juriști, contabili, medici, asistente medicale etc.” (p. 160)

Capitolele IX, X și XI evidențiază instituțiile și activitățile culturale, obiceiurile și tradițiile, precum și diverse monumente și obiective turistice ale localității. Având în vedere faptul că în această așezare există un conglomerat de etnii, de la români, sârbi, la cehi, nemți, unguri și romi, toate acestea au contribuit la specificul etnografic al zonei. „În acest cadru multietnic s-au format și s-au transmis din generație în generație o serie de obiceiuri și tradiții.” (p. 182). Printre cele mai importante sărbători ale orașului amintim „Fășancul” („Fârșangul”), un carnaval al măștilor, dar și „Nedeia” („Ruga”) sau „Ivandan” („Sânzienele”). De asemenea, monumentele și obiectivele arheologice, istorice, geografice și culturale din zonă constituie un potențial turistic deosebit: „Dintre vestigiile istorice care se păstrează în zona Moldovei Noi se remarcă următoarele: ruinele cetății dacice de la Divici, locația castrului roman de la Pojejena și a fortificației medievale de aici - «Zidina», cetatea feudală de la Coronini, urmele cetății romane târzii și Villa Rustica de la Gornea, locația cetății dacice de la Stenca Liubcovei, ruinele cetății feudale de la Drencova, precum și urmele primei gări de cale ferată de pe teritoriul românesc pot fi văzute la Baziaș.” (p. 191). Pe lângă aceste obiective de interes arheologic și istoric, de asemenea, există multe altele, precum muzee, mănăstiri și instituții culturale, dar și monumente și rezervații naturale, adevărate bijuterii ale regiunii de pe malul nordic al Dunării.

Capitolul al XII-lea reprezintă o trecere în revistă a personalităților de ieri și de azi, fiind amintiți aici oameni care și-au pus amprenta asupra vieții culturale, sociale și economice ale zonei.

În ultimele două capitole (XIII-XIV) – *Realizări și perspective* și *Concluzii* –, autorul monografiei de față punctează câteva repere importante în ceea ce privește evoluția viitoare a orașului Moldova Nouă, insistând asupra faptului că „românii din această parte de țară au fost prezenți la toate marile evenimente din viața poporului nostru” (p. 231), iar această zonă din Clisura de Sus a Dunării „ar putea fi un exemplu de bună conviețuire între români și naționalitățile conlocuitoare de-a lungul timpului” (*ibidem*), aici păstrându-se în permanență specificul fiecărei etnii, de la obiceiuri și tradiții, la credință și limbă.

Monografia profesorului Andrei Nistoran contribuie, așadar, la o cunoaștere a acestor realități, fiind o continuare a muncii primului monografist al Clisurii, învățătorul Alexandru Moisi. Totodată, volumul constituie o adevărată „lecție de istorie din care se vor împărtăși generațiile de astăzi și cele viitoare care vor contribui și ele, poate, la îmbogățirea cunoștințelor legate de orașul Moldova Nouă.” (p. 10), după cum mărturisește însuși autorul.

Viviana POCLID DEHELEAN
Albastru-Infinit / Bleu-Infini

Prefață la versiunea franceză / Préface à la version française: Alvaro Rocchetti

Poezia ca destin / La poésie comme destin: Vasile Man

Postfață / Postface: Florica Pățan

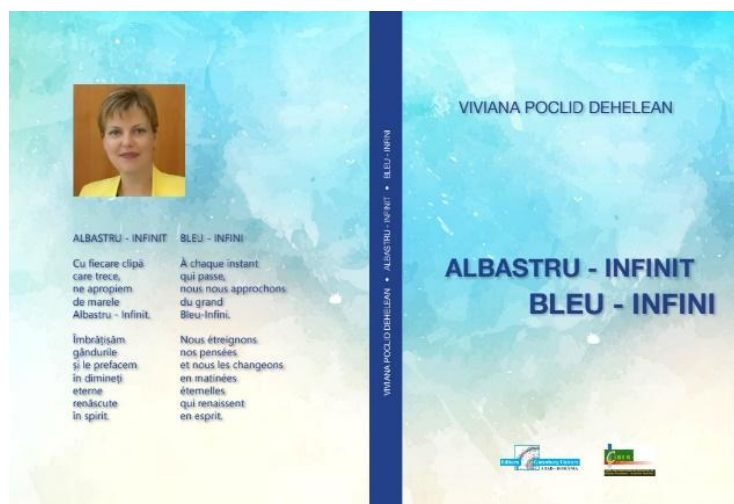
Traducere de / Traduit par: Philippe Loubière

Arad, Editura Gutenberg Univers; Paris, CIRER Centre Interuniversitaire de Recherches et d'Études Roumaines - l'Université Paris 3 - Sorbonne Nouvelle, 2017

ISBN 978-606-675-145-2

Lirismul cuantic al unui
ALBASTRU – INFINIT

Florica PĂȚAN
 Alba Iulia

Lirica Viviane Poclid Dehelean figurează un imagism ivit dintr-o conștiință în care totul este energie și unitate, o lume cuantică, ale cărei vibrații sunt pornite din matricea divină. Mai întâi, în cuplul de îndrăgostiți, mai apoi, în sinele noastre, noi toți, ca unică ființă între „pământ și cer”. „Eu” devine „noi”, trăind „gând lângă gând”, visele de dor... din „praf de stele”, „într-un singur suflet”, „cu povești adevărate”. (*Vise-ngemănate*)

Construcții lirice condensate în versuri libere, configurează un univers

labirintic, pe o spirală a unui timp al tinereții și un spațiu al iubirii, dar și al reflecției, în care „fiorul clipei” naște în mintea noastră „gânduri” ce „înfloresc precum florile” și „provoacă-nchipuiri” (*În joacă*). Viața ne cântă în cuvinte, iar umbrele scriu „pe un pergament diafan” (*Cuvinte*) sensurile vizionare ale lirismului în care conștiința dezvăluie adevărul că lumea este ceea ce eul gândește, iar gândul proiectat în acel „noi” toți – o unică ființă, pune întrebări ale căror răspunsuri transfigurează Universul, Întregul, Marele Tot, pe care Viviana Poclid Dehelean îl identifică cu al său Albastru-Infinit. Fericirea este legată de un spațiu numit „casa din soare”, metaforă a idealului, spre care „ne-n dreptăm”, o moștenire lăsată de strămoși (*Noi*), ca semn al iubirii lor pentru noi, urmași demni, statuari, a căror verticalitate este supusă probei cunoașterii de sine.

Viziunea complexă asupra lumii trece prin lumini și umbre, privitoare la coordonate esențiale ale existenței, adunând în evantaiul unui *rerum cognoscere causas*, sensuri emoționale și vizionare, privind spațiul și timpul, istoria și poezia, destinul și idealul, sufletul și mântuirea, ființa și ființarea, într-un cuvânt, viața.

Timpul este ceasul contemplației lirice și al meditației la acel „dans primordial” „cu luceferi” (*Dans... primordial*); timpul este un prezent, un trecut, cu „jocul sub lună” al copilăriei (*Trecut*), dar și un viitor, prefigurat în ruga Poetei către Dumnezeu, „să-mi dai aripi, / să pot zbura în zori, / spre azurul nemărginit / al mângâierii Tale.” (*Rugă*). Timpul este o percepție deopotrivă

ancorată în abstract, dar şi în concret, el este „perpetuu şi superstiţios” (*Renaştere*), conferindu-i-se o latură umană, în clipa renaşterii, când „şoaptele” lui au un parfum de iasomie „scurs prin clepsidra clipelor” şi sunt „înşirate caligrafic pe filele cerului” (*Parfum de iasomie*). Timpul poate fi „pierdut printre meandre” şi „regăsit” prin puterea gândului. El este un „cântec de dor”, „de la clipa începutului de lume, până la clipa de-apoi” (*Gând... în oglindă*).

Poezia este o „mărturisire” „într-un decor în faţa altarului”; ea „cântă nostalgic” „inocentele melancolii”. Poezia este căutare a adevărului din cuvinte, pentru că ele au, cuantic, „substanţă divină sublimă”; „ferecate-n lanţuri”, cuvintele „se zbat deasupra norilor”, iar cunoaşterea implică efortul imaginarului în suprasensibil, un parcurs realizat cu graţie de Viviana Poclid Dehelean. Poezia este „o muzică a astrilor”, prelungită prin cuvinte spre umanitatea cu fruntea îndreptată spre cer, percependu-i sonorităţile, simbolurile şi profunzimile. Pentru că „totul e o poveste – de scris în stele –”, cu jocuri de „lumini şi umbre”, în „zori de mai”. Poezia este cu siguranţă, un „mozaic” „ambiguu”, cu „măşti ale fiinţei” ce suprimă obsedant „dureroasa luciditate” (*Mozaic*).

Destinul este o „călătorie” în care „ne naştem / cu o stea în frunte, şi-aceeaşi stea / ne e călăuza / pe calea spre / nentoarcere” (*Călătorie*). Apoi plecăm spre „Marele albastru” ale cărui chemări Poeta le simte ca fiind ale unui Întreg, având pe cer „albastrul bucuriei”.

Sufletul, sensibil şi vibrant, îşi caută neobosit mântuirea: „...alunecăm spre-un apus / în liniştea nopţii / ce ne-a adus / un ultim gând, sedus / de speranţă” (*Praf de stele*). Noi ne purtăm inima „între cer şi pământ”; suntem ca nişte „figurine de ceară” într-un „vals”, pe un curcubeu „agăţat de lună” (*Vals*), iar gândul este o „făptură invizibilă” şi, cu puterea lui, „contemplăm în vremea uitării / ora veşniciei / ce ne-aduce mântuirea” (*Mântuire*). Contemplarea visului unor „suflete amorţite” în „zbucium instinctiv” reliefează acea diversitate şi complexitate a naturii umane în „lumini de curcubeu”.

Albastru-Infinit este un simbol pentru starea pură a emoţiei estetice în faţa Întregului, a Marelui Tot, este starea de graţie a identificării cu o culoare a acestui universal Întreg, ca reflexii infinite în culori, sunete, parfum sau mişcare, percepute individual şi înmănuşiate în buchetul unic al lumii. Pentru Viviana Poclid Dehelean, oglinda sufletului este albastrul ochilor în care cerul şi întreg universul se reflectă din exterior sinelui, în interior, cu schimbări de sens, părând că cerul împrumută albastrul ochilor săi şi, din nou, prin schimbarea sensului, într-un infinit de mişcări, cerul se revarsă în oglinda sufletului poetei, profunzimi adamantine precum reflexiile infinite de oglinzi.

Surprins în ipostaza de albastru, când „sufletul naufragiat / în ecourile mării” devine „izvor de cunoaştere” ce lasă urme adânci pe „pietre de albastru”, albastrul, ca filtru de percepţie a lumii, sugerează trecerea posibilă în alte registre ale altor trepte de cunoaştere poetică (*Albastru*).

Inima îşi are anotimpurile ei şi, brăzdată de „izvoare ale unei / lumi pierdute...” (*Anotimpuri*) încearcă mai întâi să ne ajute afectiv să „devenim oameni compleţi”, apţi de cele mai profunde trăiri şi acţiuni, evoluând conştient spre o lume mai bună. Pentru că „La hotarul sufletului / zămislim comoara / ce-o ascundem / printre aripi de îngeri, / prin nori...” (*Nori*) Şi vom avea în suflet „miresme de mărgăritar”, „în jocul magnific al vieţii”.

Dar, ca într-o iluzie, omul este, în viziunea poetei, „mâzgălit de Creator / pe nisipul chinuit de valuri” (*Iluzie*). Şi astfel se configurează un alt orizont, trăind în „nonsensul limitat şi tolerant al prezentului” – sunt aici sensuri vizionare care redau metaforic pulsul lumii în care trăim şi în care „simţim durerea ca pe-o ispită” în „negura albastră a strălucirilor de-o clipă” (*Ispită*). Alături „un zâmbet printr-o lacrimă ascundem”, iar „amintirea unei dimineţi de-azur” conferă spontaneitate gândului (*Spontaneitate*).

„Cu fiecare clipă / care trece / ne apropiem, de marele / Albastru – Infinit”, versuri ce reflectă un lirism cu accente meditative, imprimând cunoaşterii poetice nuanţe senzoriale, ca trecere şi petrecere a fiinţei prin timp, o apropiere de concretul tragic al destinului nostru. Sunt răspunsuri ce parcurg paşii cunoaşterii lirice, cu inflexiuni filozofice. Acelaşi lirism meditativ răzbate şi în ideea de supravieţuire, „într-un tremur al păcatului ancestral” (*Supravieţuire*) precum în mai toate poemele Viviane Poclid Dehelean, fie prin contemplare, fie prin oglindire: „Contemplăm clipa / ce

ne reține” pentru că suntem ființe reflexive; „Suntem doar niște / trecători” (*Popas*) pe acest pământ, dar avem o conștiință a propriei treceri; „În oglinda dimineții / se scaldă picături / de-nțelepciune” – lumea este o multitudine de reflectări ale emoției și ale gândului, manifestări ale umanității întregi.

Concertând când la un nivel al lirismului, discursiv sau contemplativ, când la altul, obiectiv, meditativ, pe portative cu note ale existenței, Viviana Poclid Dehelean devoalează un mesaj profund, de armonizare a umanității cu universul printr-o conștiință înaltă, prin puterea gândului și prin iubire, dincolo de măști și prăbușiri ale spiritului. Poeta reconstituie realitatea în filigranări de sensuri emoționale, metaforice și vizionare, prin treceri moderne, de înaltă grație poetică de la un cadru de conexiune al ideii la altul: „Pe stânca / idealului etern / scrijelim / ...mirifica trăire / a zorilor” (*Norii*).

Spirit stelar, Viviana Poclid Dehelean transfigurează cu grație lirică o realitate în încercarea de înțelegere a lumii și a timpului actual, „îmbrăcând cuvintele / cu sunete spre nesfârșit, / spre lumină” (*Mântuire*).

Le lyrisme quantique d'un BLEU – INFINI

La poésie lyrique de Viviana Poclid Dehelean est constituée d'images surgies dans une conscience pour laquelle tout est énergie et unité, un monde quantique dont les vibrations sont issues de la matrice divine. Tout d'abord, dans le couple d'amoureux, ensuite, dans notre for intérieur, à nous tous, comme un être unique entre «terre et ciel». «Je» devient «nous», vivant avec les «pensées côte à côte», les rêves de nostalgie... dans une «poussière d'étoiles», «en une seule âme», avec des «contes véridiques» (*Rêves jumelés*).

Des constructions lyriques condensées en vers libres configurent un univers labyrinthique sur une spirale d'un temps de l'enfance et un espace de l'amour, mais aussi de la réflexion, dans lequel «le frisson de l'instant» donne naissance, dans notre esprit, à des «pensées» qui «fleurissent à l'instar des fleurs» et «provoquent des hallucinations» (*Amusement*). La vie nous célèbre par des mots, tandis que les ombrelles écrivent «sur un parchemin diaphane» (*Mots*) les sens visionnaires du lyrisme dans lequel la conscience dévoile la vérité que le monde est ce que le moi pense, alors que la pensée projetée dans ce «nous» tous – un être unique –, pose des questions dont les réponses transfigurent l'Univers, le Tout, le Grand Tout, que Viviana Poclid Dehelean identifie avec son Bleu-Infini. Le bonheur est lié à un espace nommé «la maison dans le soleil», métaphore de l'idéal, vers lequel «nous nous dirigeons», un héritage laissé par nos ancêtres (*Nous*), comme signe de leur amour pour nous, descendants dignes, statuariers, dont la verticalité est supposée être la preuve de la connaissance de soi.

La vision complexe sur le monde passe par des lumières et des ombres, liées aux coordonnées essentielles de l'existence: elle regroupe, dans l'éventail d'un *rerum cognoscere causas*, des sens émotionnels et visionnaires, concernant l'espace et le temps, l'histoire et la poésie, le destin et l'idéal, l'âme et la rédemption, l'être et l'existence, en un mot, la vie.

Le temps est le moment de la contemplation lyrique et de la méditation dans cette «danse primordiale» «avec des étoiles dun matin» (*Danse... primordiale*); le temps est un présent, un passé, avec le jeu «sous la lune» de l'enfance (*Passé*), mais aussi un futur, préfiguré dans la prière de la Poétesse à Dieu, «pour que Tu me donnes des ailes, / que je puisse m'envoler à l'aube, / dans l'azur illimité / de Tes caresses» (*Prière*). Le temps est une perception certes ancrée dans l'abstrait, mais aussi dans le concret: il est «perpétuel et superstitieux» (*Renaissance*), ce qui lui confère un côté humain, à l'instant de la renaissance, quand ses «murmures» «passés par la clepsydre des instants» ont un parfum de jasmin et sont «alignés comme une calligraphie sur les pages du ciel» (*Parfum de jasmin*). Le temps peut être «perdu dans les méandres» et «retrouvé» par le pouvoir de la pensée. Il est un «chant de nostalgie», des premiers «instants du commencement du monde », jusqu'à l'heure du jugement...» dernier (*Pensée... dans le miroir*).

La poésie est une «confession» «dans un décor en face de l'autel», elle «célèbre nostalgiquement» «l'innocence de la mélancolie». La poésie est la recherche de la vérité par les mots, car ils ont, quantiquement, «une substance divine sublime», «sertis dans des chaînes». Les mots «se débattent au-dessus des nuages», aussi la connaissance implique-t-elle l'effort de l'imagination pour l'au-delà du sensible, un parcours que réalise avec grâce Viviana Poclid Dehelean. La poésie est «une musique des astres», prolongée par des mots vers l'humanité avec le front relevé vers le ciel dont elle perçoit les sonorités, les symboles et les profondeurs. Car «tout est un conte – écrit dans les étoiles» – «avec des jeux de lumières et d'ombres», à «l'aube de mai». La poésie est assurément une «mosaïque» «ambiguë», avec des «masques d'êtres», ce qui supprime l'obsédante «douloureuse lucidité» (*Mosaïque*).

Le destin est un «voyage» dans lequel «nous naissons / avec une étoile sur le front, et cette même étoile / est notre conseillère / sur le chemin / du retour» (*Voyage*). Nous partons ensuite vers «le Grand bleu» dont les appels sont ressentis par la Poétesse comme ceux d'un Tout ayant sur le ciel «le bleu de la joie».

L'âme, sensible et vibrante, cherche sans cesse sa rédemption: «...nous nous laissons glisser vers un couchant / dans le calme de la nuit / qui nous a apporté / une dernière pensée, séduite / par l'espérance» (*Poussière d'étoiles*). Nous portons notre cœur «entre ciel et terre»; nous sommes comme des «figurines de cire» dans une «valse», sur un arc-en-ciel, «suspendu à la lune » (*Valse*), tandis que la pensée est une «créature invisible » et, avec son pouvoir, « nous contemplons au temps de l'oubli / l'heure de l'éternité / que nous apporte la rédemption» (*Rédemption*). La contemplation du rêve d' «âmes engourdies» dans «un trouble instinctif» souligne cette diversité et la complexité de la nature humaine dans les «lumières d'arc-en-ciel».

Bleu-Infini est un symbole pour le pur état d'émotion esthétique en face de l'Unité, du Grand Tout, c'est un état de grâce de l'identification par une couleur de cette Unité universelle, comme des reflets infinis de couleurs, de sons, de parfums ou de mouvements, perçus séparément ou rassemblés dans le bouquet unique du monde. Pour Viviana Poclid Dehelean, le miroir de l'âme est le bleu des yeux dans lequel le ciel et tout l'univers entier se reflète, de l'extérieur de lui-même vers l'intérieur, avec des changements de sens, comme si le ciel empruntait le bleu de ses yeux et, par un nouveau changement de sens, dans une infinité de mouvements, comme s'il se répandait dans le miroir de l'âme de la poétesse, profondeurs diamantines telles d'innombrables réflexions de miroirs.

Surpris dans l'hypostase d'albâtre, quand «l'âme naufragée / dans les échos de la mer» devient «source de connaissance» qui laisse des traces profondes sur les «pierres d'albâtre», l'albâtre, comme filtre de perception du monde, suggère le passage possible à d'autres registres de nouveaux degrés de connaissance poétique (*Albâtre*).

Le cœur a ses saisons et, sillonné de «sources d'un monde perdu» (*Saisons*), il cherche plutôt à nous aider affectivement pour que «nous devenions des hommes complets», capables de mener les vies et les actions les plus profondes, et d'évoluer consciemment vers un monde meilleur. Car «aux confins de l'âme / nous enfantons du trésor / que nous cachons / entre les ailes des anges, / parmi les nuages...» (*Nuages*). Et nous aurons dans l'âme «des fragrances de perles», «dans le jeu magnifique de la vie».

Mais, comme dans une illusion, l'homme est, dans la vision de la poétesse, «griffonné par le Créateur / sur le sable battu par les vagues» (*Illusion*). Et ainsi se présente un autre horizon, où l'homme vit dans «le non-sens limité et tolérant du présent» – de là, ses sens visionnaires qui rendent métaphoriquement le poulx du monde dans lequel nous vivons et dans lequel «nous sentons la souffrance comme une tentation» dans «la brume bleue des brillances d'un instant» (*Tentation*). D'autres fois «nous cachons un sourire sous une larme», tandis que «le souvenir d'un matin d'azur» confère de la spontanéité à la pensée (*Spontanéité*).

«À chaque instant / qui passe, / nous nous approchons / du grand / Bleu – Infini», des vers qui reflètent un lyrisme avec des accents de méditation, imprimant à la connaissance poétique des nuances sensorielles, comme le passage et la distraction de l'être dans le temps, une approche de la

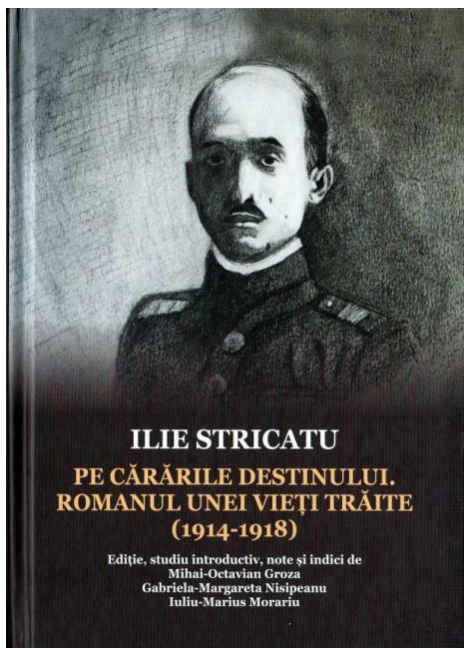
réalité tragique de notre destin. Ce sont des réponses qui révèlent une démarche de la connaissance lyrique, avec des inflexions philosophiques. Le même lyrisme méditatif parvient aussi à l'idée de survivance «dans un doux tremblement / du péché ancestral» (*Survivre*) comme dans presque tous les poèmes de Viviana Poclid Dehelean, que ce soit à travers la contemplation ou à travers le reflet: «Nous contemplons l'instant / qui nous retient» car nous sommes des êtres réfléchis: «nous sommes simples / passants» (*Halte*) sur cette terre, mais nous avons conscience de notre propre passage: «Dans le miroir du matin / baignent des gouttes / de sagesse» – le monde offre une multitude de reflets des émotions et des pensées, qui sont autant de manifestations de l'humanité entière.

Jouant tantôt à un niveau de lyrisme discursif ou contemplatif, tantôt à un autre, objectif, méditatif, sur des portées avec des remarques sur l'existence, Viviana Poclid Dehelean dévoile un message profond d'harmonisation de l'humanité avec l'univers à travers une conscience élevée, par le pouvoir de la pensée et de l'amour, loin des masques et des dépressions de l'esprit. La poétesse reconstitue la réalité en filigrane, à partir d'expressions émotionnelles, métaphoriques et visionnaires, par des moyens modernes, d'une haute grâce poétique lors du passage d'une idée à l'autre: «Sur le rocher / de l'idéal éternel / nous éraflons / ...la mirifique aventure / de l'aube» (*Nuages*).

Esprit stellaire, Viviana Poclid Dehelean transfigure avec une grâce lyrique une réalité dans la recherche de la compréhension du monde et de l'époque actuelle, «en habillant les mots / de sons tournés vers l'infini, / vers la lumière» (*Rédemption*).

Ilie Stricatu, *Pe cărările destinului. Romanul unei vieți trăite (1914-1918)*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut/Mega, 2017. Ediție, studiu introductiv, note și indici de Mihai-Octavian Groza, Gabriela- Margareta Nisipeanu, Iuliu-Marius Morariu

Maria Alexandra PANTEA,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

În contextul comemorării Primului Război Mondial și al centenarului Marii Unirii se impune prelucrarea și valorificarea unor texte memorialistice care aduc în centrul atenției drama Marelui Război. Pentru realizarea acestui deziderat mai mulți cercetători au adunat din biblioteci și arhive texte edite și inedite pentru a reface atmosfera existentă în societatea românească în ani războiului, pentru ca noi, cititorii preocupați de cunoașterea trecutului, să înțelegem mai bine drama Marelui Război și momentul Marii Unirii.

Printre acești tineri cu inițiativă găsim și pe Mihai-Octavian Groza, Gabriela- Margareta Nisipeanu sau Iuliu-Marius Morariu, tineri absolvenți ai Universității Babeș-Bolyai specializați prin studii universitare și postuniversitare în cercetarea trecutului. Sunt cei care în urmă cu câteva luni au reeditat lucrarea publicată de Ilie Stricatu, *Pe cărările destinului. Romanul unei vieți trăite (1914-1918)*, care inițial a văzut lumina tiparului la Sibiu, în 1940. Cei trei tineri

cercetători au reușit a reedita lucrarea lui Ilie Stricatu într-o ediție critică, realizând un important studiu despre viața și activitatea sa, dar și un aparat critic. În studiul realizat cei trei editori s-au bazat pe o serie de mărturii adunate de la cei care l-au cunoscut pe eroul cărții. Prin valorificarea acestor informații a apărut o lucrare bine documentată, care se înscrie în seria lucrărilor memorialistice, fiind bazată atât pe cele scrise de Ilie Stricatu, cât și pe cele spuse de contemporanii săi.

Important este faptul că, prin reeditarea lucrării *Pe cărările destinului. Romanul unei vieți trăite (1914-1918)*, cei trei tineri ne aduc în centrul atenției figura lui Ilie Stricatu, un important personaj al Sebeșului, al cărui destin a cunoscut urcușurile și greutatea vieții. Născut în Sebeș în 1896 într-o familie de țărani, a ajuns pe frontul galițian la numai 17 ani. În vara anului 1916 era cu unitatea din care făcea parte la Sibiu, unde a auzit că în curând România va intra în război, fapt ce l-a determinat să dezerteze din armata imperială, împreună cu camaradul său de arme Petru Moga, pentru a trece munții. Lucru pe care l-a descris amănunțit în lucrare. Ajuns în „țara-mamă”, a fost încorporat ca voluntar în armata română și s-a găsit printre soldații care au pătruns pe Valea Cernei în Banat, cu dorința vie a eliberării românilor din aceste teritorii. A trăit bucuria trecerii munților, dar și marile eșecuri ale armatei române. A ajuns prizonier și a trăit în condiții mizere în lagăre, unde a stat până în primăvara anului 1918, când România a încheiat pacea de la București, iar prizonierii au fost eliberați. În acest context, Ilie Stricatu a ajuns la Târgu-Frumos. Ca urmare a unirii Basarabiei cu România, armata română a intrat în Basarabia, iar printre cei mobilizați era și Ilie Stricatu. Acesta a stat în Basarabia până la 1 Decembrie 1918, când a primit concediu și s-a reîntors la Sebeș. În 1919 a ajuns din nou în Basarabia, acum în orașul Bălți, apoi a fost chemat la București, pentru a fi decorat cu medalia militară „Regele Ferdinand”. În anii care au urmat viața

acestui erou s-a legat de locurile natale, fiind implicat în activitatea politică și ajungând primar al Sebeșului. În momentul declanșării celui de al Doilea Război Mondial avea 46 de ani și s-a înrolat din nou în armata română. A scăpat cu viață și din acest război, dar a avut mult de suferit după instaurarea regimului comunist, când toate bunurile i-au fost naționalizate, și doar intervenția avocatului Ioan Onțiu, cumnatul primului-ministru Petru Groza, a făcut ca Ilie Stricatu să nu ajungă în închisorile comuniste. A murit în 1971, în condiții mizere.

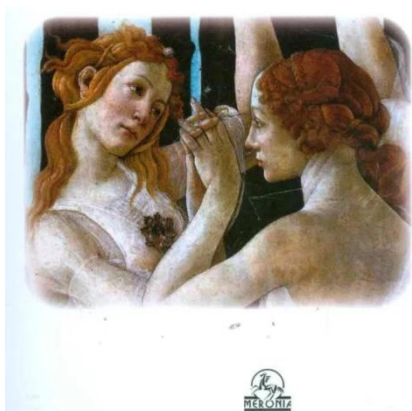
Prin activitatea sa Ilie Stricatu poate fi așezat între eroii secolului trecut. Acei oameni demni care au pus mai presus de orice interesul național, dar au avut de suferit pentru demnitatea de care au dat dovadă. Recomand călduros cartea acum, la un secol după Marea Unire, moment în care societatea trece printr-o criză morală, când nu mai avem oameni ca Ilie Stricatu. Lucrarea ne poate ajuta să înțelegem mai bine trecutul, dar și prezentul și schimbările radicale prin care a trecut societatea românească în ultimul secol.

**Elisabeta Lăsconi: Cărți pereche în literatura română și universală,
Editura Meronia, București, 2016, 387 p.**

Dumitru MIHĂILESCU

Colegiul particular „Vasile Goldiș” Arad

*Cărți pereche
în literatura română
și universală*

Elisabeta Lăsconi (1957-2016), eseist și critic literar, a fost o cunoscătoare excelentă a literaturii române și universale. A publicat cronici, eseuri și comentarii în revista *Caiete critice* și a colaborat la *Adevărul literar și artistic*, *Viața românească* și *România literară*, inițiind serii care au fost mult apreciate de cititori. „A trăit în literatură și pentru literatură: cu eferescență și pasiune nesfârșită.” (Denisa Comănescu). A publicat studii introductive, prefețe, postfețe la scrieri importante din literatura română și universală. Într-un interviu acordat lui Stelian Țurlea, autoarea a afirmat cu modestie : „Cred că sunt doar un pasionat cititor, de aici vine și impresia (pură impresie!) că știu tot ce se întâmplă pe piața editorială în zona traducerilor .”(Ziarul de duminică, 2011).

A fost doctor în litere la Universitatea din București cu o teză despre scriitorul și eseistul bănățean Sorin Titel, care a fost publicată în două cărți: *Oglinda lucioasă, oglinda aburită* (Ed. Amarcord, 2000) și *Sorin Titel. Ciclul bănățean* (Ed. Univers,

2000). În anul 2016, cu câteva luni înainte ca „Doamna nepereche a eseisticii literare” (Marius Chivu) să părăsească această lume, la Editura Meronia i-a apărut volumul *Cărți pereche în literatura română și universală*, o culegere de 40 de eseuri comparatiste. Referitor la geneza acestei cărți, autoarea însăși mărturisește în studiul *Fantezii comparatiste*, aflat la finalul cărții : „Cartea de față s-a născut dintr-o mare iubire față de literatura română și din pasiunea constantă pentru literatura universală și literatura contemporană. Citind și recitind, am descoperit dialogul cărților care, scrise în culturi și epoci diferite, intrau în rezonanțe neobișnuite, inexplicabile, într-un proces complet diferit față de comparatismul clasic.” (p.377)

Cele 40 de eseuri sunt grupate pe secole și perioade literare, scopul lor fiind de a evidenția originalitatea și frumusețea literaturii române. Cartea este structurată în patru mari secțiuni și urmărește evoluția prozei de-a lungul timpului.

Partea întâi, intitulată *Întemeieri și capodopere*, cuprinde opt eseuri referitoare la nuvela românească apărută către mijlocul secolului al XIX lea, autoarea descoperind asemănări între mecanismele nuvelei fantastice eminesciene (*Sărmanul Dionis* și *Avatarii faraonului Tla*) și *Toate focurile, focul și Noaptea cu fața spre cer* de Julio Cortazar, sau între *Două loturi* de I.L.Caragiale și *Dama de pică* de A.S.Pușkin. Destine paralele descoperă autoarea analizând nuvela *Moara cu noroc* de Ioan Slavici și romanul *Casa blestemată (La Barraca)* al scriitorului spaniol Vicente Blasco Ibanez. La fel, romanul lui Ioan Slavici, *Mara* este comparat cu apreciatul roman indian *Devadas* de Saratchandra Chattopadhyay, scriitor contemporan și rival al lui Rabindranath Tagore.

Partea a doua a cărții cuprinde zece eseuri care urmăresc aventurile prozei scurte în secolul al XX lea. Autoarea a selectat nuvele fantastice, precum și texte cu substrat parabolic sau alegoric, cu personaje animaliere. Face comparații interesante între *Moara lui Călfar* de Gala Galaction și *Biografie indiană* de Hermann Hesse, sau între *Ferma „Coțofana veselă”* de Radu Tudoran și *Ferma Animalelor* de George Orwell.

Partea a treia, cea mai amplă, cuprinde cincisprezece eseuri referitoare la triumful romanului în perioada interbelică. Interesante comparații realizează autoarea între romanele lui

Liviu Rebreanu, *Ion* și *Pădurea spânzuraților*, și romanele autorilor americani John Steinbeck (*Către un zeu necunoscut*) și William Faulkner (*O parabolă*), ambii romancieri fiind laureați ai Premiului Nobel pentru literatură. Alte apropieri interesante sunt făcute între proza lui Mihail Sadoveanu și cea a lui Italo Calvino și Dino Buzzati., sau cele referitoare la „tainele romanului gotic” cu referire la Ionel Teodoreanu (*Golia*) și Diane Setterfield (*A treisprezecea poveste*).

Partea a patra, cea mai scurtă, este consacrată lui Mircea Eliade, prozatorul celor două perioade, interbelică și postbelică, a cărui carieră literară a început în anii 30, fiind șeful generației sale, și s-a încheiat în anii 80. Romanele sale de dragoste, proza fantastică și jurnalul său îi oferă autoarei prilejul de a face referiri la scriitori europeni ca Sandor Marai, Ernst Junger și Tasos Roussos, sau la scriitori din China, India sau Japonia.

Pe parcursul demersului său, Elisabeta Lăsconi caută corespondențe, analogii, afinități. De multe ori, cărțile comentate au apărut în aceeași perioadă, dar la distanțe geografice și culturale mari. (*Șoarecele B* de I.D.Sîrbu, 1966 și *Flori pentru Algernon* de Daniel Keyes, 1957). De multe ori, între operele supuse analizei, distanța este și de peste o sută de ani. (*Istoria unui galbân* de Vasile Alexandri, 1844 și *Memoriile unei bancnote* de Joaquim Paco d'Arcos, 1962). Important este faptul că autoarea realizează, în acest volum, un dialog între autori, opere și culturi, apropierile sunt neașteptate, analiza autoarei reușind să convingă cititorul. Cum se explică aceste apropieri, ne spune chiar autoarea : „ Unele prin ceea ce Eugen Lovinescu numea spiritul secolului, ca apropierea dintre Ioan Slavici și Vicente Blasco Ibanez, care trăiesc la distanță uriașă unul de altul, dar prezintă aceleași procese psihologice și sociale determinate de trecerea de la o economie rurală la una de tip capitalist, în nuvelele *Moara cu noroc* și *Casa blestemată*. Altele, mai surprinzătoare, printr-o frecventare a unui mare autor, așa cum se întâmplă cu mecanismele prozei fantastice eminesciene și cele din cunoscutele texte ale lui Julio Cortasar. Cele mai multe rămân inexplicabile, pentru ele , poate, se aplică doar faimoasa teorie jungiană a sincronicității .” (p.378).

Cartea Elisabetei Lăsconi este o călătorie interesantă, instructivă printre cărțile importante ale literaturii române și universale, autoarea dovedindu-se o împătimită a lecturii. „ Fiecare împătimit al lecturii se trezește aruncat în mijlocul <oceanului de cărți > și străbate apele după bunul său plac sau după ale sale puteri. (...) Un asemenea cititor fantezist poate găsi și peisaje similare între cărți plasate în geografii culturale ce nu se ating între ele, poate sesiza analogii de-a dreptul mirobolante între autori separați de continentele unor mentalități, de fundalul unor epoci incompatibile. Curente ce-l duc pe lectorul împătimit pe valurile timpului traversează, nepăsător și sfidător, celelalte curente, ale culturii sau ale literaturii...”(p.11).

Carte de reală ținută științifică, impecabil redactată, *Cărți pereche în literatura română și universală* abilitază un cercetător și un exeget cu vocație, informat, stăpân pe uneltele profesiei. Exemplaritatea argumentării, varietatea informației, accesibilitatea comunicării recomandă această carte atât specialiștilor, cât și unui public larg interesat de literatură.

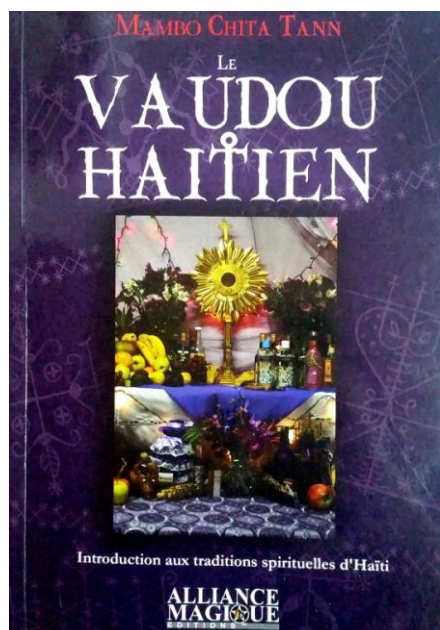
De la sincretism religios la practici magice controversate: Mambo Chita Tann, *Le vaudou haitien. Une introduction à la tradition spirituelle indigène d'Haïti*, Rayol Canadel sur Mer, Editions Alliance Magique, 2017, 287 p.

Speranța Sofia MILANCOVICI

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Facultatea de Științe Socio-umane și Educație fizică și Sport

smilancovici@uvvg.ro

Practicile spirituale de sorginte africană, implantate în zona Caraibelor odată cu extinderea comerțului cu sclavi, au suscitât și continuă să o facă, o fascinație aparte, trezind discuții contradictorii și generând interpretări subiective, departe de realitatea religioasă a acestor teritorii în care fondul ancestral se împletește cu adstratul constituit prin transplantarea populațiilor supuse comerțului cu sclavi și cu influențele cuceritorilor europeni.

Lista lucrărilor care prezintă documentat problematica sensibilă a practicilor voodoo este suficient de sumară pentru a justifica, fie și doar prin acest criteriu cantitativ, un demers de cercetare pe marginea subiectului. În acest context, volumul semnat de Mambo Chia Tan, *Le vaudou haitien. Une introduction à la tradition spirituelle indigène d'Haïti*, umple un gol bibliografic cu implicații profunde în ceea ce privește percepția externă asupra acestei culturi.

Din perspectiva gravelor probleme sociale, economice și politice cu care se confruntă Haiti, a cotei alarmante a analfabetismului și mai ales datorită neînțelegerilor determinate de prezentările adesea denaturate, promovate de anumite canale mass media, o privire documentată, onestă din punct de vedere științific, dar în egală măsură sensibilă la realitățile de teren, constituie un câștig indubitabil pentru bibliografia de specialitate.

Autoarea dezvăluie originile proiectului său, identificându-le cu urmările mediatice ale cutremurului din 12 ianuarie 2010, atunci când străfundurile pământului s-au trezit la viață, provocând o catastrofă de proporții apocaliptice, nu doar prin urmările imediate, ci mai ales prin cele de lungă durată. În acest context, Mambo Chita Tann și-a propus înlăturarea ambiguităților care planează asupra subiectului, detabuizarea discuțiilor privind practicile voodoo și mai ales evidențierea faptului că acest cult e departe de caracterul malefic pe care societatea străină practicilor sale specifice i-l atribuie.

Pentru un cercetător care a luat contact cu spațiul cultural haitian, un adevăr devine evident și se impune a fi semnalat în orice discuție pe marginea subiectului: deși creștinată în urma introducerii normelor Codului Negru, în anul 1685, populația haitiană aderă, explicit sau implicit, la ritualurile Africii originare, împletindu-le cu practicile religioase creștine, într-un sincretism fascinant, identificabil atât în momentele esențiale ale existenței spirituale, cât și în micile practici cotidiene.

Volumul este structurat pe trei părți, într-o succesiune care curge dinspre componenta de natură teoretică înspre cea practică, altfel spus de la încercarea de a circumscrie conceptul de voodoo haitian înspre o inventariere a zeităților acestui cult și, finalmente, înspre punerea în discuție a practicilor specifice, precum zombificarea, starea de transă sau păpușile voodoo, care sunt o sursă

de fascinație infinită și animă imaginația oamenilor simpli, dar și a cercetătorilor, scriitorilor sau cineaștilor. Cu toții, chiar dacă nu au pășit vreodată în Haiti și nu au cunoscut niciun haitian în întreaga lor viață, sunt atrași și interesați de componenta senzațională și tenebroasă a cultului voodoo. Grefat pe reticența organică a haitienilor față de străini, cu precădere față de albi, acesta se încarcă suplimentar cu o aură criptică.

Voodoo este, așadar, practica religioasă ancestrală a populațiilor provenind din Africa de Vest, iar adepții acestui cult sunt, în cvasi-majoritate, catolici. Sincretismul este o realitate incontestabilă a ritualurilor voodoo, divinități creștine precum Fecioara Maria sau Iisus fiind prezente în imaginarul religios specific acestui cult.

Subcapitolele dedicate aspectelor istorice pun accentul pe importanța voodoo în viața sclavilor dezrădăcinați din Africa originală și obligați să se plieze pe realitățile existențiale ale țării de adopție. Actul întemeierii al primei republici negre libere a lumii este ceremonia simbolică din Pădurea Caïman, care leagă, în mod indisolubil, destinul haitian de practicile voodoo. Luptele intestine, sângeroase, voința organică de a câștiga libertatea, în onoarea străbunilor care au murit sclavi, furia față de stăpânii europeni, toate acestea se decantează în substanța religioasă și culturală haitiană, până în zilele noastre. Însă voodoo este mult mai mult decât o sumă de practici cu tentă malefică, de dansuri ritualice orgiastice, de sacrificii sângeroase sau de blesteme necunoscute. Voodoo este, în esența sa, un cult al triumfului asupra disperării, al speranței nestrămutate în sprijinul supranatural și un simbol al „victoriei spirituale asupra zeului proprietarilor de sclavi și asupra fidelilor acestui zeu.” (Chita Tann, 2017, 75).

Voodoo include, într-un amestec în devălmășie, moșteniri spirituale fundamentale diferite, antagoniste uneori. „Un mare număr de influențe culturale africane diferite s-au integrat pentru a crea tradiția [ritului, n.n.] voodoo haitian. Simbolic, spunem că există *douăzeci și una de națiuni* Lwa: conform acestei numărări, nouăsprezece părți, sau națiuni, ale [ritului, n.n.] voodoo haitian aduc omagiu spiritelor națiunilor și cultelor africane, și spiritele [indienilor, n.n.] taino și europene constituie națiunile numărul douăzeci și respectiv douăzeci și unu.” (Chita Tann, 2017, 74)

Având în vedere faptul că acest tip de tradiții se transmit preponderent pe cale orală, prea multe mărturii scrise despre ritualurile voodoo nu s-au păstrat, cu atât mai mult cu cât chiar la ora actuală, un mare număr de haitieni sunt puțin sau deloc alfabetizați. Astfel, voodoo este mai degrabă practică, decât teorie religioasă. În lipsa unui text sacru oficial recunoscut de către practicanți, aceștia preferă să se lase ghidați de gesturi, de porniri spirituale, mai degrabă decât să respecte un ritual fix. Bondye (Bon Dieu, Bunul Dumnezeu) termenul creol care îl desemnează pe creatorul universului, se suprapune aproape total cu Dumnezeul creștin, în același timp practicanții voodoo închinându-se unei serii de zeități inferioare acestuia ca rang, precum și unor spirite numite Lwa (Loa).

Autoarea, care, în calitatea sa de mare preot al cultului voodoo, își avertizează cititorul asupra restricțiilor pe care statutul i le impune – „am depus jurământ că voi păstra pentru mine anumite informații și că nu le voi transmite...” (Chita Tann, 2017, 78) – prezintă structura lăcașelor de cult, etica voodoo și își propune dezambiguizarea anumitor controverse care planează în jurul acestui tip de religiozitate. Dintre acestea, probabil cele mai des citate trimit la sacrificiile animale (foarte rare și executate, așa cum reliefează Mambo Chita Tann, cu un profund respect față de vietatea sacrificată), păpușile voodoo (o practică magică atestată în cazul multor culte din întreaga lume și care au, în cultul voodoo, mai degrabă un rol decorativ al altarelor destinate diferitelor Lwa), zombificarea (o formă a justiției populare și, totodată, un substitut al pedepsei pentru anumite tipuri de fapte incriminate de societate și nepedepsite de autorități, în lipsa unui sistem legal coerent), transa, posedarea de către spirite, accesul străinilor la ritualurile voodoo sau simbolurile catolice în cadrul acestor ritualuri.

Partea a doua a volumului reprezintă o „întâlnire” cu cele douăzeci și una de națiuni ale spiritelor Lwa. Cele mai importante dintre acestea sunt prezentate succint, autoarea dovedind capacitatea ei de a extrage esențialul din complexa poveste a acestor spirite bune sau rele, construind

astfel o panoramă coerentă a funcțiilor, ierarhiei, responsabilităților acestora și a disponibilității lor de a comunica cu ființa umană.

În cea de a treia subdiviziune a cărții, Chita Tann abordează modul în care decurg ceremoniile voodoo, atât cele formale, în cadrul lăcașelor de cult, precum și cele informale, personale sau familiale. Sunt trecute în revistă ritualurile esențiale, magia, divinația, felurile de mâncare cerute drept ofrandă, inițierea în subterana cultului etc.

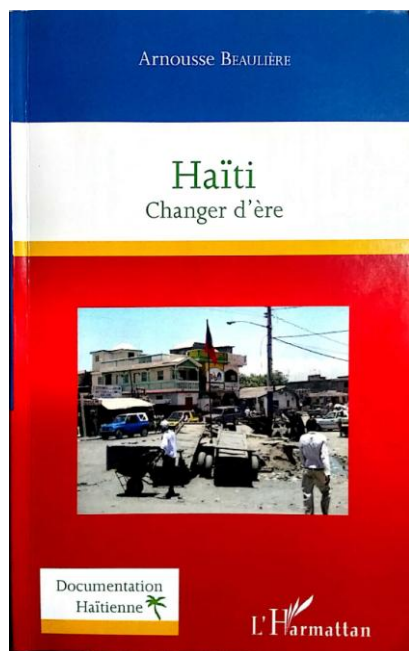
Cele patru anexe completează expunerea autoarei printr-un glosar de termeni creoli specifici practicilor voodoo, o cronologie succintă, esențializată, a istoriei formării republicii insulare, rugăciuni creștine utilizate în ritualurile voodoo și un foarte interesant inventar de corespondențe între diverse Lwa și figuri de sfinți din mitologia religioasă catolică. (Chita Tann, 2017, 257)

În ansamblul său, volumul este incitant și interesant pentru cititorul a cărui curiozitate se îndreaptă spre religiozitatea haitiană, constituind, în același timp, o resursă valoroasă pentru cercetătorul experimentat. Maniera proaspătă și onestă de a scrie, informația clară dar totodată complexă, curajul abordării unor subiecte tabu, clarificarea unor zone gri ale percepției asupra practicilor voodoo și referințele critice esențiale fac din textul în cauză un reper al bibliografiei care colorează conurile de umbră ale hărții spirituale a umanității.

Posibile strategii pentru contracararea unei crize socio-culturale, politice și economice proteiforme: Arnousse Beaulière, *Haïti. Changer d'ère*, Paris, Editions L'Harmattan, 2016, 279 p.

Ștefan IAROSLAV DANIEL

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad
Facultatea de Științe Socio-umane și Educație fizică și Sport
iaroslav.daniel@uvvg.ro

Volumul apărut sub semnătura economistului și analistului politic Arnousse Beaulière, *Haïti. Changer d'ère*, la foarte selectiva editură L'Harmattan – Paris, permite, printr-o riguroasă documentare și prin asumarea unor respingeri vehemente a oricărei forme de pasivitate socială sau de îngrădire a gândirii libere, o nouă abordare a crizei care pare să fi pus iremediabil stăpânire pe societatea haitiană.

Autorul, doctor în științe economice și, totodată, fervent susținător al unor proiecte ale IRCOD – Institutul de Cooperare-Dezvoltare Alsacia, care a dezvoltat multiple planuri de intervenție în Haiti, întrevide soluția salvatoare într-o asumare conștientă și generalizată a faptului că nu există niciun tip de *blestem* care să genereze această aparent invincibilă criză, ci ignoranța ar putea fi mai degrabă responsabilă pentru degradarea accelerată a țării, pe toate palierele fundamentale ale edificiului social, economic, politic și cultural.

Structurat pe două părți echilibrate sub aspectul complexității, dar și al manierei de abordare, volumul propune, pentru început, o discuție centrată pe *impasul* care blochează evoluția statului în ultimii 30 de ani. Această primă secțiune e subdivizată în două componente care pătrund, prin luciditatea analizei și prin viziunea unui specialist matur, în subterana unei democrații în picaj, supusă unor crize în cascadă, totul sub o tutelă ONU de natură a trezi reacții contrare vehemente.

Subcapitolul intitulat *Dimensiunea socio-geopolitică* constituie o privire de ansamblu, cu rolul de a radiografia, pentru cititor, terenul cercetării, prin analiza factorilor endogeni care determină realitatea haitiană și prin aducerea în discuție a factorilor exogeni care o favorizează și întrețin. Dintre aceștia, *autoritarismul* face obiectul unei atenții speciale, având în vedere cosubstanțialitatea acestuia cu societatea haitiană: „...de la Toussaint Louverture, precursorul, și Jean-Jacques Dessalines, tatăl fondator al națiunii, conducătorii haitieni au confundat întotdeauna autoritatea, forța și violența” (Beaulière, 2016, 56). În acest context, plătându-l stat a cărui independență a fost câștigată prin sângeroasa revoluție a sclavilor, care a dus la nașterea primei republici negre libere a lumii, a fost supus, secole de-a rândul, unui șir de dictaturi, lovituri de stat, alegeri anulate sau trucate, renunțări la cursa electorală, intervenții ONU, răsturnări spectaculoase de ordine politică, toate acestea de natură să adâncească mizeria socială, instabilitatea și mai ales neîncrederea în capacitatea elitei politice de a salva țara de la un iminent naufragiu.

Autorul aduce sub lupă declinul instituțiilor, denunțând corupția și clientelismul, precum și a atotputerniciei clanurilor, pe fondul unui sistem de justiție îngenunchiat, a unei forțe polițienești inconsistente și a unui cult al favoritismului care a prins în mrejele sale cvasitotalitatea cetățenilor aflați în imposibilitatea de a găsi vreo cale de ieșire din sărăcia fundamentală care a devenit un mod de viață.

În ceea ce privește factorii exogeni, Arnousse Beaulière este intransigent atât în privința ingerinței străine în afacerile interne ale țării, precum și în cea a tutelei americano-europene, girate de Organizația națiunilor Unite, prin seria de misiuni dispuse de către Consiliul de Securitate în Haiti. Toate acestea, subliniază autorul, în contextul în care constituția țării prevede faptul că „...Haiti este o Republică indivizibilă, suverană, independentă, cooperatistă, liberă, democratică și socială.” (Beaulière, 2016, 67) Autorul critică organizarea alegerilor prezidențiale din 2011, campania pro-Martelly (Beaulière, 2016, 73), precum și numeroase alte aspecte strategice, economice sau de politică socială care au fost supuse acestui tip de factori externi. (Beaulière, 2016, 75)

Misiunea MINUSTAH, pe pragul de a fi reformată, la data conceperii volumului, este dur criticată de autor, pe fondul problemelor majore care au trezit reacții ferme contra acesteia, din partea populației locale, precum atribuirea epidemiei de holeră din 2010, contingentului nepalez al ONU. Din punctul de vedere al multor reprezentanți ai opiniei publice, în asentimentul cărora este și Arnousse Beaulière, supunerea sistemului de sănătate haitian la presiunea zecilor de mii de persoane care necesită tratament contra holerei este o greutate insuportabilă, în condițiile unei infrastructuri deficitare în domeniul medical. Nu sunt omise din discuție nici dese scandaluri sexuale care implică reprezentanți ai căștilor albastre, violențele acestora contra civililor, caracterul îndoielnic al gestiunii fondurilor electorale de către PNUD, prin comandarea imprimării buletinelor de vot în Dubai, la un preț considerabil mai mare decât cel solicitat de întreprinderile locale haitiene etc. (Beaulière, 2016, 86)

Subcapitolul destinat dimensiunii socio-economice așează Haiti în schema clasică a țărilor din zona Caraibelor, care au parcurs, în majoritatea lor, etape de gravă criză economică, în ultimele decenii. Rând pe rând, autorul disecă problema deteriorării situației economice în anii 1980, analizând implicațiile programului structural PAS I, precum și urmările acestuia. Accelerarea declinului economic, programul PAS II, sărăcirea accentuată a populației și mai ales punerea în discuție a ineficienței ajutorului internațional, într-o economie care înghite sume colosale provenite prin sprijin extern, fără a lăsa să se întrevadă vreo urmă de îmbunătățire a situației, constituie elemente esențiale ale demersului analitic propus de Arnousse Beaulière, care se află, din această perspectivă, pe terenul său de expertiză doctorală. În urma cercetărilor întreprinse, acesta concluzionează că impasul în care se zbate Haiti este determinat, din punct de vedere social și geopolitic, de imposibilitatea unei construcții democratice solide, blocate, după regimul Duvalier, de o clasă politică incapabilă de guvernare și de un pronunțat haos instituțional, dar și de actori internaționali care impun țării politici economice cu influențe nefaste. (Beaulière, 2016, 149)

Secțiunea secundă a volumului, de asemenea divizată pe două paliere, propune un așa-zis pact de guvernabilitate, pe care autorul îl fundamentează pe factori interni, externi dar și integrați. Astfel, cinci puncte esențiale sunt vizate din punct de vedere intern: puterea politică, educația, sănătatea, un model economic coerent și problema inegalităților sociale. Indicele foarte slab de etică și morală, care așează Haiti la coada clasamentului Transparency International, în ceea ce privește anticorupția (Beaulière, 2016, 159), susține afirmația potrivit căreia corupția a devenit o regulă generală, în timp ce integritatea este o raritate. Acesta este, în opinia autorului, punctul nevralgic al problemei haitiene, alături de educație, unde Haiti are un deficit secular, de un sistem de sănătate echitabil și sigur, de o economie autosustenabilă și o justiție funcțională, atât pe palier social, cât și fiscal. Doar în aceste condiții ar fi posibilă *schimbarea erei* nefaste care marchează destinul național haitian.

Abordarea externă are în vedere o regândire a ajutorului internațional, pentru ca acesta să fie dirijat spre ameliorarea profilului instituțional, al eficienței serviciilor și, mai ales, înspre combaterea corupției. Rolul diasporei este, în acest context, unul fundamental, aceasta fiind principalul vector de promovare a culturii haitiene. Încurajarea unei reîntoarceri acasă ar determina o creștere a calității forței de muncă, a nivelului de educație și un aflux de gândire formată la școala unor democrații solide. Locul diasporei în viața socială, politică și economică a Haiti ar fi, în

accepțiunea autorului, o prioritate absolută, care ar determina un aport financiar util, dar mai ales o întărire fundamentală la nivelul capacităților manageriale, pe toate palierele.

Dincolo de efervescentul aspect discursiv, bogat în informație, dar și în conținut ideatic, volumul este completat de o cronologie esențială a istoriei haitiene, de un foarte util aparat bibliografic, fundamental și actual, precum și de un glosar de concepte și definiții care, alături de lista de acronime, facilitează lectura și oferă deschidere spre documentația de profil.

Prin maniera de abordare, prin curajul asumării unor puncte de vedere și prin documentarea și fundamentarea atentă și riguroasă a opiniilor exprimate, volumul *Haiti. Changer d'ère* constituie o lectură necesară pentru specialiștii din domeniul relațiilor internaționale, sociologiei, geopoliticii și studiilor culturale, politologiei sau studiilor de securitate. Capacitatea de sinteză a autorului permite o înțelegere de ansamblu a situației sociale, economice și politice în care se află Haiti, cu un realism echilibrat, propunând simultan soluții și deschizând noi perspective de analiză a problemei abordate și constituind, astfel, un titlu esențial în bibliografia de specialitate.

**Cornel Ungureanu, *Artei paricidului la români*,
București, Editura Cartea Românească, 2017, 119 p.**

Grațiela BENGĂ-ȚUȚUIANU

Institutul „Titu Maiorescu”,
Filiala din Timișoara a Academiei Române

În lucrarea dedicată lui Dostoievski, Freud vorbește despre necesitatea pregătirii psihanalitice înainte de mărturisirea directă a intenției de paricid. Acestei pregătiri psihanalitice Cornel Ungureanu îi adaugă, prin disjunctie, (ceea ce numește) o „deturnare artistă”.

O imagine a literaturii române din perspectiva sensibilă a paricidului propune criticul timișorean – de fapt, reluare a unuiia dintre segmentele *Istoriei secrete a literaturii române* (2007), cărui i se aduc modificări, completări, clarificări și reordonări. Față de *Istoria secretă...*, se elimină un capitol dedicat lui Zaharia Stancu, dar apar o introducere teoretică și, mai apoi, pagini substanțiale despre Tudor Arghezi, Panait Istrati și Eugen Ionescu. Dacă despre răsfârșurile biografiei în opera lui Mateiu Caragiale și Camil Petrescu s-a mai scris, în cazul altora „substituțiile, transcrierile terapeutice, «atenuarea și învăluirea» prin literatură nu au fost sesizate sau nu au fost numite. [...]

Nimic mai infamant, într-o societate tradițională, ca mama să fie servitoare, ca tatăl abuziv să fi profitat de inocența femeii. Cum se poate salva fiul natural decât prin apel la șansa de a-și recupera biografia cu ajutorul imaginarului?” În căutarea biografiei alternative, așadar, îi descoperă Cornel Ungureanu pe Panait Istrati, Mihail Sadoveanu și G. Călinescu. Pe Tudor Arghezi, Hortensia Papadat-Bengescu, Eugen Ionescu. Pe Mircea Streinul și Eugen Barbu.

Relevantă în eșafodajul *Artei paricidului la români* este introducerea în *Politica și poetica transgresiunii* – text lămuritor pentru semnificația și impactul unor concepte (opoziție și transgresiune), dar și al relațiilor dintre ele. Reperul îl constituie distincțiile operate de Peter Stallybrass și Allan White: „Opoziția sus/jos pe care se întemeiază judecățile noastre estetice [...] nu funcționează niciodată într-un vid cultural. Ea comunică strâns cu încă trei planuri: social, corporal și geografic. Primul opune clasele sociale... Al doilea separă o topologie... a corpului. Al treilea pune Centrul (Metropola, capitala) într-o relație opozițională cu periferia.” Dar transgresarea oricăreia dintre ierarhii atrage după sine preschimbări în toate celelalte și, implicit, determină răsturnări în ierarhiile stabilite pe criterii estetice. De aceea, Cornel Ungureanu urmărește să decanteze reșezările frontierelor și să sondeze reziduurile rămase în urmă, ținând în permanență ideea și conexiunea. Interesantă se arată, bunăoară, relația dintre Arghezi, Galaction, N. D Cocea și I. G. Duca – atât lectura *Cimitirului Buna-Vestire*, cât și raportul dintre sacru și profan în România primelor decenii al secolului XX se nuanțează prin acest sistem de oglinzi.

Pornind de la tema spinoasă anunțată în titlu, cu multiplele ei variante de reflexie în literatura română, derivă și alte trasee de analiză: raportul dintre istorie și ficțiune, rolul autorului / naratorului, funcția personajului, exil, strategii regionale, eros, moarte / renaștere, mesajul / metafora numelor (cu precădere la Mircea Streinul) etc. Unele vechi aproape ca istoria literară, altele mai noi, aceste traiectorii exploratoare permit descoperirea unor vecinătăți (Eugen Ionescu și Emil Cioran e una dintre ele), stabilesc diagnostice, prilejuiesc redistribuiri și simptomatice conectări sau contraste. Observațiile fixează amănuntul, fără a pierde din vedere ansamblul.

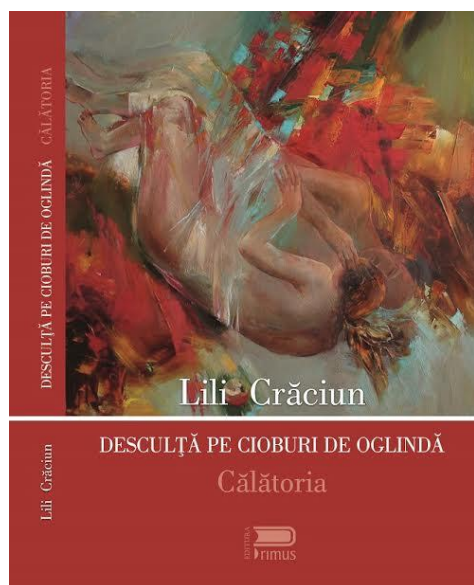
Abordarea lui Cornel Ungureanu e întotdeauna bifocală, iar distanța e reglată după necesități: se apleacă asupra microscopului, cercetând microcelular un detaliu, pentru ca imediat după aceea să investigheze, ca printr-o lunetă, fenomenul în larga lui desfășurare. „Mama, pământul care rodește aberant – este plin de ciulini – mahalalele, casele mizerabile, provizoratul îl desprind pe tânărul Panait Istrati de lumea veche. Opțiunea pentru socialism a tânărului [...] a fost desigur, și o consecință a nașterii sale. [...] Dorul de ducă a lui Panait Istrati trebuie legat nu doar de temperamentul său sudic, neașezat, fierbinte, ci și de statutul pe care îl are într-o familie lovită de blestem.” După expunerea biografiei de lider socialist (înainte de a deveni scriitor), Cornel Ungureanu remarcă cele două niveluri ale geografiei literare în cazul Istrati: „primul, legat de Internaționala a III-a a revoluției mondiale, a Utopiei comuniste, al doilea, al recuperării, prin literatură, a lumii prin care a trecut. A spațiilor care îi dau identitate.” Iar apoi cercul se deschide: „Rătăcirile, drumul, aventura, ținuturile exotice se repetă într-o geografie simbolică. Așa cum există un *homo aestheticus*, un *homo economicus*, există și un *om al utopiei*, un personaj destinat să imagineze și să caute ținuturile imaginare ale lumii noi.”

Se cuvine subliniat că *Arta paricidului...* nu cade în păcatul suprainterpretării. Și ansamblul, și detaliile probează un echilibru cu atât mai demn de admirație cu cât tema e alunecoasă. Iar ceea ce Cornel Ungureanu analizează, justifică și evaluează este notat în enunțuri sintetice, nu o dată emblematică – fapt care îi atribuie studiului de specialitate (convențional și arid, de cele mai multe ori) eleganță semantică și răsfături revelatoare. Mai precis, îl metamorfozează într-o narațiune care distrage atenția de la armătura teoretică, pentru a scoate în evidență rezonanța prozastică și sensul ramificat al întregului demers.

Lili Crăciun, (2016), *Desculță pe cioburi de oglindă. Călătoria*, Editura Primus

Nadina Maria SZAKACS

Școala Gimnazială „Nicolae Bălcescu” Arad

Romanul *Desculță pe cioburi de oglindă. Călătoria*, publicat de scriitoarea contemporană Lili Crăciun este o „altfel” de călătorie și bagajul pe care îl poartă după sine este constituit din adevărate dosare de existență.

Originară din Fălticeni, autoarea este absolventă a *Facultății de Filosofie-Istorie a Universității „Al. I. Cuza” Iași*. Timp de zece ani, Lili Crăciun a fost profesor de istorie, apoi a urmat cursurile *Facultății de Drept* și în prezent este activă ca notar public.

Autoarea se raportează în romanul său la o perioadă pe care umanitatea a traversat-o la un moment dat, și anume, comunismul. Încă din primele pagini, romanul stârnește atenția cititorului prin dedicația autoarei: „*Peste 10.000 de femei au decedat și alte câteva sute de mii au fost mutilate fizic sau psihic în urma avorturilor ilegale în perioada 1966 – 1989. Lor le dedic această carte!*”

Scrierea autoarei este lucidă, luxul de amănunte conferă veridicitate textului, reușind să transpună cititorul în acea perioadă. În calitatea de cititor, am trăit alături de Liana, eroina cărții, fiecare moment al existenței sale. Cine este Liana? Ea reprezintă exponentul unei generații de femei hăituite de sistem. Femeia aflată sub teroare, mărturisește: „*N-am știut că poți muri de mai multe ori, puțin câte puțin, că poți să pleci și să te reîntorci. În noaptea aceea am aflat. Totul s-a petrecut pe viu. Evident, și anestezia era sub cheie.*”

Femei a căror trai a fost îngreunat de exigențe, a căror vise au fost închise în celule mai mari decât cele ale închisorii: teamă, deznădejde, pierderea rațiunii și a încrederii în sine.

Călătoria poartă cu sine aceste mărturisiri și laolaltă, acestea constituie probe care confirmă existența unui sistem precar care îi favoriza pe unii, iar pe ceilalți îi condamna.

Fizică și psihică, tortura este ca o călătorie prin sufletul uman mutilat și secătuit de puteri. O societate cu ascunzișuri, în care nu era respectată instituția familiei.

Caracterul romanului este confesiv, în ultimele rânduri ale acestuia, scriitoarea se descătușează și exclamă: „*Sunt liberă! În sfârșit sunt liberă!*”.

Recent, cartea autoarei a apărut și în ediție spaniolă *Descalza entre cristales rotos de espeja*. În limba română, romanul se află la a doua ediție și a fost bine primit de critică.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS

General aspects

The journal, “Studii de Știință și Cultură” (“Studies of Science and Culture”), published by “Vasile Goldiș” Western University of Arad, is issued on a quarterly basis. The journal is evaluated by the National Council for Scientific Research and rated B+, CNCSIS code 664, during 2005-2011, Scientific journal, reviewed and rated by CNCS in 2012, category: B, profile: humanities, field PHILOLOGY.

The journal is indexed in International Databases (IDB): CEEOL (www.ceeol.com) from Frankfurt am Main, Germany; EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) from Ipswich, the United States of America; Index Copernicus-Journals Master List from Warsaw, Poland; and DOAJ, from Lund, Sweden.

Starting June 2012, the journal “Studii de Știință și Cultură” is published by “Vasile Goldiș” Western University of Arad, Romania, in partnership with the Department of Romanian, Aix Marseille University, CAER. EA 854, France; CIRRM (Interuniversity Lifelong Learning Research Center for Teachers of Italian) University of Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, University of Novi Sad, Serbia, University of Jena, Institute for Slavic Languages, Jena Germany, Paper submission

The submission of an article to “Studii de Știință și Cultură” for the prospect of being published, implies:

- that the authors take responsibility for the content, as well as for their ethical behaviour;
- that the article has not been published or submitted for publication to another journal/review;
- that the copyrights have been transferred to the “Studii de Știință și Cultură” journal.

The papers shall be submitted in Romanian or in a world language. The title of the article, the abstract and keywords shall be submitted in English, French and Romanian, as a word document (WORD 97, WINDOWS 98 or later versions), no longer than 15 pages, including drawings, tables and references, in Times New Roman Font, single-spaced.

The paper shall comprise:

- the title, font size 16, bold, centered;
- the authors' full name, workplace(s) (with its complete denomination, not abbreviated), address (addresses) of their workplace(s) and the e-mail of the contact person, font size 12, bold, centered;
- the abstract, maximum length 10 rows, font size 12, italic, justified;
- keywords, maximum 5, font size 12, italic, centered;
- the text of the article, font size 12;
- the reference list, required for any article, shall be written according to the rules imposed by the International Standard ISO 7144/1986 entitled „Documentation-presentation of theses and similar documents”.

Citation Guidelines

Studies of Science and Culture, a Philology publication graded B by the National Council of Scientific Research (NCSR) contains the following main sections:

- I. Romance cultures / Romanian culture;
- II. German language and culture / Romanian language and culture;
- III. Slavic languages and cultures / Romanian language and literature;
- IV. Translatology;
- V. Reviews.

In conformity to international regulations (especially Chicago Style, MLA) we adopt starting from Volume XI, no. 2 / June 2015 the following way of presenting the bibliography for all the articles published in our journal:

1. The bibliography will be placed at the end of the article using Times New Roman 12. The entries in the bibliography will be placed in alphabetic order according to the author's last name. The author's last name will be in capital letters followed by the first name, the title of the publication in *Italics*, the place of publication, the publishing house, the year of the publication and, if necessary, the number of pages.

Example: BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. The author will mention the source in the following way inside the article: the first name of the author in capital letters, the year of publication, and the page number. Example: (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. The footnotes will contain comments, translations of quotations, biography explanations etc. The introduction of footnotes will be performed by automatic insertion in Word.

The articles to be peer reviewed by our committee will have to be sent in Word (together with a PDF copy) to the e-mail address: vasileman7@yahoo.com

The deadlines for submitting the articles are the following:

- 10th Feb. for the first publication of the year / March;
- 10th May for the second / June;
- 10th Aug. for the third / September;
- 10th Nov. for the last publication of the year / December.

The Editorial Board

Tables and diagrams, figures or other images shall be inserted in the text at the right place, numbered, and their resolution shall be such as not to affect the quality of the material.

The structure of the article presenting results of empirical research shall observe international standards, according to the acronym IMRAD (Introduction, Methods, Results and Discussions), to which are added the conclusions.

Articles of any other nature shall consist of an introduction, the body of the work and conclusions; the body of the work can be organized as the author(s) see(s) fit.

The papers shall be emailed to vasileman7@yahoo.com, or both in electronic format and in print, to the editorial office at: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Scientific articles are subject to single-blind peer review.

The number of reviewers for the evaluation of an article is 2, and the reviewing time is 30 days.

Authors receive one of the following answers from the reviewers:

- article accepted;
- article accepted with alterations;
- article rejected.

The scientific reviewers shall focus, in evaluating papers, on the topicality of the subject, on the depth of scientific ideas, originality, as well as on the compliance with the instructions for authors. Failure to comply with the standards required by the review shall result in the papers being rejected.

Authors are kindly asked to:

- cite the “Studies of Science and Culture” journal in other publications where they submit papers, stating:

- The journal title, “Studies of Science and Culture”, abbreviated as SSC;
- The volume, issue and year of publication;
- The page number where the cited text can be found;
- submit to editorial board of “Studies of Science and Culture” information on the publications where they cited our journal, by mentioning:
 - The journal title, abbreviation;
 - The volume, issue and year of publication;
 - The page number where the cited text can be found.

Further information: - telephone - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobile: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Contact person: Prof. VASILE MAN

Announcement for the authors

The magazine Studii de Știință și Cultură, starting with the volume 12, number 1/March 2016 subscribes, for evaluation, in order to be indexed in BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

We kindly ask the authors to include in the bibliography of their articles also texts that were published in journals rated by ISI.

INSTRUCTIONS POUR LES AUTEURS

Aspects généraux

La revue *Studii de Știință și Cultură* ("Études de Science et de Culture"), éditée par l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, est publiée trimestriellement. La revue a été évaluée par le Conseil National de la Recherche Scientifique de l'Enseignement Supérieur et classifiée dans la catégorie B+, code CNCSIS 664, pendant la période 2005-2011, Revue scientifique évaluée et classifiée par CNCS en 2012, catégorie B, profil humaniste, domaine PHILOLOGIE.

La revue est indexée dans les Bases de Données Internationales (BDI) suivantes: CEEOL (www.ceeol.com) de Frankfurt am Mein, Allemagne, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) d'Ipswich, États-Unis, Index Copernicus-Journals Master List de Varsovie, Pologne et DOAJ, Lund, Suède.

Depuis le mois de juin 2012, la revue *"Studii de Știință și Cultură"* est éditée par l'Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Roumanie, en partenariat avec Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Université Novi Sad, Serbia, Université Jena, Allemagne.

Soumission du manuscrit

La soumission d'un article à la Revue « *Studii de Știință și Cultură* », pour qu'il soit publié, présuppose:

- que les auteurs assument leur responsabilité en ce qui concerne le contenu, aussi qu'un comportement éthique;
- que l'article n'a pas été publié et qu'il ne sera pas soumis pour être publié dans une autre revue;
- que les droits d'auteur seront transférés à la revue « *Studii de Știință și Cultură* ».

Les textes des articles seront rédigés en roumain ou dans une langue de circulation internationale. Le titre de l'article, le résumé et les mots clés seront rédigés en anglais, en français et en roumain, sous la forme d'un document WORD 97, WINDOWS 98 ou des variantes ultérieures, à une dimension de 15 pages au plus, y compris les dessins, les tables et la bibliographie dans la fonte Times New Roman, en interligne simple.

Le manuscrit comprendra:

- le titre, en dimension de la fonte 16, en caractères gras, centré;
- le prénom et le nom complets des auteurs, le(s) lieu(x) de travail (en titre complet, sans abréviations), l'adresse (les adresses) du lieu (des lieux) de travail et l'adresse électronique de la personne de contact, en dimension de la fonte 12, en caractères gras, centré;
- le résumé, 10 lignes au plus, dimension de la fonte 12, en italique, cadré;
- des mots clés, 5 au plus, dimension de la font 12, en italique, centré;
- le texte de l'article en dimension de la fonte de 12;
- la bibliographie, obligatoire pour tout article, est écrite conformément aux règles imposées par le Standard international ISO 7144/1986 intitulé « Documentation -présentation des thèses et des documents similaires ».

Normes de rédaction

« *Studii de Știință și Cultură* / Revue de Science et de Culture » (www.revista-studii-uvvg.ro), revue répertoriée en catégorie B – domaine Philologie – par le Conseil National de la Recherche Scientifique (CNCS), a son contenu structuré comme suit :

I. Cultures romanes / culture roumaine

II. Culture et langue allemandes / culture roumaine

III. Langues et cultures slaves / langue et littérature roumaines

IV. Traductologie

V. Comptes rendus

Se conformant à la pratique internationale (cf. notamment Chicago Style, MLA), notre revue, à partir du volume XI, n° 2 / juin 2015, a décidé d'adopter en particulier les règles de citations suivantes pour chacun des articles qui y seront publiés :

1. La bibliographie, en corps 12, Times New Roman, sera placée en fin d'article, suivant l'ordre alphabétique des auteurs, chaque nom d'auteur y étant inscrit en majuscules, suivi du prénom, puis du titre en caractères italiques, du lieu d'édition, de la maison d'édition, de l'année de parution et, si besoin est, de la pagination. Exemple : BENGESCO, Georges, Bibliographie franco-roumaine [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1e éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. Dans le corps de l'article le contributeur indiquera entre parenthèses, dans l'ordre, le nom de l'auteur en majuscules, l'année de publication et la page. Exemple : (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. Les notes de bas de page seront réservées aux commentaires, traductions de citations, indications biographiques, leçons etc. L'insertion de ces notes sera réalisée sous Word par incrémentation automatique.

Les articles à soumettre au comité de lecture devront être envoyés sous forme de fichier Word (accompagné du fichier en version PDF) à l'adresse vasileman7@yahoo.com au plus tard :

- le 10 février pour le premier numéro de l'année / Mars;
- le 10 mai pour le deuxième numéro / Juin;
- le 10 août pour le troisième numéro / Septembre;
- le 10 novembre pour le dernier numéro de l'année / Decembre.

Le Comité de Rédaction

Les tables et les diagrammes, les figures ou des autres dessin seront insérés dans le texte à l'endroit adéquat, numérotés, et ils auront, autant que possible, une bonne résolution, pour ne pas affecter la qualité du texte.

La structure de l'article qui présente des résultats des recherches expérimentales suivra les standards internationaux, conformément à l'acronyme IMRAD (introduction, méthodes et matériaux, résultats et discussions), auxquels on ajoutera les conclusions.

Les articles de toute autre nature seront composés d'une introduction, du corps de l'ouvrage et des conclusions, les corps de l'ouvrage pouvant être organisé selon le désir de l'auteur (des auteurs).

Les manuscrits seront envoyés, par voie électronique à l'adresse vasileman7@yahoo.com, ou sur un support électronique et imprimé, au siège de la rédaction: Université de l'Ouest "Vasile Goldiș" d'Arad, Blvd. Revoluției, no. 94-96 - revue « Studii de Știință și Cultură ».

Les articles scientifiques seront soumis au processus de critique PEER REVIEW "en aveugle".

Le nombre de critiques pour l'évaluation d'un article est 2, et le temps d'analyse est 30 jours. Les auteurs reçoivent des critiques une des réponses suivantes:

- article accepté;
- article accepté avec des modifications;
- article rejeté.

Les référents scientifiques suivront, en évaluant les manuscrits, l'actualité de la thème; l'approfondissement des idées scientifiques, l'originalité, aussi que le respect des instructions pour les auteurs. Le non-respect des standards sollicités par la revue conduira au rejet des manuscrits.

Nous prions les auteurs de:

- citer la revue « Études de Science et de Culture » dans d'autres publications où ils collaborent, en précisant:

- Le titre de la revue « Études de Science et de Culture », abréviation – SSC;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité;

- transmettre à la rédaction de la revue « Études de Science et de Culture » des renseignements sur les publications où ils ont cité notre revue, en mentionnant:

- Le titre de la revue, l'abréviation;
- Le volume, le numéro et l'année de parution;
- Le nombre de la page du texte cité.

D'autres informations au - téléphone : - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- portable: 0724-039978

- Adresse électronique: vasileman7@yahoo.com

Personne de contact: prof. VASILE MAN

Annonce pour les auteurs

La revue Studii de Știință și Cultură, en commençant par le volume XII, numéro 1/mars 2016 s'inscrit, à l'évaluation, pour s'indexer dans BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

On demande que les auteurs citent dans la bibliographie de leur articles aussi des textes publiés dans revues cotées ISI.

INSTRUCȚIUNI PENTRU AUTORI

Aspecte generale

Revista „Studii de Știință și Cultură”, editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, apare trimestrial. Revista este evaluată de Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior și clasificată în categoria B+, cod CNCSIS 664, în perioada 2005-2011, Revista științifică evaluată și clasificată de CNCS în anul 2012, categoria B, profil umanist, domeniul FILOLOGIE.

Revista este indexată în Bazele de Date Internaționale (BDI): CEEOL (www.ceeol.com) din Frankfurt am Main, Germania, EBSCO Publishing (www.ebscohost.com) din Ipswich, Statele Unite ale Americii, Index Copernicus-Journals Master List din Varșovia, Polonia și DOAJ, Lund, Suedia.

Începând cu luna iunie 2012, revista „Studii de Știință și Cultură” este editată de Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România în parteneriat cu Le Département de Roumain d'Aix Marseille Université, CAER. EA 854, France; le CIRMI (Centre Interuniversitaire de Recherche pour la Formation Continue des Enseignants d'Italien) Université de Paris 3 – Sorbonne Nouvelle, France, Universitatea Novi Sad, Serbia, din 2015 Universitatea Jena din Germania.

Prezentarea manuscrisului

Transmiterea către Revista „Studii de Știință și Cultură” a unui articol spre publicare, presupune:

- autorii își asumă responsabilitatea privind conținutul, cât și comportamentul etic;
- articolul nu a mai fost publicat și nici nu va fi înaintat spre publicare altei reviste;
- dreptul de autor se trece asupra revistei „Studii de Știință și Cultură”.

Textele articolelor vor fi redactate în limba română sau într-o limbă de circulație internațională. Titlul articolului, rezumatul și cuvintele cheie vor fi redactate în limba engleză, franceză și română, ca document WORD 97, WINDOWS 98 sau variante ulterioare, cu o dimensiune de maximum 15 pagini, inclusiv desenele, tabelele și bibliografia cu Font Times New Roman, la un rând.

Manuscrisul va cuprinde:

- titlul, cu dimensiunea 16, aldine bold, centrat;
- prenumele și numele complet al autorilor, locul (locurile) de muncă (cu denumirea completă, nu prescurtat), adresa (adresele) locului (locurilor) de muncă și e-mailul persoanei de contact, cu dimensiunea literei 12, aldine, centrat;
- rezumatul, maximum 10 rânduri, dimensiunea literei 12, italic, justified;
- cuvinte cheie, maximum 5, dimensiunea literei 12, italic, centrat;
- textul articolului cu dimensiunea literei de 12;
- bibliografia, obligatorie pentru orice articol, se scrie conform regulilor impuse de Standardul internațional ISO 7144/1986 intitulat „Documentation-presentation of theses and similar documents”.

Norme de redactare

Studii de Știință și Cultură, publicație acreditată în categoria B, domeniul Filologie, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS), își structurează conținutul în următoarele secțiuni:

- I. Culturi romanice / cultură românească
- II. Limbă și cultură germană / limbă și cultură românească
- III. Limbi și culturi slave / limbă și literatură română
- IV. Traductologie
- V. Recenzii

Conformându-ne practicilor internaționale (cf. mai ales Chicago Style, MLA), adoptăm, începând cu volumul XI, nr. 2 / iunie 2015, în mod special următoarele reguli de indicare a sursei bibliografice pentru fiecare articol ce va fi cuprins în paginile revistei noastre :

1. Bibliografia, utilizând Times New Roman 12 p., va fi plasată la sfârșitul articolului ; pozițiile din bibliografie se dispun în ordine alfabetică în funcție de numele autorului. Cu majuscule, se indică numele autorului urmat de prenume, apoi, conform normelor limbii, titlul lucrării în italic, locul publicării, editura, anul apariției și, dacă e necesar, numărul de pagini.

Exemplu : BENGESCO, Georges, *Bibliographie franco-roumaine* [...], Paris, Ernest Leroux éditeur, 1907, XLIII + 219 + (supplément) 114 p. [1ère éd.: Bruxelles, P. Lacomblez, 1895].

2. În corpul articolului, contributorul va indica între paranteze, în ordine : numele autorului cu majuscule, anul publicării și pagina. Exemplu : (PAPADAT-BENGESCU, 1924, 102).

3. Notele de subsol vor fi rezervate comentariilor, traducerii citatelor, indicațiilor biografice etc. Introducerea notelor de subsol se va realiza în Word prin insertare automată.

Articolele ce urmează a fi supuse atenției comitetului de lectură se vor trimite în fișier Word (însoțite de o versiune PDF) la adresa : vasileman7@yahoo.com, cel mai târziu până la data de :

– 10 februarie pentru primul număr din an / martie ;

– 10 mai pentru al doilea număr / iunie;

– 10 august pentru al treilea număr / septembrie;

– 10 noiembrie pentru ultimul număr / decembrie.

Tabelele și diagramele, figurile sau alte desene vor fi inserate în text la locul potrivit, numerotate și vor avea o rezoluție cât mai bună pentru a nu impieta asupra calității materialului.

Structura articolului ce prezintă rezultate ale unor cercetări experimentale va urmări standardele internaționale, conform acronimului IMRAD (introducere, metode și materiale, rezultate și discuții), la care se adaugă concluziile.

Articolele de orice altă natură vor fi alcătuite din introducere, corpul lucrării și concluzii, corpul lucrării putând fi organizat după dorința autorului (lor).

Manuscrisele se trimit, pe cale electronică la adresa vasileman7@yahoo.com, sau pe suport electronic și listat, la sediul redacției: Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Bd. Revoluției, nr.94-96 - revista „Studii de Știință și Cultură”.

Articolele științifice sunt supuse procesului de recenzare PEER REVIEW "in orb".

Numărul de recenzori pentru evaluarea unui articol este de 2, iar timpul de recenzare este de 30 de zile. Autorii primesc de la recenzori unul din următoarele răspunsuri:

articol acceptat;

articol acceptat cu modificări;

articol respins.

Referenții științifice vor urmări, la evaluarea manuscriselor actualitatea temei; aprofundarea ideilor științifice, originalitatea, cât și respectarea instrucțiunilor pentru autori. Nerespectarea standardelor solicitate de revistă, conduce la respingerea manuscriselor.

Autorii sunt rugați:

- să citeze revista „Studii de Știință și Cultură” în alte publicații unde colaborează, precizând:

Titlul revistei „Studii de Știință și Cultură”, abrevierea – SSC;

Volumul, numărul și anul apariției;

Numărul paginii textului citat;

- să transmită redacției revistei „Studii de Știință și Cultură” informații referitoare la publicațiile în care au citat revista noastră, menționând:

Titlul revistei, abrevierea;

Volumul, numărul și anul apariției;

Numărul paginii textului citat.

Alte informații: - telefon - 0040/0257/280335

- 0040/0257/280448

- mobil: 0724-039978

- E-mail: vasileman7@yahoo.com

Persoană de contact: prof. VASILE MAN

În atenția autorilor

Revista Studii de Știință și Cultură, începând cu volumul XII, numărul 1/martie 2016 se înscrie, pentru evaluare, în vederea indexării în BDI Thomson ISI Philadelphia P.A. USA.

Rugăm autorii să citeze în bibliografia articolelor și texte publicate în reviste cotate ISI.

2018 Subscriptions for the review “Studies of Science and Culture”

Subscriptions:

The price of the journal “Studies of Science and Culture” is of 49 lei/issue, in euro 11euro/issue, in usd 15 usd/issue, and the subscribers for 2018 are entitled to a 25% discount.

The price of the yearly subscription for Romania is 164 lei/year, 4 issues.

Readers resident in Romania have the following payment options:

- bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad,
RO34RNCB0015028152520236 in lei

- cash payment at „Vasile Goldiș” Western University Pay Office Revoluției Avenue Nr. 94-96,

Schedule: Monday - Thursday between 8-11 and 13-15,30

Friday between 8-9 and 11-12,30

The price of the yearly subscription for readers resident outside Romania is 38 euro/year, or 50 usd/year, 4 issues.

Nonresident readers in Romania may send the money through bank account transfer into „Vasile Goldiș” University bank account, opened at B.C.R Arad;

RO07RNCB0015028152520237 in EURO

RO77RNCB0015028152520238 in USD

Subscribers are asked to send to the address www.revista-studii-uvvg.ro a payment notification email in which to inform us of the shipping address for the paid subscription.

Additional information regarding subscriptions can be obtained at tel.0257/285804 int. 15, Adina Botea, fax 0257/214454.

ABONNEMENTS

À la Revue « Studii de Știință și Cultură » (« Étude de Science et de Culture » pour l'année 2018

Le prix de la Revue « Studii de Știință și Cultură » est de 49 lei/p. ; en euros, un numéro coûte 11 euros et en dollars, un numéro coûte 15 dollars. Les abonnements pour l'année 2018 bénéficient d'un rabais de 25%.

Les prix des abonnements annuels pour la Roumanie sont de 164 lei/an, 4 numéros.

Les lecteurs du pays peuvent opter pour des abonnements en lei, ainsi:

- par virement bancaire au compte de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouvert à B.C.R. Arad, **RO34RNCB0015028152520236 pour RON**

- par paiement en espèces, à la Caisse de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, 94-96 Blvd. Revoluției,

Programme: Lundi - Jeudi 8-11 h et 13- 15,30 h

Vendredi 8-9 h et 11-12,30 h

Les prix des abonnements annuels pour les lecteurs de l'étranger sont de 38 euros/an, or 50 USD/an, 4 numéros.

Les lecteurs de l'étranger peuvent opter pour abonnements, ainsi:

- par virement bancaire aux comptes de l'Université de l'Ouest « Vasile Goldiș » d'Arad, ouverts à B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pour EURO

RO77RNCB0015028152520238 pour USD

ATTENTION: Envoyez à l'adresse électronique www.revista-studii-uvvg.ro un courriel de notification du paiement, nous communiquant aussi l'adresse d'envoi pour l'abonnement payé, courriel vasileman7@yahoo.com

Vous pouvez obtenir des informations supplémentaires concernant l'effectuation des abonnements à tel. 0257/285804 int. 15, Adam Eugenia et par fax 0257/214454, pour OP ou les quittances acquittées.

ABONAMENTE **la Revista Studii de Știință și Cultură pe anul 2018**

Prețul Revistei Studii de Știință și Cultură este de 49 lei/buc., în euro un număr costă 11 euro, iar în dolari un număr costă 15 dolari, iar abonamentele pentru anul 2018 beneficiază de reducere 25%.

Prețurile abonamentelor anuale pentru România sunt de 164 lei/an, 4 numere.

Cititorii din țară pot opta pentru abonamente în lei, astfel:

- expediind banii în contul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschis la B.C.R. Arad,

RO34RNCB0015028152520236 pentru RON

- cu plata în numerar, la Casieria Universității de Vest „Vasile Goldiș Arad, B-dul Revoluției Nr.94-96,

Program: Luni-Joi orele 8-11 și 13- 15,30

Vineri orele 8-9 și 11-12,30

Prețurile abonamentelor anuale pentru cititorii din străinătate sunt de 38 euro/an, sau 50 usd/an, 4 numere.

Cititorii din străinătate pot opta pentru abonament, astfel:

- expediind banii în conturile Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, deschise la B.C.R. Arad;

RO07RNCB0015028152520237 pentru EURO

RO77RNCB0015028152520238 pentru USD

ATENȚIE: Trimiteți pe adresa **www.revista-studii-uvvg.ro** un e-mail de notificare de plată, în care să ne comunicați și adresa de expediție pentru abonamentul plătit, e-mail vasileman7@yahoo.com

Informații suplimentare privind efectuarea abonamentelor se pot obține la tel.0257/285804 int. 15, Adina Botea și prin fax 0257/214454, pentru OP sau chitanțele achitate.